

თარგმანები

ილია

გუგუამისა

IV

ტფილისი

სტამბა წიგნების გამომცემელ ქართველთა აზნან

1892

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 30 Сентября 1892 года.

ГРУЗИНСКАГО ИЗДАТЕЛЬСКАГО ТОВАРИШЕСТВА,
Челиковская улица, домъ Мдивани № 28.

ი ზ ა

დაძვანა ბუგეესი

ნაწილი პირველი

ძალდატანებული მოღვაწეობა

I

უცნაური საქცედი საზატარძლოსი ქარწილის
წინა დღეს.

ლოდ ტიუსსოს პარიჟში, სენ-ფრანსუას ქუჩაზედ ბრინჯაოს ქარხანა ჰქონდა. ხმა გავარდა თუ არა, რომ ამისი ქალი, ლამაზი სესილი თხოვდება და აწოწვილს გუდარს ირთავსო, რომელსაც მეტს სახელს „ჯაგლაგს“ ეძახდნენ, — ყველას მთელს მარეს უბანში გაუქვირდა და გულიც აუშლევრია. არავის არა სჯეროდა, რომ ეს ხმა გამართლდება. მთელი ათი წელიწადი იყო, რაც ჰლაპარაკობდნენ, რომ ტიუსსოს ქარხანა გუდარის ფულით არსებობსო და გუდარი ფულს აძლევსო იმიტომა, რომ ტიუსსოს ცოლთან ძალიან დაახლოვებულია.

იმ აზრისა იყვნენ, რომ მარტო ქმარმა არ იცის თავის შესარცხვენი ამბავიო.

ყველაზედ მეტად ისა სწყინდათ, რომ თვითონ ტიუსსოს ცოლს მოუწადინებია ეს ქორწინებაო.

მარეს უბნელები საზოგადოდ ძალიან მეჭორეები იყვნენ და ამის გამო ქორიკანაობას ამ ქორწინების თაობაზედ ბოლო არა ჰქონდა. ზოგი ამბობდა, რომ ტიუსსოს კუთრობაში ფეხი უდგასო და ქალს იმიტომ აძლევსო, რომ სიძე ამხანაგად გაიხადოს და ამით თავის სახელს უშველოსო. მეორენი ამბობდნენ, რომ ტიუსსოს ცოლი ათხოვებს ქალსა მარტო იმისთვის, რომ თავისი საყვარელი თავისთან იყოლიოსო. მესამენი ამბობდნენ, რომ ლამაზს სესილს ისე გაგიჟებით უყვარს მორისი, თავის მამის შეგირდი და თავის ამხანაგი პატარაობისა; რომ დედ-მამა იძულებულ იყვნენ გაეგდოთ მორისი, როცა მოიზარდა და ქარგლად შეიქმნა, და ქალის გათხოვება უნდა დაეჭქარებინათ, რადგანაც ყოველს ღღეს ფათერაკი მოსდევდაო. ბევრს რასმეს ჰყბედობდნენ კიდევ მეზობელნი. ხოლო ჩვენ ვიტყვით მას, რასაც ისინი არ ამბობდნენ, სახელდობრ, მართალსა.

მართალია, კლოდ ტიუსსოს სახლში ქორწილისათვის მზადება იყო და ჩვენი ამბავი იწყობა იმ დღიდან, რომლის მეორე ღღეს ანდრე გუდარს, მეტიხის სახელით „ჯაგლაგს“, უნდა ჯვარი დაეწერა ახალგაიდა და მშვენიერს სესილზედ.

რალაც შემთხვევით სესილის დედა მარტოდ დარჩა გუდართან და დაბალ ხმით უთხრა:

— ბოლოს ხომ მაინც თქვენი სურვილი გაიყვანეთ. ღმერთმა შეგინდოთ.

გუდარმა კი მხიარულის ღიმილით ხმა-მაღლა უბასუხა:

— თქვენი ქალი, დედავ ტიუსსო, ყველა ქალზედ უბედნიერესი იქნება.

თვითონ საპატარძლო კი სრულიად გულ-დამშვიდებული იყო და მისი მკვახე სახის მეტყველება ყველას აოცებდა, სესილი იყო თექვსმეტის წლის ქალი, ბრწყინვალე შავი გიშერივით თმა ჰქონდა, ცისფერი თვალები, რომელნიც სხივისავით გამოჰკრთოდნენ ხშირის წარბ-წამწამის ქვეშ, სწორე ცხვირი და წვრილი, ყმაწვილური ტუჩები. როცა გაიღიმებდა ხოლმე, რასაკვირველია. არა ეხლა, გამოიჩენდა ხოლმე მშვენიერს თეთრს პატარა კბილებს: ერთის სიტყვით, სესილი მეტად ლამაზი და ტურფა რამ იყო. ხოლო ჯვარის-წერის წინა დღეს სესილი ისე იყო, თითქო სულ მარტოდ-მარტოაო, თუმცა მის გარეშემო დიდი მზადება და ფაცა-ფუცი იყო; გულგრილად უყურებდა ყოველს ამ მზადებასა, თვითონ არაფერს ხელს არა ჰკიდებდა, ზიზღით ორიოდე სიტყვას გადუგდებდა ხოლმე თავის საქმროს და დედამის ყოველს კითხვაზედ ამას ეუბნებოდა:

— რაც გენებოთ, იგი ჰქენით.... მე აკი გითხარით, რომ თქვენი მორჩილი ვიქნები-მეთ,

სადილს უკან, რომელზედაც მოწვეულნი იყვნენ სტუმრები ქორწინების მოწმად, ტიუსსოს ცოლმა მოუბრუნებლად სთქვა:

— ბატონებო, ჩვენ ძალიან დაღალული ვართ ამ ფაცა-ფუტისაგან, გთხოვთ ნება მოგვცეთ პატარა შევისვენოთ. აი ხომ ჰხედავთ, საწყალს სესილს ისე უნდა ძილი, რომ მთელს საღამოს ხმაც არ ამოუღია, და ხვალაც ადრე უნდა ავდგეთ.

ყველას გაეცინა, მეგობრულად გამოეთხოვნენ სახლის პატრონს და მეორე დღის ღზინი და სადილი რომ აგონდებოდათ, ტუჩებს ილოკდნენ. აწოწვილი გულარი, მეტის სახელით „ჯაგლაგი“, მივიდა სესილთან და მოეხვია. ხოლო ქალმა ხელი ჰკრა და მოიბრუნა, ეშინოდა, რომ სხვა რამ უფრო უარესი კადნიერება არ გაბედოსო.

— ახლა რაო, სესილ? უთხრა იმან: — მტკიცედ დაგიდგია თავი იმაზედ, რომ მე თავის დღეში ღიმილით არ შემომხედო?

— მე თქვენთვის მითქვამს, ბატონო გულარ, რომ სიყრმითვე დაჩვეული ვარ დედ-მამის მორჩილებას და მას ვიქმ, რასაც ჩემს სასარგებლოდ ისინი დაინახვენ. რა გრძნობითა ვარ თქვენზედ, ეს მე პირდაპირ მითქვამს თქვენთვის და არ დამიმაღავს. თქვენ ჩემს ნათქვამს ყურს არ ათხოვებთ... თქვენ ვასცემთ პასუხს ყოველს მასში, რაც მოჰხდება.

ბოროტმა ღიმილმა გაუმრუდა სახე ჯაგლაგსა და თვალებმა გამოუელვეს გაბრაზებით, ხოლო წუ-

თის შემდეგ მხრები აიწია, სულელურად ჩაიცინა და სთქვა ძალად მოვლენილ მხიარულებით:

— სესილ, მე შენ პატარაობითვე გიცნობ, მახსოვს, რომ ყოველთვის თვით-რჯული, ბუტია და ჟინიანი იყავ, მაგრამ მე იმ ნაირად დაუწყევავებ და მოვუვლი ჩემს ლამაზს ცოლსა, ისეთის სიმდიდრით შევამკობ, რომ ეხლანდელს თავის სიტყვებს შეინანებს... და მე შემიყვარებს.

ამ სიტყვებზედ ასეთის უცნაურის თვალით შეჰხედა ყმაწვილმა ქალმა, რომ გუდარმა წარბი შეიკრა.

ეს პატარა ამბავი მოჰხდა გარედ კარებთან და სტუმრები ჩამოეცაღნენ, რომ საქმროს არ დაუშალონ თავის საცოლოს გამოეთხოვოს. გუდარი წავიდა და ძლივს იკავებდა თავის ჯაფრსა და სესილი კი გულ-აუმიღვრევლად დაბრუნდა თავის ოთახში.

ვიდრე თავის საწოლში შევიდოდა, დედ-მამამ ტკბილად ჩაჰკოცნეს ქალი. მამამ დაუწყო ალერსი და უთხრა:

— ჩემო გვრიტიკო, სესილ! ჭკვიანურად მოიქეც, წადი, კარგად გამოიძინე და ეგრე გაბუტვით ნულარ იქნები. მე იმედი მაქვს, რომ ხვალ აგრე ცხვირ-პირ ჩამოშვებულს არა გნახავ.

— ოჰ, არა, არა, მე ხვალ ისე აღარ ვიქნები, როგორც დღესა ვარ, უპასუხა რაღაც უცნაურის ხმითა:

— რასაკვირველია, შენ უნდა გულდადებით იყო; შენი გათხოვება ჭკუის საქმეა და არა სიყვარულისა.

ჩემო კარგო, შენ არ იცი, რა ცოტას რასმეს ჰნიშნავს ცოლ-ქმრობაში სიყვარული. ბედნიერება მოსვენებასა და სიმდიდრეშია. შენ სიღარიბისას არაფერს შეიტყობ, სესილ, და აბა ჰკითხე დედა-შენს რა საშინელი დღენი გამოგვივლია, იმიტომ რომ ჩვენ ერთმანეთს მზითვად სიღარიბე მივუტანეთ. ბედნიერებისათვის რომ სიყვარული საკმაო იყოს, მაშინ ცოლ-ქმრობაც მეტი იქნება: სიყვარული ჯვარის-წერის იქით ველარა სძლებს.

— მამა-შენი მართალს ამბობს, ჩემო შვილო, შეჰნიშნა დედამ და კიკინები გაისწორა.

ყმაწვილმა ქალმა კისერი მოიღერა, შედგა დედამის წინ და ნელის ხმითა სთქვა:

— მე რომ მაინც არ დაგემორჩილოთ და ხვალი ვთქვა— არა-მეთქი?

კლოდმა და ცოლმა ერთმანეთს შეჰხედეს იმ სახით, თითქო ელდა ეცათო.

— რაო, შე უბედურო! უპასუხა მამამ:— არ დაგემორჩილები?... მაშინ შეჩვენებულ და დაწყევლილ იქნები ჩემგან... მე მაშინ დავიღუპები... მე აღთქმა მიმიცია ანდრესათვის...

— მაშ თქვენი სარგებლობა ყველაზე წინ ყოფილა ამ საქმეში, უპასუხა მკვახედ სესილმა:— მაგას ჩემი სიკვდილი შეუძლიან.

— მაგისაგან არ იხოცებიან, დაიძახა მრისხანედ ტიუსსომ და გაბოროტებისაგან აინთო:— ეხლა კი დროა ყველაფერი ვთქვათ პირდაპირ. მე ქვეყნის

წინაშე გიცხადებ, რომ მირჩენია მოჰკვდე, ვიდრე შენი სულელური სიზმრები აისრულო...

— დაჩუმდი, კლოდ, გაგიჟდი, თუ რა დაგემაართა! უთხრა ცოლმა, თუმცა ქმარს გულში ის არა ჰქონია, რასაც ამბობდა: — დეეხსენ სესილს, გონიერებას არ გადუდგება და ურჩობას არ გაგვიწევს.

დედამ აკოცა ქალს და, როცა სესილი მოშორდა ამათ და თავის ოთახისკენ წავიდა, ცოლმა უთხრა ქმარს:

— როგორ არ გესმის, კლოდ, რომ საწყალს ბაშვს ემძიმება გამოცხადმოს ყოველს თვის ნატვრას და იმედებსა. მერე ამასთანაც იგი ჩვენს ნებას არ ეუორჩება და მარტო იმას ამბობს საწყალი, რომ თქვენი ნება ჩემთვის კანონიაო.

— ეგეები ხომ არ იქნებოდა, თუ რომ შენ ნება არ მიგეცა მორისსა და მაგას ჰაერში ციხეები ეშენებინათ.

— განა წინაღვე შესაძლოა მცოდნიყო... რაც ბოლოს მოჰხდა.

ამის შემდეგ ცოლ-ქმარნი თავის საწოლში შევიდნენ.

სესილი კი გამოეთხოვა თუ არა თავის მშობლებს, ავიდა მალლა თავის ოთახში და ქვეშაგებზედ ჩამოჯდა. მთელი საათი უძრავად იჯდა და ერთსა და იმავე ადგილისაკენ მიემართა თვალები.

— თავის დღეში... არა, არასოდეს... ნამეტნავად მაგას! დაიძახა უეცრად და მთელის ტანით აკან-

კალდა; თითქო ერთს საზარელს და საზიზღარს რას-მეს შეეხოვო.

აღგა, ფეხ-აკრებით მივიდა შკაფთან, წამოისხა წამოსასხამი, ნელა ჩამოვიდა ძირს, ქარგლების ოთახი გაიარა და გავიდა ქუჩაში.

გარედ რომ ჰნახა თავისი-თავი, ფეხი აუჩქარა, ტიურენის ქუჩის ყურეში სარდაფი იყო ღვინისა, ჩაიხედა, დაინახა საათი და გასინჯა.

— თერთმეტი საათია! წაიჩურჩულა თავის თავად: უსათუოდ მელის.

უფრო ჩქარა წავიდა, თითქმის სირბილით. ბასტილიის მოედანზედ რომ მივიდა, დადგა ბურდონის საწყობიპიროს ყურეში. იმავე წამს ერთი ყმაწვილი კაცი მოვიდა ამასთან.

— რაო? უთხრა მან და გამოუწოდა ხელი.

— სულ ყველაფერი გათავდა! უთხრა ქალმა გულ-დაწყვეტით.

— ახლა შენ რას ჰფიქრობ? ჰკითხა ჰაბუკმა საშინლად აღელვებულმა.

— დიად, დიად, მეც თანახმა ვარ, თანახმა, სთქვა ქალმა გულის კდომითა და დაეცა ჰაბუკს გულზედ.

რამდენსამე წუთს მაგრად იყვნენ ერთმანეთზედ გადახვეულნი და მწარედ სტიროდნენ. ბოლოს ქალმა დაიმარჩილა გულის მღელვარება, გამოეცალა ჰაბუკს ხელიდამ, სწრაფად მოიწურა თვალთაგან ცრემლი და სთქვა:

— მე თანახმა ვარ, მე მინდა სიკვდილი, გესმის?...

— რისთვის?

— მისთვის, რომ მე შენ მიყვარხარ და აღთქმაც დამიდვია, რომ შენი ვიყო... სიცოცხლეს ჩვენი გაყრა უნდა, სიკვდილი კი შეგვაერთებს; მაშ სჯობს დავიხოცნეთ.

— მევე მეშინიან ეხლა, რომ ეგ აზრი მოგეცე.

— მე ჩაგიდგამ ვაჟკაცობის სულს, ყური დამოგდე, მორის. ჩვენ ერთმანეთს პატარაობითვე ვიცნობთ. შენ დედ-მამა და თვისტომი არა გყვანდა, ერთი და გყვანდა, ჩემი მეგობარი ამელი. შენ ჩვენს ოჯახში გაიზარდე, მე და შენ და-ძმანი ვიყავით. ჩვენდა გაუგებრად ჩვენს შორის უფრო ღრმა შემსჭვალულობა დაიბადა, ხოლო ჩვენ ორივეს ნამუსი გვქონდა და იმოდენად პატივსა ვცემდით ერთმანეთს, რომ ჩვენი კავშირი ბოროტ-მოქმედობით არ წავბილწეთ. ჩვენი ნატვრა ცოლ-ქმრობა, ჯვარისწერა იყო და შენ სცდილობდი კარგ ქარგლად გამხდარიყავ და მე კარგ სახლის პატრონად. შენ შენი განზრახვა აისრულე, მე კი ხელი შემეშალეს. ჩვენს დედ-მამას—ჩემს დედ-მამას შენც შენად ჰხადი—არა ჰქონდათ ფიქრად, რომ ჩემით თავისი საკუთარი საქმე გაესწორებინათ და ამიტომაც ჩვენს ნატვრას და იმედს ხელს უწყობდნენ. ჩვენი სიმართლე ამაშია, მორის, ჩვენ გვიყვარდა ერთმანეთი და ნებაც გვქონდა სიყვარულისა.

ყმაწვილს კაცს თვალთავან ცრემლები ჩამოსდიოდა.

— ნუ სწუხარ, მორის, განაგრძო სესილმა მწუხარის ღიმილითა: დღეს ჩვენის ჯვარის-წერის დღეა... ერთხელ ჩვენს სახლში ერთმა ავმა სულმა შემოდგა ფეხი... მამი-ჩემის მეგობარია... მეგობარია... შენც იცი... მეგობარია დედი-ჩემისა... ხომ გახსოვს, რა რიგად ვიწოდი მე, იმ თავზედ ლაფ-დასხმას რომ ვხედავდი; იმან ფული მისცა მამა-ჩემს და დღეს მართო იმას შეუძლიან დაიხსნას მამი-ჩემის სახელი კუტრობისაგან... რა უნდა მექნა? მეთქვა მამი ჩემისათვის, რა ფასადაც ჰყიდულობდა იმ საძაგლის მეგობრობას!... ხომ დედა-ჩემს მაშინვე გააგდებდა, თავზედ ლაფს დაასხამდა, შეარცხვენდა საქვეყნოდ, მერე სწორედ იმ დროს, როცა დედა-ჩემი ნანობს თავის წარსულსა... ყველაზედ საზარო ის არის, რომ დედა-ჩემიც თანახმაა იმ კაცს მიმცეს. ამ ერთის თთვის წინად დამპირდა უარს ვეტყვიო, მეორე დღეს მე ტანისამოსს ვალაგებდი დედი-ჩემის ოთახის გვერდით. გუდარი დედასთან შევიდა. წიგნი მიელო დედი-ჩემისაგან, რომელშიაც დედა-ჩემი სწერდა, რომ მე თავის დღეში არა ვიქმ იმ საძაგლობასაო, რასაც ჩემგან თქვენ ითხოვთო. რომ იცოდე, მორის, რეები გავიგონე... ხომ ძალიან დაბლა დაცემულია დედა-ჩემი, მაგრამ იმ დღეს სწორედ შემებრაღა. საწყალი დედა-ჩემი! იმისთანა უნამუსო კაცის მონად ყოფნა საშინელია! რა მძიმედ დასაჯა ბედმა საწყალი დედა!

გულარმა გადაათქმევინა დედას. სიტყვა და პირობა ჩამოართვა, რომ ხმა აღარ ამოიღოს... ამის შემდეგ მოგწერე, რომ ჩვენ იმედი აღარაფრისა არ უნდა გვექნოდეს... მამა-ჩემი—ერთი ბრმა მსხვერპლია. იგი მარტო ერთს ჰფიქრობს, რომ ჩემის გათხოვებით მისი ქარხანა ისევ ფეხზედ დადგება და მეც დაბინავებული ვეყოლები. რა ექნა? ვუთხრა მამას, დედასა— და ქარხანას დავღუპავ.... ვუთხრა დედას, რომ ყველაფერი ვიცი... უარესია... ვუთხრა თვითონ იმ კაცს... ღონე არა მაქვს... ღონე, რომ ხმა გავცე, როგორც გველი ისე მეზიზღება, ისე მძულს. თავიდან ფეხამდე სულ ჩირქია... ყოველისფერში საძაგელი რამ არის, ქცევაში, მიხრა-მოხრაში... იმისათვის ქვეყანაზედ არც სიყმაწვილეა, არც უმანკოება; ყოველს ქალს ისე ექცევა, როგორც ქუჩის მაწანწალა გოგოსა... მე არ ვიცი, რას არ ვიზამ, ოღონდ იმის ხელში არ ჩავვარდე! აი ხომ ჰხედავ, მორის, რა უნუგეშო უბედურებაში ვართ.

— შენ სულ იმ აზრს დაუბრუნდები ხოლმე, რომელიც მე წამომცდა სასოწარკვეთილების დროს.

— მორის, მე დღეს შენთან მოვედი... მე შენი საცოლო ვარ... მე შენი ცოლი ვიქნები... და ხვალ კი ჩვენ აღარ გავიღვიძებთ...

მორისი შედგა. სესილის ორივე ხელი ხელში ეჭირა და თვალებში შეჰყურებდა.

— მოჰკედები და სიცოცხლე არ დაგენანება, ისე უდრტვინველად გამოესალმები სიცოცხლეს?...

— სიხარულით, სიხარულით!...

— ძალ-გული არ გიღალატებს?

— მე შენ მიყვარხარ.

ცეცხლ-მოკიდებული გადევნია მორისსა და მხურვალედ ჩაჰკოცნა.

— მორის, უთხრა სესილმა: — მე მინდა შენს გულზედ დავლიო სული და ტკბილად გეუბნებოდე: მიყვარხარ, მიყვარხარ.

მერე თავი დაასვენა მის მხარზედ და ხმა-დაბლა უთხრა:

— ჩქარა წავიდეთ, მორის შენთან... თორე ლა-მის ღონე მიმეხადოს.

მორისმა ხმა არ გასცა, მაგრამ მოჰკიდა ხელი და ორნივე ჩქარის ნაბიჯით წავიდნენ კონტრ-ესკარპის საწყალპიროსაკენ. მორისი გულ-მაგრად იყო და შეურყევლად, მაგრამ ამასაც კი უნდოდა რითიმე გათავებულიყო ეს უნუგეშო მდგომარეობა.

ლამე მშვენიერი იყო; ზაფხულის სიცხეს გრილი ნიაფი აგრილებდა; ცა მოკირწყლოლი იყო ვარსკვლავებით, რომელნიც წყალში როგორც სარკეში კამკამებდნენ. კარგი რამ იყო სეირნობა, ტკბილი რამ იყო სიცოცხლე ამისთანა მადლიან ღამეს.

სესილი და მორისი ხმა-ამოუღებელივ მიდიოდნენ, გადევნიათ რა ხელი ერთმანეთისათვის. თვალე-ბი უცნაურად უნათიდნენ და ტუჩებზედ ღიმილი უთამაშებდათ.

— ყველაფერი მზადა გაქვს? ჰკითხა უცბად სესილმა შეწუხებულის ხმითა.

— დიად.

— ძალიან ვეწვალებით?

— არა... ჩვენ დაგვეძინება... და თავის დღეში აღარ გამოვიღვიძებთ.

მორისმა იგრძნო, რომ სესილი თრთოდა, თითქო გააციაო; მაშინ უფრო აუჩქარა ფეხი და სთქვა:

— ჩქარა წავიდეთ, ჩქარა.

წინ გაუარეს სახლს, საცა ყოველ დღე საჯარო ბალი იყო ხოლმე. მუსიკის ხმა მოესმათ. სესილმა მწუხარედ გაიღიმა.

— ეს ჩვენი ქორწილის დღეა... სტუმრები ტანციობენ.

— მე სწორედ ამ სახლის გვერდით ვდგევარ; მუსიკა და ხმაურობა არ მოგვასვენებს.

— პირიქით, გაგვართობს კიდევ.

დუმილი ჩამოვარდა. შეუხვიეს უკანასკნელს ქუჩას, აუსტერლიცის ხიდის პირდაპირ საწყალპიროზედ. მეორე სახლის წინ მორისი შედგა.

— მივედით, სთქვა მან.

შევიდნენ ალაყაფის კარებში, მეორე სართულში ავიდნენ, ყმაწვილმა კაცმა გააღო კარი განათებულის ოთახისა, სესილი შევიდა და გაოცებით გადაავლო თვალი გარეშემოს.

— მე ყველაფერი მომზადებული მაქვს, სთქვა მან.

— ეს რაღა არის? ჰკითხა ქალმა და დაანახვა ბოთლი, ჭიქები და შაქრის პურები.

— ჩვენის ქორწილის ვახშამია, უპასუხა მან ღიმილითა.

— ესა? დაუმატა ქალმა და კანკალით დაანახვა ბოთლი.

— საწამლაგია.

სესილი სკამზე ჩამოჯდა და მორისმა წინ დაუჩოქა.

— საწყალო სესილ! პატარები რომ ვიყავით, ვის მოუვიდოდა ფიქრად, რომ ამით გაგვითავდებოდა საქმე?

— რაო? ნანობ თუ?

— არა.

— მე შენ გითხარ, მორის, რომ მე შენი ვიქნები-მეთქი... იმათ არ უნდათ, რომ მე შენი ვიყო, ნამუსი კი ნებას არ მაძლევს საყვარლად დაგიჯდე... სიკვდილმა დაგვწეროს ჯვარი...

ამ სიტყვებზედ წამოავლო ხელი ბოთლს და ბედის-წერის სასმელი ჩაასხა ჭიქებში.

— არ მეზიზღება, ტკბილი ყოფილა, სთქვა სესილმა, როცა ტუჩებით დაეწაფა ჭიქასა.

მორისმაც დალია და ერთმანეთს აკოცეს. მორისი ჯერ კიდევ დაჩოქილი იდგა; ქალი თმაზედ ხელს უსვამდა და უაღერსებდა. ერთმანეთს შესცქეროდნენ ღიბხანს ცეცხლით ანთებულ თვალებითა. ისინი სიკვდილზედ არა ჰფიქრობდნენ, ისინი ჰფიქრობდნენ მარტო თავიანთ სიყვარულზედ.

— რა რიგად მიყვარხარ, რა რიგად, ტიტინებ-
და ქალი.

— ზოგი მე მკითხე, მე!... უბასუხა მორისმა და
დაუწყო ხელებზედ კოცნა.

ფანჯარა ღია იყო ნახევრად. ფანჯარა გადაჭ-
ყურებდა ბაღს, საცა საჯარო ბაღი იყო. მუსიკა
კადრილის დასაწყისს უკრავდა, ტანციობის გამგე
ხმა მალლა ყვიროდა:

— ბატონებო, თქვენ თქვენს ადგილებზედ დაბ-
ძანდით; უკანასკნელი კადრილია.

— გესმის, უთხრა სესილმა მორისს: უკანასკნე-
ლიაო...

ქალმა ხელ-ახლად მოსვა კიქა.

— მგონია ათრობს, სთქვა სესილმა.

— განგებ არის ეგრე შეზავებული.

— მაშ ჩქარა დავლიოთ და მოვრჩეთ.

— კიქები ერთმანეთს შეატყუცეს და პირთან
მიიტანეს.

— ადევ, უთხრა სესილმა რიხიანად და ხმა-
მალლა.

მორისი დაემორჩილა. ქალმა მიიყვანა ფანჯა-
რასთან, ხელი ხელში ჩაუდო, ახედა ვარსკვლოვანს
ზეცას და თავ-მოწონებით სთქვა:

— წინაშე ღვთისა, რომელთანაც განსაკითხვე-
ლად ჩვენ მალე წარვდგებით, მე ვადვიარებ, რომ
ქორწინების საიდუმლოებას შეურაცხყოფდი, თუ
შევირთავდი ჩემგან შეძულებულს კაცს, და ვირთავ

ქმრად მორის ფერანსა, ჩემგან სულით და გულით შეყვარებულსა...

მორისმაც განიმეორა იგივე სიტყვები. ქალმა იგრძნო, რომ მორისმა ხელზედ ბეჭედი გაუკეთა. ქალმა ბეჭედს აკოცა და სთქვა სისწრაფით, თითქო უნდა მალე მოუღოს ყველაფერს ბოლოო.

— ჩვენ შევუთვლით ერთმანეთს საუკუნოდ; დავლიოთ დანარჩენიც.

ჭიქები დააცარიელეს.

— ყოველივე გათავდა, სთქვა სესილმა მწარის აღმოკვნესით: ცოტა ხანს დამანებე, მორის, თავი და მალე კი მოდი ისევ. მე შენ მოგელოდები, ჩემო ქმარო.

ყმაწვილი კაცი დაემორჩილა და გავიდა ოთახიდან.

— შენა ხარ? ჰკითხა სესილმა, როცა კარის ჭრიალი მოესმა.

— მე ვარ, ჩემო სესილ, მე.

— ჩქარა მოდი, ჩქარა... მე ვშიშობ უშენოდ არ მოგვედეს.

II

დასასრული ქორწინების დამისა.

მარი, რომელიც ჯერ ძლიერ უბერავდა, თან და თან გაძლიერდა; ხმა-ამოუღებელი მყუდროება დაირღვა ფოთლების შრიალითა და მძიმედ დატვირთულ ნავეების ჭახა-ჭუხითა, რომელნიც ხიდის წინ დაბმულნი იყვნენ. ავდარის ნიშნები იყო.

მორისის პატარა ოთახში ჩუჩუნიც არ ისმოდა, ხოლო ფანჯარა ჭრიალებდა, ქარი რომ ათამაშებდა. დილის ორი საათი და ნახევარი იქნებოდა. მორისს და სესილს ეძინათ. ბოლოს ერთმა მათ მორის ტოკვა დაიწყო. ეგ სესილი იყო. წამოჯდა, შუბლზედ ხელი გადისო, უკან გადიყარა თავისი საუცხოვო შავი თმები და გაოცებულის თვალით გადაჰხედა ოთახს. თავი დაჰმძიმებოდა და ფიქრები ვერ მოეკრიბნა. ვერა გაიგო-რა მისი, რასაც ჰხედავდა. სად ვარო? როგორ? სიზმარში ხომ არა ვარო? მოინდომა ფეხზედ წამოდგომა. უეცრად ხელი მოახვედრა მორისის ტანს, რომელიც იქვე იწვა. ხელი შეახო. თუ არა, უნდა დაეკივლა, მაგრამ ხმა გაუწყდა. ორივე ხელი წაივლო თავზედ. ერთი მძიმე კვნესა აღმოხდა მისი გულიდან. ყოველივე მოაგონდა... ცოცხალი როგორ-ღა გადავრჩიო? რა მოხდაო? ნუ თუ მორისმა მომა-

ტყუაო? ნუ თუ საწამლავეს მაგიერ სხვა სათრობელი სასმელი რამ შემომატყუაო? არა, მაგისთანა საშინელს საქმეს როგორ იქმოდაო! სესილმა დაჰხედა თავის საყვარელს და ხმა-მალლა დაიძახა:

— მორის! მორის!

მორისი არც კი იძროდა. სესილმა ხელი გადუსო პირისახეზედ. კანი გაციებული ჰქონდა და სიკვდილის ფერი ედო. მთელის ტანით ათრთოლდა, აკანკალდა; წამოსწია ასაყენებლად. მორისი როგორც უსულო მკვდარი, ისე დაეცა ქვეშაგებზედ. ელდა-ცემულმა ქალმა საშინლად შეჰკივლა. მორისი მოკვდა, მე კი ცოცხალი ვარო!

დიაღ, თვითონ ცოცხალი იყო და მისი თითქმის შიშველი, მთრთოლარე და ცეცხლ-მოკიდებული ტანი ყოველს მოძრაობაზედ ჰგრძნობდა სიკვდილის სიცივეს.

მოიკრიბა, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა და გადმოხტა ქვეშაგებიდამ თმა-გაშლილი, გონება-დაბნეული ვაებისა და უიმედობისაგან. დაეცა მუხლებზედ ქვეშაგების წინ, წაავლო ხელი მორისის თავსა და დაუწყო კოცნა.

— მორის! ჩასძახოდა საწყალი ქალი: არა, შენ მკვდარი არა ხარ! ხმა გამე, ხმა! შენ მე არ მომატყუებდი, მარტო არ მოკვდებოდი, მორის გევედრები, გაიღვიძე, ხმა ამოიღე!...

წასქდა თვალებიდან ცრემლთა ნაკადული.

— ღმერთო! ღმერთო! იძახოდა სესილი: რა წყეული რამა ვარ! ღმერთო, შენ მართმევ ერთად-ერთს

კაცს, რომელიც მე მიყვარდა და მე კი აქ მიშვებ. უმაგისოდ მე სიცოცხლე არ შემოძლიან! მორის, ჩემო ქმარო, მარტო არ გაგიშვებ, მარტო არ მოჰკვდები. მეც უნდა... მეც მინდა შენთან მოვკვდე.

ამ სიტყვებზედ დასწვდა და თავისის ბაგით ზედ დააკვდა გაყინულის ბაგეს ყმაწვილ-კაცისას, თითქო უნდა ამოსწოვოსო სიკვდილი მის გვამიდან თავის საწილოდაცაო. მერე წამოხტა, მივარდა სტოლს და გიჟსავით შეჰკივლა:

— მეც მინდა, მოვკვდე, მეც!

მივარდა ბოთლს, ბოთლი ცარიელი დაჰხვდა. თვალით დაუწყო ძებნა დანას და გადიღელა თავისი ნორჩი, მშვენიერი მკერდი. მაგრამ ვერა იპოვა-რა. ფანჯარა ღია იყო. მივარდა ფანჯარას. ფანჯარა ბაღს გადაჰყურებდა და ჰნახა, რომ აქედამ გადავარდნას შეიძლება სიკვდილი არ მოჰყვეს. გრილმა ჰაერმა შეამცივნა, იგრძნო, რომ თითქმის შიშველია, მოსცილდა ფანჯარას. ქალწულობის კდემამ და მორცხოვრებამ აიტაცა, მსწრაფლვე ჩაიცვა ტანისამოსი, მერე ისევ ხელ-ახლად მოუბრუნდა უსულო გვამს თავის საყვარლისას.

— მორის! სთქვა მან: მე ეხლა შენი ცოლი ვარ... ცოტა მომითმინე, და მე, ჩემო ქმარო, თან გამოგყვები!

საწოლის ფარდებს ქარი ათამაშებდა; ქალმა დაასვენა მორისი, ქვეშაგების შუა. ფარდას ასწია და მივარდა ფანჯარას, რომ დაეხურა. უეცრად ორთქლ-

მავალის სტვენის ხმა მოესმა. გადიხედა და ასს ნა-
ბიჯზედ ბურუსში თვალი მოჰკრა ცეცხლის გემს და
სიხარულით გული აევსო. მოაგონდა, რომ მდინარე
სენა აქვე ახლოა და მაშასადამე სიკვდილი ეხლა მის
ხელშია. ამისთანა სისხამ დილაზედ საწყალპირო და
ხიდი უკაცურია ხოლმე. სესილმა ფანჯარა მოკეტა
და, მივიდა რა მორისის გვამთან, წამოიჩურჩულა:

— მეც თან მოგდევე, ჩემო კარგო! ჩვენი სულე-
ბი ისევ ერთად შეიყრებიან... ნახვამდის!

კიდევ აკოცა, გამოვიდა ოთახიდან და აჩქარე-
ბით ჩამოვიდა კიბეზედ. ქუჩაში რომ გამოვიდა, ლო-
ნე მიეხადა, თავ-ბრუ დაესხა და ალაყაფის კარს მიე-
ყუდა. საწამლავი კიდევ ჰმოქმედობდა და ქალს ეგო-
ნა, რომ საცა არის დავეცემიო: სიკვდილის სიცივემ
დაურბინა ტანში; საწყალმა თვალები დახუჭა. ხოლო
ეს ყოფა სულ ერთის წუთის საქმე იყო. მერე აიხე-
და და თვალი მოავლო გარეშემოს. ქუჩაზედ, ხიდ-
ზედ და წყლის ნაპირას არავინ არა სჩანდა.

ძველი რაპეს უბანი ძალიან ცოტად ჰგავს მხია-
რულის პარიჟის ნაწილსა, ნამეტნავად ამისთანა სი-
სხამ დიდის დროს; კაცი ადვილად იფიქრებს, რომ
სოფელია დიდის მდინარის პირასაო. ავდარის ნიშ-
ნები აღარ იყო, ქარიც ჩავარდა, და გარეშემოს მყუდ-
როებას და ღუმილს არღვევდა მხოლოდ ხმაურობა
ცეცხლის გემის ბორბლებისა. ტყვიის ფერი ბურუ-
სი ზედ დასდებოდა ქალაქს. თვალო-სახედავზედ კი
ერთგან გამომჰყვრვალეებდა პატარა ლაჟვარდი ზო-

ლი ცისა. მდინარის მეორე ნაპირიდან, რომელიც ჯანდში იყო დამალული, ისმოდა ცხენის ფეხის თქათათქუფი, კრიალი პოვოსკებისა და გინება მეპოვოსკებისა.

თავ-ბრუ დასხმამ გადაუარა თუ არა, სესილი გამოფხიზლდა, იამა, რომ ჯანლი ხელს უმართავს წადილის შესრულებას, გადასჭრა ქუჩა და წყლისპირს ამალეხულის ფეხით აჰყვა.

— არა, აქედამ ვერ არის სახერხო, ამბობდა თავის-თავად: ტალღა მაშინვე ნაპირზედ გამომიტანს, თუ ფორთხალობაც დავიწყე წყალში.

აუსტერლიცის ხიდზე მივიდა და ზედ შუაზედ შედგა. აი კაი აღგილი. ჯანდში წყალი ძლივსა ჩანდა, გარშემოც, რამოდენაზედაც თვალი სწვდებოდა, არავინ იყო. ხიდის მოაჯარს გადვიდა, შედგა. გაისწორა იუბკები და ასე დასაღუპავის აღგილის პირზედ მდგომარემ ერთი კიდევ უკანასკნელად მიიხედა იქით, საცა ეხლახანს თავისი ქორწილი იდღესასწაულა.

— ჩემო კარგო! ჩაიხურჩულა ღიმილით: აი მეც მოგიველ! დაიფარა თვალებზედ ხელი, იშვირა ფეხი და გადავარდა ხმა-ამოუღებლად, დაუკვნესავად. მოისმა წყალის შხლაპუნი, ჯანლი გადიყარა და უთვალიავი წრეები გაკეთდა მდინარის წყლის ზედა პირზედ იმ აღგილას, საცა დაიღუპა საწყალი ყმაწვილი-ქალი.

თითქო ღღე და ადამიანის სიცოცხლე ამ წუთს ელოდდნენო, რომ თავი გამოეჩინათ. ერთბაშად ყვე-

ლამ გაიხმაურა, ფრინველები გალობას მოჰყვენენ, მამლებმა თავის ხრინწიანის ხმით ყვილილი დაიწყეს. თანდათან მდინარე სენა ჯანღებიდამ გამოვიდა. ცა, ქვეყანა, წყალი გამოჩნდა ლურჯს ჰაერზედ. ბოლოს, მზემაც ამოჰყო თავი.

მეორე ნაპირას ძახილი შეიქმნა: ყოველმხრიდამ, ღუქნებიდამ, გემებიდამ, ნავეებიდამ გამოცვივდა ხალხი ხიდზედ; ზოგი ნავით შევიდა შუა წყალში. ჟღრიამული ასტყდა, ასტყდა ფაცა-ფუცი. ყვიროდნენ:

— აი მანდ, მანდ მესამე კამარის ქვეშ!

ერთის ნავიდან ვილაც კაცი გადახტა წყალში და აჩქარებით წავიდა ცურვით, საითაც უჩვენებდნენ.

III

გადაღებული ქორწილი.

ილის შვიდი საათი არ იყო ჯერ, რომ ტიუსსოს სახლში ყველანი ფეხზედ იდგნენ. ხოლო ტიუსსოს ცოლმა ნება არავის მისცა, რომ სესილი გაეღვიძებინათ.

— ნუ, ნუ, სთქვა მან: დეცხენით გამოიძინოს. ყველაფერი მომზადებული აქვს. დეე, რაც შეიძლება გვიან ადგეს.

არავინ არ ეწინააღმდეგა: სესილი თავის ანა-
ბარას დააგდეს, სახლში კი დიდი ფაცი-ფუცი გაიმარ-
თა. დუქნებიდამ მოჰქონდათ ნავაჭრები, პარიკმახე-
რი ტიუსსოს თავზედ უკეთებდა უშველებელს ძეგლს
თმებისას; ყოველი კუთხე და ტახტები საესე იყო
ქალის სამკაულებითა; ყველგან ყვავილების თაიგუ-
ლები მოჩანდა. გარედ კარებ-წინ იდგნენ დაქირავე-
ბულნი ეტლნი, რომელთ გამგეობა მიეცათ მეჯვა-
რისათვის. მეჯვარე უნდა თვითონ წასულიყო მახ-
ლობელ ნათესავების მოსაყვანად.

— მე დალაქს აღარ მოეუცდი, თვითონ წავალ
იმასთან, სთქვა კლოდ ტიუსსომ, რაკი ჰნახა, რომ ამ
არევ-დარეულობაში კაცი არა ჰყავს, რომ დალაქის
დასაძახებლად გაჰგზავნოს.

მაშინვე გამოვიდა და წავიდა. რამდენისამე ხანის
შემდეგ ისევ მობრუნდა პირ-მოპარსული. ცოლს უნ-
დოდა ეკოცნა ლამაზს ნიკაპზედ და ქმარმა შორს
დაიჭირა.

— აბა, სთქვა კლოდ ტიუსსომ: დღეს ყველაზედ
უწინარეს პატარძალმა უნდა მაკოცოს... სად არის
სესილი?

— სძინავს.

— ხომ არ გაგიჟდი! რატომ არ გააღვიძებ! რო-
დისლა მოემზადება. აი საცაა სტუმრებიც თავზედ
დაგვესხმიან.

— ჟიულო, დაუძახა ცოლმა მოახლეს: წადი
მოახსენე ბატონის ქალს, რომ დროა გაიდვიძოს.
პარიკმახერი დიდი ხანია ელის.

მართალიც იყო. პარიკმახერს გაეთავებინა ძეგლის აშენება ტიუსსოს ცოლის თავზედ და ეს უკანასკნელი ეკითხებოდა კიდეც:

— თქვენ იმედი გაქვთ, ბატონო რენო, რომ მაგრად იქნება და თმა არ ჩამომეშლება?

— დარწმუნებული ბძანდებოდეთ, ბატონო, უპასუხა პარიკმახერმა: შეგიძლიანთ იტანციოთ, რამდენიც გსურთ, ერთი ბეწვიც არ დაიძვრის თავის აღგილიდამ.

მოახლე დაბრუნდა და მოახსენა, რომ კარი სამჯერ დავურახუნე სესილს, მაგრამ პასუხი არ მომცაო.

— რაო? იკითხა ტიუსსომ: განა დღეს შინიდან გავიდა სადმე?

— არა მგონია. უსათუოდ დიდს ძილშია და ჟიულის ძალიან არ ურახუნებია კარი.

— აბა ერთი შენ თვითონ ჰნახე და უთხარ, რომ აჩქარდეს. ეტლები მზად არიან და თუ ჩვენ პირველნი არ მივედით მერთან, ჩვენი საუზმე შუადღის ერთს საათზედ წინ ველარ მოხერხდება.

— კარგი, ცოტა კიდეც მოიცადეთ, ბატონებო. ეხლავე ჩამოვა.

თვითო-ოროლა სტუმარი მოდიოდა კიდეც და ტიუსსო აღერსით მიეგებებოდა ხოლმე. მაინც კი დრო ჩაიგდო, რომ სმენოდა, — მისი ცოლი რა გულმოდგინებით არახუნებდა ქალის ოთახის კარებსა.

— სესილ!.. ქა, სესილ!.. იძახოდა ტიუსსოს ცოლი: სესილ, შეილო, ხმა ამოიღე-და!..

ერთს წუთს შემდეგ გაფითრებული ჩამოვიდა ძირს და ქმარს უთხრა:

— ოთახში არ არის. ვაი თუ...

— რა ვაი? ჭკუილამ ხომ არ შესცდი. სძინავს და ის არის.

— ოთახში არავინ არის, ქვეშაგებიც ხელ-უხლებელია.

— ტყუილია! უსათუოდ წავიდა სადმე. მუდამ თვითონ აილაგებს ხოლმე თავის ქვეშაგებს, სთქვა ტიუსსომ და ეტყობოდა კი ელდად ეცა ეს ამბავი, ხოლო სცდილობდა დაეშოშმინებინა ცოლი და სტუმრები.

ყველამ, ვინც კი იყო, ერთმანეთს გადახედეს გაოცებით. ტიუსსოს ცოლს ტირილი წასქდა.

— ღმერთო ჩემო, ღმერთო! ჩემის შვილის თავზედ რაღაც უბედურებაა!

— კარგი, კარგი, ადგე, ჭკუაზედ იყავ... მარტოკანი ხომ არა ვართ... აბა მომეც მეორე გასაღები იმის ოთახისა.

— მართლა, მართლა, დაიძახა ცოლმა, მივარდა განჯინას და ამოიღო ყუთილამ გასაღები.

ქმარი და ცოლი სწრაფად აცვიფდნენ კიბეზედ. ქმარმა კარი გააღო და შევიდა ოთახში. ყველაფერი თავის რიგზედ ეწყო ხელ-უხლებლად. ცოლი ქმარს პირში შესცქეროდა და ელდით ხმა ვერ ამოელო.

— აქ სულ თავის რიგზეა... სწორედ ეკკლესიაში წავიდოდა... ან იქნება საბანებლადაცა.

ჩამწყდარის და აკანკალებულის ხმით ამბობდა ამას ქმარი და თვითონაც თავის თვალებს არ უჯერებდა. უეცრად თავი მაღლა აიღო და წარბი შეიკრა. თვალი მოჰკრა რაღაც ბარათს კამოდზედ. ორი სტრიქონი იყო ქაღალდზედ დაწერილი. მთელს ტანში ჟრუჟანტელმა დაუარა. ხელი გაიწვდინა, რომ ბარათი აიღოს. ცოლი თვალს ადევნებდა ყოველს მის მოძრაობას და ბოლოს თვალ-ცრემლიანმა წამოიძახა:

— ღმერთო! რა მოსვლია?

ქმარმა ბარათი აიღო. მაშინვე იცნა თავის ქალის ხელი, გაფითრდა და დაეშვა სეღზედ. ხმა არ ამოიღო, ხოლო მსხვილი ცრემლი გადმოსცვივდა თვალთაგან. ცოლი მიჰვარდა, რომ შეიმაგროს.

— კლოდ, რაო, რა სწერია?

— ვაი უბედურო!.. ჩვენ ქალი აღარა გვყავს. ადელმა ჩამწყდარის ხმით ამოიკვნესა, გამოჰგლიჯა ხელილამ ბარათი და ეს წაიკითხა:

„ლამის თერთმეტს საათზედ.

„შემინდევით, ვით მე შეგინდევით. მე თქვენ გითხარით: „მოგვცდები და მაგ კაცს არ შევირთავ-მეთქი.“ მე თავს ვიკლავ. მშვიდობით.“

„სესილ.“

რამდენსამე წუთს ცოლი გონზედ ვერ მოვიდა, ისე იდგა გაშეშებული, თითქო მეხი დაეცაო. ხელე-

ბი უცნაურად უთრთოდნენ; გულმა ბაგა-ბუგი დაუწყა, თითქო სიკვდილის ზარიაო, ღონე მიეხადა და პირქვე დაეცა ქმრის ფეხთა წინაშე. შეუძლებელია აიწეროს, რა ყოფაშიც იყო უბედური მამა. ერთი საშინელი, აუტანელი აზრი ჩაუჯდა თავში: „ჩვენ მოვკალით ჩვენი შვილი, ჩვენ.“

ქვევით სტუმრებმა გაიგონეს ადამიანის დაცემის ხმა და ამოცვიდნენ მაღლა. ზოგმა ტიუსსოს ცოლი წამოაყენა, ზოგი კიდევ გარს ეხვევოდა ქმარსა.

— რა მოჰხდა, რა? კითხულობდნენ.

კლოდ ტიუსსო გონება-მიხდილსავით გაშტერებული იყურებოდა აქედ-იქით, თითქო ეხლა გაახილა თვალი საზარელის სიზმრის შემდეგაო.

— სესილი, ჩემი პაწაწა!.. თავისის ხელით მოუკლავს თავი.

— ღმერთო, ეს რა გვესმის!..

უბედური მამა ფრთხილად ჩამოიყვანეს ძირს. სტუმრებმა წაიკითხეს სესილის წიგნი თუ არა, ურჩიეს, წადი ეხლავ ძებნა დაუწყეო, ხოლო ტიუსსოს არა გაეგებოდა-რა, ისეთი თავ-ზარი დასცა ამ მოულოდნელმა ამბავმა. მის სასახელოდ ვიტყვით, რომ იტანჯებოდა, ვითარცა მამა და არა რაიმე საკუთარის სარგებლობის ფიქრს ადგილი არა ჰქონია მის გულში. ორი სტუმარი გაჰყვა და პოლიციის პრეფექტურაში წავიდნენ დიდის ეტლითა, რომელიც ექირავნათ საქორწილოდ და რომელიც მორთული

იყო შიგნით თეთრის აბრეშუმით, თეთრი ცხენები ებნენ და ფაფრებში ყვავილები ჰქონდათ. ცხენების გამრეკსაც გულზედ ყვავილი ერჭო და თავ-მოწონებით უჯდა ეტლს, სადავეები ეჭირა თეთრ-ხელთათმანებით მორთულ ხელში. დაინახა თუ არა, რომ ეტლში პატარძლის მამა და ორი სტუმარი ჩასხდნენ, მხიარულად წარმოსთქვა:

— საით გვიბძანებთ, ბატონებო?

ვერ წარმოიდგენთ, რა რიგად შეეცვალა სახე, როცა ერთმა სტუმართაგანმა უთხრა დაბალის ხმით:

— ჯერ მორგს... და იქიდან პოლიციის პრეფექტურაში.

კინალამ გადმოვარდა თავის აღგილიდამ ამის გამგონე, მაგრამ თავი შეიმაგრა და ცხენებმაც გასწიეს ჩორთითა. უქმი ხალხი, რომელიც ქუჩაში მოგროვილიყო, ჰკვირობდა ამ ამბავს და ვერას გზით ვერ აეხსნათ, რომ პატარძლის მამა ორის მოწმით საქორწილო ეტლში ჩასხდნენ.

საწყალი დედა კი წამოაყენეს და დასვეს სესილის ქვეშაგებზედ. ქალების გარდა სხვა ყველანი დაითხოვეს ოთახიდან. მოახლემ გაუჭრა კარსეტი, რომელიც ისე მოჭერილი ჰქონდა, რომ ტიუსსოს ცოლი კინალამ დაირჩო. რამდენსამე წუთს შემდეგ გული მოიბრუნა და, წარმოუდგა რა თვალ-წინ თავისი საშინელი უბედურება, სასტიკ სასოწარკვეთილებას მიეცა. კოცნა დაუწყო თავის ქალის ბალიშსა, კბილითა ჰგლეჯდა მის საღამურ თავზე მო-

სახვევსა, ხან იქით ეცემოდა, ხან აქედ, სტიროდა, ჰქვეითინებდა, თავის-თავს აბრალვებდა და ღმერთს უჩიოდა. დედა-კაცები სცდილობდნენ ნუგეში ეცათ, მაგრამ ამაო იყო ყველაფერი. არავის ყურს არ უგდებდა და სულ ამას იძახოდა:

— ვაი, ჩემი საწყალი შვილი... ჩემი სესილი!.. მე ვარ წყეული, მე!.. მე მოვკალ, მე მოვკალ!.. მე უბედურმა მოვკალ ჩემი ქალი!.. ჩემი კარგი შვილი!.. ნუ თუ იმ კაცს ვერა ვნახავ... არ იქნება, უნდა ვნახო, უნდა!

უფრო და უფრო გულ-ამოჯდომით სტიროდა, ხელებს იმტვრევდა და სინიდისის მხილება ჰქენჯნიდა. ამ დროს ქვევიდამ უცნაური ხმაურობა მოესმათ. ტიუსსოს ცოლმა ყური დაუგდო... თვალები აუბრიალდა, ლოყებზედ ზაფრანის ფერი დაედო. იცნა ანდრე გუდარის ხმა. შეატყო, რომ საჩქაროდ ამოარბის კიბეზედა. გუდარისათვის ყველაფერი ეამბნათ, არა სჯეროდა, უნდოდა თვითონ თავის თვალთ და ყურით ნამდვილი შეეტყო. დაინახა თუ არა ოთახში შემოსული, ტიუსსოს ცოლი ისე გაღელილი წამოვარდა ქვეშაგებიდამ და ორივე დედა-კაცს უბძანა იქიდამ წასვლა.

— მაშ მართალი ყოფილა? იკითხა გუდარმა და აიმჭიზა.

ტიუსსოს ცოლმა ჯერ ხმა არ გასცა; მივიდა, ხმა-ამოუღებლივ მოხურა კარები, მერე მუშტებ-მოღერებული მივარდა გუდარს და შეჰკივლა:

—უი, შე საძაგელო, ფლიდო, უნამუსოვ!.. სულ შენი ბრალია ეს ამბავი! შენ მომიკალ შეილი, შენ. შენ დაასხი თავზედ ლაფი ამ ოჯახს, შენ მორთე ეს ოჯახი უბედურობით... მე დავიდუპები და შენც კი დაგლუპავ, შენც. მე ვეტყვი კლოდს, ვეტყვი ყველას, რა კაციცა ხარ. შეგარცხვენენ, ყველასაგან საზიზღარი იქნები, პირში ჩაგაფურთხებენ, შე უნამუსოვ, შენა!

გუდარი ისე არ მოელოდდა ამ ამბავს, რომ პირველ ხანში შეჰკრთა და უკან დაიწია, არ დამკრასო. მაგრამ ადელი კი უფრო წინ იწევდა, ჰლანძღავდა, ათრევდა და ასეთი საქმე დააყენა, რომ ზედ კარებზედ მიამწყვდია. მაშინ კი შეკრთომისაგან ცოტად გამობრუნდა, წაავლო ხელი ადელს, მიათრია ქვეშაგებთან და ბურთსავით მიაგდო ქვეშაგებზედ.

— გეყოფა, გესმის თუ არა!

— წინადაც ძალით დამიმხე ნამუსი, ძალით, სთქვა ადელმა და წამოიწია.

— მე ყოველთვის შემძლიან პირში ბურთი ჩაგხარო და ხმა გაგიწყვიტო.

— რაღას უყურებ, მცემე კიდევ რაღა, შე არამზადავ!.. ხომ პირველი არ იქნება, შე უნამუსოვ!..

— გეყოფა-მეთქი, განიმეორა გუდარმა და პირზე ხელი მიაფარა ისეთი ძალით, რომ ადელი პირალმა დაეცა ხელ-ახლად ქვეშაგებზედ და შიშით ხმა გაკმინდა.

გუდარი ეცა კარებს, გაალო, გაიხედა, ყურს ზომ არავინ გვიგდებსო, და დაადლო რა კარი ღია, მშვიდობიანის ხმით და გულ-გრილად სთქვა:

— ქალბატონო, თქვენი ქალის წიგნი მაჩვენეთ.

ადელს გული ამოუჯდა და არა პასუხი არ მისცა.

გუდარმა მუშტები მოიკუმშა, მოჰყვა კბილთა კრაქუნს, ზარდაცემული ჯერ იმით, რომ საცოლო დაეკარგა და მერე მით, რომ ამოდენი ლანძღვა ეს-მა საცოლოს დედისაგან. ძლივს შეიკავა თავი. ჯერ ორიოდჯერ გაიარ-გამოიარა ოთახში, მივიდა, კი-დეც გაიხედა კარებიდამ და, რაკი გული დააჯერა, რომ ახლო არავინ არის, მოუბრუნდა ადელსა, რომელსაც თვალეზზედ ხელები აეფარა და სტიროდა. მისი გადაღელილი მკერდი მტკივნეულად აღიოდ-ჩამოდიოდა.

— ადელ, უთხრა ბოლოს გუდარმა: ერთი დაიხედე, რას მიგიგავს თავი... აქ რომ შემოსულიყო ვინმე... ვინ იცის, რას არ იფიქრებდა...

ადელმა გაისწორა ტანისამოსი და ქინძისთავით დაიმაგრა მკერდზედ კაბა.

— ერთი რიგიანად მოვილაპარაკოთ, განაგრძო ანდრემ: გუშინ მე რომ წავედი, რა მოჰხდა?

— განა გონება კი მაქვს მახსოვდეს! დაიძახა ადელმა და წამოხტა, რომ კარებში გავიდეს და მო-შორდეს: — მე ჩემი შვილის მეტი სხვა არა მახსოვს-რა.

— შენ მაგ ყოფით ძირს არ გაგიშვებ, უთხრა გუდარმა ბძანებლობის ხმით და ძალად დასვა ისევ ქვეშაგებზედ.

— ვაი, ღმერთო! ჩემი საწყალი შვილი, ჩემი საწყალი ბაშვი! ჰბოდავდა უბედური დედა-კაცი, სლოკინით, ქვითინით თვალებზედ ხელებ-აფარებული.

ანდრე გუდარი, ჯაგლაგად წოდებული, ჯავრი-საგან კბილებს აკრაჭუნებდა, ჰგრძნობდა კი, რომ ამისთანა უბედურობაში არავინ დაეხმარება, მით უფრო, რომ მიზეზი თვითონ იყო. ბოლოს გაოცებით მხრები აიწივა და იმაზედ დადგა, რომ მინამ ადელს ცოტად მაინც გული დაუშეშვინებდა, მოითმინოს. მივიდა ფანჯარასთან, გააღო, გაღიწია და მითამ ყურება დაუწყო მეზობლის ბაღსა, ნამდვილად კი გულში მარტო ამ ამბავზედ ჰფიქრობდა. რადგანაც ეს გუდარი ერთი იმათგანია, რომელზედაც ჩვენი მოთხრობა ტრიალებს, ამიტომაც ვიხელთოთ ეს მყუდრო დრო და ავწეროთ მისი თვალ-ტანადობა.

გუდარი გახლდათ ერთი ჯან-მრთელი, ღონიერი კაცი, ესე ორმოცის წლისა. ვერავინ ვერ შეამცნევდა, რომ ხუთიოდე წელიწადი დაეკლო. კარგად და ლამაზად მოყვანილი სწორედ თავის ღონეზედ იყო სასიძოდ მორთული. მოდიდო თავი, ძარღვიანი ხელები, მოხდენილი სიარული, მოგძო სახე, წაბლის ფერი თმა, ქერა წვერი, ნიკაპზედ შუა გაყოფილი, განიერი პირი, შემკული მშვენიერის თე-

თრის კბილებითა, რომელნიც ყოველთვის მზად იყვნენ გამოღრღნან რამე, სხვილი ტუჩები, მუქი თვალები, ხშირი წამწამი და უცნაური, რაღაც მკვახე თვალთ-ცქერა—ყოველივე ეს უმთავრესი ნიშნები იყვნენ მისის თვალ-ტანადობისა. შავგვრემანის ფერისა იყო და სახის მეტყველება ისეთი ჰქონდა, თითქო დაღალუღლიაო და გულ-ასუყებული. ქალები ამბობდნენ: „ყოჩაღია, არვის გაექვლეინება.“ მეზობლები უმატებდნენ: „გუდარი ლამაზი კაცია, მაგრამ სწორედ ჯაგლაგია.“ ქალები კი, რომელნიც დაახლოებით იცნობდნენ, იტყოდნენ ხოლმე: „ოჰ, მაგ კაცზედ როგორ ჰლაპარაკობთ, ყოველისფრით საძაგელია!“ დასასრულ, მის მეგობარს კლოდ ტიუსსოს ყველაზედ კარგი აზრი ჰქონდა:

— ანდრე კეთილი გვამია, მე კაცი არ მინახავს მაგაზედ უკეთესი და კეთილი. მე ძალიან ვარ მისგან დავალებული.

რამდენიმე ხანი გავიდა, და გუდარმა მოიწადინა ერთი სასტიკად გამოჰკითხოს ამ საქმის ვითარება ადელს, რომელსაც ტირილი შეეწყვიტა და, ჩაეკიდა რა ძირს თავი, გულ-ამოჯდომისაგან სლოკინებდა. ამ დროს ქვევიდამ ხმა მოისმა:

— აი ისინიც მოდიან! მოდიან!

ანდრე ოთახიდან გავარდა, ჩაიჭრა სასტუმრო ოთახში სწორედ იმ წუთს, როცა შემოდგა ფეხი ტიუსსომ და ორმა სტუმარმა. მაშინვე შეატყო სახეებზედ, რომ კაი ამბავი არ მოუტანიათ. დაინახა

თუ არა თავისი სასიძო, ტიუსსომ გაუწოდა ხელი და თვალ-ცრემლიანმა უთხრა:

— ვაი უბედურო ანდრე! შეიტყე ჩვენი უბედურება! ჩემი შვილი მომიკვდა.

კლოდ ტიუსსომ თავი მაღლა აიღო და თითქო რაღაც იმედის სხივმა გაუნათლა სახე.

IV

რა მოუგოდა ჭახუკსა, რომელსაც უეცრად
ამომავლის მზის ცქერა.

ივბრუნდეთ ისევ აუსტერლიცის ხიდისკენ, სენის პირას, მზის ამოსვლის დროს, როცა ყოველი იღვიძებს სიცოცხლისათვის და ათასი სხვადასხვა ხმა ერთს უზარმაზარს ხმაურობას შეადგენს ხოლმე.

პატარა სამიკიტნოში, რომელსაც ერქვა „მენავეთა შესაკრები“ და რომელიც იმის პირდაპირ იყო, საცა სარეცხსა ჰრეცხდნენ ხოლმე, მთელი გროვა მენავეებისა, მუშებისა ჰსვამდა, ჰხმაურობდა, ჰყვიროდა, ჰყბედობდა და ჰკასკასებდა. ეს მზე-მოკიდებულნი, გაუთლელნი ღლის მუშანი, ხელებ-დაბებრებულნი, ყურებ-აწითლებულნი, უშველებელ ქუდებით და უფრო უშველებელ წაღებით მორთულ-

ნი, ისხდნენ და ქეიფობდნენ. მათ შორის დახტოდა და დაფასფასებდა მოკლეს კაბით მორთული გოგო, თვალ-მკვირცხლი და მხიარული, ტანად მომსხო, ტუჩ-წითელი, დიდ-მკერდა და ფეხთ ეცვა უშველგებელი წულები, რომელზედაც ჩამოფხატოდა წინდის ყელი. ყველაზედ მალლა ჰყვიროდა, ჰკასკასებდა, ყველაზედ ბევრს ჰყბედობდა და ყველას ზედ-გამოჰკრილს სახელს, ხშირად საწყენს, ეტყოდა ხოლმე და მარჯვედ უთავაზებდა ხოლმე მუჯღლუგუნს, როცა მათგანი ვინმე თავს მეტს ნებას აძლევდა.

— ჟანა, მომაწოდე ჭიქა და გასაღები ჩვენის ნაფისა,— შემოვიდა თუ არა, უთხრა ერთმა მუშურად ჩაცმულმა ყმაწვილმა კაცმა; ეტყობოდა იგი ამ ხალხის უცნობი არ იყო.

— თქვენა ხართ, არისტიდ? უბახუხა გოგომ და მალე მოუტანა ნაბძანები: ხვალ ხომ მობძანდებით?

— მოვალ და მარნაზედ წავალთ. დღეს კი ნავი უნდა გავრეცხო.

— გამარჯობა, შადიაე! მოდი, ძმობილო, ერთი გადავკრათ, დაუძახა ერთმა მუშამ, რომელიც ტაბლას წინ იჯდა.

— ძალიან კარგი. ჟანავე, აბა მოგვიტა მალე.

— მაშ შენ დღეს სამუშაოზედ არ წახვალ? აი შეგიტყოს მამა-შენმა ლებლანმა...

— რატომ არ წავალ. ესე ადრე ქარხანაში არ მუშაობენ. განგებ ავდეგ სისხამზედ, რომ ნავი გავ-

რეცხო, მერე იქაც მივასწრობ. აბა, ჟანნავ, მარდად იყავ, დრო არა მაქვს გიცადო.

მიაჯახუნეს ჭიქები მეგობრებმა. მერე ყმაწვილმა კაცმა, რომელსაც არისტიდსაც ეძახდნენ და შადიასაც, გასწია დასტამალით და ჯამით ხელში. მივიდა წყლის პირს, ჩახტა თავის ნავში, გაიხადა ზევითა ტანისამოსი, გაიძრო წაღები და წინდები, აიკეცა შალვარი, დაიმკლავა ილიამდე, მოუსო ნიჩაბი და გასწია ნავით ხიდის ქვეშ, რადგანაც იქ უფრო თავისუფლად გარეცხდა.

არისტიდ ლებლანი, შადიათ წოდებული, ბრონზის ქარხანაში მუშად იყო. მის მამას ცოტაოდენი შეძლება ჰქონდა, და დაეყენებინა შვილი ერთს ოჯახში, რომელიც იქავ აუსტერლიცის ხიდთან იდგა. ამიტომაც მეგობრებმა მიანდეს ნავის გარეცხა და ამიტომაც კარგად იცნობდნენ ყველანი, ვინც ზემოდ აწერილს სამიკიტნოში დადიოდნენ.

მის თვალ-ტანადობის აწერას ბევრი დრო არ მოუწდებოდა. იგი იყო ერთი ჯმუხი ბიჭი, უფრო დაბალის, ვიდრე დიდის ტანისა, განიერ მხარ-ბეჭიანი, ძარღვიანი, არ იყო ძალიან ლამაზი, მაგრამ კეთილი სული იყო, მიმზიდველი, მარილიანი, ქერა თმისა, ლურჯ-თვალეზიანი და სახის ფერი ჯან-მრთელობით უღვიოდა. ყოველ დღე სისხამ დილაზედ იღვიძებდა და სამუშაოდ მიდიოდა. ქარხანაში მთელი დღე ჰმუშაობდა, ხელს არ დააყენებდა. ოსტატი მუშაკი არ იყო, ის იყო კვერის მცემელი, მაგრამ

თავის ხელობას ისე შესწევოდა, რომ ერთნაირის სიამოვნებით და გულ-მოდგინებით ჰხმარობდა კვერსაც, ქლიბსაც და შალაშინსაც. საღამოობით შინ რომ მოდიოდა, ძალიან დაღალული მოვიდოდა ხოლმე; მაგრამ თავის დღეში არავის არ შესწივლებდა და როცა მოცლილად იყო, ისეთისავე სიციხარით ქეიფს მიეცემოდა ხოლმე, როგორადაც მუშაობას. ყველაზედ მეტად ესიამოვნებოდა ხოლმე არისტიდის ნავის ტარება და ნიჩბის მოსმა.

ამის გამო სიამოვნებით ჰრეცხდა, სწმენდდა, ჰფხეკდა შიგნიდამ და გარედამ თავის ნავსა, რომელსაც „ქავლს“ ეძახოდნენ. ერთი რაღაც სიმღერაც ასწია, მაგრამ პირველ დამახებაზედვე სიტყვა ენაზედ შეაკვდა. იქავ ახლო რაღაც მძიმე რამ დაეცა წყალში. წამოხტა და მიიხედ-მოიხედა. ზურგთ-უკან სენის გატეცილ ზედა პირზედ წყლის რგოლები დადიოდნენ. წყლის პირას იყო დაბადებული და წყალი ისე უყვარდა, როგორც ნიუფანდლენდის ძაღლსა. წყალში ბანება მისთვის სწორედ აღდგომა იყო. „უთუოდ თავის დასარჩობად ჩამოვარდა ვინმე, მაგრამ დამაცა, ძმობილო, მე მაგ სულელობამდე არ მიგიშვებ,“ სთქვა გულში არისტიდმა, გადავარდა წყალში და ჩაიყურ-ყუმელავა, თითქო თევზიაო.

ძალიან კარგი მცურავი იყო და დიდ-ხანს შეეძლო წყალ ქვეშ ყოფნა. ერთს წუთს შემდეგ ამოჰყო თავი, სული მოიბრუნა, მერე ისევ ჩაიყურყუ-

მელავა და ამოიტანა სესილი; მაგრამ ასეთი მძიმე იყო, რომ ბევრს ეცადა და მაინც ვერ აიტანა ნავში. მაშინ ხმა-მაღლა და იმედ-დაკარგვით დაიწყო ყვირილი: „მიშველეთ, მიშველეთ!“ ყოველ მხრიდან მოცვივდა ხალხი და ნავეებით წავიდნენ მისაშველებლად.

V

ძველი სიყვარული.

უდარმა ერთის სიტყვით იმედი განუახლა უბედურს მამას. „იქნება მკვდარი არ არისო.“ ეს გუშინ რომ ეთქვათ, ტიუსსოს ბრაზი მოუვიდოდა, ეხლა კი გულში ნუგეშად ჩაესახა, ხოლო თავის სასიძოს კი არ ამცნო თავისი გულის ვითარება; „ჩემი ქალი, გაიფიქრა გულში: იქნება იმიტომ წავიდა დედ-მამის სახლიდამ, რომ ამ ჯაგლაგის შერთვა არ უნდოდა; იმას მორის ფერანი უყვარდა, იქნება იმასთან წავიდა და ჩვენ კი მოგვწერა თავს ვიკლამო, რომ მორისთან ძებნა არ დაუწყოთ. ეს ფიქრად წინადვე როგორ არ მომივიდა? რაზედ შევშინდი ასე? სიყვარულისაგან არავინა კვდება. რა ვუყოთ, რა კი ესრეა, შეირთოს მორისი, და გათავდა საქმე. თუმცა სახარბიელო არა არის-რა, მაგრამ,

რაკი მოსწონს, თავის ნებაა, საქმე ის არის, რომ ქალი ცოცხალი მეყოლება და ბედნიერად იცხოვრებს.“

ამ ფიქრებით ნუგეშ-ცემულის შუბლი გაეხსნა და სიხარულით უთხრა ცოლს, რომელიც ძირს გულ-მოკლული ჩამოვიდა:

— ნუ სტირი, ადელ, მე ეხლავ მოვიყვან სესილს.

გულდარმა გაოცებით შეჰხედა კლოდსა, ხოლო კლოდმა აღარ აცალა, გავარდა სწრაფად გარედ თავის ორის კეთილის-მყოფელითა და დაუძახა კუჩერს:

— ლაკუეს ქუჩაში, აუსტერლიცის ხიდთან.

ტიუსსო წავიდა თუ არა, გულდარმა დაავალა ერთს ნათესავს სტუმრების მიღება, თვითონ კი ხელი მოჰკიდა ადელს და ისევ კიბესთან მიიყვანა.

— სხვა რაღა გინდათ ჩემგან, იკითხა ძლივ-ძლიოზით ადელმა.

— მე მინდა გულ-დადებით მოგელაპარაკო და გავიგო, ეს რა კომედიას მეთამაშებით. ჰა, ადი ზევით-მეთქი!

გულდარმა ეს ბძანების ხმითა სთქვა, თუმცა ისე ჩუმად კი, რომ მარტო ადელმა გაიგო. ამ ხანად ადელი არ დაემორჩილა მის ჰირვეულს და გაუტეხელს ნებასა.

— მე აქ მინდა ვიყო, უთხრა ადელმა.

— კმარა-მეთქი, სთქვა გულდარმა, ხელში აიყვანა და ისე აიტანა კიბეზედ, შეიყვანა ოთახში და დასვა ტახტზედ.

ამ გაბედულობამ ისეთი ელდა დასცა საწყალს ქალს, რომ ხმა ვერ ამოიღო. შეშინდა, — არავის დაენახა, რომ ეგეთის ძალით ექცევა ეს კაცი. დაწყნარდა, ხმა გაიკმინდა, თავი ჩაჰკიდა, აღარ გაინძრა, თითქო გაქვედაო.

გულდარმა კარი მოიხურა, ფეხებით გაიშოტა სესილის უმანკო ქვეშაგებზედ, თითქო სამიკიტნოს ტახტიაო, და დაწყნარებით სთქვა:

— აბა, ადელ, იმედი მაქვს შენ ეხლა გონზედ მოსული ხარ. ერთი გულდადებით მოვილაპარაკოთ. ეს რა კომედიას ჰთამაშობთ ჩემ წინ? რას ჰნიშნავს ეს ყოველიფერი? მე ფიქრად მომდის, იქნება სესილმა და იმისმა დედამ გამიმართეს-მეთქი ეს სამხიარულო შესაქცევარი. თუ შენ შენს აღთქმას ეგრე ასრულებ, მე ეხლავ წავალ ჩემს ადვოკატთან და ოცდა-ოთხის საათის განმავლობაში კლოდ ტიუსსო გაკუტრებული იქნება.

ადელმა უგრძნობელად, ცივად შეჰხედა, თითქო არ ესმისო.

— იქნება შენა გგონია მე ბაშვი ვიყო? აქ რაღაც თავის-მოკვლის კამედიას ჰთამაშობთ და გგონიათ ისე შეტოპილი ვიყო ამ საქმეში, რომ თქვენის თავის დანებება აღარ შემეძლოს, თუნდ ქორწილი არ მოჰხდეს. მითამ იმით მაშინებთ, რომ მეზობლები იტყვიანო: „აქ ვაჭრობა ყოფილა და სხვა არაფერიო.“ დიად, ვაჭრობაა, სწორედ ვაჭრობა და სხვა არაფერი. დეე ილაპარაკონ ჩემზედ, რომ

მე გარყვნილი და ქეიფის კაცი ვარ. რაც უნდა იცხედონ, ჩემი რა საქმეა! პირიქით, მიამება კიდევ. ტყუილად კი არ მეძახიან ჯაგლავს! თქვენ კი გეგონათ, რომ რა კი ქორწილი არ მოჰხდება, მე მაინც თქვენს მეგობრობაზედ ხელს არ ავიღებ, განა? ვაი, ჩემო საწყალო ადელ! განა ცოტა ხანია, რაც მე და შენ შორის ყოველიფერი გათავდა?

— არც იმოდენა ხანია, რომ ჩემი სირცხვილი, ჩემი შერცხვენა აღარ მახსოვდეს.

— მაგას გროშადაც არ ვიყიდი!... ეგ სულ ცარიელი სიტყვებია!... ნუ მოჰყვები, თუ ღმერთი გწამს, სულელურს კომედიას, როგორც იმ დღეს, შენი ქალი რომ გთხოვე... ნუ დამემუქრები, რომ ყველაფერს გაუმეღავენებ შენს ქმარსა. ძალიან კარგი, მითამ რა გამოვა მაინდამ? ვთქვათ ქმარს ეტყვი: „კლოდ, შენ გეგონა, რომ შენი ცოლი და შენის შვილის დედა პათიოსანი დედა-კაცია, — ტყუილია, შენის უკეთესის მეგობრის ხასაა.“ იქნება ჰფიქრობ, რომ ძალიან გამიგულისდეს? სულაც არა, იგი მართა ამას იტყვის, რომ შენ... თვითონ შენ იცი, რასაც იტყვის. იგი იფიქრებს, რომ შენ თვითონ გადამეკიდე.

— ვაი! დაიძახა ადელმა: შე უნამუსოვ, პირმოხეულო!.. ხმას როგორ იღებ, ხმას...

— ეხლა შენი წივილ-კივილი აინუნშიაც არ მომდის. მე თავი გადამიდვია, რაც მომივა, მომივიდეს. თუნდა მეზობლებმაც შემიტყონ, რომ ტიუს-

სოს ცოლი ხასდ მეჯდა, მითამ რაო? განა ისეთი თავისუფალი კაცი, როგორც მე ვარ, სიყვარულს იქ არ ჩაავლებს ხოლმე ხელს, საცა კი იზოვის? ეგ არის თავისუფალის კაცის ცხოვრების საგანი. კაცი მოვალე არ არის დაიცვას თავისი სიწრფოება და ცოლ-ქმრობის ერთგულება, ეგ დედა-კაცის საქმეა. ეხლა ხომ გესმის, რომ ეგ შენი ცოდვის მომნანებელ მაგდალინას ცრემლი არავის წარბსაც არ შეუხრის.

— მაშ თქვენ არათრის პატივი არ გცოდნიათ, თქვენ მე შემაცდინეთ, ანუ, უკედ ვთქვათ, ძალით დამიმორჩილეთ და ეხლა თქვენვე მასხამთ თავზედ ლაფს და მემუქრებით კიდევ. თუ მისი გაგება არა გაქვთ, რომ კაცი, რომელმაც გააუპატიურა ქალი, უნდა პატივს სცემდეს გაუპატიურებულს, მაშ ის მაინც შეიბრალოთ, რომელსაც თქვენ მეგობარს ეძახით.

— მე მგონია, საბუთი მაქვს მეგობრად ვხადოდე შენს ქმარს, უთხრა გუდარმა უწმაწურის ღიმილითა: მე დიდი ფული მივეცი მაგ მეგობრობაში. თუ აქამომდე შიმშილით არ დაიხოცენით, ჩემი მოწყალება იყო. შენი სიყვარული მეტად მცირე სარგებელია იმ თავნისა, რომელიც მე თქვენზედ გავფლანგე.

— ღმერთო! ღმერთო ჩემო! შეჰკივლა საწყალმა დედა-კაცმა,—მწარედ მომტირალემ ცალკე სირცხვილისაგან და ცალკე სასოწარკვეთილებისაგან: მემუქრებით განა! ნუ თუ უნდა დაგლოცოთ, რომ ნამუსი დამიმხეთ და თავზედ ლაფი დამასხით.

— დროა, მგონია, მიცნოთ, რა კაცია ვარ. მე ძალიან კარგადა ვხედავ, რაც ამბავია. თქვენ გიფიქრიათ, რომ ამისთანა ამბის შემდეგ ჯვარის-წერაზედ უარს ვიტყვდი. ლამაზად აასრულეთ კი თქვენი გულ-საკლავი წარმოდგენა. ეხლა მამა მოიყვანს სესილსა, თქვენ ჩემ წინ ბოდიშს მოიხდით და ქალს მისცემთ იმ თქვენს ქერუბიმს, რომელიც...

— ნუ იტყვი, ნუ! ვევედრებოდა ადელი, რომელსაც გუდარის სიტყვებზედ იმედი მოეცა, რომ ქალს უპოვნიან და ამ უნამუსო კაცის ცოლად აღარ იქნება.

— ახლა, ლამაზო ტიუსსოვ, როგორც ამ უბანში გეძახიან, მაგისთანა ხუმრობას მოკლე ფეხები აქვს. ჯაგლაგი მოახერხებს, რომ ეს საქმე თავისუფლად მოატრიალოს.

— მითამ რა უნდა ჰქმნათ?

— აი რა: როცა მამა მოიყვანს სესილს, მე წავალ და თან წავიყვან მერთან. თუ გამიძალიანდება და არ გამომყვება, საქორწილო ეტლში ჩავჯდები, წავალ კამმერციის სასამართლოში და გამოვაცხადებ, რომ ტიუსსო კუტრია-მეთქი.

ადელმა ხმა არ გასცა. იგი მარტო თავის ქალზედ ჰფიქრობდა, საკუთრივ მასზედ 'თუ, იქნება მართლა-და ცოცხალი იყვესო.

— ვერ გაიგე, რა გითხარ? შესძახა გუდარმა.

— გავიგე.

— რას იტყვი შენ მაგაზედ?

— იმას ვიტყვი, რომ ჩემის ქალის ბედნიერება იმად ჰლირს, რომ მთელი სიცოცხლე მის გულისათვის გავიმწარო. თუმცა ჩვენ გავლატაკდებით, მაგრამ ჩვენს ქალს ქმრად ის მაინც ეყოლება, რომელიც თვითონ აირჩია.

— იმან კი არა, შენ აურჩიე.

— თუ სხვათრივ ბედნიერებას ვერ მოვუბოვებ ჩემს ქალს, თუ არა მით, რომ ჩემი თავი შევწირო—მე მაგაზედაც მზადა ვარ.

— შენ შენს თავზედ ჰლაპარაკობ, შეჰნიშნა გულსატკენად გუდარმა: ჩემი მეგობარი კლოდი, როცა შეიტყობს, რომ მე ფულს ვაძლევდი მარტო იმისათვის, რომ...

— რისათვის? ჰკითხა ადელმა, თავი მაღლა აიღო და თვალები დააბრიალა.

— იმისათვის, რომ შენი სიყვარული მეძლეოდა...

— თქვენ ეტყვით მაგას, თქვენ, თქვენ?

— ისე დაწყნარებით და გულ-გრილად, როგორც ეხლა ვლაპარაკობ.

— მაშ ჩემის ქალის თავს ვფიცავ, მე ჩემს ქმარს ვეტყვი: „ტყუის, ჩემი ჯავრის ამოყრა უნდა და თუ, კლოდ, ჩემი სიყვარული გაქვს, ჩემი პატივისცემა მოკალ ეს უნამუსო კაცი-მეთქი.“ მე დამიჯერებს, ვიცი იმის ამბავი და ჩემს ხვეწნას ამისრულებს. გულკეთილია, გულ-ღობილი, მაგრამ თავ-გამომდებია და შეუბრალებელი, როცა ან ცოლს, ან ქალს ცუდად

უხსენიებენ. ეგეც რომ არ იყოს, თუ საჭიროა, მეც მივეშველები, მეც... გესმის თუ არა, უფალო გუდარ!... თავის ღღეში, თავის ღღეში ჩემს დამხობას არ გავუმჯღავნებ. მწუხარებისაგან ვეღარ იცოცხლებს და თუ სასიკვდილოა, ისა სჯობია მოკვდეს, როცა თავს გამოიდებს, რომ გაუპატიურებული ნამუსი ცოლისა დაიფაროს.

ყოველივე ეს იყო თქმული ხმა-აუმაღლებლივ, ღინჯად, ლიტონად, მაგრამ ყოველი სიტყვა თითქო შოლტიაო ისე უსერავდა ლოყებს გუდარსა. როცა ადელმა სიტყვა დაასრულა, გუდარი წამოდგა ფეხზედ, მთლად გაფითრებული. მიჰხვდა, რომ ქალი არა სტყუოდა, ტყუილად არ იმუქრობდა და შიშისაგან ისე მოეჩვენა, მითამ ადელს ხელში დანაც უბრჭყვიალებს.

— შენ ამბობ, რომ შენ ჩემის მძლავრობის მსხვერპლი შეიქმენ, უთხრა გუდარმა და, რადგანაც სცდილობდა არ გამოეჩინა გულის ღელვა ხმა მოუბილა: მაშინაც ხომ შეგეძლო ეგრე მაგრად მდგარიყავ და მაგისტანავე ფარი გეხმარა.

— განა მაშინ ვიცოდი, რომ ფარი დამჭირდებოდა. ყველა ჩვენი მოკეთენი პატივს სცემდნენ სახლს, საცა ისინი მიღებულ იყვნენ. მე თქვენ პატიოსან კაცად მეგულებოდიო, რადგანაც ჩვენსა ფეხი იმ განზრახვით შემოდგით, რომ უბედურებისაგან დაგეხსენით. ერთი საათი სამყოფი იყო, რომ კარგად გამეცანით, და იმ საათმა მომიწამლა კიდევ მთელი სიცოცხლე. დასასრულ, აი რას გეტყვით, უფალო გუდარ:

ეს ჩვენი ლაპარაკი ჩვენ შორის უკანასკნელია. თქვენ შეგიძლიანთ გაგვალარბოთ, გაგვალატაკოთ და ჩვენ გაუპატიურებას კი ფიქრადაცნუ გაიტარებთ, თორემ...

— თორემ რა? ჰკითხა გუდარმა და თვალი მოჰკუტა.

— თორემ ისა, რომ მე და ჩემი ქმარი საკუთარის ხელით დავარჩობთ.

გუდარმა მხრები აიწია, ადელმა შეამჩნია, რომ ძლეულ იქმნა.

ამ დროს ეტლიც მოადგა კარებსა. გუდარი ძირს ჩავიდა. ადელი გაეხვია შალში და სირბილით ჩამოირბინა კიბე იმ იმედით, რომ ქალსა ვნახავო, ყველა სტუმრები სასადილო ოთახში ელოდნენ და ჰკვირობდნენ, რად დაგვიანდა საქმეო, რადგანაც ის სამწუხარო ამბავი ჯერ გამომჟღავნებული არ იყო, მარტო ორ-სამს მახლობელს ნათესავს უთხრეს.

კარებში ტიუსსო გამოჩნდა. რაკი მარტო ეს დაინახა, უბედურს დედას იმედი გაღუწყდა, ეცა ქმარს, ყელზედ მოეხვია და მოჰყვა ქვითინს.

— რაო, კლოდ? იკითხა ბოლოს.

— არაფერი, უბასუხა მან ცრემლ-მორეულმა: მორისთან ვიყავ, სესილი იქ არ არის... თვითონ მორისი წუხელ საღამოს ჩვეულებისამებრ შინ ყოფილიყო და დღეს დილაზედ გასულიყო შინიდან სამუშაოდ. ფანჯარა, როგორც ყოველთვის, ღია დარჩენოდა... საწყალო ადელ... ყველაფერი ამაოა ჩვენთვის... ჩვენ შვილი აღარა გვყავს, აღარ...

ორივემ მწარედ ტირილი დაიწყეს.

გულარი, მიყუდებული კიბეზედ გასასვლელ კარებზედ, ხმა - ამოუღებლივ უყურებდა ამ ამბავს, უღვაშებს იკვნეტდა და ჰკითხავდა თავის თავს: „ნეტა რას ჰნიშნავს ყოველივე ესო?“ არა სჯეროდა სესილის სიკვდილი. ეს შეუძლებელიაო. ხოლო მოულოდნელმა წინააღმდეგობამ ტიუსსოს ცოლისამ, მისმა გულ-ახდილად ლაპარაკმა, მამაცობამ და გამბედაობამ გზა-კვალი აურივეს. თავის თავი ამ ქალის ბატონად ეგონა წარსულის მიხედვით და ეხლა კი იგი წინ დაუდგა თავ-მოღერებული, მუქარით და მრისხანებით სავსე და თვითონ კი ყურებ ჩამოყრილი იყო, შემინებული.

მართლაც, ის ამბავი, რაც მის თვალ წინ მოჰხდა, მეტად სამწუხარო იყო და უფრო მკვდრის დამარხვასა ჰგვანდა, ვიდრე ქორწილსა. ყველანი სტიროდნენ და ნუგეშს სცემდნენ უბედურ დედ-მამას. ჯერ იმით ღონე მიხდილმა, რომ გულდართან ისეთი მძიმე ბრძოლა გამოიარა, მერე მთლად გულ-მოკლულმა, რომ ქმარმა ქალი ვერ უბოვა, — ტიუსსოს ცოლმა თავი ველარ შეიმაგრა. ერთი საშინელი კანკალი მოუვიდა და უსულო მკვდარსავით დაეცა იატაკზედ. კლოდი კი, რომელიც თვითონ იბრალებდა ქალის სიკვდილს, იმედ-დაკარგული დაეშვა სკამზედ და, როგორც ბაშვი, ისე სტიროდა.

მარტო ერთი გულარი-ღა იყო, რომელიც არას იმჩნევდა და გულ-გრილად იდგა. სტუმრები ისე და-

სტრიალებდნენ და გარს ევლებოდნენ უბედურ მშობლებს, რომ არც კი არავინ შეჰნიშნა, რა რიგად უგულოდ იყო ამ საერთო მწუხარების დროს.

— გუდარ, ჰკითხა ბოლოს მკერვალმა ქალმა: ნუ თუ თქვენთვის სულ ერთია?

გუდარმა მხრები აიწია და ბოროტის ღიმილით უპასუხა:

— მე ჯაგლაგს ტყუილად კი არ მეძახიან. მე ჩემს სახელს არ ვუღალატებ.

V.I

შადიამ რაგოზ დაქვარგა დღე.

შადიას საშინელს ყვირილზედ ორივე ნაპირიდან დაიძრა ნავეები. სწორედ მისწრება იყო იმათი მიშველება. შადიას ღონე ელევოდა, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა ებრძოდა წყალს, მაგრამ კინალამ წყალმა არ მოიტაცა და ქვევით არ გააქანა; ხელში ეჭირა საცოდავი ქალი, რომელიც უეჭველის სიკვდილისაგან დაიხსნა. ყველაზედ უწინარეს მიეშველნენ მისნი მეგობრები, რომელიც წუთის წინად ღუქანში ჰნახა. იცნეს თუ არა შადია, მაშინვე ხელი მიაწოდეს და ისიცა და ქალიც ნავეში ამოიყვანეს. მერე სწრაფად მოუსვეს ნიჩბები, გასწიეს ნაპირისა-

კენ და ერთმა მათგანმა, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, დაუყვირა ხალხს ნაპირზედ მოჯგუფებულს:

— მალე ექიმი, ექიმი!

რამდენსამე წუთს შემდეგ ნავი ნაპირს მიადგა. ნაპირზედ მოგროვილიყო უსაქმო ხალხი და ელოდდა ექიმის მოსვლასა. ექიმიც მოვიდა; ურჩია, რომ ქალი ნავშივე იყოს ჯერ-ხანადაო, ნუ დასძრავთო, მანდ უფრო კარგად მოველებათო. მაგრამ ექიმის მოუვლელადაც ქალი თვითონ გამობრუნდა და გონზედ მოვიდა. შადია გადმოხტა ნაპირზედ, მხიარულად შეეყარა მეგობრებს, რომელნიც ულოცავდნენ სასახელო საქმესა.

— ისევ ცოცხალია და სრულად გადარჩება კიდეც. როცა წყლიდამ ცოცხალი გამოხვალ, მაშინ ფიქრი აღარაფრისაა.

სესილმა მძიმედ აახილა თვალი და სუნთქვა თავისუფლად დაიწყო. იქავ დუქნიდამ გამოიტანეს გამთბარი საბანი და დაჰხურეს ფეხებზედ. სიტბომ ცხადად იმოქმედა, მოუბრუნა ღონე ყმაწვილ ქალს და ექიმმა, მის წინ დაჩოქილმა, ჰკითხა:

— გტკივთ რამე, ჩემო კარგო!

სესილმა თვალი წყნარად გაახილა, აქედ-იქით გადაავლო, თითქო უნდა შეიტყოს, სადა ვარო. ექიმმა ხელახლად ისევ ის ჰკითხა. ქალმა შტერისავით მიაპყრა ექიმს თვალები და წაილულლულა რაღაც უაზრო, გაუგებარი სიტყვები. ექიმი გაოცებით დააკვირდა ქალს, მაჯა გაუსინჯა და აჩქარებით დაიძახა:

— საკაცე ჩქარა, საკაცე!

ორი ბიჭი, იქვე მდგომი, მაშინვე გაიქცა ექიმის სიტყვის ასასრულებლად. შადია კი მობრუნდა ისევ ქალისაკენ და ჰკითხა გულის ტკენით:

— რაო? ვერ არის კარგად? მე მეგონა გადარჩა-მეთქი.

— არ ვიცი, რაღაც სატიკივარი ემართება, ვერ გამიგია. ფეხები და ხელები გაუცივდა, მუცელი კი ეწვის, უთუოდ ავად ყოფილა, მინამ წყალში ჩავარდებოდა.

— ვაი შენ ჩემო თავო! უთუოდ საოფლეში ჭკვა-შეშლია და წყალში იმიტომ ჩავარდნილა.

სესილს განუწყვეტლად ასლოკინებდა და ტუჩებზედ ქაფიც გამოაჩნდა.

საკაცეც მალე მოიტანეს, სესილი დააწვინეს დოშაკზედ, რომელიც შადიამ მოატანინა თავის სადგომიდან და ისე დაასვენეს საკაცეზედ. ცნობის მოყვარე უსაქმური ხალხი გარს ეხვევოდა საკაცეს.

— საწყალი ბაშვი, რა ლამაზია! ისმოდა ხალხში.

— ოო, მშვენიერი რამ არის!

— ისეთი ნორჩი და სიკვდილს მისცეს თავი!

— უთუოდ შეუცდენია ვისმეს და მერე თავი დაუნებებია!

— ვიშ, რა ლამაზია, რა ლამაზი! ასე გგონია, პატარძალიაო!

ამ სიტყვებზედ სესილმა, აქამომდე უგრძნობელად მაყურებელმა, წამოიწია და ღიმილით სთქვა:

— ჰო... ჰო... მე... პატარძალი ვარ...

მართლაც, საცოდავი სესილი მშვენიერი რამ იყო ამ წუთს. ნაფში, ცნობის მოყვარე თვალთაგან მოშორებით, გაჭხადეს სველი ტანისამოსი და ჩააცვეს წმინდა თეთრეული, რომელიც შადიამ თავის სახლი-დამ მოატანინა და დუქნის გოგომ კიდევ ცეცხლზედ მოათბო. თეთრს ტანისამოსში, საკაცზედ მწოლარე, საუცხოვო რამ იყო. მშვენიერს, ყმაწვილურს პირი-სახეს უხვად მოჰყენოდა გიშრის-ფერი თმა, მისი მომხიბლავი ბაგენი უცინოდნენ ვილასაც, — უცნაურს არსებასა, მისი ლოყები ანთებულ იყო სიცოცხლის ალითა. რაღასაც ლულლუდებდა, მაგრამ ისე გაუ-გებრად, რომ ექიმი ამაოდ სცდილობდა ერთი სიტყვა მაინც გამოეცნო.

— აბა, მეგობრებო, მარდად, — უთხრა ექიმმა სა-კაცის მომტანელთა: აქავ რომ სამკურნალოა, იქ მი-ვიტანოთ. მე ჩემს პალატში დავაწვენ. თქვენ კი, მე-გობარო, თან გამოგვყვებით, რასაკვირველია, უთხრა მერე ექიმმა შადიას. ამ დროს პოლიციაც მოვიდა, მაგრამ დაიგვიანა კი, როგორც ხშირად მოჰხდება ხოლმე პარიჟში. ექიმმა უთხრა აქ ნუ დავგავა-ნებთო, რადგანაც სწეული იმისთანა მდგომარეობა-შია, რომ ერთის წუთის დაკარგვაც მძიმე რამ არისო. ხოლო შადიამ კი გზადაგზა ყველაფერი უამბო.

სამკურნალოში, ექიმის მეოხებით სესილი მა-შინვე მიიღეს და არ გასულა მას შემდეგ რამდენიმე წუთი, რომ იგი დააწვინეს კიდეც ქვეშაგებში. ექიმმა

ფელშრების თანაშემწეობით ბეჯითად გასინჯა ქალი, დაუწერა წამალი, რომელიც ძალიან მალე მოუხდა.

— რაო, ბატონო ექიმო, ეხლა უკედ არის? ჰკითხა შადიამ, რომელიც პალატის კარებში ელოდდა.

— იმედი მაქვს, რომ ეხლა გადარჩება.

— რაო? ვანა უწინ კი გეგონათ, არ გადარჩებოდა?

— ეგ რა სათქმელია, მე იმის იმედიც არა მქონდა, რომ აქამდის ცოცხალს მოვიყვანდით.

— საწყალი! მაგისტანა ყმაწვილი ქალი და წყალში ჩავარდეს!

— წყალში ყოფნამ დაიხსნა კიდევ.

— რაო? გაოცებით იკითხა შადიამ, ეგონა, იქნება ისე ვერ გავიგეო: თავი იმით გადირჩინა რომ წყალში ჩავარდაო!

— საცოდავი ქალი უთუოდ ძალიან გაუბედურებულია და თავი მტკიცედ დაუდვია სასიკვდილოდ... მინამ წყალში ჩავარდნილა, თავი მოუწამლავს.

— რას ბძანებთ? თვითონ გითხრათ ეგ ამბავი?

— არა, ჯერ ბოდვაშია. წამლის შემდეგ უკედ არის, მაგრამ საშინელი ანთება კი აუტყდა.

— საცოდავი! რა ვაივავლახი ექმნება ეხლა მაგის დედ-მამას.

— მართალი ხართ!... თქვენ მომაგონეთ ჩვენი უპირველესი მოვალეობა, რომელიც სულ გადაგვაიწყდა.

ექიმმა უხმო სნეულის მომვლელს დედა-კაცს, რომელმაც გაჰხადა ტანისამოსი სესილს, და ჰკითხა, ხომ არა გინახავთ-რაო ტანისამოსში იმისთანა, რომ შეეიტყოთ ეს ქალი ვინ არისო. დედა-კაცმა უპასუხა, რომ მარტო იუბკა და კოფტა ეცვაო.

— მართალია, მართალი! დაიძახა შადიამ: დედიჩემისა არის ეგ ყველაფერი, მე მოვატანინე. თვითონ ქალის ტანისამოსი კი დუქანში მივე გასაშრობლად. მე ეხლავ წავალ და გავსინჯავ.

— ჯერ, მეგობარო, მითხარით, თქვენ თვითონ რა გქვიათ?

— არისტიდ ლებლანი, მეტი სახელი — შადია; მებრონზე ვარ და ვდგევარ გავრის სანაპიროზედ.

— თქვენ ფრიად სასახელო საქმე ჩაიდინეთ, ვაჟკაცო ჭაბუკო!

— ტყუილია, თქვენ სიტყვის მასალად მიბძანებთ მაგას. მე უნდა ვმადლობდე ჩემს ბედს, რომ ხელში თუნდ რამდენსამე წუთს ამისთანა მშვენიერება შეჭირა.

— თქვენ, ჩემო მეგობარო, აქავ მოხვალთ, თუ ამის ვინაობისას შეიტყობთ რასმეს.

— არა, ბატონო, მე ეხლავ დუქნისაკენ გავექანები, გავსინჯავ და თუ ნიშანი რამ ვიპოვე, მაშინვე გავკურცხლავ ამის მშობლებისაკენ და მერე კი სამუშაოდ მინდა წავიდე. დღეს ხომ შაბათია.

— არა გიზავთ-რა, დღეს პატარა იმცონარეთ, უთხრა ღიმილით ექიმმა: ერთი დღე დაჰკარგეთ, დიდი არაფერია.

— მართალს ბძანებთ, ბატონო... მაშ ისევ აქ მოვალ და ამბავს მოგიტანთ, მერე წავალ და ნავის რეცხას დავასრულებ. ნახვამდის.

შადია სირბილით მივარდა დუქანში, მოიკითხა სესილის ტანისამოსი. გოგომ ანიშნა ბუხრის წინ ჩამოკიდებული გასაშრობლად იუბკა და კაბა.

ერთს საათს შემდეგ შადიამ ტიუსსოს სახლში ამოჰყო თავი.

— ბატონი ტიუსსო მინდა, უთხრა მან.

— მე თვითონა ვარ, უპასუხა საცოდავმა მამამ, ძლივს იდგა ფეხზედ მწუხარებისა და ვაებისაგან: რა გნებავთ?

ადელმა, უცნობის კაცის დანახვაზედ, შესწყვიტა ტირილი და ყური დაუგდო.

— ეს ნივთი გეცნობათ? ჰკითხა შადიამ და მიაწოდა პატარა პორტ-მონე.

— ოჰ, ღმერთო ჩემო! ეგ პორტ-მონე სესილისაა.

— სესილისაო! დაიკივლა ტიუსსოს ცოლმა და წამოხტა: მითხარით, სად არის, სად?

გულდარმა ყურები აცქვიტა; გულ-მოდგინებით მიაპყრა თვალი, ვნახოთ ერთი, რით გათავდებდა ეს უცნაური ამბავიო. შადიას ძალიან ეოცა, რომ ჰნახა ამოდენა ხალხი საქორწილოდ მორთულნი და თვალ-ცრემლიანები და არ იცოდა რა ეთქვა.

— წამომყევით მე და ქალსაც ჰნახავთ, სთქვა ბოლოს.

— ცოცხალია? ჰკითხა ტიუსსოს ცოლმა კრძალ-
ვითა და შიშითა.

— დიაღ.

— ოჰ, ჩემო მხსნელო! დაიძახა ტიუსსოს ცოლ-
მა და მოეხვია ჰაბუკსა: სად არის, სად?

— სამკურნალოში.

სიტყვა „სამკურნალო“ როგორღაც ემძიმება
ხოლმე ყურს სასმენელად. ყველანი გაფითრდნენ.
მარტო ტიუსსოს ცოლმა არ დაჰკარგა გონი; წაავლო
ხელი შადიას და ჰკითხა:

— ცოცხალია?

— დიაღ.

— სამკურნალოში რად არის? რა დაემართა?

— სად ყოფილა? განა უბედურება რამ შეე-
მთხვია? იკითხა ბოლოს თვითონ ტიუსსომაც.

— დიაღ, მაგრამ ფათერაკად კი არ შეემთხვია.
ავად იყო წინად?

— არა, ღვთის გულისათვის, გვითხარი, რა და-
მართვია?

— თავი უნდოდა წყალში დაერჩო.

— ოჰ, ღმერთო ჩვენო! სთქვეს ერთხმად ყვე-
ლამ.

გულდარი, როგორც ეტყობოდა, გაოცებით უგ-
დებდა ყურს.

— თავი უნდოდა დაერჩო, თავი! დაიკივლა ტი-
უსსოს ცოლმა ზარ-დაცემულმა და კინაღამ გულის არ
შემოეყარა.

— დიად, წყალში გადავარდა აუსტერლიცის ხიდიდამ, ღვთის მადლით მე ახლო ვიყავ, თან გადავყევ და ამოვიყვანე.

— თქვენ ამოიყვანეთ, თქვენ! დაიძახა ადელმა და კოცნა დაუწყო ყმაწვილ-კაცს.

ყველამ მოისწრაფა მადლის გადახდა და ხელის ჩამორთმევა ყმაწვილ-კაცისა. ტიუსსომ სთხოვა, დაწერილებით გვიამბე როგორ იყო საქმეო. ყმაწვილმა კაცმა, კდმა-მორეულმა ამდენის ქებითა და მოლოცვითა, მარტივად, დაუკვებრად უამბო თავისი ამბავი, რომელსაც თვითონ ბევრ არაფრად აფასებდა.

— ჩემო მეგობარო, უთხრა ტიუსსომ, როცა შედიამ გაათავა თავისი ამბავი:—თქვენ მე შვილი მაჩუქეთ, დღეს თქვენგანა ვარ დავალებული, რომ შვილი ცოცხალი მყავს. თავის დღეში ვერ გადაგიხდით მაგის სამაგიეროს. ხოლო მცირეზედ ნურას უკაცრაფოდ....

ტიუსსომ ხელი ჩაიყო ჯიბეში.

— რაო? განა მე აქ ფულის სათხოვნელად მოვსულვარ? ვაი შენ ჩემო თავო!.. განა ვინა გგონივარა? თქვენ მეგობრულად და მადლობით ხელი ჩამომართვით, თქვენმა ცოლმა მაკოცა, როცა თქვენი ქალი სრულად მოარჩება, ნება მიეცით, რომ ერთი იმანაც მაკოცოს და ქვითები ვიქნებით.

— მაშ წავიდეთ ჩქარა, დაიძახა ტიუსსომ და გადებნია ყმაწვილ-კაცს: გუდარ, აბა წამოდით.

— გაგიჟდი, თუ რა დაგეშართა? მივარდა ადელი ქმარს: საცოდავმა მაგის მიზეზით თავი დასა-რჩობად გაიმეტა და შენ...

— მართალი ხარ... საწყალი!

— წავიდეთ, წავიდეთ.

გუდარმა ყველა ჰნახა და ყველა გაიგონა. მისი თვალი ადელის თვალს შეჰხვდა, არ უნდოდა ადელისათვის დაეთმო და თითონ მივიდა შადიასთან და უთხრა:

— მომილოცავს, მართლა სახელოვანი საქმე გიქმნიათ.

— მაგდონი არაფერი.

— ტიუსსო, შენ და შენი ცოლი წადით და მე აქ სტუმრებთან დავრჩები. ბოდიში უნდა მოვიხადოთ.

— არაფერია, ქორწილი მხოლოდ გადიდება, წაილულლულა ტიუსსომ, გუდარის ნუგეშად, არ უნდოდა ეწყენინებინა.

— აბა მაგას რაღა თქმა უნდა, უპასუხა გუდარმა, ხელი მაგრად მოუჭირა თვითონ ტიუსსოს და მის ცოლს კი გველსავით შხამიანად გადაჰხედა.

— წავიდეთ, კლოდ, ეხლა ყბედობის დრო არ არის, სთქვა ცოლმა.

ჩასხდნენ საქორწილო ეტლში ცოლ-ქმარნი და თან ჩაისვეს შადიაც. შადია ჯერ უარობდა, მაგრამ ტიუსსოს ცოლი არ მოეშვა და სულ იმას ეუბნებოდა: შენა ხარ ჩემის ქალის მსხნელიო.

ერთმა რუმმა საათისამ გაიარა თუ არა, ესენი სამნივე შევიდნენ პალატაში, საცა სესილი იწვა. რომ ჰნახეს მოურთავი კედლები, პატარა ტახტები, დედა-კაცები, ჩრდილსავით ფეხ-აკრებით მოარულნი, ტიუსსოს ცოლს თრთოლა დააწყებინა, თვითონ ტიუსსოსაც ფერი წაუვიდა. ჰშიშობდნენ, ვაი თუ შალიამ მოგვატყუაო.

— აი თქვენი ქალი, უთხრა ჰაბუკმა და დანახვა ქვეშაგები.

დედა და მამა მისცვივდნენ ქვეშაგებს და ერთხმად შეჰკივლეს:

— სესილ, შვილო ჩვენო!

სესილმა აახილა თვალი და გონ-მიხდილსავით უგრძნობელად შემოჰხედა. სესილმა ვერ იცნო დედამა.

ადელი მივარდა და დაუწყაო კოცნა.

— ჩვენა ვართ, სესილჯან, უთხრა დედამ: ჩვენა ვართ, მამა-შენი და დედა-შენი.

დიდხანს უყურებდა ამათ სესილი ცნობა-მიხილი გაშტერებით; უცბად თვალში რაღაცამ გაუელვა.

— სესილ, ჩემო სიხარულო, განაგრძო დედამ: შინ წაგიყვანთ, შინ. შენ შენს ნებაზედ იქმნები. ნუ შეირთავ, ნუ იმ... ვინც გსურდეს, ის შეირთე, მორისსაც ჰნახავ.

სესილი თითქო გონებაზედ მოდიოდა, მაგრამ დედის უკანასკნელ სიტყვებზედ სისწრაფით წამო-

ვარდა, ხელი ჰკრა მამასაც და დედასაც და დაიკივლა:

— მორის, მორის, აი აქა ვარ, აქ... მომიცადე.

სთქვა ესა თუ არა, გულ-შემოყრილი დაეცა ბალიშზედ. ექიმი მაშინვე მივარდა.

— ეს რა ჰქენით! სთქვა მან.

კლოდი და მისი ცოლი კანკალით მუხლებზედ დაეცნენ.

— ღმერთო მოწყალო, წარმოსთქვა ტიუსსოს ცოლმა და გაიწოდა ცისაკენ ხელები: გვიხსენ და შეგვარჩინე ჩვენი საცოდავი შვილი.

VII

რას ჭეჭობდნენ ტიუსსოს კეთილის-მეოფენი.

მა გავარდა, სესილი თავს იმ მიზეზით ირჩობდა, რომ თავისი დედის საყვარელი არ ღმერთოო. რაღა თქმა უნდა, ამ ამბავმა დიდი ლაპარაკი ასტეხა იმ უბანში. ყველანი ამბობდნენ, რომ ქალი ვაჟკაცურად მოიქცაო. რადგანაც იცოდაო, რომ არ-შერთვა გუდარისა სულ გაალატაკებს მამასა და რადგანაც, როგორც პატიოსანი ქალი, ჰგრძნობდა, რომ ვერ შეირთავდა გუდარსა, თა-

ერთმა რუჰმა საათისამ გაიარა თუ არა, ესენი სამნივე შევიდნენ პალატაში, საცა სესილი იწვა. რომ ჰნახეს მოურთავი კედლები, პატარა ტახტები, დედა-კაცები, ჩრდილსავით ფეხ-აკრებით მოარულნი, ტიუსსოს ცოლს თრთოლა დააწყებინა, თვითონ ტიუსსოსაც ფერი წაუვიდა. ჰშიშობდნენ, ვაი თუ შალიამ მოგვატყუაო.

— აი თქვენი ქალი, უთხრა ჰაბუკმა და დანახვა ქვეშაგები.

დედა და მამა მისცვიდნენ ქვეშაგებს და ერთხმად შეჰკივლეს:

— სესილ, შვილო ჩვენო!

სესილმა აახილა თვალი და გონ-მიხდილსავით უგრძნობელად შემოჰხედა. სესილმა ვერ იცნო დედამა.

ადელი მივარდა და დაუწყაო კოცნა.

— ჩვენა ვართ, სესილჯან, უთხრა დედამ: ჩვენა ვართ, მამა-შენი და დედა-შენი.

დიდხანს უყურებდა ამათ სესილი ცნობა-მიხდილი გაშტერებით; უცბად თვალში რაღაცამ გაუელვა.

— სესილ, ჩემო სიხარულო, განაგრძო დედამ: შინ წაგიყვანთ, შინ. შენ შენს ნებაზედ იქმნები. ნუ შეირთავ, ნუ იმ... ვინც გსურდეს, ის შეირთე, მორისსაც ჰნახავ.

სესილი თითქო გონებაზედ მოდიოდა, მაგრამ დედის უკანასკნელ სიტყვებზედ სისწრაფით წამო-

ვარდა, ხელი ჰკრა მამასაც და დედასაც და დაიკივლა:

— მორის, მორის, აი აქა ვარ, აქ... მომიცადე.

სთქვა ესა თუ არა, გულ-შემოყრილი დაეცა ბალიშზედ. ექიმი მაშინვე მივარდა.

— ეს რა ჰქენით! სთქვა მან.

კლოდი და მისი ცოლი კანკალით მუხლებზედ დაეცნენ.

— ღმერთო მოწყალეო, წარმოსთქვა ტიუსსოს ცოლმა და გაიწოდა ცისაკენ ხელები: გვიხსენ და შეგვარჩინე ჩვენი საცოდავი შვილი.

VII

რას ჭფიქრებდნენ ტიუსსოს კეთილის-მეოფელები.

მა გავარდა, სესილი თავს იმ მიზეზით ირჩობდა, რომ თავისი დედის საყვარელი არ ღმერთოო. რალა თქმა უნდა, ამ ამბავმა დიდი ლაპარაკი ასტეხა იმ უბანში. ყველანი ამბობდნენ, რომ ქალი ვაჟეკაცურად მოიქცაო. რადგანაც იცოდაო, რომ არ-შერთვა გუდარისა სულ გაალატაკებს მამასა და რადგანაც, როგორც პატიოსანი ქალი, ჰგრძნობდა, რომ ვერ შეირთავდა გუდარსა, თა-

ვის მოკვლა ირჩიაო. თვითონ გუდარიც ველარ და-
ანებებდა თავს მის მშობლებსა, რადგანაც თვითონ
იყო მიზეზი იმათის შვილის სიკვდილისაო. ტიუსსოს
ოჯახის კეთილის მყოფელთა,—რა ჰნახეს დედ-მამის
საცოდავობა და უცნაური ყოფა-ქცევა გუდარისა,
როცა სესილის დაკარგვის ამბავი შეიტყო,—ტიუსსოს
ცოლს აღარ ამტყუნებდნენ და ამბობდნენ, ჰმარმა
ძალად მოახვია ამისთანა საქმროო. ზოგიერთმა კი-
დღე, ადელ ტიუსსოს და გუდარის ერთმანეთთან ქცე-
ვა რომ ჰნახეს ამ გაჭირების დროს, სთქვა, რომ ამა-
თი არშეყოფის ამბავი სულ-მდაბალი ცილის-წამება
არისო. თვითონ ტიუსსოს შესახებ კი ყველანი ერთ-
ხმად იძახოდნენ, რომ სულელიაო, მთლად ხელში
ჩაუგდია გუდარსაო, რომელმაც ცოლიც წაართვაო,
ქალის წართმევაც მოინდომაო და ქარხანასაც ხომ
მალე წაართმევს და წაართმევსო.

ორი კვირის განმავლობაში ამის მეტი სალაპა-
რაკო არა ჰქონდათ-რა იმ უბანში. სესილი კი სა-
მკურნალოში იყო და ყოველ-დღე მის სიკვდილს
მოელოდნენ. ვერავის ვერა სცნობდა, თვითონ
მშობლებსაც კი, რომელთაც იქავ ერთი ცალკე
ოთახი დაიჭირეს და ყოველ-დღე ზედ დასტრია-
ლებდნენ.

გუდარი ძვირად დაიარებოდა ტიუსსოსთან, თუ
მივიდოდა ისიც იმისთვის, რომ ავად-მყოფის ამბავი
შეეტყო. ხოლო მესამეს დღეს კი სესილის დაკარ-
გვის შემდეგ გუდარმა უთხრა ტიუსსოს:

— ამ უბედურებამ ხელი არ უნდა შეგვიშალოს საქმის წარმოებაში. ქარხანას ამით არაფერი არ უნდა დაუშავდეს. შენ იანგარიშე თთვის თავზედ შემოსავალ-გასავალი და თუ ფული იქნება საჭირო, მე წარმოვადგენ. ბოროტი ენები, რომელნიც ჰყბედობდნენ, რომ შენ ქალს ათხოვებდი ანგარიშის გამო, პირში ბურთს ჩაიჩრიან.

— რა პატიოსანი კაცი ხარ, უპასუხა ტიუსსომ და მეგობრულად ხელი ჩამოართვა: ჩემი ქალი ისე რომ გიცნობდეს, როგორც მე გიცნობ, მაშინ გაიგებდა, რომ მე მარტო იმის ბედნიერებისათვის ვზრუნავდი.

— ჯერ ყველაზედ უწინარეს ეცადე მორჩეს. იქნება ამ ამბავმა თვალი აუხილოს.

— ვნახოთ, იმედი ვიქონიოთ.

ტიუსსომ გუდარის სიტყვით ანგარიში მოახდინა, მიიღო საჭირო ფული, ვალები გაისტუმრა და ცოლს კი ყოველს ამაზედ არა უთხრა—რა, ხოლო იმიტომ კი არა, რომ გაკიცხვისა ჰშინებოდეს, არამედ იმიტომ, რომ ამ ანგარიშებისას ცოლი ვერას გაიგებდა. საცოდავს დედას გული ხელთ აღარა ჰქონდა, ჰვეყნიერობაზედ იმისათვის სხვა აღარა არსებობდა—რა, გარდა მისის ქალისა, რომლის ჰვეშაგებს დღე და ღამ არა ჰშორდებოდა. ყოველისფერს თავისთავს აბრალებდა: მე რომ გუდარს საყვარლად არა ვჯდომოდი, ამ საძაგელ ქორწინებაზედ ვერ დამიყოლიებდაო და ძალად ვერ ამომამთქმევინებდაო

თანხმობას. სწორედ, მე დავღუპე ჩემი შვილიო. თუ ღმერთი მართლა წაართმევდა სესილს, დედამ მტკიცე აღთქმა დასდო, რომ სწორედ იმ ადგილას ჩავვარდები წყალში და თავს დავირჩობო, საცა ჩემი საცოდავი ქალი ირჩობდა თავსაო. ხოლო თუ ღმერთი შეიწყნარებს ჩემს სინანულსა და მხურვალე ვედრებასა, რომ სესილი დამიბრუნოს, თავის დღეში გუდარს არ შევრთავ,—ვინც ენებოს თვითონ, ის შეირთოსო.

ამ სახით ყველანი, დედ-მამა, თუ კეთილის-მყოფელნი, თუ მეზობელნი, თვითონ საქმროც კი ამ ამბავს, ქორწინების დღეს მომხდარს, მარტივის თვალით ჰსინჯავდნენ და ქალწულობის ნამუსს ახალგაზდა ქალისას ჩირქს არ სცხებდნენ.

მარტო ერთის თთვის შემდეგ ექიმმა გამოაცხადა, რომ სესილს ამას იქით არა უშავს—რა, ხოლო ერთს კვირაზედ ადრე სამკურნალოდამ სახლში გადაყვანა ამისი არ შეიძლებაო. ადელ ტიუსსომ სიხარულით აღარ იცოდა, რა ექმნა, წამ და უწყუმ ჰკითხავდა თავის შვილს:

— ხომ არა გტკივა—რა, ჩემო გვრიტო!

— არა, დედი.

— მაშ აბა გამიღიმე. მე სიხარულით ფეხზედ ვერა ვდგები და შენ კი სულ წარბი შეგიკრავს და მოწყენით იყურები.

ხოლო სესილს ღიმილი არ მოსდიოდა, მარტო ხელს ჩამოართმევდა ხოლმე დედას და მაგრა მოუ-

ქერდა. მაშინ ადელი, იმ იმედით რომ გავამხიარულებო, დაუმატებდა ხოლმე:

— ეხლა, ჩემო პატარა სესილ, ნუღარაფრისა ნუ გეშინიან, შენ დიდის შესაწირავით შეისყიდე ის უფლება, რომ შენს ნებაზედ ამოირჩიო ქმარი. გუდარს თავის-დღეში ფეხსაც არ დავადგმევინებ ჩვენის კარის ღირებედ. მას აქედ, რაც ეს ამბავი მოჰხდა, არც კი გვინახავს თვალთ. შენი გულისა, შენი, ჩემო კარგო, ვინც შენი ნება იყოს, ის შეირთე. გესმის თუ არა, სესილ, ვინც გნებადეს, ის შეირთე-მეთქი.

სესილი კი ხელებს აიფარებდა ხოლმე სახეზედ და მწარედ სტიროდა. ეს ამბავი რამდენჯერმე მოჰხდა, მაგრამ სესილი არ ეუბნებოდა საიდუმლო მიზეზს თავის ცრემლებისას.

დედამ ჰწახა, რომ მორისის ხსენება ძალიან ცუდადა ჰხდიდა ხოლმე ახალ-გაზდა ქალსა და ამიტომაც დაიშალა მასზედ ლაპარაკი. ძალიან უკვირდა, რომ თვითონ სესილს მორისზედ ერთხელაც ხმა არ ამოუღია, ერთი სიტყვაც არ ჩამოუგდია, არც მაშინ მიწამ სამკურნალოში იწვა და არც მას შემდეგ, როცა სახლში გადიყვანეს. დედას უკვირდა-მეთქი, რომ ამ ხანგრძლივ დროის განმავლობაში, ვიდრე მორჩებოდა, ერთხელ მაინც რატომ არ ახსენაო.

ერთხელ ტიუსსოს ოჯახის კეთილის-მყოფელნი, ერთს დროს ქორწილში მოწვეულნი, შეიყარნენ ავადმყოფის ამბის შესატყობლად. ჰწახეს თუ არა, რომ სესილს სისუსტით თვლენა მოერიო, წყნარად ჩავიდ-

თანხმობას. სწორედ, მე დავღუპე ჩემი შვილიო. თუ ღმერთი მართლა წაართმევდა სესილს, დედამ მტკიცე აღთქმა დასდო, რომ სწორედ იმ ადგილას ჩავვარდები წყალში და თავს დავირჩობო, საცა ჩემი საცოდავი ქალი ირჩობდა თავსაო. ხოლო თუ ღმერთი შეიწყნარებს ჩემს სინანულსა და მხურვალე ვედრებასა, რომ სესილი დამიბრუნოს, თავის ღღეში გუდარს არ შევრთავ,—ვინც ენებოს თვითონ, ის შეირთოსო.

ამ სახით ყველანი, დედ-მამა, თუ კეთილის-მყოფელნი, თუ მეზობელნი, თვითონ საქმროც კი ამ ამბავს, ქორწინების ღღეს მომხდარს, მარტივის თვალთ ჰსინჯავდნენ და ქალწულობის ნამუსს ახალგაზდა ქალისას ჩირქს არ სცხებდნენ.

მარტო ერთის თთვის შემდეგ ექიმმა გამოაცხადა, რომ სესილს ამას იქით არა უშავს—რა, ხოლო ერთს კვირაზედ ადრე სამკურნალოდამ სახლში გადაყვანა ამისი არ შეიძლებაო. ადელ ტიუსსომ სიხარულით აღარ იცოდა, რა ექმნა, წამ და უწყუმ ჰკითხავდა თავის შვილს:

— ხომ არა გტკივა—რა, ჩემო გვრიტო!

— არა, დედი.

— მაშ აბა გამიღიმე. მე სიხარულით ფეხზედ ვერა ვდგები და შენ კი სულ წარბი შეგიკრავს და მოწყენით იყურები.

ხოლო სესილს ღიმილი არ მოსდიოდა, მარტო ხელს ჩამოართმევდა ხოლმე დედას და მაგრა მოუ-

ჭერდა. მაშინ ადელი, იმ იმედით რომ გავამხიარულებო, დაუმატებდა ხოლმე:

— ეხლა, ჩემო პატარა სესილ, ნუღარაფრისა ნუ გეშინიან, შენ დიდის შესაწირავით შეისყიდე ის უფლება, რომ შენს ნებაზედ ამოირჩიო ქმარი. გუდარს თავის-დღეში ფეხსაც არ დავადგმევინებ ჩვენის კარის ღირებედ. მას აქედ, რაც ეს ამბავი მოჰხდა, არც კი გვინახავს თვალით. შენი გულისა, შენი, ჩემო კარგო, ვინც შენი ნება იყოს, ის შეირთე. გესმის თუ არა, სესილ, ვინც გნებავდეს, ის შეირთე-მეთქი.

სესილი კი ხელებს აიფარებდა ხოლმე სახეზედ და მწარედ სტიროდა. ეს ამბავი რამდენჯერმე მოჰხდა, მაგრამ სესილი არ ეუბნებოდა საიდუმლო მიზეზს თავის ცრემლებისას.

დედამ ჰწახა, რომ მორისის ხსენება ძალიან ცუდადა ჰხდოდა ხოლმე ახალ-გაზდა ქალსა და ამიტომაც დაიშალა მასზედ ლაპარაკი. ძალიან უკვირდა, რომ თვითონ სესილს მორისზედ ერთხელაც ხმა არ ამოუღია, ერთი სიტყვაც არ ჩამოუგდია, არც მაშინ მინამ სამკურნალოში იწვა და არც მას შემდეგ, როცა სახლში გადიევანეს. დედას უკვირდა-მეთქი, რომ აშხანგრძლივ დროის განმავლობაში, ვიდრე მორჩებოდა, ერთხელ მაინც რატომ არ ახსენაო.

ერთხელ ტიუსსოს ოჯახის კეთილის-მყოფელნი, ერთს დროს ქორწილში მოწვეულნი, შეიყარნენ ავადმყოფის ამბის შესატყობლად. ჰწახეს თუ არა, რომ სესილს სისუსტით თვლენა მოერიო, წყნარად ჩავიდ-

ნენ ძირს სასადილო ოთახში. ტიუსსოს ცოლმა ღია დაადგო კარი, რომ თუ დამიძახა, გაეიგონო. როცა სტუმრები და დედ-მამა მარტოკანი დარჩნენ, დაიწყეს ლაპარაკი იმ საუბედურო ამბავზე და, რადგანაც იცოდნენ სესილს მორისი უყვარდა, იკითხეს მორისის ამბავი. სესილს, როგორც ყველა სწეულს, საოცარი ფხიზელი ყურთა-სმენა ჰქონდა, მორისის სახელი მაშინვე ყურს ეცა, წამოჯდა და ყური დაუგდო.

— როცა სესილს ვეძებდით, მე მორისთან შეველ. შინ არ დამხვდა. მერე შევიტყე, რაღაც უბედურობა დაჰმართოდა. ჩვენი მეგობარი კოშარი მიმავალიყო რკინის გზისკენ, ლაკოს ქუჩაში, იმ სახლის წინ, საცა მორისი იდგა, ენახა უშველგებელი ხალხის გროვა და პოლიცია. დრო არ ჰქონდა იქ გაჩერებისთვის, მაგრამ მაშინვე მიმხვდარიყო, რაც ამბავია, მერე ხომ წიგნიც მომწერა. საწყალს მორისსაც თავი მოუკლავს, უბედური ველარ გადერჩინათ. უსათუოდ პირობა ჰქონიათ, ერთს დროს დაეიხივნეთო.

— თქვენა გგონიათ მორისი მკვდარი იყოს?

— დარწმუნებული ვარ. ჩვენ მას აქედ იმისი დაც ველარსადა ვნახეთ. თქვენც კარგად იცით, რომ მე იმასთან არ მიმესვლება; იმისი ძმის სიკვდილის მიზეზი ჩვენა ვართ. საწყალი ბიჭი! მინამ ცოცხალი ვარ, ჩემს თავს არ ვაპატივებ იმის დაღუპვასა. ადელი მართალს ამბობს, ძალიან კაი ბიჭი იყო, ჩინე-

ბული მუშა-კაცი... ეხლა რაღას ვუშველით, ცრემლი მკედარს არ აღადგენს.

— გუდარი-ლა?

— საწყალი, ძლიერ შეწუხებულია, რაც უნდა ილაპარაკონ-და, დამიჯერეთ, კაი კაცი კია. ყოველდღე მოდის ქარხანაში და სულ სესილის ამბავს კითხულობს. აქ კი მოსვლას ველარა ჰბედავს, იცის, რომ ადელს ჭირივით ეჯავრება. ჩვენში კი დარჩეს-და, არ მესმის, ადელ, რა მიზეზით აითვალწუნე... ყოველთვის ისეთი პატივის-მცემელი იყო შენი.

— არა, არა... მე ის თვალითაც არ მინდა დავინახო!

— მართალია, იმის დანახვაზედ ის უბედური დღე თვალ-წინ დაგვიდგება ხოლმე, მაგრამ, მაღლბა ღმერთს, იმ დღეს მშვიდობით გადავრჩით.

— მშვიდობითო? მორისი-ლა!...

— მე მშვიდობით გადარჩენა ჩვენს თავზედა ვთქვე; მორისი ჩვენის ოჯახისა არ არის. არა, დაუმატა ტიუსსომ და მიუბრუნდა სტუმრებს: თქვენ რაც გინდათ ბძანეთ, ბატონებო, და მე კი, ღმერთმანი, ვერ გამიგია: ყმაწვილი-კაცი, ლამაზი, ჭკვიანი, ჩვენი ერთგული, მდიდარი...

— საიღამ არის მდიდარი, საიღამ? გააწყვეტინა სიტყვა ცოლმა.

— მე ეგ იმისთვის არც მიკითხავს და არც ვკითხავ. თქვენ ქალები ყველანი ერთნაირნი ხართ: თუ-კაცი აითვალწუნეთ, ყველაფერს უწუნებთ ხოლმე.

შენ იმაში ცუდი რომ ვერა გიბოვია-რა, იმის სიმ-
დიდრეს სწვდები... ფული პრასასავით ხომ არ მო-
დის. ფულის შოვნის გზა ერთია: თუ გინდა შენ
იქონიო, ვისიმეს ჯიბიდან უნდა ამოიღო. ვაჭრობის
საქმე მარტო იმაზედ ჰტრიალებს, რომ ფული სხვის
ჯიბიდან ჩემს ჯიბეში გადმოვიღო. მერწმუნეთ, გუ-
ლარს არაფერ არ იცნობს, არაფერ არ იცის, რა კე-
თილი კაცია.

— მაშ შენის ფიქრით, ვინც უნდა იყოს ქალს
მიათხოვებ, ოღონდ ფულიანი კი იყოს.

— ეგ ამტკიცებს, რომ მე ჩემის ქალის უბე-
დურობა არ მინდა. სულელობაა ბაშვის ქეიფზედ ია-
როს კაცმა.

— უფრო ჭკვიანური იქნება ბაშვის ქეიფს მიჰ-
ყვეს კაცი, ვიდრე შვილი მოჰკლას.

— შენ აურზაურს მოჰყევი. განა მოსალოდ-
ნელი იყო ამისთანა უბედურობა? ჩვენს საწყალს
ქალს, თვალად ისეთს წყნარს, მშვიდს, თურმე ნუ
იტყვი, ჩემი დამთხვეული, მხეცური ხასიათი გამოჰ-
ყოლია... რა ვიცოდი? ხომ ჰხედავ, რომ მე ეხლა
ალარაფერს ვეუბნები. მაგრამ მაინც იმ აზრისა ვარ,
რომ ბევრად უკეთესია ახალ-გაზდა ქალს ქმრად
ჰყვანდეს კაცი დამჯდარი, საქმიანი, საფუძველიანი,
ვიდრე ბიჭ-ბუჭი ვინმე, რომელიც ჯერ თვალეში
ცქერას დაუწყებს ცოლსა და მერე კი, როცა მო-
სწყინდება, თავს დაანებებს და სხვაზედ გასცვლის.
გუდარს, რაც უნდა იყოს, უცხოვრია მაინც.

— კარგი-და, ვისთან? სთქვა ზიზლით ტიუსსოს ცოლმა.

— ეგა ხართ და ზნეობიანი ქალები. სულ მაგ ჭკუაზედ დადიხართ. განა დასაძრახისია, რომ პატივცემულს დედებს, წვრილ-შვილებით გარს მოხვეულის, ერიდებოდა და მათთან არ შეექცეოდა. შენ საძრახისად მიგაჩნია, რომ მას არ დაურღვევია ცოლ-ქმრობის ბედნიერება და ოჯახისთვის თავზედ ლაფი არ დაუსხამს. და თუ უქეიფნია, სხვა გვარ ქალებთან უქეიფნია. ყველას თავისი გემოვნება აქვს. გუდარი ქეიფის კაცია და არცა მალავს ამასა. როცა საქმე საქეიფოდ ჰქონდა გამხდარი, შეექცეოდა და ირჩევდა ყველაზედ ლამაზს და მორთულის ქალებს მთელს პარიჟშია; ხოლო, როცა ცოლის შერთვა მოინდომა, აირჩია პატიოსანი ახალგაზდა ქალი უმზითვო და უფულო. მგონია, აქ ანგარიშს ადგილი არ ექმნებოდა, მე და შენ ხომ სესილს მზითვად ვერაფერს გავატანდით, კარგად იცი.

— ნახევარს ქარხანას ხომ ვუთმობდით.

ამ სიტყვამ აამრიზა კლოდი, მაგრამ უცხოებთან ცოლის სიტყვა არ უნდოდა ძირს დაეშვა.

— მართალია, მე გამიამხანაგდებოდა. მაგრამ მაინც ხომ ჰხედავთ, ბატონებო, რა რიგად სძულს ჩემს ცოლს გუდარი. ყოველთვის ეგრე სძულდა.

ყველამ, ვინც ეს უცნაური ლაპარაკი გაიგონა, ერთმანეთს გაოცებით შეჰხედეს, მარტო ტიუსსოს ცოლს ეტყობოდა, რომ გულ-დინჯად არის.

— მაშ, სიტყვა ერთმა სტუმართაგანმა სწორედ ვაჭრულის გულ-დინჯობითა: თქვენი მდგომარეობა ეხლა უფრო ცხადია და უფრო გასწორდა. გუდარმა სიტყვა დაუბრუნა სესილს, პატარა მორისიცი თავიდან მოგიშორებით, თორემ საშიში იყო ბიაბრუობა რამ არ ექმევია თქვენთვის თქვენის ლამაზის ქალის გამო.

— მართალს ბძანებთ.

— მაშ თქვენი საქმე კარგად ყოფილა, მომილოცავს, დაუმატა მოუბარმა სტუმარმა და ფეხზედ წამოდგა.

ყველანი წამოდგნენ იმის მიხედვით.

— ჩვენ მოხარული ვართ, რომ სესილი უკედ არის, უთხრა ერთმა ნათესავმა ქალმა ტიუსსოს ცოლს.

— დიად, გულის ზიდილი რომ არა ჰქონდეს, საწამლავის ნაშთი, სულ კარგად იქნებოდა.

— ეგ არაფერია, მე იმედი მაქვს მალე ვითამაშოთ იმის ქორწილში.

— ძალიან მალე იქნება ეგ ამბავი, თუ რომ ჩემს სიტყვას გაიგონებს, შეჰნიშნა ტიუსსომ.

ადელმა გაჯავრებით შეჰხედა ქმარს და მერე მასთან ერთად წავიდა სტუმრების გასაცილებლად.

სესილს თავის ოთახში ესმოდა მთელი ეს ლაპარაკი. მამის ნათქვამი მორისის სიკვდილზედ რომ გაიგონა, მწარედ დაიწყო ტირილი და უკანასკნელმა სიტყვებმა სტუმრებისამ კი გაბოროტების ღიმლი მოჰგვარა.

— მართალია, მორისი თავიდან მოიშორეს და ეხლა მე გადადებული სქორწილის სამაგიერო უნდა გადაუხადო.

ტიუსსო რომ შემობრუნდა სახლში, ქალის ძახილი მოესმა. მაშინვე ავარდა შვილის ოთახში და ჰკითხა:

— მე მეძახოდი, სესილ?

— დიად, მამავ, მე მინდოდა მეკითხნა, გუდარი სულ არ მოსულა ჩემის ამბის საკითხავად.

— როგორ არა! ყოველ-დღე მოდის, მაგრამ შენთან შემოსვლას ვერა ჰბედავს.

— როცა მოვიდეს, მამი, ჩემთან მოიყვანეთ. მე მინდა მადლობა გადაუხადო.

ტიუსსოს ცოლს ეგონა ყურმა მამატყუაო, ისე გაეშეშდა. ცოლ-ქმარმა ერთმანეთს გაოცებით შეჰხედეს.

VIII

ტიუსსოს ცოლი უფრო და უფრო ჰკვირობს.

სესილის თხოვნამ აღტაცებაში მოიყვანა კლოდი. მხურვალედ ჩაჰკოცნა თავისი ქალი და გაეჩქარა ქარხანისაკენ, ეშინოდა, რომ გუდარი წინ არ მისულიყო ქარხანაში. იმედი მოეცა კი-

დევ სიძედ გაიხდის და უნდოდა, რომ თითონვე მოეყვანა გუდარი თავის ქალთან.

სულ სხვა რიგად იმოქმედა ადელზედ სესილის სიტყვებ. ამაოდ სცდილობდა დედა შეეტყო, რა მიზეზია, რომ ახალ-გაზდა ქალმა ასე უცნაურად შეიცვალა ფიქრი. შეჭველი იყო, რომ სესილს სძაგდა ჯავლაგი და რადგანაც მორისის სიკვდილის ამბავიც შეტყობილი ჰქონდა, ხომ უარესად შესძაგდებოდა, რადგანაც გუდარი იყო მიზეზი მისგან შეყვარებულის კაცის სიკვდილისა. არა, ქორწინება სესილისა გუდართან ჰკვაში მოსასვლელი არ იყო. მაშ რისთვის მოინდომა გუდარის ნახვა? იქნება ჰსურდა გადაწყვეტილად მოელაპარაკნა თავის ადრინდელ საქმროსთან და ეთხოვნა, რომ მამი-ჩემის საქმეს არა ავნო-რაო, რადგანაც მე არ გირთამო. ეს აზრი ჰკვას ახლო იყო. თვალ-გაშტერებით შეჰყურებდა დედა თავის ქალს და ჰნახა, რომ სესილი უწინდელი სესილი აღარ არის. აღარ არის ის მხიარული, ყოველთვის მოღიმარი ანცი ქალი.

იმ უბედურების შემდეგ სესილი სრულებით გამოიცვალა. უწინდელებ მშვენიერი და იქნება უწინდელზედ უფრო მშვენიერიცა, სესილი უსასკო ბაშეს კი აღარა ჰგვანდა; იგი ეხლა სრული დედა-კაცი იყო, გულ-დინჯი გონებაში ჩავარდნილი, დაფიქრებული და თითქმის გულ-დაბინდებული. მის მომხიბლველს თეთრ შუბლ ქვეშ, ცხადი იყო, მძიმე ფიქრები ჰტრიალებდნენ; მისი თვალი უფრო გამჭრიახი

შეიქნა, უფრო მედგარი და გამბედავი, და აღარც
ენა მისი ტიტინებდა უწინდელებ განუწყვეტლად.
ჰაბუკი სული ყრმობის არტახებიდამ განუთავისუ-
ფლდა და მის სახეს ცნობიერის და მოწიფულის სი-
ცოცხლის ფერი დაედო.

ადელს უკვირდა ასეთი უეცარი ცვლილება. შე-
ნიშნული ჰქონდა, რომ, როცა სესილი მარტო რჩე-
ბოდა, მწარეს ცრემლით სტიროდა ხოლმე ხშირად.
დედას ეგონა, რომ მორისის სიკვდილის გამო სევ-
დას ცრემლით ინელებსო. მით უფრო უნდა ვეცა-
დოო, ამბობდა დედა თავის გულში: რომ გუდარს
დაეუშალო სესილის შერთვა, თუ რომ საქმე ისევ
ამ საგანზედ მიდგებაო. ამის გამო გამოუცნობელმა
სურვილმა ქალისამ გუდარის ნახვის თაობაზედ სრუ-
ლებით არია ადელი. არაო, იფიქრა დედამ: რაც უნ-
და მოჰხდეს, მე ნებას არ მივცემ სესილს, რომ თა-
ვისი-თავი ხელახლად მსხვერპლად მოიტანოს და, თუ
საქმე იქამდისინ მივა, გამოვუტყდები ჩემს ქალსა,
რომ გუდარს ვყვანდი საყვარლად და მათს ჯვა-
რის-წერაზედ კი თანახმა არ გავხდებოო.

როცა ადელი მარტო დარჩა სესილთან, უნდო-
და როგორმე გამოეთქმევინა ქალისათვის მიზეზი მი-
სის უცნაურის ქცევისა.

— აბა, ჩემო კარგო, სესილ, ჰკითხა ქალს: ეხ-
ლა ხომ უკედა ხარ? მუცელი ხომ არა გტკივა?

— ცოტად.

— შიგნეულობა კიდევ გეწვის?

— არა, უფრო უკელა ვარ, მაგრამ გულის ზი-
დილი მაწუხებს.

— ეგ მალე გადაგივლის; შენ ეხლა უფრო ლო-
ნეზედა ხარ.

— არც ისე ძალიან.

— მაინც ლაპარაკი ხომ შეგიძლიან... შენ თი-
თონ მოინდომე კი, გუდარი მომიყვანეთო.

— მე ორიოდ სიტყვა მაქვს სათქმელი.

ადელს უნდოდა ეკითხნა თუ არა, — „რა გაქვს
სათქმელიო,“ ექიმმა შემოაღო კარები და შემოვიდა.

ექიმი დაკვირვებით დააწყერდა ავად-მყოფს და
ღიმილით უთხრა დედას:

— ეხლა კი შიში აღარაფრისაა. როგორა ბძან-
დებით, ჩემო პატარავ!

სესილმა სთხოვა დედას ფარდა ასწიეთო და
მინამ დედა ამას იქმოდა, სესილმა წასჩურჩულა
ექიმს:

— დედა-ჩემი დაითხოვეთ, მე თქვენთან მოსა-
ლაპარაკებელი მაქვს.

ექიმს ცოტად ეოცა, მაგრამ მაინც მიუბრუნდა
ადელს და უთხრა ღიმილით:

— უკაცრაოდ კი ვარ და გთხოვთ ერთს წუთს
მარტოდ გვამყოფოთ მე და თქვენი ქალი. მე მინდა
ზოგიერთი რამ გამოგკითხო და იქნება თქვენთან
ითაკილოს პასუხის მოცემა.

ამ სიტყვებმა გააოცეს ადელი. მაგრამ სხვა გზა
არ იყო, ექიმს ყველა უნდა ემორჩილებოდეს. ამას-

თანავე ხნიერობა და აბრუ ექიმისა იმისთანა იყო, რომ ამაზედ ეჭვს არავინ აიღებდა. ადელი გავიდა, თუმცა გულ-ნაკლულად კი.

— ექიმსაც ისე უნდა გავენდოთ ხოლმე, როგორც სულიერს მამას, უთხრა სესილმა თვალში ცრემლებ მორეულმა: ექიმს ყველაფერი უნდა უთხრას კაცმა და ექიმმაც თავის დღეში არ უნდა გასცეს ავად-მყოფის ხვაშიადი.

— ეგ პირველი მოვალეობაა ჩვენი.

— მე მინდა მძიმე ხვაშიადი განგიცხადოთ, მაგრამ ვერ გამიბედნია.

— ნუ შიშობთ, შვილო ჩემო. უსათუოდ რჩევას რასმეს მეკითხებით.

— არა, მე მსურს გავენდოთ. მე აქამომდე არავის რას ვეუბნებოდი, თქვენც კი გიმაღავდით და ზოგიერთს საგანზედ პასუხს არ გაძლევდით. თქვენ მგონია მიმიხვდით კიდევ: ჯერ მინამ წყალში ჩავარდებოდი, მე თავი მოვიწამლე.

— საწყალო ქალო! თქვენ დიდი უბედურება უნდა გწვევოდათ, რომ ეგ მოახდინეთ.

— მე ყველაფერს გეტყვით.

— მე ყურს გიგდებთ, უთხრა ექიმმა და დააცქერდა ავად-მყოფს გულ-აღელვებული.

სესილმა დაწვრილებით უამბო ყოველივე გარემოება თვისის ორგზით თავის-კვლისა.

ექიმმა დაჰყო სესილთან სულ ერთი რუპი საათისა. გამოვიდა სესილის ოთახიდან თუ არა, ადე-

ლი წინ დაჰხვდა შიშითა და თრთოლით. საწყალს დედას უნდოდა ექიმის სახეზედ წაეკითხნა ვითარება თავისის ქალის მდგომარეობისა, მაგრამ ექიმის სახე არას ამბობდა.

— თქვენი ქალი, ჩემო ბატონო, უთხრა ექიმმა: სრულებით გამობრუნდა და ეხლა მალე მორჩება, მაგრამ საწყალი ისე ძლიერ იტანჯა, რომ საჭიროა მისთვის მთელი თქვენი სათუთი მზრუნველობა და სიყვარული. ეხლა ყველაფერი იმაზეა დამოკიდებული, რომ კარგად მოუაროთ და ყოველივე ნება აღუსრულოთ. მეც ხანდისხან შემოვივლი და ვინახულებ.

— მაშ მორჩა, მორჩა და შიში აღარაფრისა არის?

— სრულებით, ხოლო ძალიან კი უნდა გაუფრთხილდეთ.

გაოცებული ექიმის საიდუმლო სიტყვებითა აღელი შევიდა თავის ქალის ოთახში, სესილი იწვა. კედლისაკენ ჰქონდა პირი და თითქო სტიროდა.

— სესილ, შეილო, რა დაგმართვია? ჰკითხა დედამ, რა გადიხარა და დაჰხვდა შვილსა: ექიმმა ხომ არ შეგაწუხა?

— არა, დედი... მე დავიღალე, დავსუსტიდი... და ძილი მინდა.

ტიუსოს ცოლს მეტი გზა არა ჰქონდა, უნდა დაეჯერებინა ეს უჯერო პასუხი თავის ქალისა. ნელა წამოდგა და ფეხის თითებზედ ჩუმად გამოვიდა

ოთახიდან. ძირს რომ ჩამოვიდა, დაჯდა და ფიქრს მისცა თავი. თუმცა გულ-დამშვიდებული იყო ქალის კარგა მყოფობაზედ, მაგრამ აზრით ხელმოკრედ გამოიარა ის საშინელა ყოფა, რომელმაც ასე მოულოდნელად არია იმათი მშვიდობიანის ცხოვრების მდინარეობა. ამ საშინელის ტრადედიის მიზეზზედ რომ ჩაფიქრდა, მწუხარედ ჩაჰკიდა თავი, სისხლი მოერია თვალებში და წაიდუდუნა: „ოხ, რა რიგად მეზიზღება მე ის ეხლა. მე უბრალო ვარ, უბრალო, მე მხოლოდ უბედური მსხვერპლი ვიყავ!“

ადელ ტიუსსო ამ დროს ჯერ კიდევ ახალგაზდა და ლამაზი დედა-კაცი იყო. იგი გათხოვდა თექვსმეტის წლისა და სწორედ ათის თთვის შემდეგ ქალის დედა შეიქმნა. იმ უბედურს დღეს, რომელიც დანიშნული იყო სესილის ჯვარის დასაწერად, სესილი ჩვიდმეტის წლისა შეიქმნა, ასე რომ ეხლა ტიუსოს ცოლი ოც-და-თოთხმეტის წლისა იყო და თვალად კი უფრო ნაკლებიცა. მშვენიერი თვალადი, შუათანა ტანისა, ლამაზად მოყვანილი, ტან-წვრილი, უხვი გულ-მკერდი, თეთრი როგორც უმტვერო თოვლი, ლამაზი ფერი სახისა — ყოველ ამით შემკული ადელი ლამაზ ქალებში ითვლებოდა. სწორე და წმინდა ცხვირი, პატარა და ადვილად მოძრავი ნესტოები, მაღიანი ბაგენი ცოტად მომსხო ტუჩებითა, რომელნიცა ნახევრად ჰფარავდნენ თეთრს კბილებს, კოცხალი და მკვირცხლი თვალები, ლამაზის წამწამით და წარბებით მორთულნი, პატარა მკვირვალე

ალის-ფერი ყურები, უხვი წაბლის-ფერი თმა და სწორედ მოყვანილი სახე—ყველა ეს მის სილამაზეს აძლევდა კეთილს, მხიარულს და მარილიანს სანახაობას. ტყუილად კი არ ეძახოდნენ იმ უბანში „ლამაზი ტიუსსოა.“ ამ წამს ფანჯრის წინ დაფიქრებით მჯდომარე ადელი, ჩამავალის მზის შუქით ზედმოფენილი აღტაცებაში მოიყვანდა ყოველს მხატვარსა.

— ადელ, ადელ, ჩემს ქალს შეატყობინე, რომ გუდარი მომყავს იმის სანახავად, უეცრად მოესმა ხმა-მადლივ ძახილი ქმრისა.

საწყალი დედა-კაცი გამოფხიზლდა ფიქრებიდან ისეთის თრთოლით, თითქო კანკალი მოუვიდაო.

— სძინავს, უბასუხა გაჯავრებით ადელმა.

— რა ვუყოთ, რომ სძინავს. ძილის მეტი რა საქმე აქვს. გააღვიძე, არა უშავს-რა. თითონვე მოინდომა გუდარის ნახვა.

სხვა გზა არ იყო, ადელი დაემორჩილა და ავიდა ზევით ქალის ოთახში, სესილს არ ეძინა, გაეგო მამის ლაპარაკი და უთხრა დედას ისეთი უცნაურის ხმით, რომ დედა გაოცდა:

— უბძანეთ, ამოვიდნენ.

ერთს წუთსაც არ გაუვლია, რომ გუდარი მის საწოლთან გამოცხადდა. სესილმა ხელი გამოუწოდა. გუდარი შეჰკრთა: ახალ-გაზდა ქალის ხელი ისეთი იყო, როგოც ყინული.

ტიუსსო და ცოლი უყურებდნენ ამ ამბავს სხვა და სხვა თვალითა. კლოდს უხაროდა, ადელმა კი წარბი შეიკრა.

— აბა, სესილ, ეხლა ხომ უკედა ხარ, უთხრა გუდარმა, რომელიც ყმაწვილობითვე იცნობდა და ყოველთვის „შენობით“ ელაპარაკებოდა.

— დიად, მადლობა ღმერთს, ეხლა ყველა გათავებულია... მე მინდოდა მადლობა გადამეხადა თქვენთვის, რომ მოდიოდით და მკითხულობდით.

— არა ჰღირს მადლობად.

ყველანი ჩაჩუმდნენ.

— მე შემცდარი ვიყავ, სთქვა სესილმა ბოლოს ძალდატანებით, — და ძალიან ვწუხვარ ყოველს მასზედ, რაც მოჰხდა. თქვენ ხომ ჩემზედ არა ჰჯავრობთ, ანდრე?

— ოჰ, ჩემო კარგო პაწიავ, განა შეიძლება შენზედ გაჯავრდეს ვინმე, შენ იმოდენა ტანჯვა გამოიარე, უპასუხა გაოცებულმა გუდარმა.

— ამ ორმა თთვემ გონებაში ჩამაგდო მე, ანდრე! მე ბევრი მიფიქრია და ძალიან ვნანობ, რომ ყველა ჩემს მოსიყვარულეს მწუხარება მივაყენე. მე ისე მოვიქეცი, როგორც უგუნური ბაშვი. ჩემი დედ-მამა მართალნი იყვნენ...

სესილი წყვეტით ჰლაპარაკობდა და ეტყობოდა, რომ ლაპარაკი უმძიმს. ხოლო მისნი მსმენელნი ისე გაოცებულნი იყვნენ მის სიტყვებზედ, რომ ვერა შენიშნეს-რა. ადელი წრეს გასული გაოცებისაგან,

გონება-დაბნეულობით შეჰყურებდა თავის ქალს, თითქო არაფერი არა ესმის-რაო.

— ეჰ, სესილ, უპასუხა გუდარმა: შენ რომ არ დაგეწყო, მე არას გეტყოდი. ეხლა კი უნდა გითხრა, რომ შენ მე დიდი უბედურება მომაყენე. მაგრამ მე ამისათვის შენ არ გამიკიცხვინარ, მე ვიცოდი, რა გრძნობის გამოც შენ მე ეგრე მომეჩქეცი.

სესილმა ისე შეჰხედა, თითქო ჰკითხავსო — „რა გრძნობის გამოო“, და გუდარმა დაუმატა:

— დიად, შენ სხვა გიყვარდა და მე ნება არა მაქვს ამისათვის დაგემდურო. მე ვიცი, რა რიგადაც ეწამება ხოლმე ადამიანი სიყვარულისაგან; შენ მე მიყვარხარ და მე კი შენ არ გიყვარვარ.

— ანდრე, მე შენდობას გთხოვთ ყოველს მასზედ, რაც მოჰხდა, რაც სირცხვილი მე მოგაყენეთ და მზადა ვარ ყოველივე ეს გამოვისყიდო, თუ კი-დეც მრაცხთ მე თქვენდა საკადრის საცოლოდ.

გუდარმა გაოცებით ყურება დაუწყო. კლოდს კი უხაროდა.

— რაო, ეგ რა სთქვი, სესილ? წამოიძახა ადელმა.

ქმარმა მრისხანედ დაუყვირა:

— ადელ, საცა შენი საქმე არ არის, ნუ გაერევი ხოლმე. დააცა მოილაპარაკონ.

გუდარი უფრო ახლო მივიდა სესილის საწოლთან, უნდოდა დაფარული აზრები მის თვალებში ამოეკითხნა, მაგრამ ახალ-გაზდა ქალმა თავი ჩადუნა.

— სესილ, მე ვერ გამიბედნია დავიჯერო ის, რაც შენ მითხარი. მე რა უნდა შეგინდო შენ? მე თვითონ, ჩემდა უნებურად, გავხდი ყოველისთვის მიზეზად. რაც შეეხება სირცხვილს, დეე სხვამ რაც უნდა იყბედოს, მე სხვისი ლაპარაკი ჩაღადაც არ მიმაჩნია.

გუდარს ეჩვენა, ვითომც სესილმა ჩუმად ჩაიჩურჩულა: „ჰო, ეგ მე დიდი ხანია ვიცოდი.“ მაგრამ, რასაკვირველია, გუდარი ამაში შემცდარი იყო; სესილი ამას ვერ იტყოდა და გუდარმა განაგრძო:

— სესილ, მე შენ მიყვარხარ და, თუ შენ უწინდელზედ უფრო გონიერ შეიქმენ, გაიგე ჩემი სიყვარული და გინდა შენ უწინდელს უგუნურს ქცევას ყოველივე კვალი წაუშალო... მე ხელახლად ვითხოვ შენს ხელსა. რაც მოჰხდა, მოჰხდა... ეხლა აღარავინ არის იმისთანა, რომ შენ გიყვარდეს და მე ეჭვი ვიქონიო.

ახალ-გაზდა ქალის სახე კანკალით შეიკუმშა.

— შენ ისევ ის ღირსეული და მშვენიერი ახალ-გაზდა ქალი ხარ, რაც იყავი, უთხრა გუდარმა: გსურს თუ არა ჩემი ცოლობა?

სესილმა ხელი გაუწოდა გუდარს, ამოიკვნესა მძიმედ და უთხრა:

— მსურს.

— მადლობა ღმერთს! აი ეხლა დაამტკიცა, რომ ჩემი ქალია! დაიძახა ტიუსსომ, მივარდა სესილს და კოცნა დაუწყო: შენ სწორედ ჩემი ხასიათი გამოგყვა.

მიჰხვდი თუ არა, რომ დამნაშავე ხარ, მაშინვე პირ-
და-პირ, გულ-ახდილად, აღიარე; ტყუილ მორცხვო-
ბას არ აჰყევ და შენი დანაშაული შენვე გამოისყი-
დე. ბარაქალა, სესილ, ეგრე უნდა მოიქცეს ხოლმე,
კაცი.

გუდარის სიხარულს სამზღვარი არ ჰქონდა, და-
ეცა მუხლზედ და კოცნა დაუწყა სესილის ხელს.
მარტო ადელს ჩაეჭიდა მაგრა ხელი ტახტისათვის,
რომ თავ-ზარ-დაცემოს ბრავიანი არ მოელო იატაკ-
ზედ. ბოლოს ღონე მოიკრიბა და მტკივნეულობის
კვნესით დაიძახა:

— არ იქნება, არა!

— ეხლა წაბძანდით, უთხრა სესილმა მამასა და
გუდარს:—მე ვთქვი—„მსურს“-მეთქი და საქმე გა-
თავებულია. მე მინდა დედა-ჩემთან მარტო დავრჩე!

ისინი დაემორჩილნენ. გუდარმა გამარჯვებულის
თვალით შეჰხვდა ადელს, ადელმა თამამად გაუსწორა
თვალი და თავის მტანჯველს შეჰხვდა მუქართა და
რისხვითა. როცა მარტო დარჩა თავის ქალთან, ადე-
ლი დაეცა ქალის-წინ მუხლებზედ და ცრემლით
შესტირა:

— სესილ, სესილ, შვილო ჩემო, ნუ, ნუ შე-
ირთავ მაგ კაცსა.

— ნუ სტირი, დედი. ეგ გათავებულია. მე მაგ
კაცს შევირთავ.

— მე არ მინდა ეგ მოჰხდეს... გესმის... არ მინ-
და-მეთქი. ეგ შეუძლებელია!

სესილი გადებვია დედას ტირილითა და ნებიერად უთხრა:

— ვაი, საწყალო დედავ!

ადელს ისე გაუკვირდა ეს აღერსიანი ხმა ქალისა, ქალის ტირილმა ისე ატკინა გული, რომ გაშტერებით ყურება დაუწყა.

— არა, სესილ, უთხრა ქალს ვედრების ხმითა: შენ ის კაცი არ უნდა შეირთო, არ შეიძლება, რომ შენ იმისი ცოლი იყო. ღმერთი, შენი მკვდრეთით აღმადგენელი, არ ინებებს მაგ ქორწინებას, რომელიც სიკვდილზედ უარესია. ნუ, ნუ, გვედრები მუხლ-მოდრეკილი, ნუ იქ მაგასა! უარ-ჰყავ ეგ საზარელი ფიქრი. ნუ თუ დედაშენი აღარ გიყვარს?

— დედი, ადეგ. ჩემი გადაწყვეტილება შეურყეველია.

— არა, არ იქნება, არ უნდა იქმნას, ვერც იქნება, ვერც!

უეცრად გული მოეცა და გმირის თამამობით საწყალომა დედა-კაცმა დაიძახა:

— მაგაზედ არის დამოკიდებული შენი სიცოცხლე! რაც გინდა იფიქრე ჩემზედ, მე კი ყველაფერს გატყვი! სესილ, ეგ შენი ქმარი ვერ იქნება, იმიტომ რომ იყო ჩემი...

ამ სიტყვებზედ სესილი გადმოჰტა ქვეშაგები-დამ, გადებვია დედას და პირზედ ხელი მიაფარა.

— ნუ, ნუ იტყვი... მე თვითონ ვიცი, ძლივს წარმოსთქვა სესილმა.

— შენ იცი! სთქვა გაფითრებულმა ადელმა და თვალები გიჟსავით აერია.

— ვიცი.

ადელი სელზედ დაეცა, რომელიც იქავ ქვეშაგებთან იდგა და ჩაღუნა რა თავი სირცხვილის გამო, თავის-თავს უთხრა:

— ამას სცოდნია!.... სჩანს ყველას შეუოტყვია.

სესილი ისევ ქვეშაგებზედ ავიდა, მაგრამ მაინც გაიწოდა ხელი და დედას მოჰხვია. საწყალმა დედაკაცმა ქალს ხელზედ კოცნა დაუწყო, სირცხვილით თავი მალლა ველარ აიღო და უთხრა:

— მე ვარ უღირსი, საზიზღარი, ნამუს-წამხდარი დედა-კაცი! მაგრამ უნდა კი შემიბრალო მე, უბედური.

— არა, არა, დედილო, დაიძახა სესილიმა: განა არ ვიცი, რომ შენ მსხვერპლი იყავ, მსხვერპლი. მე ეგ ამბავი ვიცი. მე ერთხელ კაბას ვეძებდი შენს საწოლს იქიდან ოთახში და ყური მოვკარ, რასაც გუდარი გელაპარაკებოდა. მე მივხედი, რომ შენ დამონებული ხარ და, გინდა თუ არა, უნდა მის ნებაზედ გეარნა, თორემ თავზედ ლაფს დაგასხამდა და ქმარსაც დაგილუპავდა. მე მივხედი, ვაი ძვირფასო დედი-ჯან, რომ ძალად დაგინებია, რომ შენ გაგაუბედურა. უბედური ხარ, დედი-ჯან, მაგრამ შენ იმავ კარგ დედაკაცად დარჩი, როგორც უწინ იყავ, ის კი უნამუსო კაცია და გულ-ფლიდი.

— ვაი საწყალო შვილო, და შენ მაინც იმ ავაზაკის შერთვა გინდა?

— დიად, დედი... იქნება იმისათვისაც, რომ შენი ჯავრი ამოვიყარო.

— ნუ, ნუ... მე არ მინდა ეგ ჯავრის ამოყრა. მე ჩემი თავი შენის ბედნიერების მსხვერპლად დამიდვია. მე არ მინდა, რომ შენ ტანჯულ იქმნე ჩემის უნამუსობის გამო.

— უნამუსობისა კი არა, დედავ, უბედურებისა.

— ქვეყანა უნამუსობას ეძახის. არა, არა,—გაიგე, რომ მე არ მინდა, რომ შენ ცოლად გაუხდე ჩემს დამღუპველს. არ უნდა შეიერთო, არა.

— საჭიროა.

— რა მიზეზით?

— რა მიზეზითა! ყური მომიგდე, დედი-ჯან! მე შემეძლო ეხლავე უარი მეტქვა ანდრესათვის და საქმე ამით გათავდებოდა.

— მე მაგის იმედი მქონდა.

— მაშინ სრულებით ჩვენზედ ხელს აიღებდა. მე ვწერ ხოლმე ჩვენის ქარხანის ანგარიშების წიგნებსა და ვიცი რა მდგომარეობაშია არის საქმეები. ჩემი უარის თქმა მამა-ჩემს გააკუთრებდა, გააგლახებდა და შენც სახელს გაგიტეხდა. განა ვერ გავიგე, რომ დაგემუქრა შენ, წავალ და ქვეყანას შევატყობინებო მე და შენს ამბავსაო.

ადელმა ხელი აიფარა სახეზედ და სლოკინით მოჰყვა ტირილს.

— ნუ სტირი, დედი, შენს გულის-წვას მიზეზი აღარა აქვს. მე ვიცოდი, რომ ჩემი სიკვდილი თქვენ ყველას გამოგიხსნიდათ ამ ჯოჯოხეთიდან, რადგანაც გუდარი იგრძნობდა, რომ თვითონ არის ჩემის სიკვდილის უნებური მიზეზი და ვერ გაჰბედავდა თქვენზედ ხელის აღებას, ქვეყანა ყბად ამიღებსო. მე მიყვარდა მორისი, მე ყველაფერი ვაცნობე მორისს და ერთად გადავწყვიტეთ, რომ, თუ კაცთა წინაშე ჩვენი ცოლ-ქმრობა შეუძლებელია, ღვთისა წინაშე მაინც ცოლ-ქმარნი ვიქნებით-მეთქი.

ადელომა თავი მაღლა აიღო და გულ-მოდგინებით ყურს უგდებდა თავის ქალს. უკვირდა—როგორ თუ სესილმა, რომელსაც ბაშვად ჰრაცხდა, ეს ამისთან საზარელი და საშინელი საქმე განიზრახა და აღასრულაო.

— მე შინილამ წავედი, დილით კი არა, როგორც თქვენა გგონიათ, არამედ წინაღღეს საღამოს. რომ გამოგეთხოვეთ, დავწერე ბარათი, რომელიც სტოლზედ გეპოვნათ და გავწიე ბასტილიის მოედნისკენ, საცა მორისი მელოდდა. წამიყვანა თავის სახლში, საცა ყველაფერი მოემზადებინა. ჩვენ ორმავე საწამლავი დავლიეთ, ეს ბეჭედი გამიკეთა თითზედ და ჩვენ...

— რაო? რას ამბობ, რას, სესილ? დაიძახა გონება დაკარგულმა დედამ.

— გათენებისას გამომეღვიძა... მორისი გვერდით მეწვა მკვდარი... მე იმის შემდეგ აღარ მინდოდა მე-

ცოცხლნა... მე შემოვიკრიბე უკანასკნელი ღონე და წყლისაკენ გავიქეც.... სხვა ხომ შენ თვითონ იცი.

— ვაიმე, ვაიმე! დაიკივლა საწყალმა დედა-კაცმა. უბედურმა დედამ არ იცოდა, რა ეთქვა და პირ-ლია, გამშრალი შეპყურებდა სესილსა.

— დედი, მე ვიყავ ცოლი მორის ფერანისა, ეხლა იმისი ქვრივი ვარ და... იმისის შვილის დედაც ვიქნები.

— რაო? შენ...

— აი ეხლახან ექიმს ყოველისფერში გულ-ახ-დილად გამოვუტყდი. ეს გულის ზიდილი რომ მომ-დის, ორსულობის დასაწყისია, შენ კი გეგონა, რომ მოწამლულობის გამო მომდის.

— ვაი, საბრალო შვილო, რაღა უნდა ექმნათ! დაიძახა დედამ სასოება-დაკარგულმა.

— მე აკი გითხარ, დედი... გუდარი უნდა შე-ვირთო-მეთქი, წარმოსთქვა სესილმა გაბოროტე-ბულის ღიმილითა: ჩემს შვილს მამა უნდა... მეც მორისის სისხლი უნდა ავიღო... გუდარია მისი სი-კვდილის მიზეზი. ეხლა ხომ ჰხედავ, ლაუმატა სესილ-მა გულწრფელის აღსარებით გულ-დამშვიდებულმა: ხომ ჰხედავ, რომ აუცილებლად საჭიროა გუდარი შევირთო. დეე შვილი მაინც გაზარდოს, რაკი მამა მოჰკლა.

— შენ თვითონ მოგივიდა ფიქრად ეგ საშინე-ლი ფიქრი? სესილ, შენი განზრახვა თავზარსა მცემს!

— შენ ჰნახავ, დედი, რა რიგად უწყალოდ გადავახდევინებ მაგ კაცს... შენ ჯერ ყველაფერი არ იცი... ეხლა ღონემ მიკლო და დავსუსტდი... ცოტას ხანს ნება მომეც თავი ძილს მივცე... გვიანაც არის. წადი და მამა-ჩემი გაახარე, რომ შენც თანახმა ხარ ჩვენს ჯვარის-წერაზედ. მშვიდობით, დედი.

სესილმა ეს უკანასკნელი სიტყვები ისე წარმო-სთქვა, როგორც ბაშემა და ალერსით აკოცა დედას. ადელი გამოვიდა ოთახიდან თავ-ზარ-დაცემული და როგორც მთვრალი ბარბაცებდა კედელ-კედელ მი-მაგალი.

იმ დროს, როცა სასადილო ოთახში შევიდა, მისი ქმარი და გუდარი არაყსა ჰსვამდნენ.

— ეხლაც აუხირდები შენის შვილის სურვილსა? მკვახედ ჰკითხა ქმარმა.

გუდარმა თვალები შეაფეთა, ვნახოთ, რას იტყვისო. ადელმა ღიმილით შემოჰხედა.

— აღარა, პირიქით, მეც თანახმა ვარ, უპასუხა: ეხლა კარგა დალაგებით მოვილაპარაკეთ და ვხედავ, რომ ჩემი სესილი სწორეს ამბობს. ეხლა იმის გათხოვება თავის-დადება აღარ არის. რაც მოჰხდა, მას შემდეგ უნდა მალე გათხოვდეს და მეც სრულებით ამისი თანახმა ვარ.

გუდარს ვერ იამა ვერც ეს სიტყვა ადელისა და ვერც კილო.

— ძლივს! დაიძახა მხიარულად ტრუსსომ: მაშ, ჩემო სიძევ, შენი სადღეგძელო იყოს.

IX

გუდარს თავის ბედნიერება აშინებს.

მა რომ გაეარდა — სესილი ტიუსსოს ქალი ისევ გუდარს ირთავსო, ყველა გაოცდა და გასაოცარიც იყო იმის შემდეგ, რაც მოჰხდა. ბოროტი ენები ამბობდნენ, რომ სესილმა თავის მოკვლა განზრახ მოიგონა მარტო იმისათვისა, რომ თავის ძველი არშეი თავიდან როგორმე მოეშორებინაო, — და თვითონ გუდარზედაც ეჭვი აიღეს, ვითომ ეგ მეორე საყვარელი იყო სესილისა და ეგეც ერია სესილისაგან ნათამაშებ კამედიაშიო. ყველა კუზიანი, ელამი, კოჭლი და მახინჯი შთამომავალი ევასი, ამაოდ საქრმოს მონატრენი, ლუკმა-ლუკმა სწეწდნენ ლამაზს საცოლეს სესილს. მაგრამ მართალი კი არ იცოდნენ. ნეტა რას იტყოდნენ, რომ ნამდვილი მიზეზი სცოდნოდათ?

ტიუსსოს სახლმა ისევ სადღესასწაულო. სანახაობა მიიღო. დილიდამ საღამომდე ერთს დიდს სამზადისში და ფაცი-ფუცში იყვნენ.

— ეხლა მე გულ-დადინჯებული ვარ, ამბობდა ტიუსსო: მე დარწმუნებული ვარ ჩემს ქალზედ. რკინასავით მაგარი გული აქვს, დიდხანს იცის მოფიქრება

და, თუ ერთხელ დააპირა რამ, დარწმუნებული იყავით, რომ აასრულებს კიდევც.

სესილი კი საოცრად გამოიცვალა. მისი სახე ყოველთვის დაღვრემილი იყო, მაგრამ ხანდისხან ისეთი უცნაური უმიზეზო სიცილი და ხარხარი აუტყდებოდა, რომ კაცს ტანში ჟრულოს მოჰგვრიდა, კაცი იტყოდა: ეს რა ემართებაო. მარტო დედამ იცოდა ნამდვილი მიზეზი ამ ძალად მოყვანილის სიცილისა და მხიარულებისა, რომელთაც მოჰყვებოდნენ ხოლმე სევდიანი დღეები და უძილო ღამეები. ძალიან სწუხდა საწყალი დედა თავის ქალის თაობაზედ და მეზობლები კი ამ მწუხარებას იმას აწერდნენ, — ჰშურსო, რომ სესილი საყვარელს ართმევსო.

გულარიც კი ფიქრში ჩააგდო ამ უმიზეზო სიცილმა და მხიარულებამ, მაგრამ სხვაფრივ კი, და მოაგონდა გულის კდომით ის უკანასკნელი სიტყვები, რომელიც სესილმა პირველ ქორწილის წინად უთხრა: „მე თქვენ გითხარიო, ბატონო ანდრე, რომ მე ჩემის დედამისი მორჩილი ვარ და ეხლა მეც ისე მოვიქცევი, რასაც ისინი ჩემს საკეთილად მოინდომებენ. თქვენ იცით, რა გვარი გრძნობაც მიმიძღვის მე თქვენდამი, მაგრამ არ სდომობთ ამას ყური ათხოვოთ. ძალიან კარგი, ხოლო თქვენ იქნებით პასუხისმგებელი ყოველს იმაში, რაც შესაძლოა, რომ მოჰხდეს.“ მაშინ გულარმა ქვეშ-ქვეშად ჩაიკინა, მხრები აიწია და თვალები ბოროტებით გაუბრწყინდნენ, ეხლა კი ეს სიტყვები არ ასვენებდნენ. მართლა რომ

სესილი ბედისაგან გაწბილებული მირთავდეს მეო, ამბობდა გულში გუდარი: მარტო იმის ძალით მირთავდეს, რომ არ უნდა დედ-მამას ეურჩოს და ამასთან იმ განზრახვითაც, რომ შეასრულოს მუქარა, რომელიც მთლად გამოსთქვა ამ სიტყვებით: „თქვენ იქნებით პასუხის მგებელი ყოველისფერში, რაც შესაძლოა, რომ მოჰხდესო,“ მაშინ რა მომელისო. ეს ფიქრი ისე აწუხებდა, რომ განიზრახა წინადლითვე რიგიანად მოელაპარაკოს სესილსა.

მეორის ქორწილის წინა დღეს სესილი ფანჯარასთან იჯდა. მამა მისი ქარგლებს ისტუმრებდა, დედა კიდევ კაბას იმზადებდა ხვალინდელის დღისათვის. გუდარი გულ-ამღვრეული და ძალიან შეწუხებული მიუჯდა თავის საცოლოს გვერდით. ქალი შეჰკრთა, მაგრამ საქმრომ ვერ დაინახა ეს შეკრთომა. გუდარს როგორღაც ვერ ეხერხებოდა. არ იცოდა საიღამ დაეწყო.

— ხვალ... ძლივს გათავდება ყველაფერი, სესილ! სთქვა მან ძალ-დატანებით: რომ იცოდე, რა რიგად მინდა, რომ ხვალინდელმა დღემ მალე გაიაროს...

— რადა? იკითხა სესილმა გულ-დინჯად და არც კი აიღო მალლა თავი.

— მე ისეთი მწუხარება გამოვიარე ამ ორის თთვის წინად... რომ მე კიდევ ვშიშობ.

— რადა, ბატონო გუდარ, მე ეხლა სიტყა მომიცია, მაშინ კი უარზედ ვიყავ.

— მართალია, მეც ვიცი, რომ შენ შენის სიტყვის ქალი ხარ. აი სწორედ მაგიტომაც მინდა ერთი რიგიანად მოგელაპარაკო.

სესილმა თავი მალლა აიღო და მისი ცივი თვალი ზედ დააშტერდა გუდარს.

— ბძანეთ, მე ყურს გიგდებთ.

— ჯერ პირველში ისე სასტიკად მომექეცი მე, რომ ეხლა არ შეიძლება არ ვიკითხო: იქნება სხვის ნებას ემორჩილები, რომ დღეს ნებულობ იმის ქმნას, რასაც უწინ ისე გულგახეთქებით ერიდებოდით.

— დიაღ, მე ვემორჩილები ნებას...

— რაო?

— მე ვემორჩილები ნებას სხვისას კი არა, ჩემსას. მე ეს გითხარით მაშინ, როცა თქვენთან ბოდიში მოვითხოვე.

— მაშ შენ არავინ ძალას არ გატანს ჩემის შეროვისას?

— არავინ, ჩემის გონების მეტი.

— ოჰ, ღმერთო! ჩემო კარგო სესილ, უთხრა გუდარმა და გადიწოდა, რომ ხელზედ ხელი წაავლოს, მაგრამ ქალმა თითქო ეს მოძრაობა არ დაინახაო, ხელსაქმეს მოჰკიდა ხელი:—მე ვიცი, რომ არ გიყვარვარ. მაგრამ შენ ხანში ქალმა არ იცის ჯერ, რა არის სიყვარული. შენ თვითონ ბოლოს სიცილადაც არ გეყოფა შენი ყმაწვილური სიყვარული.

— ნუ თუ?

— სწორედ. ეგ სიყვარული არ არის.

გუდარი ჰგრძნობდა, რომ სულელობას ჰლაპარაკობს, მაგრამ ვერ მიაღწია იმ საგნებამდე, რომელნიც ძილს უფრთხობდნენ. სიჩუმე ჩამოვარდა და, რასაკვირველია, სესილს სურვილიც არა ჰქონდა თვითონ დაერღვია ეს სიჩუმე, გუმანი კი მიტანილი ჰქონდა, რომ გუდარს გულზედ რაღაც ლოდი აწევს, მაგრამ ლაპარაკი ვერ მოუხერხებია.

— მაშ შენ შენის სურვილით ირთავ ეხლა ქმარს?

— სწორედ.

— არ ჰნანობ მაგას?

— არა. ნეტა რაღა მკითხავთ მაგაებს?

— მადა, რომ ვშიშობ.

— რისა გეშინიანთ?

— შენ ძალიან გამოიცვალე ამ ბოლოს დროს. შენ ყოველთვის პირდაღვრემილი დადიხარ, მაგრამ ერთ უბრალო მიზეზზედ უცბად ასეთს ხარხარს მოჰყვები ხოლმე, რომ არ იცის კაცმა, რა იფიქროს.

— მართალია, თქვენ სწორეს ამბობთ, ხოლო ეგ სნეულების შემდეგ დამჩემდა. მაგრამ ნუ ჰშიშობთ, ანდრე, ხვალ ასეთ მხიარულად ვიქნები, ისე გულწრფელობით მხიარულად, რომ მეტი აღარ იქნება.

— მე თქვენ მიყვარხართ, სესილ, და მეშინიან, რომ თქვენ...

— მე გეუბნებით, ანდრე, უთხრა ახალგაზდა ქალმა რაღაც უცნაურის ლიმილითა: რომ ხვალ მე ძალიან მხიარულად ვიქნები, ძალიან ბედნიერი. ხვალ

მე იმას მოვიქმედებ, რაც მე მსურს, გესმით თუ არა, რაც მე მსურს.

გუდარმა თვალი დააქკერა, ჰსურდა გაეგო როგორმე ამ სიტყვებს ხომ სხვა საიდუმლო აზრი არა აქვთ-რაო. ქალმა გულდინჯად, ღიმილით გაუსწორა თვალი გუდარს და გუდარი კი ფეხზედ წამოვარდა გაფითრებული.

— ნეტა რას ჰნიშნავს ყოველი ეს? წაიდუღუნა თავის თავად.

მაგრამ მალე კი დამშვიდდა. „რა უნდა მაშინებდეს,—სთქვა გულში გუდარმა:—სესილი პატიოსანი ქალია, არაფერს საძაგლობას არ იკადრებსო. თუ ყმაწვილურის სიყვარულის გამო, თავი ვერ დაიჭირა და მეტად შორს წავიდა, იმ უბედურებამ, რაც გადაჰხდა, ხომ გამოათხიზლა და ეხლა უფრო მოტკბილდა და გონებაში ჩავარდაო“. თუმცა სესილის ცვლილებას ამ რიგად ჰხსნიდა გუდარი, მაგრამ ადელის საქციელი კი ვერას გზით ვერ აეხსნა, თუმცა ისიც ამ ბოლოს დროს სრულებით გამოიცვალა. გუდარს ახსოვდა მისი ახირებული წინააღმდეგობა, ის საშინელი ამბავი, რომელიც მოჰხდა მათ შორის სესილს დაკარგვის დღესა და უკვირდა ეხლა რად გახდა თანხმა ჩემს ქორწინებაზედაო. მაინც და მაინც ამით ინუგეშა თავი, რომ იქნება სესილის შეურყეველ ნებამ დაიმორჩილა დედაო. მაგრამ მაინც კიდევ ეოცებოდა და აშინებდა, რომ ყოველისფერი აგრე კარგად დაეწყო. ეს ცუდი ნიშანიო, ჭეიქრობდა.

მეორე დღეს სენ-ფრანსუას ქუჩა ჰედით იყო გატენილი ხალხითა, რომელიც ტიუსსოს სახლის კარებთან ირეოდა ბუზივითა. ყველა ჰნატრულობდა დაენახა, როგორ წავიდოდა ჯვარის საწერად „ახალგაზდა ქალი, რომელიც წყალში თავს ირჩობდა“. ხალხში ასეთს ჭორებს ჰლაცობდნენ, რომ კაცს ჯვარის-წერა კი არა, თვითონ ამაზედ ფიქრიც გულის გაუსიებდა. სტუმრები მრავალნი იყვნენ. მშობლებს უნდოდათ, რაც შეიძლება ჩუმი ქორწილი გადაეხადნათ მას შემდეგ, რაც მოჰხდა, მაგრამ წამ-და-უწყუნ სამღურავს უთელიდნენ და ისე მოჰხდა, რომ მოიწვიეს არამც თუ მარტო ნათესავნი და მახლობელნი, არამედ ყველა ნაცნობიცა.

— ჩემთვის დიდად სასიხარულოა, რომ აგრეთს სიყვარულსა ვხედავ ყველასაგან ჩვენდამი, სთქვა ტიუსსომ: გარდა ამისა რაკი ხალხში ხარ, ხალხს უნდა პატივით მოექცე.

ნამდვილად კი ყველას ის ფიქრი ჰქონდა, რომ ეს უცნაური ქორწილი ისე არ გათავდებოა, რომ ერთი რამ ამბავი არ მოჰხდესო. ამიტომაც ყველას უნდოდა ქორწილს დასწრებოდა.

როცა, დასასრულ, მეჯვარემ ეტლი მოითხოვა და პატარძალი უნდა ჩაესვა, ხალხში ერთი არეულობა მოჰხდა. ყველამ წინ წამოიწია. კისრები წამოიწვდინეს, თვალები გააფაციცეს. სესილი კარებში გამოჩნდა; კდემით თვალებ-ძირ-დაშვებული, თეთრ საქორწილო კაბაში იგი იყო საოცრად მშვენიერი.

— უჰ! რა ლამაზია! გაისმა ხმა ხალხში.

სესილი მოხდენით ჩაჯდა ეტლში. იგი თითქო არასა ჰხედავსო, თითქო არაფერი ესმისო, თითქო სიზმარშიაო და იყო მარტოდ-მარტო იმოდენა ხალხში. მისთვის არარა და არავინ არ არსებობდა. საწყალი ჯვარს იწერდა ნამდვილს საქმროზედ კი არა, არამედ იმაზედ, რომელიც მას წარმოადგენილი ჰყვანდა ოცნებითა.

გუდარის დანახვაზედაც ერთი დიდი ხმაურობა ასტყდა დედა-კაცებ შორის და ამასთან ზოგიერთნი განზრახ ხმას იმაღლებდნენ, რომ აგებ ჩვენც ყურადღება მოგვაქციონო.

ბოლოს, საქორწილო გუნდი დაიძრა მერთან. ყველაფერმა მშვიდობით ჩაიარა, საქმრომ და პატარძალმა ხმა-მაღლა და გარკვევით წარმოსთქვეს ბედის-წერის სიტყვა: „ჩემი სურვილიაო“. სტუმრები აიმრიზნენ, ეგონათ უხათაბალოდ არ გათავდებოდა, მაგრამ მოსტყუდნენ. ეკკლესიაში აღარაფერს აყალმაყალს აღარ მოელოდდნენ და ამიტომ გადასწყვიტეს: ვნახოთ ეს დღე რით გათავდება და სალამო რას იტყვისო. სლამომდინ აღარ დასცალდათ, რასაც ელოდდნენ, ეკკლესიაში მოჰხდა. შუა ჯვარის-წერის დროს უცბად მაყურებელთ შორის ჩოჩქოლი ასტყდა.

— რა ამბავია, რაო?—ყოველ მხრივ კითხულობდნენ.

ამ დროს საქმროს და პატარძალს ბეჭდები უნდა შეეცვალათ. სესილი უწინდებურად განმარტოებუ-

ლი ამოდენა ხალხში, თითქმის თვალეზ-დახუჭული, სცილილობდა წარმოედგინა სანატრელი სახე მორისისა, რომელზედაც აზრით ჯვარს იწერდა. ისე გაუწოდა ხელი გუდარს, რომ მისკენ არც კი მოუხედნია. გუდარმა, მოხარულმა, რომ ნატვრა როგორც იყო აუსრულდა, ღიმილით ჩამოართვა ნაზი ხელი ახალგაზდა ქალს, რომელიც ეხლა მის ცოლად შეიქმნა, და უნდოდა თავისი ბეჭედი გაეკეთებინა თითზედ, მაგრამ თვალი შეასწრო, რომ სესილს ხელზედ დიდი ქორწინების ბეჭედი აქვს.

— სესილ, უთხრა ჩუმად და გაოცებით: ეგ ბეჭედი შეიხსენ.

სესილმა ასეთის მძულვარებით და ზიზლით გადმოჰხედა გუდარს, რომ გუდარი შეჰკრთა.

— ეს რა ამბავია! დაუმატა გუდარმა, შეიკრა წარბი და წასწვდა, რომ წამოაძროს ბეჭედი.

სესილმა ისე აჩქარებით მოაცალა ხელი, თითქო გუდარის ხელის ხლებამ ჩირქი მოაცხოვო.

— ეს ქორწინების ბეჭედი იმისგანა მაქვს, ვის მერმედაც მე ქვრივად დავრჩი.

გუდარი გაშრა. ხოლო, მღვდელმა რა დაინახა, რომ სესილის თითზედ ბეჭედი ბრწყინავს, ეგონა, რომ ბეჭდების შეცვლა გაათავესო და განაგრძო ლოცვა.

კიდევ კარგია, რომ სკამებზედ ჩამოჯდომის დროც იყო. ანდრე დაეცა თავის სკამზედ გულ-გასიებულად. თვალთ დაუბნელდა. რას ჰწინავედნენ სესილის სიტყვები, ისე მკვახედ ნათქვამნი, და ან რა

განზრახვით შემოდის ჩემს სახლში სესილიო? ჰფიქრობდა გულში გუდარი. გუდარს ხელში შერჩა შესაცვლელი ბეჭედი და არ იცოდა, სად მიემალა. ეგონა, რომ ყველანი ჩემს ხელებს უცქერიანო. არ იცოდა, რომ ქალებმა ვერაფერი დაინახეს და ვერც ვერა გაიგეს-რა, მარტო ჰნანობდნენ, რომ ვერ შეჰნიშნეს საქმროს ბეჭედი უკანასკნელ სახსრის ქვემოთ დაადგა თითზედ პატარძალს, თუ არა, ამის შეტყობა იმისთვის უნდოდათ, რომ ეგ ნიშანია ცოლი იუფლებს ქმარზედ, თუ ქმარი ცოლზედ. ეს კია, რომ ყველამ შეამცნო, რომ გუდარი ავგუნებად შეიქმნა. გუდარმა იგრძნო, რომ ყველანი შემოსცქერიან, ძალა დაატანა თავს, ბეჭედი ხელსახოცში გაახვია, შუბლიდამ ოფლი მოიწმინდა და, რომ სასაცილოდ არ გაიხადოს თავი, მოიბრუნა კისერი და ღიმილით საღამო მისცა ახლომახლო მდგარს ნაცნობებსა, მითამ აქ არაფერიაო.

ჯვარის-წერა გათავდა. გუდარმა ხელი მოჰკიდა ცოლსა და გამოვიდა ეკკლესიიდან. სტუმრები თან აედევნენ და ყველა ისწრაფვიდა მილოცვასა. გუდარი ჩაჯდა ეტლში, სესილი, სესილის დედა და ერთი-ამხანაგი ქალი სესილისა თან ჩაისვა. გუდარი სულელი კაცი არ იყო და როცა გულში ბალღამი ჰქონდა, მაშინაც თავს, თუ უნდოდა, მხიარულად აჩვენებდა ხოლმე ხალხს. ეტლში ისე ეჭირა თავი, თითქო ამაზედ ბედნიერი ქვეყანაზედ სხვა არავინ არისო, ხელთ ეჭირა ცოლის თაიგული, უსწორებდა კაბას და ჰკითხავდა: ხომ არ დაიღალეო.

ამის გამო სტუმრებმა, რომელნიც ერთს ალია-
ქოთს მოელოდნენ და თამაშის სანახავად მოსული-
ყვნენ, გულიდამ ამოიღეს ეს ყველაფერი და შევი-
დნენ ტიუსსოს სახლში მარტო იმისთვის, რომ ღზინ-
ი გასწიონ. ყველანი აღიარებდნენ, რომ გუდარი
ბევრად უკეთესია მასზედ, რასაც ამბობდნენ: მეტად
მართებულიად ექცევა ყველასაო, ქალებთან პატივის-
ცემით არისო და ცოლსაც სიყვარულით და მოწი-
წებით ეკიდებაო. ყველანი ამბობდნენ, რომ სესილი
ძალიანა ჰშვენისო და თუმცა ღიმილი, რომელიც
სესილის სახეს არ ჰშორდებოდა, ზოგიერთს ქალს არ
მოსწონდა და ამბობდნენ სულელურიო, მაგრამ,
როცა გაიხსენეს თავიანთი ყოფა ქორწინების დღეს,
იგრძნეს, რომ თვითონაც ეგრე იყვნენ. ადელი, აშკა-
რაა, თავის გუნებაზედ არ იყო. ქალები მამს მოუ-
რიდებლად, დაცინვით ჰლაპარაკობდნენ. თვითონ
ტიუსსო კი ისე გახარებული იყო, რომ არ იცოდა
რა ექმნა. ორი წყვილი ხელთათმანი დახია სტუმრე-
ბის ხელის ჩამორთმევაში და კინაღამ არ დახრინ-
წიანდა, იმის გამო, რომ ყველას უამბობდა, რა ნაი-
რად ბედნიერად ჰხედავს თავის თავს.

გუდარს უნდოდა თავისი თვალი სესილის თვა-
ლისათვის შეეხვედრებინა. სესილმა არ მოაჩიდა თა-
ვი და გულ-დადინჯებულმა თვალი გაუსწორა. გუ-
დარის გაოცებას საზღვარი არა ჰქონდა. ნუ თუ არ
ესმის, რა სთქვა წელანო? სწორედ ასე იქნება და ის,
რაცა სთქვა, ყმაწვილობით მოუყიდაო.

იქნება, მორისმა და სესილმა რომ ერთმანეთს შეჰფიცეს ერთად დავიხოცნეთო, მაშინ შესცვალეს ბეჭდები. ის უბედური მოკვდა და რა საკვირველია, რომ იმისი ხსენება სესილისათვის დიდი რამ იყო. მაგრამ საკვირველი ეს არის, რომ რაღა ამ ჯვარისწერის დღეს გაიკეთა იმის ბეჭედი, წინად ეგ ბეჭედი არ მინახავს სესილის ხელზედღაო. „მაინც და მაინც, იფიქრა გულში: მე ხმა არ უნდა ამოვიღო ჯერ-ჯერობით და სტუმრები უნდა შევაქციო. შინ რომ მივალთ, მოველაპარაკები სესილს და თუმცა არ დავუწუნებ მკვდრების თაყვანისცემას, მაგრამ მოვითხოვ, რომ ცოცხლებსაც უფრო დიდის პატივისცემით მოექცეს.“

ამაზედ დადგა გუდარი, შეუდგა სტუმრების გართობას და ქალებმა ერთის ხმით აღიარეს, რომ გუდარი საუცხოვო და საყვარელი კაცი ყოფილა.

სადილმა მხიარულად ჩაიარა და მას შემდეგ ტანცაობა გაიმართა. რაც უფრო გვიანდებოდა, ტიუსსოს ცოლი უფრო-და-უფრო იშფოთებდა გულს. წამ-და-უწუმ მივარდებოდა თავის ქალს, რაღაებსაც წასჩურჩულებდა ყურში. სესილი გაუცინებდა ხოლმე, რომ გული დაუმშვიდოს.

შუალამისას სამს საათზედ ტიუსსოს ცოლმა ისე ჩუმად გააპარა ახალნი ცოლ-ქმარნი, რომ ტანცაობაც არ დაიშალა. დედას უნდოდა გაეცილებინა ქალი ქმრის სადგურამდე, მაგრამ ვერ მოუხდა.

— შენ ნუ გაირჯები, დედი, უთხრა გადაწყვეტილი სესილმა: მე მინდა, მარტო მე და ის ვიყვნეთ.

ადელი გულში ნაღვლით შინ შემობრუნდა სტუმრებთან.

გუდარი დარჩა თუ არა მარტო ეტლში თავის ცოლთან, ხელი გამოართო. სესილმაც მისცა ხელი.

— კარგო სესილ! უთხრა და ქალი მოიზიდა თავისაკენ: შენ კიდევ დიდი მწუხარება მომაცენე. მე ხმა არ ამოვიღე სირცხვილითა, ხოლო ეხლა კი უნდა მოგელაპარაკო.

— დიად, კარგი გინებებიან, ანდრე. თქვენა გსურთ მოლაპარაკება, — ძალიან კარგი, იმედი მაქვს, რომ მოლაპარაკება არ იქნება გძელი.

— თუ გსურს, ნება გაქვს შეირჩინო ეგ ბეჭედი სახსოვრად, ხოლო...

— მერე? მე მარტო ამ ბეჭედს ვიქონიებ ხელზედ და სხვას არა რომელს.

— რას ამბობ? უთხრა ალერსიანად: ჩვენ ხომ ჯვარი დავიწერეთ, შენ ეხლა ჩემი ცოლი ხარ.

— დიად, მაგრამ მარტო ხალხის თვალში ვარ შენი ცოლი.

— მარტო ხალხის თვალშიო! რას ჰნიშნავს ეგ?

— ეგ იმას ჰნიშნავს, რომ მე თავის დღეში ცოლად არ ვიქნები უნამუსო კაცისა, რომელიც ძალით გაუსაყვარლდა დედა-ჩემს.

— ოხ! დაიძახა გუდარმა გულ-გადაფითრებულმა და დააცქერდა სესილს სულელისაებრ.

სესილი დამშვიდებული იჯდა და ელაპარაკებოდა გუდარს გულ-გაუფიცველად. ხოლო ყოველს სიტყვას მკვახედ და მედგრად გამოსთქვამდა ხოლმე. გუდარი მარტო ეხლა მიჰხვდა იმ ცვლილებას, რომელიც სესილის შეამჩნია უწინ. სესილი ასრულებდა წინაღვე მოფიქრებულს განზრახვას,—იგი ჯავრს იყრიდა. გუდარს შერცხვა.

— ჰო, დედა-შენმა ყველაფერი გაიმბო? უთხრა გუდარმა: კაი მაგალითია, კარგად უწვრთიხარ... მაგრამ საქმეს დაგუბრუნდეთ. შენ ჩემი ცოლობა არ გინდა, მაშ რა გაქვს ფიქრად?

— ადვილად მიმიხვდებით. ქვეყნის თვალში ჩვენ ცოლ-ქმარნი ვიქნებით. ეგ სამყოფია ჩემის განზრახვისათვის.

— მაშ თუ ეგრე გეზიზღებოდა კაცი, რომელიც, დედის შენის სიტყვით, იმისი არშიყი იყო, შენ როდი უნდა შეგერთო ქმრად. შენ ამას ხომ ვერ იტყვი ამ შემთხვევაში, რომ შენზედაც ძალა ვიხმარე...

— მე ვიცოდი, რომ მამა-ჩემი ულუკმა-პუროდ დარჩებოდა, თუ თქვენ, ცოლის გამაუპატიურებელს, ქალი მაინც არ მოგეცემოდათ.

ყოველს ამისთანა პასუხზედ ბოროტი თვისება გუდარისა ყოველს სხვა გრძნობას მისას იმორჩილებდა ხოლმე.

— მაშ კარგი, ჩემო მტრედო, სთქვა მან და უწმაწურად ჩაიცინა: იქნება შენა გგონია, რომ თუ

შენ მარტო სამასხარაოდ ჩემს ცოლობას დაირქმევ, ამით დაიხსნი გაკუტრებისაგან მამა-შენსა? სცდები.

— კანონით დღეს შენი ქონების ნახევარი მე მეკუთვნის.

— ეგრე გგონია?

— მე ვიცი, რომ ეგრეა.

— ვერ უყურებთ!... შენოდენა ქალისათვის მაგოდენა ოინები დიდი საქმეა... ბარაქალა... შენ გიფიქრია: „დედამ მითხრა, რომ ანდრე უნამუსო კაცია, ძალით გამაუბატიურა, მაშ დედის ჯავრს ამოვიყრი და შევირთავ ქმრად. მე დედ-მამის სახლობის მეტი არა მაქვს-რა, იმას კი ფული ბევრი აქვს. ჯვარს დავიწერ თუ არა, მეორეს დღესვე ისეთი მდიდარი ვიქნები, როგორც თვითონ ის და ნება მექნება ამ გზით მოპოებული სიმდიდრე გადავცე ჩემს მშობლებს, რომელთაც ჩემთან ერთად ეს წმინდა საქმე მოახერხეს... მე მეტად პატიოსანი ქალი ვარ, რომ სხვათრივ დაფუახლოვდე იმ ვაჟბატონს, რომელიც დედი-ჩემის არშიყი იყო... მე შევირთავ იმას, ხოლო პირველს ჯვარის წერის ღამესვე ცალ-ცალკე ოთახებში გავიშლით ქვეშაგებსა. ეს არის რაღა შენი განზრახვა.

— თქვენ ნამდვილად გაგიგიათ ჩემი განზრახული.

— მაშ შენა გგონია, რომ ეგ ისტორია ნამდვილად აგიხდება. შენ გიფიქრია გულდარი სულელიაო,

ყველას იმისი ეშინიანო; მე კი ყურ-მოჭრილ ყმად
გავიხდი და მაგრა ჩაეკიდებ ხელსაო.

— მართალია, მე ეგ ვიფიქრე და ვფიქრობ კი-
დეც, უთხრა დინჯად სესილმა.

— ხოლო შენ დავიწყებული გქონია რომ, რო-
ცა ბაშვები უჩოზენ, დასჯიან ხოლმე და როცა
სიარული არ უნდათ, ხელს მოჰკიდებენ და ძალად
ატარებენ. მეც ეგრე მოვიქცევი. მაგრამ მინამ სა-
სტიკს ზომიერებას შევუდგები, ჯერ ყური უნდა
მომიგდო, რას გეტყვი.

— ბძანეთ, ყურს გიგდებთ.

— დედა-შენს უამბნია შენთვის იმისთანა რამ,
რომ თუნდ მართალიც ყოფილიყო, შენგან უფრო
უნდა დაემალა, ვიდრე სხვისგან. მაგრამ ეგ თავიდან
ბოლომდე ტყუილია, მე თავის დღეში არ გავსა-
ყვარლებივარ დედა-შენს.

სესილმა შეჰხედა და მხრები აიწია.

— თქვენში კიდევ კდემის ნიშან-წყალი დარ-
ჩომილა, უთხრა სესილმა: და მე მაგას ვაფასებ, ხო-
ლო თქვენ, ბატონო გუდარ, დედის-ჩემის საყვარ-
ლად კი არა ყოფილხართ, თქვენ ყოფილხართ უნა-
მუსო კაცად, რომელსაც დედა-ჩემი საყვარლად გა-
ვიხდიათ...

— ეგ თითონ გითხრათ...

— დედა-ჩემს ჩემთვის არა უთქვამს-რა. მე
თვითონ ჩემის ყურით ესმენია, რომ თქვენ ერთხელ
სტანჯავდით და შეურაცხ-ჰყოფდით, ოღონდ კი ნე-

ბა დაერთო ამ სამარცხენო ქორწინებაზედ, რომელიც დღეს მოჰხდა.

— ძალიან კარგი. თუ მართლა შენ თვითონ გაგიგია, მით უფრო ცუდი შენთვის. გავათავოთ ეს კამედია, ეხლა გვიანლა არის. ამაზედ დღეს დილითვე უნდა გეფიქრათ... და რადგანაც მაინც თქვენს განზრახვაზედა დგებათ, მეც აღარას დავერიდები.

სესილმა ხმა არ გასცა. სრულებით დამშვიდებული იყო და ის უფრო გულს უხეთქდა გუდარს, რომ სესილი თითქო ჰქადულობდა, რომ, რაც უნდა ჰქმნა, ჩემს ხელშია შენი საბელი ყელისაო.

— თქვენგან მოგონილი ამბავი მეტად შესაქცევი ამბავი იქნებოდა, რომ მე ჩაგეთრიეთ, განაგრძო ისევ გუდარმა და აიჭიმა მხრები: ეხლა მესმის, რის გამო თხოულობდი, რომ ცალკე ოთახები გექონდესო. მე კი მეგონა, რომ ეგ ახირებაა ნებიერის ქალისა, რომელიც უეცრად გამდიდრდა და რომელსაც ჰსურს მთელი პოეზია ცოლ-ქმრობისა გამოიზოგოს და ჰშიშობს, რომ ქმარმა უდროვოდ არ ინახულოს-მეთქი. მაშ სჩანს, რომ ეგ ახირება კი არ ყოფილა, არამედ მტკიცედ წინაღვე განზრახული საქმეა ჩემის უცოდველის ცოლისა. ეჰ, ჩემო კარგო, დროა ოცნების ღრუბლებიდან ძირს დედა-მიწაზედ ჩამოხვიდე. შენ იქნები გუდარის ცოლი, ნამდვილი ცოლი და ოჯახის ბურჯი.

ეტლიც დადგა.

— მოვედით ჯოჯოხეთის კარებთან, დაუმატა გუდარმა: გნებავთ გამოსვლა.

სესილმა ზიზლით აიჭიმა მხრები.

— უმორჩილესად ვითხოვ, სთქვა მან: ჩვენს ლაპარაკში ცხენების მმართველს ნუ გაუჩრევთ.

გუდარმა ხმა-ამოუღებლივ მიაწოდა ხელი. ქალი გამოვიდა, ეტლიდამ, ბეწვიან წამოსასხამში გახვეული და ხელში ეჭირა პატარა აბგა, რომელშიაც, იქნება, მოსართავი ნივთები ელაგა.

— მე თქვენ გითხარით, რომ ქეცენის თვალში მე ვარ-მეთქი თქვენი ცოლი, რომელსაც ეგრე ნატრულობდით, უთხრა სესილმა ჩუმად, გაუყარა ხელი და თავი თითქო მხარზედ უნდა დაადოსო ისე გადისხარა.

— წავიდეთ, წავიდეთ, სესილ, უბასუხა გუდარმა ხარხარითა.

მეკარე დაჰხვდა კარებში მეფე-დედოფალს, ბრწყინვალედ გაენათებინა კიბე და საფეხურებზედ ხალიჩა ჩამოეფინა. მდაბლად დაუკრა ახალს დაქორწილებულთ, თავი და ამ დროს მისმა ცოლმა, რომელიც კუთხიდან იჭყიტებოდა, უთხრა თავის ქმარს:

— დედოფალი ძალიან ლამაზი ყოფილა და მგონია ძალიანაც უყვარს ქმარი. კარგი და ტკბილი ცოლ-ქმრობა ექნებათ.

— თვითონ ძალიან კაი კაცია, ქალები ვინც ამასთან დადიოდნენ, დიდს ქებაში იყვნენ ხოლმე.

გულარმა შეაღო თავის სახლის კარები, ცოლი საწოლს ოთახში შეიყვანა და თითონ კი იქავ სკამზედ ჩამოჯდა.

— აი შენი ოთახი, სესილ, უთხრა მან სიცილითა: აბა ერთი ჩემი აქედამ გაგდება სცადე.

— თქვენ პირველად და უკანასკნელად-ღა ხართ ამ ოთახში, უთხრა ქალმა გადაწყვეტილად.

გულარმა გაშტერებით ყურება დაუწყო და ფიქრი მიეცა ავად-მყოფობამ ხომ ტვინი არ შეურყიაო.

— ყური მიგდე, სესილ, უთხრა აღერსით: ჩვენ ეხლა მარტონი ვართ ჩვენს სახლში. ერთი რიგიანად მოვილაპარაკოთ. მე იმიტომ შეგირთე, რომ კაი ოჯახის პატრონი მყოლოდა და კარგი დედა სახლობისათვის.

სესილმა სარკის წინ მდგომარემ მოიხადა თავი და ყვავილების გვირგვინი და უთხრა დამშვიდებით:

— ქვეყანას სწორედ ეგრე დავანახებ თავს, მე ფიცი აღმითქვამს იმ ერთის კაცის მკვლარს გვამზედ, რომელიც მე მიყვარდა, მიყვარს და მეყვარება, რომ თავის ღღეში სხვას არ ვეკუთვნები. მე ქვრივი ვარ, ანდრევ, და ექვსის თთვის შემდეგ დედადაც გავხდები.

გულარის სახე საშინლად შეიშალა. მივარდა ცოლის საზარელის და მუქარის სახითა.

— რას ამბობ, რას? დაიყვირა: შენ მაგას ტყუილად იგონებ.

სესილი ტანში გაიმართა და თვალი თვალში გაუყარა გუდარს და თამამად უთხრა:

— არა, არა ვტყუი, ქვრივი ვარ-მეთქი. ბექედ-
დი, რომელიც თქვენ გინდოდათ ჩემთვის თითილად
შეგეხსნათ, თითზედ გამიკეთა მე მორისმა იმ ღირს-
სახსოვარს ღამეს, ამ სამის თვის წინად და თქვენ
რომ გითხარით: თქვენ იქნებით პასუხის მგებელი
მისი, რაც მოხდება-მეთქი, წავედი მორისთან და ის
ვიქმრე. მე აღუთქვი, რომ მარტო იმისი ცოლი ვი-
ქნები და სხვის არავისა. სხვა თქვენც იცით... ექვს
თოვეს შემდეგ მე დედა ვიქნები.

ამ უკდემო გულ-დინჯობამ, ამ ახალგაზდა ქალის
უეცარმა გარდაცვლამ თამამ დედა-კაცად გონება
და მნია გუდარს, მივარდა ცოლს დაკუმშულის მუშ-
ტებითა, მაგრამ შედგა, თითქო ერთს ალაგას დაებაო.
იგრძნო, რომ როგორც სულელი, ისე გააბრიყვეს,
ეხლა იგი საუკუნოს კავშირით შეუღლებული იყო
ქალთან, რომელმაც მზითვადმოუტანა სხვისი ბაშვი.

— შენ გეგონა, რომ მაგ საძაგელს ქმრობას მე
ვიკისრებდი?

— ნებით თუ უნებლიედ იკისრებთ.

— ის აღარ მოგგონებია, რომ შენ ეხლა ჩემი
ცოლი ხარ, ჩემი ნივთი და ამასთან ღონეცა მაქვს,
რომ ჩემი უფლება ბოროტად მოვიხმარო?

— მე დარწმუნებული ვარ, მაგას არა იქმთ.

— დაგარჩობ-მეთქი... მე შენს შვილს კედელ-
ზედ შევანთხვევინებ ტვინსა.

— თქვენ ჩემი პატივის-მცემელი იქნებით, ბატონო გუდარ, უთხრა სესილმა და რაღაც ამოიღო აბგიდამ.

— შენ ჩემი ცოლი ხარ და პატივის-ცემა რას მიქვია. შენ საზიზღარი ჭია ხარ და ვერცე მოგე-ქცევი მე. ჰა, ჩქარა, გაიხადე-მეთქი კაბა.

ეს უთხრა გუდარმა და გაათურებულმა მოიგლიჯა ყელიდამ ყელსახვევი. საკინძი ჩამოიწყვიტა და მივარდა სესილს. სწორედ ამ დროს თვალ-წინ გამოუბრწყინდა გუდარს დამბაჩის ლულა.

— აბა ერთი ხელი მახლეთ და მაშინ ნახავთ, რომ როგორც ძაღლს, ისე სულის გაგათხზობინებთ, უთხრა გადაწყვეტილად სესილმა და მალლა აიღო პატარა რევოლვერი.

გუდარი უკან წაბარბაცდა და ყოველს ასტუში მოიშალა. თავი გვერდზედ მოეხარა, ხელები დაეშვა.

— ბატონო გუდარ, განაგრძო სესილმა: თქვენ შეიტანეთ ჩვენს ოჯახში მწუხარება და უპატიურება. დღეს მე სამაგიეროს გიხდით. თქვენ შემუსრეთ ჩემი სიცოცხლე, მე ვმუსრავე თქვენსასა. ჩვენ ეხლა შეუღლებულნი ვართ საუკუნოდ და სიყვარულის მაგიერ ჩემს მძულვარებას მოიპოვებთ; მე ყოველ დღე, ყოველ წუთს ვიქნები თქვენის სინიდისის მხილებელად, თქვენს სულთა-მხუთავად. თქვენს ამპარტავენებას მე შევმუსრავე. მე ვიცოდი, რომ თქვენ მხდალი, ჯაბანი კაცი ხართ და მე დაგიმონიებთ თქვენ იმი-

ტომ რომ მე სიკვდილისა არ მეშინიან. თქვენის წყალობით მოკვდა მორისი და იმისი შვილი უმამოდ დარჩა და ამიტომაც თქვენ უნდა მამად ექმნეთ და მისცეთ სახელიცა, რომელიც თქვენ წაართვით. ამას ითხოვს სამართალი. მისი შვილი თქვენს კანონიერ შვილად გახდება, რაც უნდა ჰქმნათ და თუ თქვენ იმოდენად უსირცხვილობას გასწევთ, რომ კანონით მოითხოვთ ჩვენის ცოლ-ქრემობის დარღვევას, მაინც კიდევ ჩემს შვილს თქვენს შვილად აღიარებენ და თქვენის ქონების ნაწილს მიიღებს, თქვენ გააგდებინეთ მამა-ჩემს მორისი და ეხლა ისე მოჰხდა საქმე, რომ მის შვილს თქვენვე გაზღით. ესეა, ჩემო ბატონო, ეხლა გვიან არის; ინებეთ და წაბძანდით თქვენს ოთახში.

ამას რომ ამბობდა, სესილი გულ-დადინჯებით ათამაშებდა ხელში რევოლვერსა. გუდარი იღვრა შუა ოთახში თავ-ჩაკიდებული და თვალებ-დაჭყეტილი. იგი ვერცარასა ჰხედავდა, ვერცარა გაეგო-რა. ცივი ოფლი დაესხა მთელს სახეზედა. თავი გაებრუვა და ძლიერად იბრუნებდა სულს სულ მთლად დაიფანტა, დაიკარგა და უფუნურად იმეორებდა ერთსა და იმავე სიტყვას:

— მორისი საყვარლადა ჰყვლია.

— მშვიდობით, ანდრე, დაუშატა სესილიმა.

გუდარი კარებისკენ წავიდა გარინდებული, გზა-და-გზა სკამებს ხელსა სჭიდებდა არ წავიქცეო. შევიდა თავის ოთახში, შედგა და თავით მიეყუდა კე-

დელს. ნელ-ნელა მოვიდა გონზედ; გაიხადა ტანისამოსი და გულზედ ცოტად მოეშვა.

სესილმა თავის ოთახში მარტოდ დარჩენილმა კარი არ დაჰკეტა და ყური აღევნა გუდარის ფეხის ხმასა. როცა ფეხის ხმა მისწყდა, მივიდა სტოლთან, დასდო რევოლვერი, არ მოჰყვა ტანისამოსის ხდასა, ხოლო თმები ჩამოიშალა. კარგად იცნობდა გუდარს და ჰფიქრობდა—ვაი თუ ისევ შემოვიდესო. გუდარი თავ-ზარ-დაცემული იყო და არა დამარცხებული ჯერ. სესილს არ უნდოდა, რომ მარცხად დაჰხვედროდა გუდარს, ამიტომაც კარი ღია დააგდო და იქით ეჭირა თვალი.

გუდარი, კედელზედ მიყრდომილი, ჰფიქრობდა. ვერ დაეჯერა, რომ ახალ-გაზდა ქალი, რომელსაც პატარა ბაში ხელში ათამაშებდა, ეგ სიწმინდის და უმანკობის ანგელოზი მორისის საყვარელი ყოფილიყოს.

— სესილს ეხლაც უყვარს, სთქვა მან. ბოროტად ჩაიცინა და შევიდა სესილთან.

— მე ვარ, სესილ, უთხრა ალერსიანის ხმითა და კარი დაუკაკუნა.

სესილმა მაშინვე ხელი რევოლვერს წაავლო.

— მობძანდით, უპასუხა ქალმა.

გუდარი შემოვიდა, მაგრამ სესილი ამაოდ ჰმეცადინებოდა ამოეკითხა გუდარის სახეზედ მისი ფარული აზრი და განზრახვა.

— სესილ, ჩემო პაწიავე, განაგრძო გუდარმა იმავე ალერსითა: ხომ გესმის, რომ მაგ ამბავმა თავ-

ზარი დამცა მე. მე არ გამოველოდდი მაგისტანა სა-
შინელს და უღმობელს სამაგიეროს. რაღა ეშველე-
ბა? შენ გიყვარდა და გიყვარს კიდევ... სჯობს ისე
ვიცხოვროთ, როგორც შენ ამბობ; სხვაფრივ არ შეი-
ძლება, რადგანაც ჩვენ ერთმანეთის ამბავი კარგად
ვიცით. შენ იქნები ჩემი ცოლი, შენი შვილი ჩემს
ქონებას მიიღებს, ხოლო კანონით მზღანებელი მისი
მე ვიქნები. შენ სულ ცალკე და განმარტოებით
იცხოვრე, ხოლო გარედ, უცხოთან ისე მოვექცეთ
ერთმანეთს, ვითომ და ძალიან ტკბილი ცოლ-ქმრო-
ბა გვაქვს. ეს კი იცოდე, თუ მე, შენის სიტყვით,
თქვენს სახლში უნამუსობა შევიტანე, ნებას არ მოგ-
ცემ, რომ ეგევე ჩემს სახლში მოჰხდეს.

— თქვენ ვითომ ვინა გგონივართ მე?

— ნება მომეცი ჩემი პირობაც დავდო. მე შევი-
ტყე, რაც გინდა, და დაგემორჩილე, ამასავე ვითხოვ
შენგანაც.

სესილმა გულის ფთხობით დაუწყო ყურება და
ჰთიქრობდა, ნეტა ამ ლაქლაქით რა მახის დაგება
უნდაო.

— თუ ხელს გახლებ, შენ მე სასიკვდილოდ არ
დამინდობ, განაგრძო გუდარმა: ძალიან კარგი, იყოს
ეგ პირობა. ხოლო, თუ აქ როდისმე უცხო კაცი
შემოვა ჩემს გარდა, მაშინ დარწმუნებული იყავ, რომ
ცოცხალს აქედამ არ გავუშვებ, შენ კი რა გადაგ-
ხდება, მაგას ბოლოსა ენახავთ...

● სესილმა ხმა არ გასცა და მხრები აიჭიმა.

— ერთის სიტყვით, ეს პირობაც გადაწყვეტილია. მე მარტო ისლა დამრჩა სათქმელად, რომ ერთი იმ ბრალთაგანი, რომელსაც შენ მე მდებ, სრულებით ტყუილია. შენ ამბობ, რომ მე ვარ მიზეზი მორისის სიკვდილისა...

— მერე?

— შენ ეხლა ჩემი ცოლი ხარ და გახსოვდეს, რომ შენის ნებით შემირთე. შენ სცდები, ლამაზო ქალო, მორისი არ მომკვდარა, ცოცხალია... და შენ მის ცოლად ველარ იქნები.

— მორისი ცოცხალიაო! დაიკივლა სესილმა და თითქმის გონება მიეხადა: შეუძლებელია!

— ლამაზო სესილ, გეფიცები, რომ მორისი ცოცხალია... და ხეალ შევატყობინებ ჩვენის ჯვარის წერის ამბავს. მშვიდობით, სესილ, ღამე მშვიდობისა, ჩემო ლამაზო ქალო, დაუმატა გუდარმა სიცილით.

გავიდა ოთახიდან და გაიხურა კარი.

სესილი გალურჯდა. ხელი მოისო თვალებზედ, რომ მოიშოროს შავი ღრუბელი, რომელიც უცბად თვალებზედ ჩამოეფარა. ხელი წაავლო სარეცელს, მერე ერთი ორი ფეხი გადასდგა, დაბარბაცდა, დაიძახა: „მორისი ცოცხალიაო!“ და დაეცა გრძნობა-მიხდილი იატაკზედ.

X

და დაქმანთა მოზრისა.

მორისი მართლა ცოცხალი იყო. მეორეს-
 დილას იმ უბედურის დღიდან, რომლიდანაც
 დავიწყეთ ჩვენი მოთხოვნა, მორისის და მოვი-
 და ძმასთან, რომ ოთახი დაუღაგოს. მორისის დას
 ცალკე გასაღები ჰქონდა ძმის ოთახისა და, როცა
 მოვიდა, გააღო კარები, შევიდა ოთახში და რა ჰნა-
 ხა, რომ ძმა უძრავად წევს ქვეშაგებში, იფიქრა ავად
 არისო. და დაელაპარაკა, მაგრამ ძმამ ხმა არ ამოი-
 ლო. ქალი მივიდა, დააკვირდა მწოლარეს და დაი-
 კივლა თავ-ზარ-დაცემულმა. მორისი იყო ფერ-მიხდი-
 ლი, გალურჯებული, თითქმის გაციებულიცა. მორი-
 სის და ამელი ფერანი, თუმცა ძალიან ახალგაზდა
 იყო, მაგრამ დამჯდარი გონება ჰქონდა, თავდარიგია-
 ნი ქალი იყო, ამაო ვაი-უისზედ დროს არ დაჰკარგავ-
 და ხოლმე, ნამეტნავად, როცა შესაძლო იყო ის დრო
 კეთილად გამოეყენებინა. ამალი ცოტად მიჰხვდა კი-
 დეც, რაც ამბავია, ესე იგი, იფიქრა, რომ დღეის
 იქით, რა კი საყვარელი ქალი დღეს ჰთხოვდებოდა და
 სხვას ირთავსო, აიღო და ჯავრით თავი მოიკლაო.
 ცხადი იყო, რომ თავი მოეწამლა. ამალიმ გულზედ

ხელი დაადო, გული არ უცემდა; მაჯა გაუსინჯა, არც მაჯისა ისმოდა რამ; გული და ხელები გაფიცხებული ჰქონდა და ფრჩხილები გაჰშავებოდა. ამალიმ დაავლო ხელი ბოთლს, რომელიც სტოლზედ იდგა და გაიქცა აფთექში. კიდევ კარგია, რომ აფთექარი გამოცდილ ქიმიკოსი აღმოჩნდა. მოისმინა ქალის ნაამბობი, აიღო მოტანილი ბოთლი, გასინჯა ლაბარატორიაში, რაც ბოთლში დარჩენილი იყო და ადვილად იპოვა საწამლავი. მაშინვე წამალი მისცა ამალის და დაარიგა, როგორ დააღვეინოს.

ელდა-ცემული ქალი სირბილით მივიდა ძმასთან და მაშინვე აფთექრის დარიგებისამებრ შეუდგა საქმეს.

ოთხის საათის შემდეგ მორისი გამობრუნდა: მიიხედ-მოიხედა გაოცებით და არ სჯეროდა, რომ კიდევ ცოცხალია. დამ უამბო, რომ დილით შემოვედი და თითქმის მკვდარი იყავიო. მორისმა ხმა არ გასცა და ცრემლები წამოჰყარა თვალთაგან; საშინელმა აზრმა გაუბრინა თავში. რა კი სესილი ვერა ჰნახა თავისთან, ეგონა, რომ მომატყუვაო, მე ასე მომიხდინა, რომ თავიდან მომიშოროს, მერე აბღოს და სხვა შეირთოს. საწამლავი არ დაუღევია, ტყუილად დაეწაფა; მერე, როცა მე მომეკიდა საწამლავი და გონება მიმეხადა, ადგა და წავიდაო. სხვაფრივ განა შეიძლებოდა აეხსნა? თუ სესილი რომელისამე სასწაულით გადურჩა საწამლავსა, ხომ მე მომაკვდავს მიშველიდაო; თუ სხვა

ვინმე შემოვიდა და სესილი დაიხსნა, მეც ხომ დამიხსნიდაო. აშკარააო, თვითონ თავი გადირჩინაო, წავიდა შინ გულ-დინჯადა და მაშინ, როცა მე აქ სულს ვლევდი, იმ სულ მდაბალმა მუხანათმა ჯვარი დაიწერა გულარზედაო.

მორისმა არაფერი არ გაამხილა თავის დასთან და გულის სიღრმეში დაიმარხა თავის ნალველი და ჯავრი. ყველა კითხვაზედ დას მარტო იმას ეუბნებოდა, რომ ძალიან ტანჯვა გამოვიარეო. ამელი ფერანმა იფიქრა, რომ თუმცა ჩემი ძმა სიკვდილს გადურჩა, მაგრამ ისევ ავად არის, რომ ჯერ დიდი მოვლა და პატრონობა უნდაო. ხოლო რადგანაც ორნივე დღიურ მუშაობით გამოდრიოდნენ და ამელის არ შეეძლო ავად-მყოფის მოვლა და თავზედ ტრიალი, სხვა გზა არ იყო, საავადმყოფოში უნდა დაეწვინა და ეს ფიქრი გულის უკლავდა. რა უნდა ექნა? უეცრად მოაგონდა ბებერი მამიდა, რომელიც პარიჟი-დამ ძალიან შორს არ იდგა და რომელიც ხშირად უთვლიდა ხოლმე ერთი რამდენიმე დღით მეწვიენითო. ურიგო არ იქნება, რომ იმასთან წაიყვანო ჩემი ძმა, იფიქრა ქალმა, და ეს ფიქრი ძმასაც გაუ-მჟღავნა.

— მამიდა დიდის სიამოვნებით მოგივლის, უთხრა ამელიმ: და არცარაფერი დაგეხარჯება.

— ძალიან კარგი იქნება... არცარავინ შეიტყობს, რაც მოჰხდა... შენი ჭირიმე, ამელი, ნურავის ნურას ეტყვი.

— აბა ვის ვეტყვი, თუ მეც თან გამოგყვები? თუ გინდა, მინამ ჩვენ წავალთ, ერთი სესილსა ვნახავ.

— ნუ, ნუ! დაიყვირა გულმხურვალედ მორისმა: არასოდეს არ გაბედო იმის სახელის ხსენება ჩემთან.

— ეს ამბავი იმისი ბრალი ხომ არ არის, რაზედ უწყრები.

— დაჩუმდი ამელი... დღეის იქით იცოდე, რომ მე ის აღარ მიყვარს... მე ის მეზიზღება... მე ის მძულს.

ახალ-გაზდა ქალი გაოცდა ძმის სიტყვებზედა, მაგრამ იცოდა, რა ტანჯვაშია ცუნდა იყოს კაცი, რომელიც ჰგრძნობს, რომ მისი საყვარელი ქალი სხვას ირთავს, და ხმა აღარ ამოიღო.

საწყალი ჭაბუკი მოუსვენრად ჰტოკავდა ქვეშაგებზედ, საშინელის კენესით და წყევა-კრულოვით დუდუნებდა პირ-მოკუმული:

— რატომ არ დამანებეს თავი ერთი მომკვდარიყავ! ჰღირს იმად, რომ ესე ვიტანჯები იმ საზიზღარდა სულმდაბალ დიაცისათვის!

შეშინებული ამელი ეხვეოდა, ჰკოცნიდა მას და სცდილობდა დაემშვიდებინა.

— არა, არა! იძახოდა მორისი: ამას იქით ჩემი სიცოცხლე შეუძლებელია, მეორედ კი უფრო უკედ მოვახერხებ, რომ მოვშორდე ამ საძაგელს ქვეყანას.

— მორის, მორის, ნუ თუ ჩემი საყვარული არა გაქვს? უთხრა ამელიმ ვედრებით და მუხლ-მოდრე-

კილი დაეცა ძმის წინ: შენ ალთქმა მიეცი ჩვენს დედ-მამას, რომ მე არ მომშორდები. განა მე ცუდი რამ ჩამიდენია, რომ ეგრე მიმეტებ? განა მე შენთვის არა ვარ-რა? მორის, შენს მეტი მე არავინა მყავს ქვეყანაზედ, შენ მე არ გამიმეტებ, არა, არა! თუ იმას არ უყვარხარ, მე მიყვარხარ, მე! გინდა მარტოდ-მარტო, უპატრონოდ დამავდო! ნუ, ნუ მიზამ მაგას! აბა იფიქრე, რა ვიქნები მე, როცა შენ არ მეყოლები!

ამ საოცარს ვედრებაზედ გუული ამოუჯდა მორისს.

— ოხ, ამელი, რა უბედური კაცი ვარ, რა უბედური! წამოიძახა ტირილით და კვნესითა.

— ვაიმე, ძმაო, უბასუხა გულ - ამოჯდომით მტირალმა დამ: მე შენ თავის დღეში არ მოგშორდები. ფიცი მომეც, მორის, რომ შენს თავს არას აუტებ.

— ვაიმე, ვაიმე! ჰკვნესოდა უბედური.

— დედი-ჩვენის სული შემომთიცე, თორემ მე დღე მუდამ შიში მექნება.

— გეფიცები... ამელი!

დიდხანს სტიროდნენ გადახვეულნი და-ძმანი და ვერ ჰბედავდნენ ეხსენებინათ საყვარელი და შეძლებული სახელი—სესილისა.

გაიარა დრომ და ამელმა იქირავა ეტლი, ფრთხილად ჩამოიყვანა კიბეზედ ძმა, ჩასო ეტლში და ორნივე წავიდნენ სენ-ლაზარის რკინის გზისკენ. კიდევ კარგია, ამელის ორიოდ გროში ჰქონდა, აიღო ორი

ბილეთი და წავიდნენ ტრიელში, სადაც იმათი მამი-
და სცხოვრებდა.

მინამ ის ამბები მოჰხდა, რაც ჩვენ წინ გვიამბნია,
მორისი ვერ გამოკეთდა. ძალიან მძიმედ მიდიოდა
იმისი მორჩენის საქმე.

ტიუსსოს სახლში კი ყველა დარწმუნებული იყო,
რომ მორისი მკვდარია. მართალია, ნამდვილის ამბის
შეტყობა ადვილი იყო, მაგრამ ტიუსსოს ვერ გაე-
ბედნა ენახა მორისის და, რადგანაც მორისის სი-
კვდილის მიზეზი, ცოტად თუ ბევრად, თვითონაც იყო.
მარტო გუდარმა იცოდა მართალი. გუდარისათვის
ძალიან საჭირო იყო სცოდნოდა იმ კაცის ბედი,
რომელიც უყვარდა მის საცოლოს და, რასაკვირვე-
ლია, ყოველი ღონისძიება იხმარა, რომ შეეტყუო რამე
და შეიტყო კიდევ.

სწორედ იმ დღეს, რა დღესაც სესილი შეურიგ-
და გუდარს, გუდარმა შეიტყო, რომ მორისი ჯავ-
რით სოფლად წავიდა და ნათესავებთან სცხოვრობს.
სესილს რომ წინ შეეტყო, მორისი ცოცხალიაო,
უსათუოდ არ შეირთავდა გუდარს, ამიტომაც გუდა-
რი ინახავდა ამ ამბავს როგორც ერთს რამეს დიდ
საიდუმლოს. ჩვენ ხომ ვნახეთ, რომ ამ ამბავმა, რო-
მელსაც უაღრესი ბედნიერება უნდა მიენიჭებინა
სესილისათვის, სესილი დიდს სასოწარკვეთილებაში
ჩააგდო.

გუდარი სესილის ოთახიდან რომ გამოვიდა,
რამდენსამე ხანს რაღაც მხეცურს სიხარულს მიეცა.

ყველაფერი დაავიწყდა, ისიც, როგორ გააბრიყვეს, ისიც, როგორი ზიზღი ცოლმა ამოუჩინა. უხაროდა, რომ ამ ამბით სესილს გული მოეუკალო. სესილს ეგონა, მე ვიყრი ჯავრსაო, რომ ჩემს სიძულვილს ვუცხადებო, ის კი არა თუ, იმ კაცმა, რომელიც მთელი ერთი თთვე თავს ევლებოდა და ფეხ-ქვეშ ეშლებოდა, იმ კაცმა გული გაუპო და მით დაამტკიცა სიმართლე თავის მეტის სახელისა—ჯაგლაგოი.

გახარებული შევიდა გუდარი თავის ოთახში, გაიხადა ტანისამოსი და, უბის ჯიბეს რომ ხელი შეახო, ხელს მოჰხვდა ქორწინების ბეჭედი, რომელიც სესილმა ზიზღით უკუირიდა. ბეჭედი შეინახა. „დამაცა, ღამაზო ქალო, დღე მოვა, რომ ამ ბეჭედით ხელზედ გამოიღვიძებ, ჰფიქრობდა იგი: არა, ბატონო ტიუსსოს ქალო, ეხლა თქვენ გუდარის გვარს ატარებთ და დამერწმუნეთ, რომ გუდარის ცოლიც იქნებით. შენ ჰნახავ, როგორ ვექცევი ხოლმე ქალებს. შესაძლოა თავი შეიმაგრო ერთი კვირა, ერთი თთვე, მე არ ავიქარდები, მაგრამ მოვა დრო, როცა მე ჩემსას მივიღებ და ჯავრს ამოვიყრი არამც თუ შენზედ, არამედ შენს შვილზედაც, რომელსაც ეგრე ძალად კისერზედ მახვევ. უწინ შენ მომატყუე, ახლა კი უკაცრავოდ, ამას იქით პამპულად აღარ გავიხდი თავს“.

მივიდა ფანჯარასთან, გააღო და ხარბად შეისუნთქა გრილი ჰაერი. „ყველა, ყველა-და,—იფიქრა გულში: ვერაფერია, რომ ჯვარის-წერის ღამეს ეგრე

ვატარებ... ამას ყურს მოჰკრავენ... ისე უნდა მოვახდინო, რომ სთქვან: რა უწმაწური რამა ყოფილა ჯაგლაგი, ჯვარის - წერის პირველ ღამესაც შინ არ დადგა, საქეიფოდ წავიდაო“.

ჩამოიღო სხვა ტანისამოსი, მოსამსახურე არ გააღვიძა, რომელსაც წინაღვე უბძანა, ნუ მომიცდი, დაიძინეო; მოირთო როგორც რიგია და ხმა-მაღლა დაიწყო თავის-თავად ლაპარაკი:

— ადრე თუ გვიან ხომ ყველაფერი გამომჟღავნდება და ყველფერს შეიტყობენ. ეს მაინც იქნება, რომ მე გავხდები სასაცილოდ. ჯერ ესა, რომ ხვალ დილაზედ სესილი იკითხავს ჩემზედ, სად არისო; მოიწადინებს მორისის ამბის დაწვრილებით შეტყობას ჩემგან. აბა სასაცილო ის იქნება, რომ აიმრიზება მოსამსახურეების წინ. ახლა ის სულელი ადელიც მობძანდება ქალის ამბის შესატყობრად. ხომ უხვალეოდ ჯვარის-წერა არ მოჰხდება ხოლმე. მაგრამ რა? ადელს ყველაფერი ეცოდინება, ეს მახე ხომ ორივემ ერთად დამიგეს. ტიუსსოს კი ფერი ეცვლება. ახლა სტუმრების ყოფა ნახეთ?

— მე წინაღვე წარმოდგენილი მაქვს, რა კილოთი წამოიძახებენ: „ვერ უყურებთ იმ ჯაგლაგს!“ ყველაზედ კი ღირს საცნობი ის იქნება, სესილი როგორ მოიტყუება ამ შემთხვევაში.

გუდარმა ხმა-მაღლა ჩაიხარხარა. მერე აჰხადა ყუთი, ამოიღო რამდენიმე ოქროს ფული და ჩაიღო ჯიბეში; მაგრამ როგორაღაც მძიმედ ეჩვენენ, ისევ

უკან ჩააწყო, გააღო სხვა ყუთი და ამოიღო ბანკის ბილეთები. მერე აიღო და ფულიანი ქაღალდები აქედ-იქით გადააწყო.

— მე მოგზაურობას უნდა შევუდგე, რომ ესენი თავიდან მოვიშორო, სთქვა მან, როცა დაჰყურებდა ფულებს: თორემ აქ ამათი შენახვა საფათერაკაა.

დაკეტა ყუთი, ჩაიხედა სარკეში და უჩუმრად ფეხ-აკრებით გამოვიდა სახლიდან. ქუჩაში რომ გამოვიდა, დაუძახა ეტოს, ჩაჯდა შიგ გადაწოლითა და მოუკიდა სიგარას.

რამდენსამე ხანს შემდეგ წინ გაუარა იმ სახლს, საცა ტიუსსოს ქორწილი იყო. ხალხი ჯერ არ დაშლილიყო. გუდარმა ერთ განათებულ თანჯარასთან თვალი მოჰკრა ადელსა. ადელი სტიროდა.

— აბა პირს დააღებენ, რომ მე ეხლა იქ თავი შევყო, ამბობდა კასკასით გუდარი: არა უშავს-რა, ხვალაც კაი თამაშა იქნება, როცა ვეტყვი: „რა მექნა, სანაძლეო მქონდა დაჰერილი, რომ ქოწილის პირველს ღამესვე ცოლს დაეანებებ და იზასთან წავალ-მეთქი.“ აბა პირს მაშინ დააღებენ და ერთ-ხმად დაიძახებენ: „სწორედ ჯაგლაგი ყოფილაო! მართლა და კაი სახელი დაურქმევიათო.“

ეტლი გაემართა ელისეს მინდვრებისაკენ.

XI

მწაკე სიეჭარული.

ესილი გონებაზედ მოვიდა მარტო გათენები-
სას. ეს კია, რომ გვიან მოვიდნენ ეგა და
გუდარი შინ ქორწილიდამ, ძალიან დიდხანს
ილაპარაკეს, ასე რომ გულის შემოყრა სესილისა
ხანგრძლივი არ იყო.

თვალეები გაახილა თუ არა, გარშამო მოატა-
რა, რალაც ოცნებამ შეიპყრა: სიზმარში ხომ არა
ვნახე ჩემი ჯვარის-წერაო? განა გუშინ არ იყო, რომ
თავი მოვიწამლე? განა აქ გვერდით არ მიწევს უსუ-
ლო გვამი მორისისაო? მაგრამ ეს ოცნება მალე გა-
ეფანტა. წამოხტა ფეხზედ და დაინახა თავისი საქორ-
წილო კაბა და ყვავილები. იმ წამსვე მოაგონდა თა-
ვისი საუბარი გუდართან და ის საშინელი ამბავი,
რომლითაც გუდარმა გული შუაზედ გაუბო. დაეცა
სელზედ და დაიწყო ტირილი. მორისი ცოცხალი იყო
და ამან კი ასე უღმრთოდ უღალატა. მაგრამ განა
სინიდისის წინაშე რაიმე დანაშაული ჰქონდა? არა,
მაგრამ ვინ დაიჯერებს, გარდა ამისა ეს ამბავი მარ-
ტო ჩემსა და გუდარსა შუა უნდა დარჩესო. გუდარმა
პირობა მისცა, შენს შვილიერებას არ გავამხელ და

ამის სამაგიეროდ სესილსაც ჩამოართვა პირობა, რომ ჩემს გაბრიყვებას ნურავის შეატყობინებო. გუდარი ერთი ბეწო ხანს რომ კიდეც დარჩენილიყო ცოლის ოთახში და ენახა იგი გულ-შემოყრილი, მიშინ საქმე წამხდარი იქნებოდა სრულებით. ამ შემთხვევას ისე გამოიყენებდა, რომ ყოველს დაწყობილებას ჩაუფუჭავდა. ერთის სიტყვით, სესილი გათხოვდა და მორისი კი ცოცხალი იყო. შესაძლო იყო, რომ არაფრის არ მცოდნე მორისი ეცდებოდა ჯავრი ამოიყაროს ღალატისათვის და ამას ადვილადაც მოახდენდა, რომ ყველა მართალი გაემჟღავნებინა. რა უნდა ექმნა სესილს? ყველაზედ უწინარეს უნდა ცდილიყო მორისის არ შეეტყო, რომ ბაშვი, რომლითაც ეხლა სესილი ორსული იყო იმისია.

მორისი რომ ჰნახოს, მუხლ-მოდრეკით მოინანოს თავისი საქციელი და შენდობას დაემუდაროს, საფრთხილო იყო. გუდარმა წინადაცე უთხრა, რომ ყოველს შენს ფეხის გადადგმაზედ თვალ-ყური მეჭირებო და გარდა ამისა თვითონაც იმოდენა გამბედაობას ვერ ჰპოულობდა თავის თავში, რომ ეგ მოეხდინა. ამის გამო იმაზედ დადგა, რომ წიგნს მიეწერო. მაგრამ როგორ გაეგზავნა წიგნი და სად? მაინც და მაინც ჯერ წიგნს მოვამზადებ და გაგზავნის თავდარიგს მერე შევუდგებიო.

ჩაიკეტა კარი, აჰხადა ფანჯარას ფარდა, დაჯდა სტოლის წინ და მოჰყვა შემდეგის წერას:

„ჩემო მეგობარო,

„მე უნდა მოტევება გთხოვო, მე მარტო დღეს შევიტყე, რომ შენც ცოცხალი ხარ, მე კი ჩემს თავს აღარ ვეკუთვნი. ამ ერთის თთვის წინად ჩემი დედამა ყველაფერზედ დაგვყვებოდნენ. საჭიროა ყველაფერი დაწვრილებით გიამბო, რაც მოჰხდა. გახსოვს ერთმანეთს რომ ვაკოცეთ უკანასკნელად და მე საწამლაემა მიმასუსტა. მაშინ გავიგე, რომ შენა სთქვი: „მშვიდობით, სესილ, ჩვენ მალე შევიყრებით ისევ ერთად საიქიოს.“ აქ მე გული შემომეყარა. გონებაზედ გათენებისას-ლა მოვედი. მე დიდს ტანჯვაში ვიყავ, და არ მესმოდა, სად ვიყავ. უეცრად თვალი მოგკარ შენ ჩემს ქვეშაგებზედ მწოლარეს... მე დაგელაპარაკე, დაგიწყე ხელების და შუბლის სრესა... შენ გაცივებული იყავ და ვიფიქრე, მკვდარია-მეთქი. ვაი რა დღე გამოვიარე! აბა შენ თითონ წარმოიდგინე: შენ მკვდარი და მე შენთან ცოცხალი, რა ვიქნებოდი, შენ ჩემი ქმარი იყავი და მე ქერივად დავრჩი. ოხ, ღმერთო, განა გასაძლისია ეს! მე შენი ვიყავ და ამიტომაც რალას ვაქნევდი ჩემს სიცოცხლეს. ფიცის მტკიცედ აღსასრულებლად გადავწყვიტე, რომ თავი უნდა მოვიკლა.... გადავიხედე ფანჯრიდამ, მინდოდა იქილამ გადავვარდნილიყავ, მაგრამ თვალი მოგკარ მდინარეს, რომელიც იქავ შენს სახლთან ჩამოდის. იმის დანახვა და თავის დარჩობის განზრახვა ერთი იყო. სწრაფად გადავიცვი კაბა, გა-

კოცე შენ და წავედი ხილისკენ, რომ იქილამ გადა-
ვვარდნილიყავ.

„ვერ გეტყვი, რა ტანჯვა და რა წამება გამო-
ვიარე, ვიდრე ხილთან მივიდოდი. წყალში რომ ჩა-
ვვარდი, ისე მეგონა სამოთხეში შევედი-მეთქი. მთელს
ტანს ცეცხლი მეკიდებოდა. მე ჩავარდნისვე უმაღ-
გონება მიმეხადა. როცა თვალი ავახილე, საკაცებედ
ვიწექ და ხალხი გარს მეხვევოდა. მე საავადმყოფოში
წამიყვანეს და მამა-ჩემთანაც კაცი გაჰგზავნეს. მთე-
ლი ორი თთვე საავადმყოფოში ვიყავ, სულ ბოდვაში,
თითქმის ჭკვიდამ შევიშალე. ყოველს წუთს ჩემს სი-
კვდილს მოელოდნენ. ხომ გესმის, ყოველივე ეს რა-
რიგად შემცვლიდა მე. როცა მორჩინაზედ ვიყავ,
ჩემის საქციელისა მე თვითონ მეშინოდა. ჩემს ფიქრ-
ში შენ მკვდარი იყავ, იმიტომ რომ შენ გაცივებუ-
ლი იწექ, უძრავად.... თვითონ შენ მიხვდები, რომ
შენს ამბავს არავინ არ მეტყოდა. თუნდ რომ რაიმე
იმედიც მქონოდა შენი კარგა-მყოფობისა, მაინც
ყოველივე იმედი უნდა გამქრობოდა, ისე მოვიდა
ჩემდა საუბედუროდ საქმე. კროშარს (ხომ გახსოვს,
ჩვენსა ხშირად დადიოდა) იმ უბედურ დღის საღამო
ხანზედ თურმე გაეცლო შენის სახლის ახლო, ხალ-
ხის გროვა ენახა. დრო არა ჰქონოდა დიდხანს გაჩე-
რებულობო, მაგრამ მაინც კი გაეგო, რომ ვილაცა
მომკვდარა, თუ ვილაცას თავი მოუკლავსო; სახლში
ვილაც მკვდარი ენახათ და ხალხი ამაზედ მოგროვი-
ლიყო. ამის შემდეგ რაღა იმედი უნდა მქონოდა?

არ ვიცი, იტყუა ყოველივე ეს, რომ მე იმედი დამაკარგვინოს და მაიძულოს გათხოვება, თუ რა,—მაგრამ მე კი დავიჯერე მაშინ, მას შემდეგ ჩემს ქვეშაგებთან სულ შენ მელანდებოდი. მე ბევრი მიტირნია, ბევრი ტანჯვა გამომივილია.

„რა უნდა მექნა მე მარტოს? შენი სიკვდილი მით უფრო მჯეროდა, რომ შენი და ამელი ერთხელაც აღარ მოვიდა ჩვენს სანახავად. ჩემის ამბის შესატყობრადაც არ შემოსულა. მორის, შენ კეთილი გულისა ხარ, შენ იცი, რა რიგად მიყვარს ჩემი დედამა. ჩემმა უბედურებამ ისე შეაწუხათ, ისეთ სასოწარკვეთილებაში იყვნენ, რომ ღონე არა მქონდა არ დავმორჩილებიყავ და არ მეთქო: „ბატონი ხართ.“ მაპატიე, მორისჯან, მაპატიე.... მე უბრალო ვარ, მე ვარ მსხვერპლი! შენი სახე საუკუნოდ შთაბეჭდილი იქნება ჩემს გულში, მაგრამ, რაც მოვალეობა კისრად ავიღე, იგი პატიოსნებით უნდა შევასრულო. მე ჩემს თავს ნებას აღარ მივცემ, რომ შენ გინახულო და თუ შესაძლო არ არის სრულად აღიგავოს ის ერთი შენთან გატარებული საათი გამოუოქმელის სიყვარულისა და ნეტარებისა, მუხლ-მოდრეკითა გთხოვთ, დაივიწყე მაინც.... მე გიცნობ, შენ მეტად პატიოსანი კაცი ხარ და ამაზედ უარს არ მეტყვი. თუ ოდესმე ბოროტი ენა ვისიმე მოჰყვება დამტკიცებას, რომ მე საყვარლად გეჯექ მარტო ერთის საათის განმავლობაში, შენ შეჰფიცე, რომ ეგ ტყუილია... აი უკანასკნელი მოწყალება, რომელსაც მე შენგან

ვითხოვ, მორის. უბედურად ყოფნა კი შემძლიან, უნამუსოდ კი არა. მორის, ფიცი მომეც, რომ ყველგან მარტო ამას იტყვი, რომ ოცს ივლისს ღამე მე შენთან არა ვყოფილვარ, რომ იმ დღეს არც კი გინახივარ და მაშასადამე დილითვე გამოვსულვარ შინიდან, როგორც ყველას ჰგონია, და წყალში გადავარდნილვარ.

„ეხლა მე ქმრად მყავს კაცი, რომელიც მეზიზღება და მძულს. შენ უნდა იცოდე, რომ ფიქრით ყოველთვის შენთანა ვარ, ხოლო მე იმოდენა ღონე კიდევ მაქვს, რომ დავიმორჩილო ეს შენდამი სიყვარული, რომელიც თავის დღეში ჩემს გულში არ გაჰქრება.

„ჩემი ქმარი... გულდრი ძალიან იჰვიანია. ეს მე გამომიცხადა კიდევ და დამპირდა — თვალს არ მოგაშორებ, იცოდეთ. მაგისათვის სხვის წიგნის გახსნა და საიდუმლოს გამომჟღავნება უკადრისობა არ არის. ამიტომაც გთხოვ, წიგნი რომ გამოგზავნო ფოჩტით, გამომიგზავნე სესილ ტიუსსოს სახელზედ და ზედ დააწერე: „მინამ მოითხოვდეს-თქო.“

„მშვიდობით, ჩემო საყვარელო, და შეუნიდე მას, რომელსაც ასე ძლიერ უყვარხარ და ასე კი იტანჯება.

„სესილ“.

დაბეჭდა ეს წიგნი და ზედ დააწერა: „მორის ფერანს საკუთარს ხელში.“ მერე აიღო ეს წიგნი სხვა კანვერტში ჩასდო და დააწერა: „ამელი ფერანს ტერ-

ფორტის ქუჩაში, თუ შინ არ იყოს, გთხოვთ გაუგზავნოთ იქ, საცა იმყოფება.“ ბოლოს ბალიშს ქვეშ დამალა წიგნი, გაიხადა და დაწვა ქვეშაგებში.

როცა დედა მოუვიდა, სესილმა ყოველისფერი უამბო, რაც მოჰხდა. ადელმა აუწყა, რომ მსახურმა მითხრა წუხელ გუდარი შინ არ ყოფილაო. ეჭვი აიღო სესილმა, რომ გუდარი რაღაც უსიამოვნებას უპირებდა; სთხოვა დედას, მიიღეო სტუმრები, რომელნიც ცოტ-ცოტად იკრიბებოდნენ სასტუმრო ოთახში, და უთხარი, რომ გუდარი ამ ორის საათის წინ წავიდა და დამპირდა თორმეტს საათზედ დაგებრუნდებოო.

მართლაც, დაჰკრა თუ არა საათმა თორმეტი, გუდარიც მოვიდა. სესილი წინ მიეგება და უთხრა:

— ხომ ჰხედავთ, რა პირობის კაცია ჩემი ქმარი. ერთი წუთიც არ გადააცილა დაპირებულს ვადას. ეს-ეს არის, ჩემო კარგო, ვამბობდი, რომ თქვენ დილას გახვედით, დამპირდით, რომ, მინამ შენ ტანთ ჩაიცვამ, მეც მოვალაო.

გუდარი გაოცდა სესილის გამბედაობაზედ. „ხერხიანი დედა-კაციაო“, იფიქრა და ამაში უფრო მაშინ დარწმუნდა, როცა სესილმა ნაზად ხელი ჩამოართვა და მის მხარზედ მოიხარა თავი.

— ერთი უყურეთ, რა გაგიჟებით უყვარს! სთქვა ხმა-დაბლა ტიუსსომ.

დღის განმავლობაში სესილმა დრო იხელთა და მორისთან გასაგზავნი წიგნი ფორტის ყუთში ჩააგდო.

ორ დღეს უკან თითონ წავიდა ფოჩტაში და სესილ ტიუსსოს სახელზედ წიგნი მიიღო. შინ დაბრუნდა, გახსნა და წაიკითხა შემდეგი:

„ჩემო კარგო სესილ!

„მე შენ მიყვარხარ და შემინდვიხარ, მაგრამ ჩემი სიცოცხლე კი აღარ იქნება. დედი-ჩემის საფლავსა ვფიცავ, რომ არავისთან გავამხელ მას, რაც 20-ს ივლისს მოჰხდა. გეფიცები, რომ ყოველს ბოროტს ენას ჩავაჩუმებ.

„მშვიდობით, შენთვის სიკვდილის კერძად გადადებული

„მოაჩისი.“

წიგნი ხელიდამ გავარდა, გული ამოუჯდა და მწარედ დაიწყო ტირილი: იგრძნო, რომ ახალი თათერაკი მოელოდდა მომავალში. საწყალს უყვარდა მორისი და წიგნიდამ შეიტყო, რომ მორისმა შეუწოდო, რადგანაც მიმხედარიყო, რომ სესილი მსხვერპლია უბედურის გარემოებისა. ცხადი იყო, რომ მორისს უწინდებურად უყვარდა სესილი და თავისი სიყვარულის ღირსადაც აღიარებდა კიდევ. თუმცა თავის მოკვლაზედ ჰლაპარაკობდა, მაგრამ სესილი იმედოვნებდა, რომ როგორმე დავაშლევინებამ გვარს განზრახვასაო. ცრემლმა, რომელიც განუწყვეტლივ სდიოდა, ცოტად შეუშლუბუქა გული. დიდი ხანია აღარ ჰქონია გულში ამისთანა ნეტარი გრძნობა.

ჯვარის-წერის დღიდგან სესილი ინახულებდა ხოლმე გუდარს მარტო სადილობისას. მათი კავშირი ისევ ისეთივე იყო, როგორც წინად. გუდარი ლაპარაკში იხსენიებდა სესილს „შენობით“ და სესილი კი გუდარს „თქვენობით“. სადილზედ უბრალო რაღაცაებზე ჭლაპარაკობდნენ ხოლმე. მორისის სახელის ხსენებას სესილი ძალიან ერიდებოდა და ეს ამბავი ძალიან უკვირდა გუდარს, რომელიც თვალ-ყურს გაფაციცებით ადევნებდა ცოლს.

გუდარი არც ერთს ღამეს შინ არა დგებოდა და რომ ამ ამბავმა არ მისცეს მოსამსახურეებს მიზეზი ქორიკანაობისა, სესილი ხმა-მალლა ამბობდა ხოლმე, რომ მე ავადმყოფობისაგან მოშლილი ვარ და თავს უნდა გავუფრთხილდეო. ერთის სიტყვით, მშვიდობიანი მყუდროება ჰსუფევდა ამ გესლით მოწამლულ ოჯახში. მაგრამ ბნელი და ჭექა-ქუხილის ჯანლი კი თან-და-თან ჰმატულობდა და ჰგროვდებოდა.

დავუბრუნდეთ მორისის ამბავს. დისა და მამიდის მოვლამ ზე პატრონობამ მორისი მალე დააყენა ფეხზედ. მინამ მორისი ტრიელში იყო, ამელი პარიჟში წავიდა სამუშაოდ და რა შეიტყო, რომ სესილი გუდარზედ ჯვარს იწერს, უამბო მორისსა. რა კი ასე უსინიდი-სოდ ახალ-გაზდა ქალმა უღალატა ჩემს ძმასო, გაბრაზებულმა ამელიმ გულში განიზრახა თავის დღეში სესილს თვალითაც ადარ ვინახულებო; მორისი მართალს ამბობს, რომ სესილმა გამაბრიყვა და საძაგლად მომატყუაო.

როცა მორისი სრულებით კარგად შეიქმნა, პარიეში წავიდა და ხელ-ახლად თავის საქმეს დაადგა. ეხლა და-ძმა ერთად დადგნენ, სამი პატარა ოთახი ეჭირათ. ამელიმ ერთი საათი დღეში დაიკლო მუშაობა და ამ საათს ახმარებდა სადილის მზადებასა. იმის მაგიერ, რომ დუქანში ეჭამა პური წინანდლები, მორისი ეხლა სადილად შინ მოდიოდა და თავის დასთან ერთად ისადილებდა ხოლმე. ყველა ეს ამელმა მოახერხა იმის შიშით, რომ მორისს დიდი ცვლილება დაეტყო ავადმყოფობის გამო და ამასთან დიდად შეწუხებული და დაღვრემილი დადიოდა. ამელის ეშინოდა, არა აიტეხოს რამეო. საწყალი მორისი სულ მუდამ დაფიქრებული იყო და მხოლოდ ხანდისხან გაუღიმებდა ხოლმე თავის დას, იმ მხნე ახალგაზნად ქალს, რომელიც თუმცა მორისზე მომცრო იყო, მაგრამ ისე უფლიდა და ჰპატრონობდა, როგორც დედა და არც ერთხელ საყვედურიც არ უთქვამს ძმისათვის, როცა ძმა რაზედმე აიმრიზებოდა და გაჯავრდებოდა ხოლმე.

სესილის წიგნი რომ მოუვიდა, ამელი სამუშაოდ იყო და ელდა ეცა; მაშინვე იცნო სესილის ხელი. ნეტა რა არის ამ წიგნშიო? ჭკვიანი საქმე იქნება, რომ ეს წიგნი ჩემს ძმას მიეცეო? არა სჯობია ჟკანვე გაუხსნელი დაუბრუნოვო სესილს? კინაღამ მართლა და უკან არ დაუბრუნა, მაგრამ მორისი შემიტყობს და იწყენსო და ამიტომაც დაიშალა. იმავე დღეს სადილს უკან ძმას სესილზედ ჩამოუგდო ლაპარაკი.

მორისი, ჩვეულებისა მებრ, ფანჯრის წინ იდგა ღრმად ჩაფიქრებული. ოცნებამ გაიტაცა მისი სული და გული და წარმოუდგინა ნეტარი ღამე 20-ს ივლისისა. საყვარელის ქალის სახე, მისი მხურვალე სიტყვები და ალერსი გონებიდამ არა ჰშორდებოდა. ცრემლ-მორეული, გულ-ამომჯდარი იმ ნეტარს და ბედის-წერის წუთს შეჰკენესოდა აზრითა და ფიქრითა.

— მორის, უთხრა ამელიმ: მე სათქმელი რამა მაქვს შენთან.

მორისმა ვერ გაიგო.

— მე შეტად მძიმე საქმე მაქვს - მეთქი სათქმელი, განიმეორა ამელიმ: ხოლო პირობა მომე, რომ გონიერებით მოიქცევი.

მორისი არც კი დაიძრა და ჩუმად რაღასაც დუდუნებდა.

— მორის, მე იმის ამბავი მოგიტანე.

მორისი მაშინვე გამოფხიზლდა, დააკვირვა თვალები დასა, თითქო უნდა გამოიცნოს მატყუებს თუ არაო, და ჰკითხა:

— იმის ამბავიო? ნუ თუ იმასთან იყავი?

— არა, შენ მე ამიკრძალე.

— თუ შეხვდი სადმე?

— არა, მინდა ვთქვა და მეშინიან.

მორისი მაშინვე გამოქანდა ფანჯრიდამ და აკანკალებულის ხმით შემოსძახა:

— ამელი, თუ გიყვარდე, ნუღარა მტანჯავ. მი-თხარი მაღე, რაც იცი.

საწყალმა ჭაბუკმა ვედრების ნიშნად გაიწოდა ორივე ხელი ხვეწნითა და მუდარებითა. ამელიმ, რა ჰნახა, რომ ასე საშინლად აფეთქდა მორისი, ინანა, რომ წიგნი არ დასწვა. ერთმა სესილის ხსენებამ, რომლის სახელიც ამ ორ თთვეში ერხელაც არ გაუჩემებია, სრულად გამოსცვალა მორისი. იმ წამსვე მორისი შეიქმნა იმ მშვენიერ ჭაბუკად, რომელიც იმ ნეტარს ღამეს ელოდდა სესილს ბასტილის მოედანზედ.

მართლაც, ძალიან მშვენიერი რამ იყო მორისი. ცხრამეტის წლისა, მაღალი, ღამაზად მოსული, წამოსადეგი, ღამაზის მიხვრა-მოხვრითა, სწორედ და სრულებით საუცხოვო რამ იყო. შავი მოკლე ჯუბა ეცვა და იმავე ფერის დოშლოლი, შავი ყელსახვევი ეხვია და პერანგის თეთრი საყელო ორივე მხრივ გადმოკეცილი ჰქონდა. ხელები, თუმცა მსხვილები, მაგრამ ძალიან თეთრი ჰქონდა; ზოგიერთგან დამეჭეჭებულობაც ეტყობოდათ, სჩანდა, რომ ის ხელები მუშაობას ჩვეულ არიან. სახე მისი, როგორც მამა-კაცისა, მეტად ღამაზი და მარილიანი იყო, კაცი იფიქრებდა სწორედ ქალიაო. შავი თვალები, ზემოდამ ღამაზად მოქნილი წაბლის ფერი წარბები და წამწამები, რომელნიც მინაზებულს ბრწყინვალეობას თვალისას უფრო მეტს ბრწყინვალეობას აძლევდნენ; სწორე და წმინდა ცხვირი, პატარა ტუჩები, ახლად აშლილი ქერა უღვაში, მოგძო სახე, ქერა თმა და ვარდის ფერი ლოყები—შეადგენ-

დნენ მის თვალადობას. ყოველისფრით ტურფა რამ იყო, კდემა-მოსილი მორცხვი, როგორც კარგად გაწვრთნილი ბაშვი.

— მორის, ხომ პირობას მაძლევ, რომ გონე-ბიანად მოიქცევი?

— ჰო, ჰო, ოღონდ მალე მითხარ...

— აი წიგნი იმისაგან.

— იმისაგან? განიმეორა მორისმა და სიხარულით ტურებით ზედ დააკვდა წიგნსა.

გახსნა წიგნი და ისე სწრაფად გადიკითხა, რომ არც კი ამოუხსუნთქავს, თითქო მწყურვალე დაეწაფა განმაცოცხლებელს წყაროსაო. მისი და შიშით თვალს ადევნებდა მის სახის მეტყველებას, რომელიც ელვის უმაღლეს იცვლებოდა ხოლმე იმის მიხედვით, თუ რა გრძნობა ებადებოდა წიგნის კითხვაში. ბოლოს, გაათავა კითხვა და გადმოსქდა ცრემლი თვალთაგან.

— რაო, მორის? ჰკითხა დამ.

— ჩემო კარგო, ამელი! უთხრა მან და დაეცა სკამზედ ხმა-მაღლა მტირალი: ვაი, რა უბედური კაცი ვარ!..

— კარგი, გონებას ნუ დაჰკარგავ, ნუ შემანანებ, რომ ეგ წიგნი მოგიტანე... შენ ხომ დიდი ხანია იცი, რა რიგი უმაღლური და საძაგელი რამ ყოფილა...

მორისი წამოხტა, პირზედ ხელი მიაფარა და შეჰკივლა:

— ნუ, ნუ იტყვი მაგას, ამელი!... ჩვენ ყველა არა გვცოდნია... უბედურია ის საწყალი, უბედური.

გაოცებულმა ამელიმ გაიწოდა ხელი, რომ წიგნი გამოართოს, მაგრამ მორისმა არ დაანება. მოიწმინდა ცრემლი, ჩაჯდა სელოში და ხელახლად მოჰყვა დადინჯებით წიგნის კითხვას. იგრძნო, რომ უნდა ამელის ამ წიგნიდამ ზოგიერთი რამ უამბოს, რომ 20 ივლისის ამბავზედ არაფერი გუმანი არ ააღებინოს.

— ვაი, მელი! უთხრა მორისმა ბოლოს: სწორედ იმ დროს, როცა მე თავი მოვიწამლე, სესილი გაქცეულა და წყალში გადავარდნილა.

— ეგ საიღამ იცი?

— წიგნიდამ შევიტყე. რაღაც სასწაულით გაღურჩენიათ, წაუყვანიათ საავადმყოფოში და იქ ორი თვე ავად-მყოფი წოლილა. როცა გონზედ მოსულა, უკითხივარ და უთქვამთ, რომ მკედარი ვარ. მხოლოდ გუშინ გაუგია, რომ მე კიდეც ცოცხალი ვარ.

— არა მჯერა.

— თვითონ იწერება. მწერს, რომ უფრო იმით დავიჯერე შენი სიკვდილით, რომ ამელიმ აღარა მნახა და გარდა ამისა ერთმა ჩვენმა ნათესავმა გვიაშობ, რომ იმ სახლში, საცა მე ვიდევ, იმ დღეს ვიღაცა მოეკლათო, თუ თვითონ ვიღასაც მოეკლა თავით.

— სხვას რასა გწერს?

— ქმარი შევირთე და აღარ უნდა მინახულოო. საწყალს ბევრი ტანჯვა გამოუვლია და, რასაკვირველია, მე არ ვინდომებ, რომ ტანჯვას ტან-

ჯგა მოვუმატო. ეს კი მენატრება, ვიცოდე, მართლა მომხდარა რამე სწორედ იმ დღეს იმ სახლში, საცა მე ვიდეგ, თუ ეგ, რასაც იწერება, ახალი ტყუილია, მოგონილი მის შინაურთაგან, რომ საწყალი მოატყუონ.

— მითხარი, როგორ მოვიქცე, ჰკითხა სწრაფად ამელიმ, ყოველთვის მზად-მყოფმა, რომ ძმას მოეხმაროს: თუ გინდა მე წავალ სესილთან და თვითონ გამოვკითხავ ყოველისფერს დაწვრილგბით.

— ნუ, ნუ, უპასუხა მორისმა, მძიმეს ამოოხვრით: ჩვენ ეხლა სესილი ფიქრშია ალარ უნდა გვქონდეს. იგი ჩვენთვის მკვდარია.

— თვითონ ითხოვს მაგასა?

მორისმა ამაზედ პასუხი არ გასცა და განაგრძო:

— მე მინდა, ჩემო მელი, რომ შენ წახვიდე, თუ შეიძლება, ხვალვე ლაკუეს ქუჩაში და შემეიტყო, რა ამბავი მომხდარა იქ.

— ძალიან კარგი, წავალ.

გვიან იყო, ამელი ჭურჭელის მისალაგებლად წავიდა და მორისმა კი კიდევ ერხელ გადიკითხა წიგნი და პასუხად მისწერა ის, რაც ჩვენ ვიცით. მერე გამოეთხოვა დას და წავიდა თავის ოთახში დასაძინებლად. მთელი ღამე თვალზედ ძილი არ მოსვლია, ხან ერთს გვერდზედ მიეგდებოდა ჭვეშაგებზედ, ხან მეორეზედ, სტიროდა და ჰკოცნიდა ძვირფასს წიგნსა. მხოლოდ გათენებისას ჩაეძინა.

მეორე დილას სესილას წიგნი თან წაიღო მორისმა ქარხანაში და იქ შეინახა. ეშინოდა, რომ ვაი თუ ჩემი და ცნობის მოყვარეობამ შეიპყროს, წიგნი იპოვნოს და წაიკითხოსო. მერე როცა მოვალ ვეტყვი, რომ წიგნი დავწვი, ერთი ათიოდ დღე რომ გაივლის, დაავიწყდება ყველაფერი და მაშინ მოვიტან ისევ და ჩემს ყუთში შევინახავო, რადგანაც მართლა დაწვა და დახვეა წიგნისა არას გზით არ უნდოდა.

სადილზედ ამელიმ უამბო, რომ ვიყავი ლაკუეს ქუჩაშიო, მართლა 20-ს ივლისს ღამეს სწორედ მორისის ოთახის პირდაპირ ერთი ქალი მკვდარი ეპოვნათო. ზოგნი ამბობდნენ, რომ თვითონ მოეკლა თავი, ზოგი—მოუწამლავთო, ზოგი კიდევ—გულის ფრიალმა მოკლაო. ერთის სიტყვით, ამ ამბავმა მთელი უბანი ფეხზედ დააყენა. მარტო მეორე დილით შეეტყვოთ ეს ამბავი, პოლიცია მოსულიყო, ხალხი შეყრილიყო და საწყალი მკვდარი წაეღოთ და მორგში*) დაესვენათ. სხვა ამაზედ მეტი ამ საიდუმლო ისტორიისა არავინ არა იცის-რაო.

— აი ხომ ხედავ, მორის, უთხრა ამელიმ: ერთი ბეწო რომ გარჯილიყვნენ, ადვილად შეეძლოთ შეეტყვოთ, რომ ლაკუეს ქუჩაში ქალია მკვდარი და არა მამა-კაცი. მე სესილს არ ვამტყუნებ, ავად-მოუფი იყო, თითქმის კკუიდამ შესლილი მწუხარებისა

*) მორგი ერთი სახლია, საცა უპატრონო მკვდრებს დასვენებენ ხოლმე, ვიდრე მკვდრის ვინაობას შეიტყობენ.

და ტკივილებისაგან. ხოლო მისმა შინაურებმა და-
გიგეს თქვენ ორივეს მახე.

მორისმა ხმა არ გასცა. ჩაჰკიდა თავი და ღრმა
ფიქრებში წავიდა. ცხადი იყო, რომ ბედი ხელს არ
უწყობდა არც ამას და არც სესილსა.

— არავისი ბრალი არ არის, სთქვა ბოლოს
მორისმა. ეგ ჩემის ბედის საქმეა. მე რაღაც წყევა-
კრულვა მდევს.

მეორეს დღეს დილას, გათენებისას ვილაცამ
დაურაკუნა გარეთი კარი მათის სადგომისა. მორისი
წამოვარდა ქვეშაგებიდამ პერანგა, მივარდა კარებსა
და იკითხა:

— ვინა ხარ?

— კანონის სახელითა გაადეთ.

— ვაიმე, ღმერთო ჩემო! ეს რა ამბავია ჩემს
თავს? დაიძახა ელდა-ცემულმა ამელიმ თავის ოთა-
ხიდან.

მორისმა გაოცებით გააღო კარები. ოთახში შე-
მოვიდნენ პოლიციის კამმისარი და ორი მოხელე.

— მორის ფერანი რომელია? იკითხა კამმისარმა.

— მე ვარ, უპასუხა ყმაწვილმა აკანკალებუ-
ლის ხმით.

— კანონის სახელითა თქვენ უნდა დაგიჭიროთ.

კაცის-კვლა

I

და მოჭდა ღაკუეს ქეჩაში 20-ს ივლისს.

ავიწყოთ იმ დღიდან, როცა პირველად იყო დანიშნული სესილის ჯვარის-წერის დღე, რომელიც გააუქმა სესილის თავის-მოკვლის განზრახვამა. საღამოს ექვს საათზედ აუარებელი ხალხი იდგა ლაუკეს ქუჩაში სწორედ იმ სალხის პირ-და-პირ, რომელშიაც წინა დღეს ღამე გაატარეს მორისმა და სესილმა, უქმი ხალხი ჰლაპარაკობდა, რომ ამ პატარა ღამაზს სახლში მოუტლავთ ვილაც საიდუმლოებით გარემოცული ახალ-გაზდა ქალი, რომელსაც ამ უბანში არავინ არ იცნობდაო. იგი ეპოვნათ საწოლს ოთახში მკედარი. ზოგი ამბობდა ხელით არის დამრჩეალიო, ზოგი,—მოწამლულიაო.

— დღეს ქალებს ბედი არ შეეწყევთ, სთქვა ხალხში ჩვენმა ნაცნობმა შადიმ: დილას ერთი ჩავარ-

და წყალში, მეორე კიდევ სალამოზედ მკედარი იპოვეს. ნეტა ეხლა რიგი ვისია? მერე ორივე ისეთი ლამაზები არიან.

— აა, თქვენ იცნობდით? იცნობდით განა? ყოველ-მხრიდამ დაიძახეს.

— მე ვიცნობდი. არ ვიცი, როგორ შეიძლება არ იცოდეს კაცმა ლამაზი ქალი თქვენთან ერთს უბანში მცხოვრები. ყოველთვის, როცა კი შევხვედრივარ, ეტლიდამ რომ ჩამოხტებოდა ხოლმე, ტუჩებს ვილოკდი და ვამბობდი: „აი ამისთანა რომ ხელში არ მომხვდება ხოლმე!“ ქერა ქალი, მაღალი, ოც-და-ხუთის, თუ ოც-და-ათის წლისა, გაფართარებით მოკაზმული, მშვენიერის თვალებით, პაწია ხელებით, ასე რომ იმისი ორი ხელი ჩემს ერთს ხელში დაეტეოდა, საოცარი რამ იყო. მარტო იდგა, ამბობდნენ, რომ ამ სახლში მარტო დანიშნულს დღეს მოდიოდა, ერთის ვაჟ-ბატონის სანახავადაო. მოსამსახურე გოგო მარტო კვირაში ორჯელ თურმე მოდიოდა ოთახის დასალაგებლად და ძალიან იშვიათად ჰხედავდა ხოლმე იმ მშვენიერებას. აი ეკატერინე, ჩვენის გუდენის ცოლი, ეგ დადიოდა კვირაში ორჯელ და ოთახს ულაგებდა. ეკატერინე რომ შესულა საწოლს ოთახში დასალაგებლად, ის ლამაზი ქალი მკედარი უნახავს.

— ამბობენ, ზედ თითქმის არა სცმია-რაო, შეჰნიშნა ერთმა ტანად დაბალმა დედა-კაცმა.

— მაშ არა-და! ისე შიშველი ყოფილა, როგორც ევა. ვაი რომ მე არ მიმიწვიეს, როცა ჰსინჯავდნენ.

ამ დროს ეტლი მოადგა კარს და ხალხმა გზა მისცა.

— კამმისარია, სთქვა შადიმ.

მართლაც, ეტლიდამ გადმოვიდა პოლიციის კამმისარი და თან სამი ჩუმი-მაძიებელი მოეყვანა. კარი დაარაკუნა; მაშინვე კარი გაუღეს. კამმისარი და ჩუმი-მაძიებელნი შევიდნენ და კარი ისევ მოხურეს. უქმი, ცნობის-მოყვარე ხალხი სახტად დარჩა, თუმცა კი იწევდნენ შესვლისათვის.

— თქვენ ხართ აქაურობის მეთვალყურე და-ოთახების დამლაგებელი? ჰკითხა კამმისარმა დედა-კაცს, რომელმაც კარი გაუღო.

— დიაღ, ბატონო კამმისარო.

— თქვენ ღღეს მოხვედით ჩვეულებისა მებრ?

— დიაღ, ბატონო. ყოველს პარასკევს ქალ-ბატონი მობძანდებოდა ხოლმე აქ და შაბათის თორმეტ საათამდე აქა ჰრჩებოდა. მე თითქმის ორ საათზედ მოვიდოდი ხოლმე და ავალაგებდი ოთახს.

— ღღეს რამდენს საათზედ მოხვედით?

— ხუთი საათი იქნებოდა, თუ ცოტა მეტ-ნაკლები.

— და ქალ-ბატონი მკვდარი დაგხვდათ.

— დიაღ.

— რო შემოხვედით, აქ არაფერი არეულობა არა შეგიმცნევიათ-რა?

— სულ არაფერი.

— კარი დაკეტილი იყო?

— დიად, კლიტით და გასაღები კი კლიტეში არ იყო.

— ისევ იმ ყოფაშია აქაურობა, როგორც დაგხვდათ, თუ ხელი ახლეთ რასმეს.

— ოჰ, ბატონო კამმისარო! რა კი მკვდარი ვნახე, რალა მაგისი მცხელოდა, გამოვვარდი მაშინვე ოთახიდან და შიშით ველარ შემოვედი... ქმარი თქვენთან გამოვვზავნე და თქვენს მოსვლამდე სულ აქ ვიჯექ.

— ძალიან კარგი, აბა გავვიძეხით.

— ის ოთახი გაჩვენოთ? ჰკითხა კანკალით დედა-კაცმა.

— დიად.

— მობძანდით, უთხრა დედა-კაცმა, ანიშნა კიბე და თითონ კი ჩამოეცალა და გზა მისცა პოლიციის მოხელეებს.

ავიდნენ მეორე სართულში; იქ სულ ბნელოდა, ფანჯრებზედ მძიმე ფარდები ჩამოფარებული ჰქონდა, ასე რომ ნათელი არსაიდან შემოდიოდა. ოთახში იმოდენა სინათლე იყო, რომ ძლივს გაირჩევოდა მკვდარი გვამი, თეთრად გამომშუქარი შავ დათვის ტყავზედ.

კამმისარის ბძანებით ფანჯარები დააღეს, მაგრამ მაშინვე კი ისევ დახურეს, რადგანაც გარედამ ხმაურობა ხალხისა ისმოდა. კამმისარმა უბძანა ერთს მოხელეს ოქმი შეედგინა ყოველ იმისი, რაც აქ შეიტყეს. იმ ოთახში, საცა მკვდარი იყო, უკანა კედელთან დიდი საწოლი ხარატით ნაკეთი ტახტი იდგა

შავის ხისა, განიერი, თითქმის ჩორსო; ტახტს ზემოდამ კარავი ჰქონდა შეკრული ცისფერის აბრეშუმისა და ლამაზი ბოძები ედგა. ტახტზედ ასასვლელად სამ საფეხურიანი კიბე იყო, დაფენილი შავი დათვის ტყავითა. ტახტი ორი ფანჯრის პირ-და-პირ იყო, ფანჯრები ქუჩას გადაჰყურებდნენ. ფანჯრებ შუა სტოლი იდგა და ზედ ეწყო სხვა და სხვა ავეჯი სადათვისა: სავარცხლები, ფრჩხილისა და კბილის საწმენდი და მაკრატლები, ამათ დაჰყურებდა დიდი ვენეციანური სარკე, ცოტად გადმოხრილი ზემოდამ, ასე რომ მკვდარი შიგ ჰჩანდა. ყოველ კუთხეში თითო საჯდომი იდგა, ლაჟვარდის აბრეშუმით გადაკრული. შუა ოთახში პატარა სტოლი იყო, ზედ იდგა ორი მამპანიურ ღვინის სასმელი ჭიქა და ორი ცარიელი ბოთლი.

ცხადი იყო, რომ დაწოლის წინად საწყალს მსხვერპლს ეჭამა შაქრის პური და ხილი, რადგანაც ნაჭამი თევზებზედ დარჩენილ იყო. გძელ სელზედ გადაფენილი იყო ორი ბატისტის იუბკა დიდის შლეიფებითა, გძელი ლაჟვარდი აბრეშუმის სადილაო კაბა, მდიდრად მორთული, და მჭვირვალე იმავ ფერის მაღალ-ყელიანი აბრეშუმის წინდები. სკამთან ეყარა ლაჟვარდი აბრეშუმის წვივ-საკრავი და პაწია, თითქო ბაშვის წულები. ტახტის მოაჯარზედ გადაკიდებული იყო ძალიან წმინდა ბატისტის პერანგი მდიდრად ნაკერი.

პოლიციის მოხელეებმა რა გასინჯეს იქაურობა და დარწმუნდნენ, რომ ყველა თავის რიგზეა,

მოუბრუნდნენ მკვდარსა და შეჰკრთნენ აღტაცების გამო.

მკვდარი, სრულებით გაშიშვლებული, ეგდო თავდაყირა ტახტის კიბის საფეხურებზედ, ამასთან მისი სითეთრე სწორედ ნათელსა ჰგვანდა დათვის შავს ტყავზედ მოფენილს. ფეხები ზემო საფეხურზედ ედო და თავი კი ძირს ცოტად მოხრილს ხელზედ და მშვენიერს ქერა თმებზედ ესვენა; მეორე ხელით კი ინსტიქტით კდელა-მოსილი სანახაობა მიეღო. ვერც ერთი მხატვარი ამაზედ უმშვენიერესად ვერ გამოჰხატავდა მძინარე ნიშთასა.

მსხვერპლი ამ დაფარულის ავ-კაცობისა იყო სიტურფის სრულება.

რაც საჭირო იყო, ჩასწერეს ოქმში და კამმისარმა დაუწყო ლოდინი ექიმს სიკვდილის მიზეზის აღმოსაჩენად. ამ ლოდინში, უსაქმურობით, დაუწყო სინჯვა ტანს მკდრისას და ვერაფერი გარეგანი ნიშანი ვერ იპოვა. სახესაც კი არ დასჩნეოდა არაფერი რამ მტკივნეულობის ნიშანი. პირიქით, ზედ ტუჩებზედ ღიმილი შეჰკდომოდა, თითქო ის მშვენიერი ქალი ტკბილს სიზმარში ყოფილა და ისე მომკვდარაო.

— ხომ არ გინახავთ ის, ვინც უკანასკნელ დროს ამ უბედურთან ყოფილა? ჰკითხა კამმისარმა მოსამსახურე დელა-კაცს.

— არ მინახავს.

— ხომ არ იცით, ვინ დადიოდა ხოლმე ამ ქალთან?

— არ ვიცი.

— ნახეთ კი, რომ ქალთან მოვიდა ვინმე?

— დიად, ორი კაცი ვნახე, ისიც შორიდან, ასე რომ სახე ვერ გავუსინჯე.

— მაინც აგვიწერეთ, როგორები იყვნენ.

— ერთი ყმაწვილი კაცი იყო, მეორე კი პატრი.

— ჰოო!... სთქვა და ტუჩი აიჭიმა კამმისარმა: იქნება ერთი იმათგანი პატრი კი არ იყო და პატრის ტანისამოსი კი ეცვა.

— შეიძლება; მე სახე არ მინახავს.

— ამ ქალს ამ უბანში მცნობი ხომ არა ჰყვანდა ვინმე?

— არა.

— ერთი, რიგიანი გამოიძიება უნდა, რომ შევეტყოთ, ხომ არავის უნახავს ეს ქალი გუშინ საღამოს, და თუ უნახავს, მარტო ჰნახეს, თუ თან სხვაც მოსდევდა ვინმე, შეჰნიშნა კამმისარმა და მერე ისევ დედა-კაცს ჰკითხა:

— ამ სახლებს სარდაფი აქვს?

— დიად.

— ეს ღვინო იქილამ არის? ჰკითხა კამმისარმა და თითოთი ანიშნა სტოლზედ ცარიელი ბოთლები.

— არა, სარდაფში ჩვენ ღვინოს არ ვინახავდით, ერთხელ ქალბატონს მოუტანეს რამდენიმე ბოთლი ბორდოს ღვინითა და მიბძანა—ბიჭების ოთახში დადგო.

— ეგ ღვინო იქნება რკინის გზით მოუვიდა და თქვენ გამომგზავნელის ადრესი დაგრჩათ.

— არა, ბატონო, თვითონ ქალბატონმა მოიტანა თან ეტლითა. მერე ჩემმა ქმარმა, კაი მცოდნეა ღვინისა, მითხრა, რომ პრობკაზედ ეტყობა; თითო ბოთლი ხუთმეტი ფრანკი მაინც უნდა ჰღირდესო.

— რასაკვირველია, გეცოდინებათ სახელი და გვარი თქვენის ქალბატონისა.

— ეს სახლი იქირავა მარტო ღეას სახელითა. თთვეში ორჯელ წიგნი მოსდიოდა ხოლმე და ზედ ასე ეწერა: ელლა მედანსაო.

— საიღამ მოსდიოდა.

— გერმანიიღამ და პრუსიიღამ.

— სულ ყველა წიგნები?

— სულ ყველა.

— სწორედ თთვეში ორჯელ მოსდიოდა ხოლმე?

— თითქმის, ყოველს ორ კვირას.

— ხორაგის მსყიდველი ხომ არა ჰყვანდა ვინმე ცალკე კაცი.

— არა, სულ მე ვყიდულობდი ხოლმე ნაღდს ფულზედ. ნებასაც არ იძლეოდა, რომ სხვას ვისმეს ამოეტანა აქ რამე, სულ მე ვეზიდებოდი.

— სხვა ხომ არა იცით-რა კიდევ.

— სრულებით არაფერი, აი მთელი ორი საათია და შიშით კიდევ გონზედ ვერ მოვსულვარ. აქ არავინ არ მოდიოდა. მტერი არავინა ჰყვანდა. იმო-

დენად კეთილი იყო, რამოდენადაც ლამაზი, მერე ძალიან გულ-უხვიცა.

— ხომ არ იცით: აქვს რამე აქ ნივთეულობა, ანუ ფულის რამე ქაღალდები?

— არ ვიცი.

კამმისარი დააკვირდა მკვდარსა, გაუსინჯა ხელები და ყურები და ჰკითხა:

— საყურეს ატარებდა?

— დიაღ, ხანდისხან. მე მინახავს ზედ მდიდრული ბრილიანტის საყურეები, მაგრამ ყოველთვის კი არა.

— ბეჭდებს?

— უფრო ხშირად.

— მაგაზედ ადვილად დარწმუნდება კაცი, სთქვა ერთმა პოლიციის მოხელემ, რომელიც ყოველს კუთხეში დაფუსფუსებდა და სჩხრეკდა. ხელები გაუსინჯა მკვდარს და დაუმატა.

— სამი ბეჭედი ჰქონია: ერთი ერთს ხელზედ და ორი მეორეზედ. თითებზედ ეტყობა.

— ძალიან კარგი; მაშ აშკარაა, მოკვლის მიზეზი ქურდობა ყოფილა.

— უეჭველად, ქურდი კი ძალიან მცოდნე ყოფილა აქაურობისა და ძალიან ფრთხილიცა. უყურეთ, რაც ყუთებია, სულ ხელახლად დაუკეტნია.

— რამე ვერცხლეულობა გქონდათ? ჰკითხა კამმისარმა დედა-კაცს.

— გვქონდა.

— აბა ნახეთ, ყველა თავის ადგილას არის?
გაიქცა სასადილო ოთახში და ისევ მალე შემობრუნდა.

— ვერცხლეულობა თავის ადგილას არის, ხელიც არ უხლიათ, უთხრა დედა-კაცმა.

მაშინ კამმისარმა უთხრა პოლიციის მოხელეს:

— ბოივე, იარაღი რამა გაქვთ?

— დიად, ბატონო კამმისარო.

— მაშ აბა დააღეთ ყუთები.

ბოიე შეუდგა ბძანების აღსრულებას. გააღო ყველაფერი, მარტო შკაფში-ღა თეთრეულობა იპოვნა.

ამასობაში ექიმიც მოვიდა. ძალიან ბეჯითად გასინჯა მკვდარი და გამოაცხადა, რომ საწამლავს მოუკლავსო. ეს უსათუოდ ასე ყოფილაო: ქალი ქვეშაგებში წოლილა, საწამლავისაგან მძიმე ტკივილებით შეწუხებული გადმოგორებული ცოცხალ-მკვდარი ქვეშაგებიდან ძირს და აქ დაუძინია საუკუნოს ძილითა. ექიმის აზრით, ქალს თითონ მოუწამლავს თავიო და კამმისარიც დაეთანხმა. ქალს რომ გული შერჩენოდა, უსათუოდ, ჯერ დამთვრალა და მერე მიუღია ერთი იმ საწამლავთაგანი, რომელიც უცნაურს სიზმრებ-შორის კაცს სულს დააღვინებს ხოლმე. მკვდრის სახეზედ სულთა-ბრძოლას მარტო სასიამოვნო ბეჭედი დაემჩნია.

— სწორედ ეგრე იქნება. ერთი რაღაც ახირებული ს თვისებისა იქნებოდა, მოუყიდოდა ჟინი, მი-

იღებდა საწამლავს და ტკბილს სიზმრებში დაჰლევდა სულოს.

პოლიციის აგენტი ბოიე ტანში გასწორებული იდგა და უღვაშებს იკვნეტდა ღრმა ფიქრებში წასული.

— თქვენ როგორ გგონიათ, ბოიე! ჰკითხა კამმისარმა.

ბოიემ ხმა-ამოუღებლივ თავი გაიქნივ-გამოქნივა.

— თქვენა გგონიათ, რომ სხვას მოუწამლავს და ისე მოუკლავს? ჰკითხა ექიმმა.

— სწორედ, უთხრა ბოიემ, — ცოტა მოფიქრების შემდეგ.

— რა საბუთით ჰფიქრობთ მაგას?

ბოიემ ხმა არ გასცა, დაიწყო სიარული ოთახში, თვალ-გაფაციცებით დასინჯა ყოველივე კუთხე. მერე მობრუნდა და უთხრა კამმისარს და ექიმს:

— ეხლავ მოგახსენებთ, რადაცა მგონია, რომ ეს ქალი სხვისაგან არის მკვდარი. ოგიუსტ, ჩაწერეთ ჩემი სიტყვები. ბატონო ექიმო, თქვენ რა გზითა ხსნით იმ გარემოებას, რომ ლამაზი საუცხოვო მოდის ქალი თავს იკლავს ეგრე გაშიშვლებული.

— იმ გზით, რომ გუშინ საშინლად ცხელოდა, საღამოს ჭექა-ქუხილიც იყო.

ბოიემ მხრები აიჭიმა, ანიშნა ჯოხით პერანგი ტახტის მოაჯარზედ გადაკიდებული და განაგრძო:

— ამ აბლაბუდესაგან კაცს არ დასცხება. ამაში მე ვხედავ უსირცხვილო საქციელს ამ ქალისას

და სხვას არასფერს. ქვეშაგებზედ ატყვია, საცა წოლილა და ბალიშზედაც—საცა თავი სდებია. ნიშნები მთლად არიან დარჩენილნი. გვერდით, როგორც ქვეშაგებზედ, ისეც ბალიშზედ ატყვია, რომ სხვაც წოლილა. აბა გაისარჯეთ, ბატონო ექიმო, და უსუნეთ ბალიშს. ბალიშზედ იმისთანავე სურნელი სუნი უდის როგორც ქალის თმებსა, ხოლო მეორე ბალიშს კი, რომელზედაც სხვას სდებია თავი, სხვა სურნელი სუნია. აშკარაა ამ ქვეშაგებში ორნი წოლილან.

— შეიძლება.

— უეჭველად. სტოლთან არავინ მჯდარა ხილისა და შაქრის პურის საჭმელად, რადგანაც აქ სტოლთან სკამი არსად არის. სჩანს უსვამთ და უჭამიათ მწოლარეებს. სტოლი დათვის ტყავზედ მდგარა და იქით მიუდგამთ სწორედ იმ დროს, როცა ქალს გონება დაჰკარგვია და უგონოდ ქმნილი მომაკვდავი გადმოცურებულა ძირს; აქ ძილი მოჰრევია, მიუღია რა ვნების ამშლელი სანახაობა. ქალი არ დაცემულა კი, განგებ ჩამოწოლილა ისე, რომ უფრო სპეტაკად და უფრო მშვენიერად დაჰნახებოდა მას, ვინც საყვარლად ჰყოლია და ვინც არის ამ ქალის მკვლელი... აბა ეხლა გასინჯეთ ჭიქები. რამდენიმე წვეთი ძირში დარჩენილის შამპანიური ღვინისა ერთში წმინდაა, მეორეში მღვრიე, ძირში რაღაც თხლესავით ეტყობა. ერთი ამ ორ ბოთლში მოწამლული ყოფილა. მკვლელს, უსათუოდ, ერთი

ბოთლი ქალისთვის მიუჩემებია, მეორე თავისათვის დაუდგამს. უკანასკნელი ნაძირალი თვითონ ბოთლი-დამ არის დაღეული. აგურის ფერს ლაქაზედ ბოთლის პირას ეტყობა ტუჩების მიკარების ნიშანი... ბოთლში, რომელშიაც წმინდა შამპანიური მდგარა, ნახევარ ჭიქა ღვინო კიდევ არის, მეორეში კი წვეთიც არ დარჩენილა. აშკარაა, მოწამლულის ბოთლის მონარჩენი ბუხარში გადუღვრიათ. აი ნახეთ, ნაცარი სველია. ამ ქალს ყურებში საყურები ჰქონია და ხელებზედ ბეჭდები. ერთისგან და მეორისაგანაც ცხადი ნიშნებია. აბა, ბატონო ექიმო, კიდევ გგონიათ, რომ ქალს თვითონ მოუკლავს თავი?

ექიმი ბეჯითად უგდებდა ყურს ბოიეს ნათქვამს, მაგრამ მაინც კიდევ ემძიმებოდა თავის აზრის გამოთქმა.

— ეს ქალი რომ სხვისაგან არის მკედარი, მაგას ეჭვი არა აქვს, ქალი საყვარელს მოუკლავს იმ განზრახვით, რომ გაჰჭურდოს. ეგ სულ ერთია—აგრე თავდა-ყირაა მოკლული, თუ შერე დაუდვიათ ეგრე. ეს კი ცხადია, რომ უტანჯველად მომკვდარა და სრულს ნეტარებაში ყოფილა სიკვდილის დროს. ყოველი ჩვენი ძებნა უნდა მიიმართოს იმის თუ იმათს მონახვაზედ, რომელნიც ქალს აქ თავისთან მიღებული ჰყოლია. ამ ქალს აქ დროებით ჰქონია ბინა, საცა ინახულებდა ხოლმე თავის საყვარელს თუ საყვარლებსა. ეს სიმდიდრე, მისი ტანისამოსი, ეს საგანგებო თეთრეულობა ცხადად ამ-

ტიციებს—რა გვარი ქალიც ყოფილა ეს უბედური....

ქვევით კარის რაკუნის ხმა მოესმათ. მოსამსახურე დედა-კაცმა გაოცებით შეჰხედა პოლიციის მოხელეებს.

— გააღეთ ჩქარა კარი, უთხრა კამმისარმა: უსათუოდ გამოძიებელია.

დედა-კაცი წავიდა და ბოიემ ხელახლად დაიწყო იქაურობის ჩხრეკა. მართლაც, გამოძიებელი მოვიდა და თან მოიყვანა თავისი სეკრეტარი და ერთი კიდეც ვილაც კაცი. კამმისარი მიეგება, წარუდგინა ექიმი და პოლიციის მოხელენი და უამბო, რაც პირველს გამოძიებაზედ შეეტყუათ და გაეგოთ. მერე გამოძიებელი შეიყვანა იმ ოთახში, საცა მკვდარი იდო.

— მოსჩხრიკეთ ყველაფერი?

— დიად, მაგრამ ვერა ვიპოვეთ—რა, ყველაფერი წაუღიათ, მარტო თეთრეულობაღაა აქ.

— მაშ ქაღალდები ვერა იპოვეთ—რა?

— ვერა.

— მე მომივიდა სამინისტროდამ ქაღალდი და იქ ეწერა, რომ სიკვდილის მიზეზი რაღაც დიდად საჭირო ქაღალდების მოპარვა უნდა იყოსო.

ბოიემ შეჰხედა ექიმს.

— თქვენ გაქვთ რაიმე ცნობა იმაზე თუ ვინ არის ეს ქალი?

— განა თქვენთვის კი არ უცნობებიათ? მისი სახელი ეგოლა კერმედანია, საყოველღეოდ კი ლეა

მედანს ეძახოდნენ. იგი მდგარა ელისეის მინდვრებზედ ბაიორონის ქუჩაში. ავსტრიის ქვეშევრდომია და დაბადებულია ვენაში... რაც უნდა მოგვევიდეს, დამნაშავე უსათუოდ უნდა ვიპოვოთ? ვის მიანდობთ ამ მძიმე საქმისათვის ძიებას.

— ბოიეს, რომელიც ამ წუთის წინად წარმოგიდგინეთ. მან დაგვიმტკიცა შეურყეველის საბუთებით, რომ ეს ქალი სხვის ხელით არის მოკლული და არა თვითონ მოუკლავს თავი, როგორც ექიმი ჰფიქრობდა.

— ძალიან კარგი. ახლა თქვენ რა გზას დაადგებით, უფალო ბოიე!

— მე ორი თანაშემწე მყავს და ჩვენ სამივე ერთად ამ უბანს გადავაქოთებთ... დედა-კაცმა გვითხრა, რომ სარდაფში შამპანიური არა ჰქონიათ და ამიტომაც ჩვენ ყველაზედ უწინარეს ვეცდებით შევიტყოთ, ვისგან და სად უყიდნიათ შამპანიური. აი კიდევ ორი შაქრის ჰური. ამათს თაობაზედაც მაგასვე ვიქმთ. ამაებს რომ შევიტყოთ, იქნება მკვლელის ნიშნებიც შევიტყოთ. მერე უნდა შევიტყოთ, რამდენს საათზედ მოსულა აქ ეს ქალი, ეტლით, თუ ფეხით.

— მე მოგახსენებთ, უპასუხა მოსამსახურე დედა-კაცმა: წუხელ გვიან მოვიდა. მე ცხრა საათზედ სარეცხი მოვიტანე აქ და აქ ჯერ არავინ იყო... ქალბატონი თავის დღეში ეტლით ამ სახლამდე არ მოვიდოდა ხოლმე: ბასტილიის მოედანზედ დააყენებდა და იქილამ ფეხით მოდიოდა.

— ეგ მეტად ძვირფასი ცნობაა ჩვენთვის.

გამომძიებელმა სხვა ყველაფერი დაწვრილებით გამოიკითხა, ნება მისცა გვამი წაესვენათ მორგში და იქ უნდა გაეჭრათ. ყველაფერი დაბეჭდონ, რაც სახლშია, სთხოვა კამმისარს და მოხელეებს, რომ გულმოდგინედ მოეკიდნენ ამ საქმეს და ყველაფერი რაც, აღმოჩნდება, აცნობონ ხოლმე. წავიდა თუ არა, გვამი გაიტანეს და მორგში წაიღეს. კამმისარი და მოხელენიც წავიდნენ.

მარტო ერთი ბოიე იყო, რომ არ უყვარდა საქმე სახვალიოდ გადაედვა და თუმცა გვიან იყო, მაინც შეუდგა ძიებას. აიღო ერთი მუჭა ნაცარი ბუხრიდამ, გამოეთხოვა ქუჩაში ამხანაგებს და დაიწყო წანწალი ქუჩებში: იქნება ვიპოვო რამეო. აფთექის წინ რომ გაიარა, დაინახა, რომ კარის მინაზედ აწერია: „გამოცდილი ქიმიკოსი“.

— აი აქედამვე დავიწყეთ, სთქვა თავის-თავად და შევიდა აფთექაში. უამბო, რომ ერთმა კაცმა თავი მოიწამლა და საჭიროა ვიცოდეთ, რომელ საწამლავეთაო: აი ესლა ვიპოვე ნიშნადაო, დაუმატა და მაწოდა ქალაღლში გახვეული ნაცარი.

ქიმიკოსმა გასინჯა და სთქვა, რომ ამ ნაცრის გამოკვლევას ბევრი დრო უნდაო. ბოიეს ეგონა, რომ უსათუოდ სხვა მიზეზია, რომ თავიდან მიშორებსო, ამოიღო და აჩვენა თავისი ბილეთი პოლიციის მოხელეობისა.

— მე უარი არ მომიხსენებია, უთხრა დასწრობით ქიმიკოსმა: ხოლო ეს არის, რომ მართლა ამას

ბებერი დრო უნდა. საწამლავი უსათუოდ სხვა სასმელში იქნებოდა გარეული და ამიტომაც ამ ნაცარში მეტად მცირედი ნაწილილა იქნება საწამლავისა.

— შამპანიურ ღვინოში იყო გარეული.

— შამპანიურ ღვინოში? იკითხა გაოცებით ქიმიკოსმა.

— დიად, ეგრე რად გეოცათ? ჰკითხა ბოიემ ყურ-აცქეცებით.

— დღეს დილით ჩემთან მოვიდნენ და მთხოვეს წამალი საწამლავისა, რომელიც შამპანიურ ღვინოში ყოფილიყო გარეული.

— დღეს დილით? მაშასადამე თქვენ ეხლავე შეგიძლიანთ გამოიცნოთ ამ ნაცარში იგივე საწამლავია, თუ არა.

— რასაკვირველია, ერთს წუთს მომიტმინეთ.

ბებერი ქიმიკოსი შევიდა თავის ლაბარატორიაში და ხუთს წუთს უკან ისევ შემობრუნდა.

— ეს სწორედ იმისთანა საწამლავია, სთქვა მან.

— ეე!... დღეს მოვიდნენ წამლის სათხოვნელად?

— დიად.

— მერე, მიეცით?

— რა თქმა უნდა, მაშინათვე. გარდა მაგისა, ამ საწამლავს ძალიან ხშირად ჰხმარობენ მას აქედ, რაც მისი თვისება საქვეყნოდ შეიტყეს. ყმაწვილკაცობა გაუფრთხილებელია... იგი ჰფიქრობს მარტო სიამოვნებაზედ და ის კი ავიწყდება, რაც საშიშარია. ტბილ ამოვნების მწყურვალენი, სიცოცხლეს

საფათერაკოდ იხდიან. დილანდელი ამბავი ამის მიზეზით მომხდარიყო. ჩემთან ახალგაზდა ქალი მოვიდა წამლისათვის, ესე თერამეტის წლისა, თმა გაშლილი და შიშით თავ-ზარ-დაცემული. მე მგონია, აღრეც მინახავს ის ქალი.

— რა გვარი ქალია.

— მუშა-ქალია. ეგ საწყლები ძალიან ადვილად მიენდობიან ხოლმე გულის წყურვილსა და ჰგონიათ, რომ ერთი წვეთი ამ წამლისა სამყოფია, რომ კტბილ სიზმრებიანი ძილი მოჰგვაროს და მაჰმადის სამოთხე წარმოუდგინოს ისე, რომ უმანკოება არ შეეუგინოს.

ბოიე ყურს უგდებდა ქიმიკოსსა, მაგრამ აზრით სხვაგან იყო. გამოჰკითხა ბეჯითად ყოველისფერი, რაც ახალგაზდა ქალზედ იცოდა ქიმიკოსმა, ჩაწერა ეს ყველაფერი და წამოვიდა.

გზა-და-გზა უნებურად თავის თავს ელაპარაკებოდა ხმა-დაბლა:

— ქალის მკვლელი იმ უბანში უნდა იყოს. უსათუოდ თითონაც უნდა დაეღივა შამპანიური მოწამლოლ ბოთლიდამ, რომ ეჭვი არ აეღო ქალს. თვითონ ძალიან ცოტა დაუღევია, რომ არ მოკვდეს, და შინ რომ მოსულა, თავისი ელდა-ცემული საყვარელი გაუგზავნია წამლისათვის... ქალი ქიმიკოსთან აღარ მოსულა, სჩანს მკვლელი გადარჩენია საწამლავს... აქ ამ უბანში უნდა ძებნა. ხვალ შევეუდგები ძებნას. ჩვენ, რა თქმა უნდა, ვიპოვით ვაჭრებს, რომელთაც

შამპანიური და შაქრის პური გაუყიდნიათ... იმათგან მსყიდველის ნიშნებსაც შევიტყობთ.

ბოიეს უხაროდა ეს ამბავი და ამ ყოფით შინ მივიდა და დაწვა დასაძინებლად.

II

რად დაიჭირეს მოჩისა?

ოიე, რომელსაც მინდობილი ჰქონდა მკვლე-
ლის პოვნა, უცნაური შეხედულობის კაცი
იყო. იგი იყო გძელი, გამხდარი; პატარა ფუს-
ფუსა თვალები ჰქონდა და თავი როგორც კვერნას,
ისე წვეტიანი. თუმცა ოც-და-ათისა და ბევრი ბევრი
ოც-და-ხუთმეტის წლისა იყო, მაგრამ თავი სრულიად
მოტვლებილი ჰქონდა, მარტო ყურებ ზემოთ ორი-
ოდე ბალანი ეტყობოდა. ტანისამოსს ძალიან მოკ-
ლეს და ვიწროს იცვამდა, ამიტომაც კანკები და
მკლავები, განსაკუთრებით უკანასკნელი, მეტად გძლად
ეჩვენებოდნენ კაცსა.

მეორე დღეს ბოიემ და მისმა ორმა თანაშემ-
წემ მოირბინეს მთელი უბანი და საღამოზედ ერთს
დანიშნულს ადგილას შეიყარნენ. თუმცა ბევრსა
სცდილიყვნენ, მაგრამ ვერაფერი შეეცყოთ. ბოიეს
ვერაფრად ეჭაშნიკა ეს ამბავი. ისევ აქედ-იქით დაი-

ქსაქსნენ იმ პირობით, რომ ოცდა ოთხს საათს შემდეგ იმავ ადგილას თავი მოეყარათ.

მეორე-ჯერ ყველაზედ წინ მოვიდა ამისი ამხანაგი ბორელი. ბოიემ ჰკითხა:

— არის რამე ახალი?

— გახლავთ, ბატონო ბოიე.

— აბა ჩქარა მიამბეთ.

— მე ვიპოვე მედუქნე, რომლისაგანაც ორი ბოთლი შამპანური ღვინო უყიდნიათ.

— ძალიან კარგი.

— მედუქნეს ჰქვია ბერარი. დუქანი ლიონის ქუჩაზე აქვს რკინის გზის სადგურის ახლო. შაბათს საღამოს ერთი ყმაწვილი კაცი, ესე ოცის წლისა, ძალიან ფერ-მკრთალი, თვალად კი გულდაღბნებულ-ლი, მისულა და უყიდნია ორი ბოთლი საუკეთესო შამპანური და მიუცია თექვსმეტი ფრანკი. მედუქნეს უთქვამს ჩემს ბიჭს გაახლებო და ბოთლებს წამოგიღებსო, მაგრამ იმას არ უქნია, საჭირო არ არისო, აქავ ორ ნაბიჯზედ ვდგევარო.

— ნიშნები გამოჰკითხეთ?

ღიად, და დაწვრილებითაც ჩავწერე. მანამ მედუქნე სარდაფიდან ღვინოს ამოიტანდა, მედუქნის ცოლს უთვალერებია ის ყმაწვილი კაცი და ცოლმა მითხრა, ასეთი ლამაზი იყო, რომ თვალი ზედ დამჩაო, ასე ვიფიქრე, ქალი ხომ არ არის ეაჟურად ჩაცმულიო.

— ჰმ, წამოიძახა ბოიემ და აცქვიტა ყურები: ეგ ამბავი საჭიროა დავიხსოვოთ. ეაჟურად ჩაცმული

ქალიო... მითამ რა, განა არ შეიძლება. ნიშნები რა-
ლა სთქვა?

— აი, უპასუხა მოხელემ და ამოიღო აბგიდამ
რალაც ფარატინა ქალაღდი და მოჰყვა კითხვას ხმა-
მალა: ტანად კარგა მალაღი, კარგად მოყვანი-
ღი, მოხდენიღი, იცის წღისა, შავი მშვიდღობიანი
თვალეღი, წარბ-წამი წაბღის ფერი, ცხვირი სწო-
რე, პატარა პირი, სახით თეთრი, უღვაში ქერა,
ქერა გძელი თმეღი, სანახაღბა მშვიდღობიანი, ქცე-
ვა და მიხრა-მოხრა საგანგეღო. ტანსაცმელი: თალ-
ხი მაუღდის ჯუბა, პერანგი ღიღის გადაკეციღის სა-
ყეღოთი, შავი ყეღსახვევი და პატარა რგვაღი
შღიაპა. უეჭვეღად იმ უბანში დგას რადგანაც,
მედუქნის ცოღის სიტყვით, ხშირად მიღის-მო-
ღის თურმე იმათ ფანჯრეღის წინ ღიღით თუ საღა-
მოთი.

— ძალიან კარგი.

ამ ღროს ზედ მოადგათ ამათ მესამე ამხანაგიც
ოგიუსტი. ბოიემ გუღსწრაფობით ჰკითხა:

— აბა, ოგიუსტო, თქვენც იბოვეთ კვაღი რამე?

— ღიაღ.

— მადღობა ღმერტს.

— ბასტიღიღის და სენტ-ანტუანის შუა რღმ
მეიღანია იქ შაქრის პურის ღუქანია. შაბათს საღა-
მოს რვა საათზეღ ვიღსაც უყიღნია იქ ორი გირ-
ვანქა შაქრის პური. ისინი, რომეღნიც მე ვაჩვენე,
იქა-ყოფიღა თურმე ნაყიღი.

— ძალიან კარგი და მედუქნეს თვალით კი უნახავს მსყიდველი?

— დიაღ, რადგანაც მსყიდველი დიდხანს ყოყმანობდა თურმე, იყიდოს თუ არა დიდი შაქრის პურიცა საეახშმოღ.

— ნიშნები გამოჰკითხეთ?

— გამოვკითხე, უთხრა პოლიციის მოხელემ და ამოიღო ამანაც ქაღალდი და მოჰყვა კითხვას: „შაბათს, 20-ს ივლისს, რვა საათი იქნებოდა საღამოსი, X-ის დუქანში ბასტილიის მოედანზედ შესულა ერთი ყმაწვილი კაცი, ესე ოცის წლისა, სწორედ ქალურის სახისა.

— აი იგივე საყურადღებო ნიშანი, სთქვა ბოიემ: კარგი,—განაგრძეთ.

— ტანად კარგა მაღალი, ძალიან მართებულად ჩაცმული, შავი თვალები, სწორე ცხვირი, პატარა პირი, ულვაში ღია წაბლის ფერი, თმა ქერა, სანახაობა მშვიდობიანი. ზედ ეცვა ჯუბა, ჟილეტკა და შალვარი თალხის მაუდისა, შლიაპა რგვალი ეხურა. იგი ჰგავს ან ქარგალსა ან მოხელესა, კაი ჯამაგირის მქონესა. არ იციან იმ უბანში სცხოვრებს თუ არა. მედუქნესაგან პირველი ნახვა იყო იმისი.

— ძალიან კარგი, ნიშნები იგივენი არიან, დაიძახა ბორელმა.

— სწორედ, სთქვა ბოიემ: ბორელმა სარდაფი იპოვნა, საცა ორი ბოთლი შამპანური უყიდნია იმ ვაჟბატონსავე. ეხლა ის, ქალია თუ კაცი ჩვენს ხელ-

შია. დღეს ესეც გვეყოფა; ხვალ კი მოირბინეთ ყველა ახლო-მახლო ქუჩები და მედუქნეებს ჰკითხეთ, ხომ მათგანმა არაფერი იცის მაგ ნიშნების კაცი. მე თვითონ ლაკუეს ქუჩას მოვივლი.

— აქავ შევიყაროთ?

— აქავ; მომეცით მე ეგ ნიშნების აღწერილობა. მე დღესვე მოხსენებას მივწერ ბრალმდებელს (პროკურორს), რომელსაც მინდობილი აქვს ეს საქმე.

ამის შემდეგ ჩუმად-მაძიებელნი დაიშალნენ.

ძლივს ბოიემ ხელში ჩაიგდო საბუთები. უეჭველია. დაფარული მკვლეელი სწორედ ის უცნაური ქალურის სახის ყმაწვილი-კაცი უნდა იყოსო. ეხლა ისლა დარჩენილად, რომ შეეტყო მისი სახელი და დაეჭირა. რომ კვალი ამ საქმისა არ წაიშალოს და საქმე კარგად წარიმართოს, პოლიციამ ერთხელაც ფეხი აღარ შედგა იმ სახლში, საცა ქალი იყო მოკლული და ხმაც დააგდო, რომ სხვა-და-სხვა გარემოებისა გამო თვითონ საქმეც მოისპოო.

მეორეს დღეს ბოიე წავიდა ლაკუეს ქუჩაში, დაუარა ზოგიერთა სახლების კარის-მცველებს და ჰკითხავდა, თქვენს სახლში ხომ არა მდგარა ამა და ამ ნიშნების ყმაწვილი-კაციო, რომლის სახელიც და გვარიც როგორღაც გადამავიწყდაო. ამ სახით შემოიარა ექვსი სახლი და ვერსად ვერა გახდა-რა. მეშვიდე სახლში კარის მცველი არ ყოფილიყო. ბოიე ავიდა კიბეზედ თავამდე, მერე ისევ ძირს ჩამოვიდა და ჰფიქრობდა, ნეტა ვისა ვკითხოვო. სწორედ ამ

დროს დაბლა სართულში მდგომმა ბაყალმა კარი გააღო და მკვახედ ჰკითხა, რა გინდაო.

— მე ერთს ყმაწვილ-კაცს ვეძებ, სახელი კი აღარ მახსოვს, უპასუხა ჩუმად-მაძიებელმა ბოიემ: მგონი აქ კი დგას.

— ვინ არის?

— არ ვიცი.

— ბიჭოს, კაცს ეძებთ და არ იცით კი, ვინ არის.

— უკაცრაოდ, კარგად ვიცი, უპასუხა ბოიემ და გამოუცხადა ნიშნები.

— ეგ ახალ-გაზდა ბიჭია, რომელიც აი ზემო სართულში დგას; ფერანია გვარად, ბრინჯაოს ქარხნის ქარგალია.

— დიაღ, სწორედ მაგას ვეძებ. ფერანი ჰქვია... სწორედ ეგ არის, ეგ...

— მორის ფერანი.

— მაშ აქა დგას მესამე სართულში? განიმეორა ბოიემ და გამობრუნდა, რომ კიბეზედ ხელახლად ავიდეს.

— ეხლა აქ აღარ არის, გადავიდა.

— ნუ თუ? როდის?

— ორი დღეა.

— სად გადავიდა?

— მე იმისთვის არ მიკითხავს და იმას კიდევ ჩემთვის არ უთვამს.

— ნება მომეცით ორიოდე რამ გკითხოთ, სთქვა ბოიემ და შევიდა გაოცებულ ბაყლის დუქანში.

— მე პოლიციის ჩუმაღ-მაძიებელი ვარ და ვეძებ მორის ფერანსა. მე გთხოვ მიაშოთ ყოველის-ფერი, რაც იმაზედ იცით.

ელდა-ცემული ბოიეს სიტყვებითა, ბაყალმა დუქნის უკანა ოთახში შეიყვანა და აჩქარებით უთხრა:

— მე ბევრი არა ვიცი-რა. ძალიან ცოტად ვიცნობდი. მაინც მკითხეთ, რა გინდათ და რაც ვიცი მოგახსენებთ.

— მორის ფერანი ჰკვიანად სცხოვრებდა?

— ძალიან, სწორედ ჰკვიანობის მაგალითი იყო. ყოველ დილას, როცა ქუჩის პირსა ვგვიდი, მე მინახავს ის მიმავალი სამუშაოდ. ჩემის დუქნის წინ გამოივლიდა ხოლმე.

— ამ სამის დღის წინად გინახავთ?

— სამის დღის წინად... კვირას?... არ მინახავს. უქმე დღეობით გვიან იღვიძებდა და იმ დღეს მართო საღამოს ოთხს საათზედ ვნახე. მე მითხრეს, რომ სოფლად გავიდაო რამდენიმე ხნით. მეორე დღეს ორშაბათს მისი და მოვიდა, სახლის პატრონს გაუსწორდა და ავეჯი გადიტანა. მგონია, ავეჯი სულ გაყიდა და ძმასთან წავიდა სადღაც სოფელში.

— თქვენ გესმით ხოლმე, როცა ამ კიბეზედ ღამე დადიან.

— სრულებით არა. ჩემი ოთახი სახლის სხვა მხარეზეა და იქ არა ისმის-რა.

— ხომ არ იცით, ფერანს ვისთანმე ჰქონდა რაიმე მახლობლობა, თუ არა?

— არა, მეტად მშვიდი და მორცხვი ყმაწვილი-
კაცია. როცა მინახავს, სულ მარტო მინახავს... უსა-
თუოდ, სულ უბრალო საქმეზედ დაეძებენ იმას, თო-
რემ არა მგონია იმას რაიმე ავ-კაცობა ჩაედინოს.

— სულ უბრალოა, შინაური საქმეა. მაგრამ
მარტოც რომ მდგარიყო საქმელ-სასმელი ხომ უნდა
ეყიდნა სადმე. იქნება იცოდეთ, სადა ჰყიდულობდა,
ან ვინ უზიდავდა.

— ბაყალია ამ ქუჩის ყურეში, ის უზიდავდა,
უპასუხა ბაყალმა.

ბოიემ მადლობა უთხრა და წავიდა ქუჩის ყუ-
რეს ღუქნისაკენ. თვითონ მეღუქნე შინ არ დაჰვდა,
ცოლი კი იქ იყო. ცოლმა მიიღო მუშტარი და
უთხრა, გვიბძანეთ რა გნებავსო, მე ჩემს ქმარზედ
ნაკლებ არ ვიცი ვაჭრობის საქმეო. ბოიემ ხმა-დაბ-
ლა უთხრა მიზეზი მოსვლისა. პირველს ხანს ქალი
შეჰკრთა, როგორც ყოველი ბურჟუა პოლიციის ხსე-
ნებაზედ. მერე კი გაუხარდა კიდეც რადგანაც კო-
რიკანობა უყვარდა და ეხლა ეძლეოდა შემთხვევა
ეჭორაენა რამ მეზობლებზედ. ქალმა მიიწვია ბოიე
სასადილო ოთახში.

— აბა რა გნებავთ, მიბძანეთ, უთხრა ქალმა
ბოიეს, როცა მარტოდ დარჩნენ.

— მორის ფერანს იცნობთ?

— მორისსა, აი ლამაზ ბიჭსა, ოცის წლისას,
ქერა-თმიანს, მშვენიერ თვალებიანს, რომელიც ლა-
კუეს ქუჩაში იდგა?

— დიად.

— რაღა თქმა უნდა, ვიცნობდი.... ხშირად დადიოდა ჩვენთან... ის სწორედ უმანკო ბაშვია. გაწითლდებოდა ხოლმე, როცა თვალებს გავუშტერებდი... განა იმას დაუშავებია რამე? არ დავიჯერებ, არა და არა.

— არაფერი, ქალბატონო. უეცრად გაქრა და ჩვენ ვშიშობთ, ვაი თუ აუტეხეს რამე და ამისთვის დავეძებთ.

— ნურას შიშობთ, ბევრი, ბევრი რამ რომ ასტეხოდა, ქალი ვინმე მოიტაცებდა, უბასუხა ლამაზმა მედუქნის ცოლმა სიცილით.

— უკანასკნელად როდის ნახეთ ის?

— მგონი იმ წუთს, როცა დაიკარგა, უბასუხა მხიარულად ქალმა.

— მაგითი ვითომ რის თქმა გნებავთ?—ჰკითხა ბოიემ და სმენად გადიქცა.

— მე ვნახე შაბათს საღამოს.

— წარსულის შაბათს?

— დიად. მე თეატრიდამ მოვდიოდი. თან მომდევლა პატარა ბიჭი, რომელიც ჩემს ქმარს გამოეგზავნა გამოსაცილებლად. ბასტილიის მოედანზედ ვნახე მორისი. ვილაც ახალგაზდა ქალს, ძალიან ლამაზს, გადაჰხვეოდა და ისე მოდიოდა. ასე მხურვალედ ჰკოცნიდნენ ერთმანეთს, რომ მე მათს მაყურებელს სისხლი ამიდუღდა. მე თვალი მოვარიდე და დავინახე კი, რომ ორნივე მორისის სახლისაკენ წავიდნენ.

— ძლივს!... მე მაგაზედ დარწმუნებული ვიყავ! დაიძახა გახარებულმა ბოიემ.

ამდენის ძეხვის შემდეგ კვალი გამოუჩნდა; ამაზედ ეჭვი არაფრისა იყო.

— რომელს საათზედ იყო? ჰკითხა ბოიემ.

— თორმეტის ნახევარი იქნებოდა.

— სწორეა... თქვენ თვალი მოჰკარით, საიღამ მოვიდა ქალი?

— არა, როცა მე დავინახე ერთად მოდიოდნენ გადახვეულნი და ჰკოცნიდნენ ერთმანეთს. არც კია გასაკვირველი: მორისი ძალიან... იცით? ძალიან ლამაზი ბიჭია.

— ქალი მაინც კარგად გასინჯეთ?

— არც ძალიან კარგად. მარტო ერთის წუთით ვნახე, როცა სანათურს წინ გამოუარეს: ქალიც საკვირველი ლამაზი რამ იყო. ეტყობოდათ, რომ ერთმანეთის დიდი ტრფიალნი არიან.

— ახალგაზდა ქალი იყო, ქერა თმიანი, შუათანა ტანისა?

— სწორეს ვერ გეტყვით. თქვენც იცით, რომ ბნელაში შეესა და თეთრ თმას კაცი ვერ გაარჩევს.

— ლამაზად იყო ჩაცმული?

— მგონია. აკი მოგახსენებთ, ღამე იყო და ბასტილიის მოედანი კარგად არ არის ხოლმე გაჩაღებული.

— თქვენ მითხარით, რომ ლაკუეს ქუჩისკენ წავიდნენო.

— დიალ, ჩვენ თვალიდამ მიგვემალნენ, როცა ლაკუს ქუჩას შეუხვიეს.

— თან გაჰყევით?

— არა. პატარა ბიჭი ჩემის ქმრისაგან გამოგზავნილი ჩემთან არა სდგას და მე ვთხოვე პატარა გავისერნოთ ბუღვარზედა-მეთქი. მშვენიერი ღამე იყო და ჩვენ დავსხედით მიფარებულს კუთხეში, საცა უფრო ბნელოდა და არავინ დაგვინახავდა.

ამას რომ ამბობდა, ლამაზი, მედუქნის ცოლი წამოწითლდა; ბოიემ კი, ვითომ ვერა შეამჩნია-რა, ხელახლად ჰკითხა:

— საკვირველი არ არის.... დიდხანს დარჩით ბუღვარზედ?

— დიალ, ორ საათამდე... ძალიან ცხელოდა... ელვა-ქუხილს აპირობდა... თქვენც იცით, ოთახებში...

— დიალ, დიალ, ვიცი.

— ყური ხომ არ მოგიკრავთ, რას ჰლაპარაკობდნენ?

— რამდენსამე სიტყვას... რომელსაც ტრფილნი ეუბნებიან ხოლმე ერთმანეთს... როცა ღამით შინ მოდიან... მორისი ეუბნებოდა: „მე ვიტანჯებო, უშენოდ სიცოცხლე არ შემიძლიანო.“ ქალი უბასუხებდა: „მე მიყვარხარო და ნეტავი შენს გულზედ სული დამელიოსო.“

— მერე შინიდან გამოსული მორისი არ გინახავთ? ხომ არ გამოუვლია თქვენ წინ მორისსა?

— აბა უცნაური კითხვა ეგ არის. აკი მოგახსენეთ, შინ მიდიოდნენ და ყელთამდე უყვარლათ ერთმანეთი-მეთქი.

— მართალს ბძანებთ. მადლობელი ვარ. იმ ღამის შემდეგ აღარ გინახავთ მორისი?

— აღარ. მერე ერთხელ იმისი და ვნახე. ამ საღამოს დღის წინად ჩვენთან მოვიდა, თოკების სასყიდლად... მგონი ორშაბათი იყო.

— კიდევ მადლობას მოგახსენებთ, ბატონო, მაგ ამბებისათვის. ხომ არ იცით, მეგობრები ჰყვანდა ვინმე?

— არ ვიცი.

— მე მგონია, მეტი იქნება, რომ თქვენს პატარა ბიჭსაც გამოგკითხო. რაც თქვენ იცით, იმაზედ მეტი იმას ხომ არა ეცოდინება-რა.

— არა მგონია, უპასუხა ქალმა და წამოწითლდა.

— მშვიდობით, ბატონო, უთხრა ბოიემ და გამოვიდა გარედ.

მარტო რომ დარჩა, გაიშინჯა საათი და დაუწყო თავის თავს ლაპარაკი:

— მე მოხსენების დაწერას მოვასწრობ კიდევ. ეხლა მთელი ეს საქმე ისე ცხადია, როგორც ხელისგული. ახალ-გაზდა ქარგალს უნახავს ლამაზი ქალი ბრილიანტებში. უნახავს, რომ ის ქალი კვირაში ორჯელ მოდიოდა თავის დროებითს ბინაზედ, რომელიც ქარგლის ოთახის პირ-და-პირ არის. ქარ-

გალს უფიქრია, ეს ქალი რომ თავის ბრილიანტებით ხელში ჩაიგდო, სამუდამოდ ლუკმა-პურს გავიჩნო. რადგანაც ლამაზია, მალეც გააბამდა ქალს მახეში. უსათუოდ ყოველთვის წინ დახვდებოდა, გაიცნობდა ერთმანეთის შესაყრელად ქალის სადგურს აირჩევდნენ: ყმაწვილი კაცი მოართმევდა შაქრის პურს და შამპანურ ღვინოს, რომელიც თვითონვე უყიდნია რვა საათზედ. ღვინო მოუმზადებია საწამლაგით, როგორც რიგია და თერთმეტს საათზედ წასულა, რომ ლამაზს ლეას წინ დახვედროდა. გადუხვევინათ ერთმანეთისათვის ხელი და წასულან ლაკუეს ქუჩაში. ქალი თავისთან შესულა და ყმაწვილი-კაცი თავის სახლში შებრუნებულა, წამოუღია თავისი სამზადისი, გადმოუჭრია ქუჩა, შესულა ლეას ოთახში და ლეა დახვედრია ქვეშაგებში მწოლარე. მაშინვე თვითონც გვერდთ მოსწოლია და სიცილში, მხიარულებაში, ამოვნებაში უსვამთ და უჭამიათ. საწამლაეს მალე გაუჭრია და ქალი მომკვდარა ხვევნაში და კოცნაში. მერე აუღია, მკვდარი დაუდვია დათვის ტყავზედ, თვითონ გადმოუქოთებია ყუთები და ზანდუკები, რაც ძვირფასი ნივთეულობა ყოფილა მოუკრებია და წაუღია შინ. გულ-დაჯერებული წასულა, რომ ამ ამბავს მხოლოდ მაშინ შეიტყობენო, როცა ლეას მოსვლის დღე იქნებაო, რადგანაც გოგო მაშინ მოვა ოთახების დასაწმენდად და დასალაგებლადო. რამდენსამე ხანს შემდეგ თვითონაც მოჰკიდებია საწამლაგი, რომლისაც, იქნება, წინდაუხედაობით თვითონ

ნაც ერთი ყლუბი როგორმე დაუღლეია; გაუგზავნია მაშინვე თავისი და წამლისათვის აფთექაში. იმის-და საუბედუროდ, იმავე ღღესვე კი გამომჟღავნდა ეს ამბავი. აბა, რასაკვირველია, ელდა ეცემოდა და მაშინვე გაქცეულა პარიჟიდან და დისათვის უთქვამს ავეჯი გადმოიტანეო. ეხლა, როცა საქმის ვითარება ვიცით და მკვლელის სახელიცა, თვითონ იმისი პოვნა ადვილია.

იმავე ღამეს ბოიემ ყველაფერი ეს მოახსენა გამომძიებელს და მეორე ღღეს მიიღო ბძანება მორისის დაჭერისა.

სამი თთვის განმავლობაში ამაოდ ეძებდა ბოიე მორისსა და ბოლოს კი მაინც იპოვა მარტო იმის წყალობით, რომ მორისის და თვითონ მოვიდა ლაკუეს ქუჩაში, რომ შეეტყო სესილის წიგნით ნაუწყყი ამბავი მასზედ, რომ ვიღაცა მოეკლათ, თუ მომკვდარიყო 20-ს ივლისს ლაკუეს ქუჩაში. მეზობლებმა იცნეს ამელი და შეატყობინეს ბოიეს, რომელიც თან აედევნა ამელის და ამით შეიტყო, საცა დგას მორისი. მეორე დილას, როგორც წინაღვე ვიცით, ხომ დაიჭირეს კიდეც მორისი.

III

იზა მოქადაგედ გამოადის.

ეორეს დღეს საღამოზედ შემდეგ მორისის დაჭერისა დიდი ბრწყინვალე წვეულება იყო ლამაზ სახლში ოტელიში, რომელიც მთელმა პარიჟმა კარგად იცოდა და რომელიც იყო ბულონის ტყის სიახლოვეს. ვარაყიანი ქუჩის მესერი და უშველებელი ზვავი ყვავილებისა შიგ შუა ეზოში გაჩაღებული იყო ჩირაღდნებითა და სხვა და სხვაფერ სანათურებითა. შესავალ კარის ორივე მხარეს უშველებელი ხომლები იდგა და თვითონ შესავალ კარზედ შეკრული იყო კარავი ხავერდისა ოქრომკედლის ფუნჯებითა. ფანჯრები სახლის ორივე სართულისა, მაღლები და ვიწრონი, ბრწყინავდნენ სინათლითა; ბალი სახლთ უკან განათებული სხვა და სხვა ფეროვან სანათურებითა სხივოსანს დისკოს ემსგავსებოდა.

ლამის თერთმეტს საათზედ უხვად მორთულს ოთახებში და ბალის ხეივნებში ბუზსავით ირევოდნენ სტუმრები, რომელთ შორის ნახავდით ყოველ წოდების კაცსა, ხოლო ყველაზედ ბევრნი არტისტები იყვნენ. მრავალი ხალხი გარს დასტრიალებდა პარიჟში გამოჩენილს ლამაზს ქალებსა.

ამ ბრწყინვალე გუნდში ორი კაცი ღინჯად ერთად დადიოდნენ და დარბაისლობა მოსამართლეებისა ზედ სახეზედ ეწერათ. ერთი იქნებოდა ორმოც-და-ათისა და მეორე ორმოცის წლისა. უკანასკნელი ძალიან ლამაზი კაცი იყო.

— საყვარელო ამხანაგო, უთხრა უხუცესმა, როგორც ეტყობოდა ამ სახლის შინაური იყო: მოდი აი ბექზედ გადავდგეთ და მოვწიოთ, ისა სჯობია. აქ მეტად ცხელა.

— არა, ჩემო პატივცემულო მწრთველო, ერთი კიდეც შემოვიაროთ ეს ოთახები. მე მინდა ერთხელ კიდეც მაინც დავინახო ის ქალი.

— მაგისათვის რამოდენა ხალხში უნდა გავძვრეთ და გამოვძვრეთ, იცით! მოთმინება იქონიეთ მეთქი. მე ამას წინად თქვენზედ მელაპარაკებოდა.

— ნეტა რა უნდა ეთქვა ჩემზედ? არც კი მიცნობს.

— თქვენ მეუბნებით, რომ არ მიცნობსო, მაგრამ კვალში კი ჩასდგომიხართ, უკნ დასდევთ, საცა კი მიდის, ანთებულს თვალს არ აშორებთ. როცა ისე უნებლიედ შემოგხედავთ ხოლმე, სახეზედ ალიმუღი აგდით, წითლდებით როგორც მორცხვი ბაშვი და თუ კაბის შრიალიც მოგესმათ, ჟრჟოლა მოგივლით ხოლმე. თქვენ ამბობთ არ მიცნობსო, ბატონო, და იმას თქვენს მეტი არაფერ ახსოვს. ხომ ნახეთ, სასტუმროში რომ მიდიოდა, თვალთ ვიდასაც დაეძებდა.

— ახლა თქვენ გინდათ დამარწმუნოთ, რომ მე მეძებდა რაღა?

— მაგას ექვი არა აქვს... ამ სამის დღის წინად იუსტიციის მინისტრის ბალში მკითხა თქვენი ვინაობა. მე ვუთხარი, ახალი გამომძიებელია-მეთქი, პუატიედამ, ოსკარ ვერშემონი-მეთქი. მაშინ მკითხა: მგონი მაგას მიანდეს საწყალ ლეა მედანის საქმეო. აი ხომ ხედავთ, ჩემო მეგობარო, სცოდნია, ვინცა ხართ და თქვენზედ თვალიც სჭერია კიდევ.

— ჩემზედ კი არა, უფრო საწყალს ლეა მედანზედ, რომელთანაც, ამბობენ, მაგას დიდი მეგობრობა ჰქონია.

— არა მგონია.

— მაგას თავი დავანებოთ. ერთი მითხარით: დასასრულ, ვინ არის ეგ ქალი? მე არა ერთხელ მიკითხავს თქვენთვის ეგვე და თქვენ ყოველთვის ამას მეუბნებით სიცილით: „ძალიან დიდი და გავლენიანი ქალიაო და ამაზედ მეტი კიდევ ისაო, რომ მთელს პარიჟში მაგას სილამაზით არავინ არა სჯობიაო.“ მე აქედამ ვერა შევიტყე-რა. თუ ღმერთი გწამთ, მითხარით ვინ არის?

— ძალიან კარგი, მე გეტყვით ყველაფერს, რაც კი მაგ ქალზედ ვიცი. მაგრამ ღვთის-გულისათვის აქედამ გავიდეთ, თორემ ლამის სიცხემ სული ამომართოს. წავიდეთ, საცა სწევენ, იქ ცოტა ხალხია.

ჩვენმა მეგობრებმა გასწიეს და შევიდნენ ჩიბუხის მოსაწევ ოთახში, რომელიც ბალისაკენ იყო და მოუკიდეს სივარებს.

— მე გულ-ახლილად გეტყვით ყველაფერს, დაიწყო ვერშემონის მოსაუბრემ: რას აკეთებს ეგ დედაკაცი? არ ვინ იცის. მისი ცხოვრება ყველასათვის საიდუმლოა; ყოფა ქცევა სამაგალითო და უჩირქო აქვს და მეტად მდიდრულად სცხოვრობს. საიღამა აქვს მაგოდენა ფული? არ ვინ იცის. იმპერატორის სასახლეში კაი თვალთ უყურებენ და ხშირად დაიარება გარეშე საქმეთა სამინისტროში. ხოლო აფიციალურად არსად არ არის მიღებული. აი ნამდვილი. ახლა ქორებს დაუგდეთ ყური. ამბობენ, რომ გერმანელებისაგან გამოგზავნილი მშვერავიაო, მოლდავანის ქალიაო და არა ჩვენებული და პრუსია ჯამაგირს აძლევსო. ზოგნი ამბობენ, რომ ნაპოლეონისათვის ბევრს ფულებს შოულობდაო, სხვანი ამტკიცებენ, რომ ნაპოლეონის ხასააო და მე კი მგონია, თუმცა ვერ დავამტკიცებ კი, რომ ეს სულ ტყუილი ქორებია. სახელად ჰქვიან იზა-ჟორჟინა ზინსკა. თავადის შვილის ოჯახისაა. საფრანგეთში მოსულა რამდენიმე წლის წინად. აქ შეუერთავს მდიდარი ფინანსისტი ფერნან სეგლენი. ამის გამო ეხლას ქვრივი სეგლენია, მაგრამ ყველანი ეძახიან „ლამაზი იზა სეგლენ ზინსკაო.“ ბანკირი სეგლენი, როგორც ყველა ბანკირები, რომელნიც თავადის შვილის ქალს ირთავენ, გაკუთრდა. მერე მოკვდა კიდევ

გიჟების სახლში და ქვრივმა იზამ თავისი მზითვეი უკანვე მიიღო. ეხლა ძალიან მდიდარია და ყველას გულახდილად ეუბნება, რომ მინდა შევიყვარო ვინმეო და შერთვით კი არავის შევირთავო. აი ყველაფერი რაც იმაზედ ვიცოდი და ვიცი... ერთი ეს მი-თხარით რაზედ ჩაფიქრდით ეგრე ღრმად?

ყმაწვილმა კაცმა თვალი ბაღს გაუშტერა.

— აჰა, განაგრძო პირველმა: რა კარგი ვქენით, რომ აქ შემოვედით. სასტუმრო ოთახებში არა მგონია მივეშვით ვისმე იმის სანახავად, აქ, ვერა ხედავთ? თვითონ მოდის ჩვენსკენ, თითქო რაღაც ანდამატი იზიდავსო.

ყმაწვილი კაცი მარდად უკუ იქცა ფანჯრიდამ, თავი ჩალუნა და გულზედ ხელი წაივლო. თვალი თვალს შეახვედრეს ქალმა და ამაღ.

— დასწყევლოს ღმერთმა, და თქვენ აღარა ხუმრობთ, მართლა გიყვართ ეგ ქალი. უნდა მივი-ლოთ რაიმე ზომიერება, თორემ შენი მტერი, უთხ-რა სიცილით მეგობარმა.

ახალგაზდა ქალი, რომელსაც სიყვარულის ცე-ცხლი ჩაეგდო ვერშემონის გულში, სწორედ ღირსი იყო სიყვარულისა. ქალი მოდიოდა თაყვანის მცემ-ლებით გარს მოხვეული და ბრწყინავდა თავის მომ-ხიბლავის სიტურფითა. თვალად ოცისა თუ ოც-და-ხუთის წლისა იქნებოდა.

რაც უნდა ავწეროთ მისი სიტურფე, მაინც სი-ტყვით შეუძლებელია გამოხატოს კაცმა მოხდენილო-

ბა, მიხვრა-მოხვრა და ყოველივე საგანგებო ღირსება იმ მართლა და საუცხოვო ქალისა.

ყოვლად მშვენიერი იზა სეგლენ-ზინსკა საგანგებოთ იყო მორთული. ეცვა აბრეშუმის თეთრი, ვიწრო კაბა, ახდილი გულის-პირი აჩენდა შუქ ფენილს გულ-მკერდსა და ყარყატა ბროლის ყელსა და გძელი ხელთათმანი თითქმის იდაყვამდი ჰფარავდა ხელებს, ისე პაწაწებს თითქო ბაშვის ხელებიაო. მის სიტუტრფეს ისეთი ზედ მოქმედება ჰქონდა კაცზე, რომ დანახვის უმაღლ ყველა კაცი აღტაცებით წამოიძახებდა:

— აჰ, რა ლამაზია!

მშვენიერმა იზამ თავისი თვალი ვერშემონის თვალს შეახვედრა. ჟრჟოლამ დაუარა ტანში ვერშემონს, ვერ გაუძლო მის ცეცხლ-მოკიდებულს თვალს და უნებლიედ ხელიდამ სიგარა გააგდო.

— აბა ეს შემთხვევა ხელიდამ არ გაუშვა, უთხრა მისმა მეგობარმა, ხელი მოჰკიდა და წაიყვანა იზასკენ, რომელსაც გარს ეხვია აუარებელი ხალხი.

ოსკარ ვერშემონი გაჰყვა ისე რომ არც კი ესმოდა სად მიდის, ანუ უკეთ ესთქვათ, სად მიჰყავთ.

მეგობრები რამდენსამე საფეხურზედ ჩამოვიდნენ და გაემართნენ სახლის პატრონისაკენ. ორი ბიჯი აღარ დარჩენოდა იზამდე, რომ ოსკარი უეცრად შეჩერდა, თითქო გაქცავდაო.

— მშვენიერო მასპინძელო, უთხრა ოსკარის მეგობარმა: ნება მომეცით მთელი ჩემი აღტაცება გამოვსთქვა. თქვენ უმშვენიერესი, უტუტუტესი რამა

ხარტ ქალთა შორის, თქვენ ხარტ მნათობი, რომლის გარეშემო ჩვენ ყველანი ვტრიალებთ.

— თქვენც ყველაზედ უფრო საყვარელი და სასიამოვნო ხარტ მამა-კაცთა შორის.

— ნება მომეცით წარმოგიდგინოთ ჩემი ახალგაზდა მეგობარი ოსკარ ვერშემონი, ყველაზედ უფრო გულმხურვალე თაყვანის მცემელი თქვენი.

— მე დიდად მოხარული ვიქნები, თუ ამ ჩემს უკეთესს მეგობარს და მრჩეველს მათიე დე ტალიესთან ერთად გნახავდეთ ხოლმე ჩემს სახლში ჩემს დანიშნულ საღამოებზედ.

ახალგაზდა გამომძიებელს გულმა ფეთქა დაუწყო, როცა იზას მომხიბლავი ღიმილი დაინახა. ისე გაშტერდა, რომ არ იცოდა რა ეთქვა პასუხად და ხმა ამოუღებლივ ეჭირა თავის მთრთოლარე ხელში. გამოწვდილი შშვენიერი ხელი იზასი.

— მე მაგას უღიდეს... ბედნიერებად დავსახავ, უთხრა ბოლოს როგორც იყო: მე არ ვიცი, სხვა მაგაზედ უმაღლესი ნეტარება იქნება რამე კიდევ...

მატიე ღიმილით შეჰყურებდა თავის მორცხვს. მეგობარსა და თვალი უყო იზას, თითქო ეუბნებო: „რაო, განა არ გითხარით, რომ გაგიჟებით უყვარხარტ მეთქი“.

ამ დროს დარბაზიდან მხიარულის ვალსის ხმა მოვიდა. მათიემ მიზეზად ეს აიღო, რომ თავისი მეგობარი გამოეყვანა იმ უხერხო მდგომარეობიდან, რომელიც თითქმის სასაცილოდაც ჰხდოდა.

— გესმით, საყვარელო ოსკარ, ვალსს უკვრენ, უთხრა მატეიმ: თქვენი ახალი ნაცნობი ვერ ბედავს ჭატანცაოდ გაგიწვიოთ, თუმცა თქვენთან ტანციობის სურვილით კი იწვის.

— ბოდიშს ვიხდი; მე ისე გამაშტერა თქვენმა სიტუტეფემ, რომ მართლა და ვერ გამიბედენია გთხოვოთ ჩემთან ტანცაობა.

— წამობძანდით, უთხრა იზამ და მიაწოდა ზელი.

შევიდნენ საბალო დარბაზში. იზა სიამოვნებით ბრწყინავდა, ოსკარი კი, უნდა ვსთქვათ, გაუბედავად მიდიოდა, მთელი ტანი უთრთოდა, თითქო მთვრალიაო, ანუ ციება აძაგდაგებსო. როცა კი დარბაზში მოხვია ზელი მის ლელწამს ტანსა, თავის მხარზე მისი ზელი იგრძნო და თვალთა წინ დაინახა მთელი სიუხვე მის თოვლივით თეთრ გულ-მკერდისა, გაფითრდა და კინალამ არ წაიქცა, მაგრამ ძალიან მალე დაიმორჩილა გულის ღელვა, მაგრა მიიკრა გულზედ იზა, თვალი თვალში გაუყარა და სთქვა:

— ოჰ, ღმერთო, რა ბედნიერი ვარ!

— რაო, რა სთქვით? სწრაფად ჰკითხა იზამ.

— უკაცრაოდ... არაფერი.

და წავიდნენ ტრიალით იმ დიდს დარბაზში. ორივენი კარგი მოტანციენი იყვნენ და ყველანი შუა-რით უყურებდნენ ამ ვნებით აღესილს ქალ-ვაჟსა, რომელნიც ტრიალებდნენ მუსიკის ხმაზედ რალაც ნეტარებით სავსე აღტაცებითა.

ვალსის მერმედ, ოსკარს უნდოდა იზა წაეყვანა პეტარა სასტუმრო ოთახში, ეგონა დაიღალა და მოსვენება უნდაო. მაგრამ იზამ ხელ დანდობილმა მის ხელზედ, უთხრა:

— არა, არ დაფუძლები თუ თქვენი ნებაც იქნება, ესე მოვიაროთ სულ ყველა ოთახები.

— თქვენ ვერ წარმოიდგენთ, რა ბედნიერი ვარ... ყველანი შურით დამიწყებენ ცქერას.

— საშურველი რა არის აქ?

— განა საშურველი არ არის თქვენთან ხელი ხელ გაყრით სიარული. თქვენ არ იცით, რამოდენა ხანია ვნატრობდი თქვენს გაცნობასა

— დიდი ხანია?

— დიად, ძალიან დიდი ხანია.

— თქვენმა მეგობარმა მატეიმ კი სულ ამ ორის თუ სამის დღის წინად დამიწყო თქვენზედ ლაპარაკი და ნება მთხოვა თქვენის გაცნობისა. მე უწინ არსად მინახებართ... მაგრამ მგონია თქვენ ეხლახან გადმოხვედით პარიჟში.

— ოთხი წელიწადიც არის.

— ხოლო გამომძიებლად ეხლახან დაგნიშნეს?

— დიად, ნახევარი წელიწადი იქნება.

— გამომძიებელი... იმისი თანამდებობა ის არის, რომ დამნაშავენი აღმოაჩინოს, განა?

— დიად, ბატონო.

— ეგ თანამდებობა მეტად მძიმე და უსიამოვნო უნდა იყოს, ჩემის ფიქრით.

— ზოგჯერ, მაგრამ კაცი მალე შეეჩვევა ხოლმე. უფრო ბევრი, რომელთა წინააღმდეგაც ვაწარმოებთ ხოლმე საქმეს, სიბრალულის ღირსნი არიან.

— მე ძალიან მიყვარს გამოჩენილ სააქმეების გარჩევაში დასწრება. ხშირად, მათივე წყალობით, დავსწრებივარ განსამართლების დროს და ყოველს რაც იქ მინახავს და მსმენია დიდი ზედ მოქმედება ჰქონია ჩემზედ.

ახალგაზდა გამომძიებელმა ორიოდ ჯერ მოიწადინა ლაპარაკის საგანი გამოეცვალა, მაგრამ ლამაზი ქალი მაინც თავისას ჰლაპარაკობდა სულ სისხლის სამართლის საქმეებზედ. ეს ძალიან ეოცა ოსკარს, თუმცა წინად კი შეტყობილი ჰქონდა, რომ იზა უცნაურის ხასიათის ქალია.

— ეხლა იმისთანა თვალსაჩინო მძიმე საქმე ხომ არა გაქვთ რა ხელში? ჰკითხა იზამ.

— რატომ, ყოველთვის არის ხოლმე. უნდა კი მოგახსენოთ, რომ ეგ ვერაფერი სიტყვის მასალაა თქვენისთანა მშვენიერისათვის.

— მე მიყვარს მეთქი სასისხლო სამართლის საქმეები. თუ თქვენ კაი ღირს-საცნობი საქმე რამ გექნებათ, ბილეთი მიშოვეთ, რომ გარჩევაში დავესწრო. თუნდა მათივესა ჰკითხეთ: იმან იცის რომ მე მაგის-თანაები ძალიან მიყვარს. თუ ღმერთი გწამთ, მიაბეთ რამე, იქნება ერთის დიდის დანაშაულობის რამე საქმე იცოდეთ, ან თქვენ თვითონ გქონდეთ.

— დიად, მე მონდობილი მაქვს ერთი გამოძიება მეტად საიდუმლო საქმისა... შემიტყვია კიდეც, ვითომ თქვენც იცნობდით სხვერპლსა იმ საშინელის ავკაცობისას.

— მე?

--- დიად ლეა მედანი, ის მშვენიერი ახალგაზდა ქალი რომ მოკლეს, იმას მოგახსენებთ.

— მე იმას სულაც არ ვიცნობდი. ერთხელ ბულონის ტყეში სეირნობის დროსა ვნახე და ერთიკი გაზეთებში წავიკითხე იმისი სიკვდილის ამბავი .

— მით უფრო კარგი, შენიშნა ღიმილით გამოძიებელმა.

— ეხლა ეგ საქმე რაზეა შემდგარი? ჰკითხა ცნობის მოყვარეობით იზამ.

— ერთი დამნაშავეთაგანი ვიპოვეთ.

--- კარგია!

— მაინც კიდეც, ეგ საქმე რალაც გაუგებარი და საიდუმლოა.

— თუ დამნაშავე ხელში გყავთ, ყველაფერი მალე გამოცხადდება.

— აი, ბატონო, თუმცა ჩემი ხელობა ვერაფრად სასიამოვნოა, მაგრამ მაინც გულ-მოდგინებით ვეჭყევი და ყოველს ჩემს გონიერებას, ლოდიკას ზედ ვადებ. პოლიციელნი, ჩუმად-მაძიებელნი ძალიან მალე გაჰხვევენ ხოლმე კაცს და ამტყუნებენ. მე იმათს მაგალითს არ მივდეც. მე ვერ ვენდობი ხოლ-

მე ბრმად გამოძიებულს საქმეს პოლიციისას. მაგალითებზე, ამ საქმეში პირველ-დაწყებითი ძიება მე თითონ მოვახდინე და რადგანაც გადაწყვეტილი ვერა შევიტყე-რა, ახალის გამოძიებისათვის გადავდე საქმე.

— მაშ, სთქვა იზამ რაღაც უცნაურ კილოთი: თქვენ უბძანეთ ხელახლად გამოიძიონ საქმე?

— დიად, და მე თვითონაც მონაწილეობას მივიღებ გამოძიებაში.

ორივე ჩაჩუმდნენ. რამდენსამე წუთს შემდეგ იზამ უთხრა გამომძიებელს, რომ დრო არისო პატარა შევისვენოვო და სთხოვა წამიყვანე იმ ოთახში, საცა სათამაშო ქაღალდის სტოლებია დადგმულიო. შევიდნენ და იმ ოთახში სულ არავინ იყო. თვითონ იზა დაეშვა დივანზედ და ოსკარს ანიშნა სელი თავის გვერდით.

— უკაცრად კი, ბატონო ვერშემონო, უთხრა იზამ და სათამაშო ხელში მარაო: მე მგონია თავი მოგაწყენეთ ჩემის ცნობის-მოყვარეობით. რა ვქნა, ძალიან მიყვარს იმისთანა საქმეები, საცა სიყვარული და კაცის-კვლაა გარეული.

— მგონია თქვენთვის საინტერესოა მაგ გვარი საქმეები როგორც მელოდრამა? ჰკითხა ოსკარმა სიცილით.

— სწორედ... მიაბზეთ იმ ქალის მოკვლის ამბავი... რა იზოვეთ... რა ნახეთ... რა გგონიათ... რას ჰფიქრობთ...

— ოჰ ღმერთო ჩემო! აქამომდე ჯერ არაფერი ნამდვილად ცნობილი. ხომ წაგიკითხავთ რა ყოფით ვნახეთ მკვდარი?

— დიად, უპასუხა იზამ ღიმილით და მიიფარა მარაო სახეზედ.

— ჯერ გვეგონა რომ ქალი მოუკლავს საყვარელსა იმ აზრით, რომ გაჰქურდოს, რადგანაც სახლში ვეღარც ფული ვნახეთ, ვეღარც ნივთები. ჩვენ ვიპოვეთ ერთი ქარგალი ისეთი ღამაში, რომ მისი შეყვარება იმისთანა ქალისაგან, როგორიც ღვამედანი იყო, საკვირველი არ იქნებოდა. ამის მეტი ჯერ არა არის რა. მე დაწვრილებით გამოვკითხე ქარგალს და მგონია რომ ის ამისთანა ავ-კაცობას ვერ იქმნოდა. ამის გამო თუმცა მრავალი გეშია და ნიშნები იმ ყმაწვილკაცის წინააღმდეგ, მაგრამ მე ის დამნაშავედ ვერ მიცვნია და ხელახლად ვეძებთ...

— გასამართლებელი საბუთებიც რამ გექნებათ უსათუოდ.

— დიად, უპასუხა ოსკარმა.

— დიადო?! წამოიძახა იზამ, ცოტად შეთრთოლდა და ბნელმა ღრუბელმა გადურბინა შუბლზედ.

ოსკარმა თვალი მოჰკრა მაგ უნებლიეთს მოძრაობას ახალ-გაზდა ქალისას, ხოლო მიზეზად ის დასდვა, რომ ქალს უყვარსო ამ გვარი საქმეები, როგორც აღმძვრელნი ძლიერის მგრძნობიერებისაო და ეხლა რაკი თვალ წინ წარმოუდგა, რომ სრულებით უბრალო კაცი ბრალეულთა სკამზედ დაჯდებოა, ამ

წარმოდგენამ, რასაკვირველია, თრთოლა მოჰგვარა გულ-ჩხვილს ქალსაო. ოსკარი აშკარად ჰხედავდა რომ იზას ძლიერ უნდა ამ საიდუმლო საქმის შეტყობა და განაგრძო:

— ეს გამოძიება ჩემთვის მეტად დიდი რამ არის. ჯერ რომ პირველი საქმეა, რომელიც მე მომანდეს და მეორე — აქ პოლიტიკაც გარეულისა.

— დიად მეც მითხრეს ეგა.

— ქაღალდებია თურმე დაპარული, იმისთანა ქაღალდები, რომელნიც ერთს ელჩს ვერაფრად ეჭა-შნიკებაო. ფრიად საჭიროა ნამდვილი დამნაშავე ვიპოვოთ. ის, ვინც ჩვენ ეხლა ხელში გვყავს, მისი თანა-შემწე ყოფილა, ეს ცხადად დამტკიცებულია, ხოლო მკვლეელი კი ეგ არ არის.

— რა ძნელი უნდა იყოს მაგისთანა დაფარულს საქმეში რაიმეს პოვნა! უჰ, რა რიგად მინდა რომ გამოძიებაში მეც დავესწრა!... ახლა რაო, ყველგან დაეძებთ რაღა?

— სუ ყველგან.

— ახლა ხომ გეში უნდა რამე გქონდეთ.

— რა კი გეშია, თვითონ დამნაშავესაც მალე ვიპოვით ხოლმე. მაგრამ რა? ათიოდე გეშიც გვქონდა, მაგრამ არა გამოდნა რა. მაინც და მაინც იმედს არა ვკარგავ და დარწმუნებული ვარ, რომ დღეს იქნება თუ ხვალე ქალის მკვლელს ხელში ჩავიგდებთ.

— ყმაწვილი კაცი რომ დაგიჰერიათ, უარზედ დგას?

— დიდს უარზედ, როგორც ყველა ბრალეული. ბრალი, რომელსაც მას სწამებენ, ასეთი საშინელია და მისი წარსული ცხოვრება და ყოფა-ქცევა ისე ცხადად ჰღალადებს მის უბრალოებას, რომ პასუხსაც არ იძლევა. როცა ვეუბნებით, რომ შენი ნაყილიაო ის საგნები, რაც ქალის ოთახში ვნახეთო, ის მხრებს იჭიმავს და ხმას კი არ იღებს. როცა ვკითხავთ, რას შერებოდი იმ უბედურების ღამესაო, ის მარტო ამას იძახის: მე სირცხვილად მიმაჩნია ამისთანა სამარცხვინო ცილის-წამებაში თავი ვიმართლოო.

— მაშ ჰფიცავს, რომ ლეა მედანს არ ვიცნობდიო.

— ამბობს, თავის დღეშიაც არ მინახავსო და თუმცა მის პირ-და-პირ ვიდევნი, მაგრამ არც კი ვამიგია მოკლეს ვინმე თუ არაო.

— ახალ ძიებას რომ შეუდევით, თქვენის სიტყვით, ახალი გეში იპოვეთ რამე, თუ არა? თქვენ, იქნება, ჩემი ცნობის-მოყვარეობა გიკვირთ, მაგრამ როცა სასისხლო საქმის რომანებს ვკითხულობ, ყველაზედ მეტად იპყრობს ხოლმე ჩემს ყურადღებას ჯაჭვი საბუთებისა, რომლის რგოლებსაც ერთს მეორეზედ ჰკინძავს ჩუმი-მამძიებელი პოლიციის მოხელე.

— ჯერ ერთი რომ ჩვენ გვაქვს ნუმრები მოპარულის ბანკის ბილეთებისა, რომლებზედაც ყაღალა დავადეთ კიდევ.

— მაგით მითამ რაო? კარგა ხანს არ გამოაჩენს და ისე შენახული ექნება.

— უეჭველია ეგრე მოიქცევა. ჩვენ ჯერ კიდევ იმედი გვაქვს, რომ დაჭერილს ყმაწვილ-კაცს გამოვათქმევინებთ, ვინ იყო მისი ამხანაგი. რადგანაც საპოლიტიკო ქაღალდები, რომელიც მოიპარეს, მეტად საჭირონი არიან ზოგიერთებისათვის, ამიტომაც ჩვენ თვალ-გაფაციცებით თვალ-ყურს ავადევნებთ იმ ზოგიერთებს... ესეა თუ ისე, ქალის მკვლელის დაჭერა ადვილია, ამას მარტო დრო უნდა.

— ესტკვათ; იმ უბედურს ქალს იმისთანა გეში ხომ არა დარჩენია რა, რომ მკვლელის კვალში ჩაგაყენოთ?

— სრულიად არაფერი.

— და თქვენ მაინც დარწმუნებული ხართ, რომ სხვას იპოვით და აღმოაჩენთ ნამდვილ მკვლელად?

— დიად.

— ბატონო ვერშემონ, გინდათ, თუ არა ყველა ქალზედ უბედნიერესი მყოფი ამ ქვეყანაზედ?

— მაგაზედ განა ეჭვიც უნდა გქონდეთ?

— მე იმედი მაქვს, რომ ეხლა, როცა გაგიცანით, გაუწყვეტლად ივლით ჩემთან ხუთშაბათობით.

— მე დიდის სიამოვნებით აღვასრულებ თქვენს გულ-კეთილს თხოვნას.

— მაშე ყოველთვის მაცნობეთ ხოლმე თქვენის გამოძიების მსვლელობა, რომ გულში გამოვისახო მართლ-მსაჯულება როგორ ასრულებს თავის მაღალს მნიშვნელობას და როგორ ჰპოულობს ხოლმე ბოროტ-მომქმედს, რომელიც მართლ-მსაჯულებას ემალება.

— ყოველს ხუთშაბათს ჩემი მოხსენება მოგერთმევით ჩემგან.

— გმადლობთ. რა გზით იპოვეთ თქვენი პურობილი?

— იმ ოთახში, სადა ქალი მოეკლათ, ორი შამპანურ ღვინის ბოთლი ენახეთ და შაქრის პურები.... ჩუმაღ-მაძიებელნი დაფაცურდნენ მაშინვე რომ შეეტყვოთ, სად და ვისგან იყო ესენი ნაყიდი, რადგანაც ვიცოდით, რომ ლეა მედანი ქვევითად მოსულიყო შინ და თან არა მოეტანა-რა... ბოლოს ვიპოვეთ მედუქნეები, რომელთაც შამპანური ღვინო და შაქრის პურები გაეყიდნათ.

— იმათგან შეიტყეთ, რომ შამპანური ღვინო და შაქრის პურები იმ ყმაწვილ-კაცს უყიდნია, რომელიც დაჭერილი გყავთ?

— დიალ, ნიშნები გვითხრეს. იმათ აღიარეს რომ შამპანური ღვინო და შაქრის პურები მათგან არის გაყიდული და როცა პირისპირ დაფუყენეთ, თვითონ ყმაწვილი კაციც იცნეს. თვითონაც კი იძულებულ იქმნა გატეხილიყო, რომ სწორედ იმათგან ეყიდნა ღვინოცა და შაქრის პურიცა.

— რაო, მაშ თვითონვე გატყდა?

— ამაში თვითონვე.

— მაშ ეხლა რაღას ამბობს?

— პასუხს არ იძლევა. აი ხომ ჰხედავთ, რომ ეს დიდი საბუთია, მაგრამ მე მაინც იმას ვამბობ, რომ ეგ მონაწილეა და არა მკვლელი.

— რაზედ აფუძნებთ მაგ აზრს?

— ღმერთო ჩემო! თქვენ ვერაფერზედ უარს ვერ მოგახსენებთ და ეგ კი, რასაც მკითხავთ, სათქმელად მეტად მეთაკილება.

— კარგი ერთი, უპასუხა იზამ და-ძმურად: მე ისე მელაპარაკეთ როგორც ამხანაგს. გასათხოვარი ქალი ხომ არა ვარ... მე ქვრივი ვარ.

— ხომ გეხსომებათ რა გარემოებაში აღმოჩნდა ეგ დანაშაულობა.

— ძალიან კარგად. ეგ ისტორია ასეთი უწყმაწური ამბავია, რომ მაშინვე ყურადღება მიიქცია ყველასი, ნამეტნავად ქალებისა. მე არა მჯეროდა რომ სხვის ხელით არის მკვდარი, მე მეგონა, რომ თითონ მოუყლავს თავი იმედ-გადაწყვეტილ ვნებათ-ღელვისაგან.

— ხომ გეხსომებათ რომ ქალი წოლილა თავის საყვარელთან ქვეშაგებში. წოლის ნიშნები აჩნდა ქვეშაგებს და ორს ბალიშს სხვა-და-სხვა სურნელების სუნი უდიოდა. ერთს ბალიშზედ, სახელოდობრ იმაზედ, რომელზედაც კაცსა სდებია თავი, ბოლოს რამდენიმე თმაც ვიპოვეთ.

იზა გულ-მოდგინებით ყურს უგდებდა და წყნარად განიმეორა:

— თმა იპოვეთ!... კარგია!...

— ის, ვინც ჩვენ ღლეს ხელში გვყავს და ვისაც მკვლელობას ვწამებთ, მორის ფერანი ქერაა, სთქვა გამომძიებელმა: ის თმა კი, რომელიც ბალი-

შის სადაფის ღილს მოეწყვიტა, ძალიან შავია. თვითონ ქალიც ქერაა.

— ააა!... წაიჩურჩულა იზამ და გაფითრდა.

— კიდევ ვიტყვი, დამწყვდეული ყმაწვილი-კაცი მონაწილეა და ამას უკისრნია ყველაფრის ყიდვა და საწამლავის მომზადება; ხოლო ის უბედური ქალიკი სხვას მოუწამლავს. ჩვენ ვიპოვით მომწამვლელს, მორისს ვათქმევინებთ იმის ვინაობას.

— სხვა არაფერი გეში არა გაქვთ იმ უცნობის ავაზაკისა?

— არაფერი, მაგრამ მორისს გავტყვობ.

— იმედი ვიქონიოთ, სთქვა იზამ და წამოდგა ისე აღელვებული, რომ ოსკარმა ჰკითხა:

— რა დაგეშართათ?

— არაფერი... აქ მეტად ცხელა, სული ვერ მომიბრუნებია და თქვენმა ნაამბობმაც ამრია ცოტად. ხელი მომეცით, ბატონო ვერშემონ და წავიდეთ ბაღში.

* — როგორც გენებოთ.

ორნივე ხელი-ხელ გაყრილნი ჩავიდნენ კიბეზედ და შევიდნენ ხეივანში. ოსკარი ჰგრძნობდა, რომ იზას ხელი უთრთოდა.

„ყველა ქალი ერთისა და იმავე თვისებისანი არიან, იფიქრა ოსკარმა: კაცის-კვლის ამბავი ყველას აშინებს და გულს უხეთქს, მაგრამ მაინც კიდევ ჰნატრულობენ ამ გვარის ამბების გაგონებას.“

III

ტიუსსო ძალიან გახარებულია.

ქალის მოკვლა ლაკუეს ქუჩაში, თუმცა უცნაურის საიდუმლოებით გარემოცული იყო, მაგრამ საზოგადოების ყურადღებას ძალიან არ იზიდავდა. გაზეთებში თითქმის არასა სწერდნენ; ბევრმა, რომელთაც წაეკითხათ ამის ამბავი, არც კი დაიჯერა ეს ამბავი და ამბობდნენ ტყუილი იქნება მეგაზეთესაგან მოგონილიო, რომ რითიმე შეეცხო გაზეთიო. გამოძიებას ისე საიდუმლოდ აწარმოებდნენ, თითქო საქმეში იმისთანა გარემოება არისო, რომ არ უნდათ გამოამჟღავნონ საქვეყნოდ, რადგანაც ზოგიერთ დიდ-კაცებისათვის სათაკილოაო. როცა დაიჭირეს ქალის მკვლელობაში შეწამებული კაცი, მხოლოდ ორიოდ გაზეთში გამოაცხადეს ეს ამბავი, ისიც გაკვრით და მოკლედ. არც სახელი, არც ბინა შეწამებულისა არ იყო ნახსენები. აშკარაა, მწერლებისათვის პირში ბურთი ჩაედოთ „ძლიერთა ამა ქვეყნისათა“ და რადგანაც საზოგადოების ყურს ამ საქმისა აღარავისაგან არა ესმოდა-რა, ეს ამბავი ცოტ-ცოტად დავიწყებას მიეცა და თვით შეწამებულის დაჭერამაც ისე უბრალოდ და უყურადღებოდ ჩაი-

რა. თითქმის მარეს უბანშიაც მორისის ნაცნობებმა და მეგობრებმა არა იცოდნენ-რა არც მორისის დაქვრის თაობაზედ და არც იმ ბრალისა, რასაც მორისს სწამებდნენ.

ტიუსსოს სახლში სესილის ქორწინების დღის მერმედ საწყალი მორისი არც კი ვისმეს უხსენებია. მაინც აქ არც არავინ იცოდა რა მოხდა ლაკუეს ქუჩაში, რადგანაც ეს ამბავი სწორედ სესილის წყალში ჩავარდნის დროს იყო და აბა ტიუსსოს სახლში ვილას ექნებოდა ხალისი სხვის საქმეების გამოძიებისა და გამოკითხვისა. ამ სახით კლოდისა, ადელისა, გუდარისა და სესილისათვის მორისი, ავად-მყოფობისაგან განთავისუფლებული და პარიჟში დაბრუნებული, თითქო არც კი არსებობდა. მორისი სხვა უბანში ჰმუშაობდა, წყევა-კრულვით იხსენიებდა და ცდილობდა სრულად გულიდამაც ამოეღო ის, ვისაც ღალატობას სწამებდა.

თითქმის ყოველ დღეს სესილი დედის სანახავად მოდიოდა. იგი უწინდელეხ მამის ანგარიშების წიგნებს აწარმოებდა. როცა ამას გაათავებდა, დედაშვილი მარტოკანი დაიწყებდნენ ხოლმე ლაპარაკსა. ადელი ცდილობდა ნუგეში რამ ეცა შვილისათვის, რომელსაც ჰქენჯნიდა სინიდისის გამხილება და ნუგეშსაც იმიტი სცემდა, რომ მალე დაქვრივდებოდა. გუდარის სიკვდილზედ ისე გულ-დადინჯებით და გულ-გრილად ჰლაპარაკობდნენ, თითქო ეს ამბავი ისეთი უბრალო რამ არის, რომ უეჭველად დღესა

თუ ხვალე თავის რიგზედ და კვალობაზედ უნდა მოხდესო. თვითონ გუდარს კი არც კი ახსენებდნენ და გუდარიც ძალიან ძვირად მოდიოდა ტიუსსოს სახლობის სანახავად.

სამს დღეს შემდეგ ქორწინების მერმედ, გუდარი მოვიდა ტიუსსოსთან, წაიყვანა კანტორაში, მოუჯდა გვერდთ და უთხრა:

— ეხლა ყველაფერი გაგვითავდა, დავიწყოთ ლაპარაკი ჩვენს საქმეებზედ. რამდენი ფულია საჭირო, რომ ქარხანა ფეხზედ დააყენოთ?

— ღმერთო ჩემო! დაიძახა ტიუსსომ, სირცხვილის გამო წამოწითლდა და არ იცოდა სრული მართალი როგორ გაუბედოს სიძესა: აი რა მიწა გთხოვო. შენ ხომ გისესხებია ჩემთვის ხუთას თუმნამდე, ერთი ათას-ორასი თუმანიც რომ მომაშველო, სწორედ ნახევარ წილში ჩამიდგები და მაშინ თთვე და თთვე შენა და შენი ცოლი ორმოცს თუმანს შემოსავალს მიიღებთ ჩემგან უღადარაბოდ.

ამას რომ ამბობდა, ტიუსსო პირ-და-პირ თვალებში შესცქეროდა თავის სიძეს, უნდოდა მის თვალებში ამოეკითხნა როგორ გასჭრა ჩემმა სიტყვამაო და ეშინოდა კიდევ, უარი არ მითხრასო. მაგრამ გუდარმა დინჯად უპასუხა:

— წინად რაც ფული მომიცია, იმას ნულარ ახსენებ, ის წიგნებში ჩაწერილია და ვიციო. ხოლო შენ ცარიელი დახლი უნდა რითიმე შეავსო, განა?

— რასაკვირველია.

— ბევრი ლაპარაკი რა საჭიროა, ცოტა სჯობს და რიგიანი. მე შენი სიძე ვარ, შენ ერთად ერთი ქალი გყავს, ქარხანა მე და შენია, შენს შემდეგ, აშკარაა, მთელი ქარხანა ჩემს სახელზედ გადმოვა, რასაც გაძლევ ფულს, სულ ჩუმად დაინიშნება. საქმე ის არის, რომ ქარხანა კარგად და საფუძვლიანად ვაწარმოვოთ. მე მაქვს ორი ათასი თუმნის ბანკის ბილეთები, რომელნიც ას-ორმოც-და-ათს თუმანს სარგებელს მაძლევენ, ხოლო თუ ქარხანაში გავაბამ ამ ფულებს, ერთი-ორად მომემატება სარგებელი.

— ერთი-ორადაო! წამოიძახა ტიუსსომ გახარებულმა რომ ამოდენა ფული ხელში ჩაუვარდება: ერთი-ორად კი არა, ერთი-ოთხად მოემატება.

— ძალიანაც ნუ გავაზვიადებთ. ათას ორას თუმნით შეგიძლიან საქმე რიგიანს გზაზედ დააყენო?

— მაგის ნახევარიც სამყოფია. არ დაივიწყო, რომ ჩვენ ერთი გროშიც აღარავისი გვმართებს. ვისიც რა გვემართა, ყველას დავურიგე იმ ფულიდამ, რომელიც შენ მასესხე.

— სჯობს მეტი იყოს, ვიდრე ნაკლები.

— რასაკვირველია.

— ჩემი ბილეთები კაი ღირსებისა და სანდონიც არიან, არ მინდოდა გამეცა, მაგრამ რასა იქ.

— თუ გაცემა არ გინდა, დავაგირაოთ, დაასწრო ტიუსსომ.

— მეც მაგას ვფიქრობ. მაგრამ მე ბევრ სხვასავით ისეთი სულელი არა ვარ, რომ მივიტანო ზარათან, ბილეთები მივცე გირაოდ, ორიოდ გროში გამოვართვა და მერე ერთს მშვენიერს დილას შევიტყო, რომ ჩვენი ბატონი ზარათი სადღაც გაპარულაო.

— აბა მაგას რა თქმა უნდა, რომ დიდი სიბრყვე იქნებოდა! უპასუხა ტიუსსომ სიცილით.

— აი რა უნდა ვქნათ. მე, როგორც გითხარი, ორი ათასის თუმნის ბილეთები მაქვს. მე ვისესხებ ათას ხუთას თუმანს და ბილეთებს დაუფიქრებ და სარგებელსაც მივცემ, რასაკვირველია იმ პირობით კი, რომ ჩემი ბილეთები იმასა ჰქონდეს და კუპონებით კი თვითონ მე მივიღებ კუთვნილს სარგებელს ბილეთებისას. ხომ იცი, ბევრს მოხელეებს ვიცნობ, იმათ სულ მე ვუნახივართ, რომ მე ვიღებდი კუპონების ფულს და არ მინდა ეხლა ვაფიქრებინო, რომ მე ბილეთები გამიყიდნია, ანუ აღარა მაქვს. ამ სახით ჩემი ქონება ისევ ისე ხელუხლებლად შემენახება, როგორც ჩემს საკუთარს ხელში.

— ეგ ძალიან კარგად გიფიქრია. მაგრამ ჭირი ეს არის, რომ მაგ გვარს საქმეს მარტო მეგობართან თუ დაიჭერს კაცი, სხვა ვინ იყაბულებს?

— იქნება შენ იცოდე ვინმე იმისთანა.

ტიუსსო დაფიქრდა. გუდარი ხმა-ამოუღებლივ უყურებდა ტიუსსოს და უღვაშს იგრებდა.

— საქმე დამშია! დაიძახა ტიუსსომ ბოლოს: ერთი დედა-კაცია ადელის მეგობარი ანუ, უკედ ვსთქვათ, ძველი მეგობარი დედი ჩემისა; ზოგჯერ გამიმართნია ხელი იმისაგან, ფული მისესხნია. იმას წარსულ კვირაში სახლი გაუყიდნია. უნდა თურმე ბილეთები იყიდოს და უდავიდარაბოდ სარგებლით იცხოვროს. შენც იცნობ, აი ბებერი პალიარის ქვრივი, შენს ქორწილში რომ იყო უწინდებურ შალითა.

— მახსოვს.

— აი იმას მიეც შენი ბილეთები ორი ათასის თუმნისა გირაოდ და ის გასესხებს ათას ხუთას თუმანსა. ჩვენ ვაძლიოთ რვა სარგებელი იმ პირობით, რომ კუპონებს ხელი არ ახლოს, მე თვითონ მოვჭრი, როცა დროა.

— ძალიან კარგი.

— აბა, საყვარელო ანდრე, წადი მოიტა ბილეთები და მე ადელს გავგზავნი, რომ მოილაპარაკოს.

— ბილეთები? თანა მაქვს.

ამ სიტყვაზედ გუდარმა ამოიღო ჯიბიდან ერთი დიდი შეხვეული ქაღალდი და მისცა ტიუსსოს.

იმავე საღამოს საქმე გარიგებული იყო. ბებერი პალიარის ქვრივი სადილად ეწვია ტიუსსოს და მოიტანა თან ათას ხუთასი თუმანი და სამაგიეროდ შინ წაიღო ბილეთები გუდარისა, ქაღალდში შეკრული და ბეჭედ-დასმული თვითონ გუდარისაგან, რომ დედა-კაცმა ხელი არ ახლოს.

მიღებული ფულიდამ გუდარმა სამასი თუმანი თვითონ აიღო და ათას ორასი მისცა ტიუსსოს. ამ დღის შემდეგ რომ ვისმეს გაებედნა ამის სიძეზედ ცუდი რამ ეთქვა, ტიუსსო სწორედ ზედ შეაკვდებოდა. ტიუსსოს ქარხანა ფეხზედ დადგა და ძლიერ კარგად გაიმართა.

თვითონ ტიუსსოც სულ სხვა კაცად შეიცვალა. რა ნატვრაც ჰქონდა, ყველა აუსრულდა. გაკუტრებული ქარხანა, რომელსაც ესტიბარი გატეხილი ჰქონდა, ცარიელი დუქანი და უგემურად მიმავალი მუშაობა, ერთბაშად გამოცოცხლდა. სიმღერა მუშებისა, კვერის ცემის ხმა, ქლიბის ფხაკუნის და სხვა იარაღების ხმაურობა ამხიარულებდა ქარხანას, რომელიც უშველებელის სანათურით სწორედ გაჩაღებული იყო. თაროები დუქნისა ჭედით იყო გატენილი ბრინჯაოს ნივთეულობითა და ყველა ეს ელოდდა მუშტარსა.

ტიუსსო იჯდა თავის კანტორაში და ელაპარაკებოდა ვაჭრებს, რომელთგანაც ქარხანისათვის საჭირო მასალებს ყიდულობდა, იჯდა მხიარული, კმაყოფილი და ბედნიერი. ყოველს შემთხვევაში ტიუსსოს პირიდან მარტო ეს ამოდიოდა:

— მე უნდა ნაკლებ ფასად მომცეთ, სულ ნაღდ ფულზედ ვყიდულობო.

როცა მუშტრები ეწვევოდნენ კანტორაში, იმათ თვალ-წინ გააღებდა დახლს და სთვლიდა ფულებს, ოქროს, ვერცხლს და ბილეთებსა.

იმოდენა საქმე აუჩნდა ტიუსსოს ქარხანას, რომ ბოლოს ტიუსსო ჰთაკილობდა კიდეც როცა წვრილმანს რასმეს შემოუკვეთდნენ.

— ამ წვრილმანმა საქმეებმა თავი წაიღეს, ამბობდა ხოლმე ტიუსსო: მადლობა ღმერთს, მოვრჩი, ეხლა დიდს საქმეს რასმეს მაინც შევუდგებიო.

ამ სახით ტიუსსოს ესტიბარი ისევ ფეხზედ წამოდგა და ამის მტრებს ენა მუცელში ჩაუვარდათ. ისინიც კი, რომელნიც ტიუსსოს ჰკიცხავდნენ, ქალი გუდარს როგორ მიათხოვაო, ისინიც კი ეხლა მოდიოდნენ და ულოცავდნენ შვილის გათხოვებას.

ამასობაში, გუდარს ვერ მოუხდა სესილისათვის ის სირცხვილი ექმევიანა, რომელსაც გულში ჰქადულობდა ქორწინების ღამეს; არ ვიცით, ურჩია ვინმემ თუ თვითონ მოვიდა ჰკუაზედ, მეორედ კი ველარ გაბედა სესილის წყენა. პირიქით, ყველას ეგონა, რომ ახლად ჯვარდაწერილები ძალიან ბედნიერად ჰცხოვრობენო.

ყველას ეგონა, რომ სესილი დაემორჩილა თავის ბედსა და თავის ახალს ყოფასაო; რომ იგი მშვენიერი, ახალ-გაზდა ქალი ტკბილად ჰცხოვრებს ქმართანაო, რომელიც ისეთივე ახალ-გაზდაა, ღამაზია და პატივის-მცემელიო. გუდარი, ძვირად ეჩვენებოდა ხოლმე ხალხს თავის უბანში, ამიტომაც ვერავინ ვერც კი შეიტყო, რომ ამ დროს განმავლობაში გუდარი ორჯელ წავიდა სადღაც პარიჟიდან და

ისევ დაბრუნდა. სესილმა კი თუმცა იცოდა, მაგრამ არავის არა უთხრა-რა.

მარტო სესილის დედამ იცოდა ამათი ცოლ-ქმრობის ამბავი. საწყალი სესილი დედის გულზედ ჰღვრიდა ხოლმე ცრემლს თავისი უბედურებისას და დედის კალთაში ეძიებდა ნუგეშსა. როცა საბრალო სესილის სასოწარკვეთილება და უიმედობა უბზარავდა გულს, ადელს ისე ებრალებოდა თავისი ქალი, ისე ჰქენჯნიდა სინიდისი, რომ ეტყოდა ხოლმე: გინდა, შეილო, მორისი და შენ ერთმანეთს განახვოთო, მაგრამ ახალ-გაზდა ქალი კდემო მოსილ მედიდურობით უპასუხებდა ხოლმე:

— განა მე ვინა გგონივართ?

სესილი სიამოვნებით ჰლაპარაკობდა წარსულ დღეებზედ, მორისზედ, მის დაზედ; შესაძლოდ ხადიდა გუდარის სიკვდილსაცა და მას შემდეგ მორისის შერთვასა, ხოლო მინამ ქმარი ცოცხალი ჰყვანდა, უნდოდა ჩირქ მოუცხებელი ყოფილიყო. გულის სიღრმეში თავ-მოწონებულ სიხარულით აღიარებდა, რომ თუმცა ქმარი ჰყავს, მაგრამ მაინც ერთგულია საყვარლის კაცისა, რომელიც მაინც კიდევ ჰალა-ტობას სწამობდა.

მარტო ტიუსსოს ეგონა, რომ ამის ქალს ქმარი უყვარს; ქმარი კიდევ როგორც ღმერთას ისე თავყვანს სცემს ამის ქალსა.

ერთხელ ტიუსსომ სესილთან სადილის ჭამა მოიწადინა, ამბობდა, გუდარი ღიღი ხანია არ მინა-

ხავსო. სესილმა დედას შეხედა. ადელი მიხვდა და უთხრა კმარს: მე არ წამოვალო.

სადილზედ სესილი ძალიან თავ-დაჰერილად და დინჯად იყო, როგორც ყოველთვის, და მამას არც გაჰკვირვებია ეს ამბავი. გუდარი ძალიან მხიარულად იყო და ლაპარაკის ქეიფზედა. ტიუსსოს სიხარულს ბოლო არა ჰქონდა, შეჰხაროდა თავის შვილის ბედნიერებას და როცა სესილი უეცრად გუნებ-ნაქცევსავით ავ გუნებათ გახდა, ტიუსსომ ყურიც არ ათხოვა და დაიწყო კილოიანი ოხუჯობა თავის სიძეზედ. გუდარი გაბოროტებისაგან გამწვავდა და სესილი კი ჩუმად და მწარედ იცინოდა, უყურებდა რა კმარს. სადილს უკან გუდარმა ჩამოაცილა კიბეზედ თავისი სიმამრი და ხელახლად მოისმინა მისგან უგემური ოხუნჯობა.

შემობრუნდა ოთახში ძალიან გაჯავრებული, საშინლად იგინებოდა და იწყევლებოდა. სესილმა ხმა არ გასცა და დააპირა თავის ოთახში წასვლა, გუდარმა გზა გადუჭრა და არ გაუშვა.

— კმარა, ეს ოხერი, კმარა ამისთანა ჯოჯოხეთური სიცოცხლე!

— უკაცრაოდ, ბატონო გუდარ, მაგ ჯოჯოხეთს ბოლო არ ექმნება.

— სულ ტყუილია! ერთხელ გათავება სჯობია. რაც გინდა ჰქნა, შენ ჩემი ნამდვილი ცოლი იქმნები, დაიძახა გუდარმა და მისწვდა სესილს.

უნდოდა სესილისათვის ხელი წაეელო, მაგრამ ქალი მარდად გამოეცალა ხელიდამ, მივარდა სტოლს, წამოაელო დანა და გულ-დინჯად უთხრა:

— ერთი ფეხის წინ წამოდგმა და შენი სიკვდილი ერთი იქნება.

გულდარმა თვალეში შეატყო, რომ სესილი აასრულებს მუქარას, ერთი საშინლად დაიწყევლა და გზა მისცა სესილს. სესილი შევიდა თავის ოთახში და ჩაიკეტა კარი კლიტით.

— რა საძაგელი რამა ვარ, რომ ყოველთვის ვუთმოვ ხოლმე! წამოიძახა გულდარმა გულ აშფოთებით.

IV

მორისს ვერა გაუგია რა

ოცა მორისი დაიჭირეს სახლში, ამელი მივარდა პოლიციის მოხელეებს წივილ-კივილითა:

— ვერა, ვერა, თქვენ ჩემს ძმას ვერ წაიყვანთ. მორისმა აკოცა თავის დას, ნაზად ხელი შეახო და უკან მიაყენა.

— ნუ სცხარობ, ამელ. აქ რაღაც შეცდომა უნდა იყოს. არაფერში დანაშაულობა არა მაქვს და რად

დამიჭერენ? მე გავყვები ამ ბატონებს და ისევ მალე დავბრუნდები შინ... საუზმე მომიმზადე.

მორისი თუმცა ჰცდილობდა არა შეიმჩნიოს-რა, მაგრამ გულში მეტად სწუხდა, ხმამ კანკალი დაუწყო.

— რასა სწამებთ? ჰკითხა ცრემლ-მორეულმა ამელიმ პოლიციის კამისარსა.

— მე მარტო ბრძანებას ვასრულებ და არ ვიცი რა მიზეზით იჭერენ თქვენს ძმას, უპასუხა კამისარმა გულ-ნატყენმა ახალ-გაზდა ქალის ქვითინისაგან: თუ აქ შეცდომაა რამე, როგორც თქვენი ძმა მოგახსენებთ, პოლიციაში ორ წუთში ყველა გამოცხადდება, ნურას შიშობთ, გამოუშვით თქვენი ძმა.

— ნება მომეცით მე თან გამოგყვით.

— არ შეიძლება. აი ესენი (დაანახვა ჩუმად მაძიებელნი), რომელნიც ჩვენთან აქ მოსულნი არიან, აქ უნდა დარჩნენ და მოსჩხრიკონ აქაურობა და რასაკვირველია თქვენი აქ ყოფნა საჭირო იქმნება ამათთვის.

— მოსაჩხრეკი რა არის აქ! დაიძახა გაოცებული მორისმა.

— კმარა, ჩაიცვით ჩქარა, დროა წასვლისა, უთხრა კამისარმა მკვახედ და ბძანებლობითა.

ამ ამბისაგან ელდა-ცემული მორისი შევიდა თავის ოთახში და ორი ჩუმად მიძიებელნიც თან შეჰყვნენ. კამისარმა იხმო კიბედამ კიდევ სამი პოლიციელი.

— აი ამისი და, უთხრა მან.

ამოდენა ხალხის მნახველი ამელი სირცხვილით გაწითლდა, დააპირა წასვლა, რომ ჩაეცვა რამე, მაგრამ ერთმა მოხელემ ხელი მოჰკიდა და არ გაუშვა.

— საით! ჰკითხა მან ბრიყვულად.

— ნება მომეცით ტანთ ჩავიცვა, უპასუხა ამელიმ და გაოცებულმა თვალები დააჭყიტა.

— მაგას მერეც მოესწრებით. ჯერ აქა ბძანდებოდეთ.

მერე ჩუმად გამომძიებელმა ანიშნა ამხანაგებს და დაუმატა:

— წადით და სწრაფად მოსხხრიკეთ აქაურობა.

ამხანაგები დაემორჩილნენ და წავიდნენ. თვითონ კი დააპირა გამოკითხვა ამელისა, მაგრამ კამისარმა გააჩერა და უთხრა:

— ჯერ მოიცათ, როცა ჩვენ წავალთ, მერე.

ელდაცემული ამელი მიჯდა კუთხეში და ხმა ამოუღებლივ სტიროდა ცალკე სირცხვილისა და ცალკე შიშისაგან. მარტო ერთი იუბკის ანაბარას იყო და ცდილობდა ხელთახოცით მაინც დაეფარა შიშველი გულ-მკერდი. რამდენსამე წუთს შემდეგ მორისი გამოვიდა თავის ოთახიდან ტან-ჩაცმული, ორი მოხელე თან მოსდევდა. და მივარდა ძმას და გადებხია.

— შენი ჭირიმე, მალე მოდი, მალე, დუდუნებდა საწყალი ამელი ტირილითა და გადხარა რომ ყურში რაღაც წასჩურჩულოს, მაგრამ კამისარმა პოლიციელებს ანიშნა და ერთმა მოაშორა და ძმას, მეორემ

კიდევ ხელი წაავლო მორისს და სწრაფად გაიყვანა გარედ.

საწყალი ყმაწვილი კაცი ძლივსლა მიდიოდა, მუხლთ ეკეცებოდა და მთელი ტანი უთრთოდა. ეხლა და აქ არა ჰყვანდა და აღარ მაღავდა თავის მწუხარებას. ჩასვეს ეტლში და ისე წაიყვანეს. კამისარი გვერდთ ჩაუჯდა და ორი ჩუმად მაძიებელნი წინ სკამზედ ჩამოუჯდნენ. მორისს რილასიც თქმა უნდოდა, მაგრამ ენა ველარ გაანძრია. პოლიციელები, რომელნიც შინ რბილად ექცეოდნენ, ეხლა წარბ-შეკრულნი იყვნენ და მკვახედ გამოიყურებოდნენ. შეწუხებული მორისი აქედ-იქით შტერსავით იყურებოდა და მუშებს რომ დაინახავდა, ჰკითხავდა თავის-თავსა, ამ ამბავს რომ შეიტყობენ ჩემი ამხანაგები, რას იტყვიანო? ბოლოს ღონე მოიკრიბა და უთხრა კამისარს:

— ჩემს დას მოერიდენით და არა სთქვით მიზეზი ჩემის დაჭერისა: ეხლა კი გთხოვთ მიბძანოთ, რად დამიჭირეთ?

— მე რა უნდა გითხრათ, თქვენ თვითონაც კარგად იცით.

სამმავე პოლიციელმა ერთმანეთს შეხედეს, თითქო ამის თქმა უნდათო: „თავს იკატუნებს, მითამ და დამნაშავე არ არის. ვიცით ეგ ხერხიც, ვიცით“.

— გეფიცებით, რომ არა ვიცი-რა, განაგრძო მორისმა, რაკი თვალი მოჰკრა რომ მოხელეები ერთმანეთს თვალს უშვრებოდნენ: მე იმისთანა არა მი-

ქნია-რა, რომ დაჭერის ღირსი ვიყო. მე უბრალო ქარგალი ვარ და ალაღად ჩემის ოფლით პურსა ვჭამ. ვალი რა არის, ვალიც კი არავისი მმართვეს.

— ვალი არა გაქვს, სჩანს მოგიშორებია, უპასუხა რალაც უცნაურის ხმით კამისარმა.

— თავის დღეშიაც არა მქონია.

— ენახავთ მაგასაც.

— მე არავისათვის არა მიწყენინებია-რა და პოლიტიკაში სრულებით არ ვერევი და არც გავრეულვარ.

— თქვენ კარგად იცით, რომ თქვენს საქმეში პოლიტიკის ჩუჩუნიც არ არის. კარგი ერთი, დაანებეთ თავი მაგ კამედიას. ჩვენ არაფერსა გკითხამთ. ის გირჩევნიათ, პასუხები მოიფიქროთ, აი საცაა მიგეყვანთ და იქ გამოგკითხვენ ყველაფერს. თქვენ ყველანი სულ ერთს ყალიბზედ ხართ მოჭრილი.

— ერთს ყალიბზედაო! განიმეორა უნებურად მორისმა: საწყალი ადელი! რა საშინელს ყოფაში იქნება ეხლა! მერე მას შემდეგ, რომ იმოდენა ჯაფა გასწია, როცა მე ავადმყოფს მივლიდა.

— ეე, თქვენ განა ავადაც იყავით? ჰკითხა კამისარმა და თვალი გადაავლო ამხანაგებს.

— მთელი ორი თთვე.

— ჰოო, მაშ თქვენც თვითონაც ცოტა გადაგიყლაპავთ. ეგ ჩვენ აღრევაც ვიცოდით.

ამ სიტყვებზედ მორისს თითქო უჩხვლიტეს რამეო, შეკრთა და ელდაცემულმა გადახედა პოლი-

ციის მოხელეებს, რომელნიც გაფაციცებით შემოსცქეროდნენ. ეხლა კი ყველაფერს მიხვდა: მითამ ეგონა, პოლიციას შეუტყვია, რომ თავს ვიკლავდიო და ამისთვის დამიჭირესო.

— მაშ თქვენ ეგ ამბავი გცოდნიათ, უთხრა მორისმა და ჩაღუნა მორცხოებით თავი.

— დიაღ, ვიცით, უპასუხა კამისარმა: ამას იქით ხომ აღარ იკითხავთ, რად დამიჭირეთო.

მორისმა თავი მაღლა აიღო და თვალი გაუშტერა მოხელეებს. ხელახლად გონებაში ყველაფერი აერია. კამისარმა ხომ სულ გზა და კვალი დაუბნია:

— თქვენს დას მეორეს დღეს წამალი მოეტანა თქვენთვის, უთხრა კამისარმა: თქვენი და ნიშნეულობით ვიცანით.

ეხლა მორისის ფიქრით ეჭვი აღარ იყო, რომ მიზეზი ამის დაჭერისა ის არის, რომ თავს იკლავდა. მარტო ამას კი ჰკითხავდა თავის თავს: აქ ვის რა დავა აქვსო? განა ეს დანაშაულობა არისო? მაინც და მაინც ხომ გამომკითხვენ 20-ს ივლისის ღამის ამბავს და როგორ რა ვსთქვა, რომ პირობა მაქვს მიცემული, არაფერი არ გამოვამჟღავნოვო. ეხლა მესმის სესილის მოწერილიო. სესილს შეუტყვია, რომ ამაზედ გამოძიებაა დანიშნული და ამიტომაც წინაღვე შემატყობინა და ფიცით აღთქმა დამადებინა, რომ არავის არა ვუთხრა-რა.

პოლიციის მოხელეებს კი ძალიან უხაროდათ. მორისი თავჩაღუნული იჯდა და ხმას არ იღებდა.

მორისმა შეიტყო ეხლა რაც ამბავი არის და დაიფიცა რომ, რაც უნდა დამემართოს, ხმას არას ფერზედ არ ამოვიღებო. მაგრამ მაინც თავს იხეთქდა, აქ მე რა შუაში ვარ და რა საბუთით მიჭერენო. სესილი ცოცხალი იყო და თუ რამ ცუდი მოუხდა ვისმეს, ხომ კიდევ მარტო თვითონ მე მომიხდა და არავის სხვა-საო. ყოველმანვე ცდამ ამაების გამოცნობისათვის ამოღო ჩაუარა და ცრემლი წამოსქდა თვალთაგან.

ბოლოს ეტლი მივიდა და გაჩერდა კონსიერჟერის ბნელ კედლების წინ; დიდი ალაყაფის კარები ხრიალით გაიღო და საწყალ მორისს სისხლი გაუშრა ძარღვებში. პირდაპირ შეიყვანეს კანტორაში. კამისარმა დატუსაღების ბძანება მისცა რეგისტრატორს. რეგისტრატორმა გადაშალა ერთი უშველგებელი წიგნი და საჭირო ცნობები მოსთხოვა მორისს შიგ ჩასაწერად.

- თქვენი სახელი?
- მორის ფერანი.
- წლოვანება?
- ოცის წლისა ვარ.
- ხელობა?
- ბრინჯაოს ხელოსანი ვარ.
- სადა დგებართ?
- მორეს ქუჩაში.
- კარგი.

რეგისტრატორმა ხელი მოაწერა, მოაწერიდა ხელი კამისარსაც და უბძანა ერთს დარაჯსა:

— წაიყვანე მეექვსე ნუმერში.

ყარაულმა ბრიყულად წაავლო ხელი მორის და მკვახედ უთხრა:

— აბა, წამოდი.

საწყალმა მორისმა ყური მოჰკრა რეგისტრატორმა რომ უთხრა კამისარს:

— მაგის მნახელი არ დაიჯერებს, რომ ავაზაკია. ასეთი მშვიდობიანი სახის მეტყველება აქვს, რომ ღვდელიც კი ისე აზიარებდა, რომ აღსარებასაც არ ათქმევინებდა.

— არა მგონია, უბასუხა კამისარმა: მე ვფიქრობ, ძალიან ხერხიანი არამზადა რამ უნდა იყოს.

მორისს როგორც მთვრალს, ისე მიათრევდა ყარაული. თვალთ დაუბნელდა საწყალს და მთელს ტანში ჟრჟოლამ დაურბინა, როცა სატუსალოში შეაგდეს და გარედამ კარი კლიტით დაუკეტეს.

ციხის ოთხ კედელ შუა მარტო დაგდებულს საწყალს ყმაწვილ კაცს ამოუჯდა გული და დაიწყო მწარედ ტირილი. ბევრი იგონა, ბევრი სჩხრიკა თავისი სინიდისი, მაგრამ არც ერთი სათაკილო საქმე ვერა ჰნახა ვერც თავის უწინდელ ცხოვრებაში, ვერც ეხლანდელში. დიდს ბრალს კი მწამებენო უსათუოდ, ჰფიქრობდა თავის-თავად, თორემ ესე არ მომეჩქეოდნენ მოხელეები და არც მარტო დამამწყვდევენდნო.

— სჩანს მტერი ვინმე მყოლია, თუმცა არავისთვის არა მიწყენინებია რაო, ამბობდა თავის თავად იმედ გადაწყვეტილი და გაბოროტებული.

მთელი დღე, რომელიც მეტად გძლად ეჩვენა, კაცი თვალთ არ დაჰნახვებია. საღამოზედ საქმელი მოუტანა ყარაულმა და იმას ჰკითხა დაჭერის მიზეზი, მაგრამ პასუხად არაფერი მიიღო. საქმელს ხელიც არ ახლო, დაეცა ქვეშაგებზედ და უნდოდა როგორმე დაეძინა. მაგრამ ძილი არ მიეკარა მის თვალებს. როცა დაბნელდა, მის სენაკში ორი პოლიციის მოხელე შემოვიდა და ხელმეორედ ყველაფერი დაუჩხრიკეს. მორისმა უთხრა, რომ ამას წინადაც გამჩხრიკეს და ვერა იპოვეს რაო. მათ ხმა არ გასცეს და ისე გავიდნენ გარედ. გარედ კლიტით დაკეტეს კარი და ურდულიც გაუკეთეს.

მთელი ღამე არა სძინებია მორისს. ყველაზედ მეტად დის ყოფა აწუხებდა. მოაგონდა რა რიგად უმართებულოდ მოექცნენ მოხელეები. მოაგონდა კამისარის სიტყვებიც, რომ წამალი შენმა დამ მოგიტანაო, და შიშობდა ვაი თუ ისიც დაიჭირონ და საქმეში გააბანო. თავისი და მთელი ღამე გონებიდამ არ მოშორებია. ბოლოს ირაყრაყა კიდევ და მხოლოდ მაშინლა ჩაეძინა მორისსა.

მზე კარგა მაღლა იყო, როცა გამოელვინა. გუშინდელი მოტანილი საქმელი დაინახა და მისწვდა, რომ დანაყრებულიყო, მაგრამ ვერა სჭამარა. ათს საათზედ ყარაული შემოვიდა და უბანა, თან გამოძეო. მორისს ეს ამბავი ძალიან იამა, ძლივს ერთი გამომკითხვენ და გამიშვებენო. შეიყვანეს ერთს დიდს და დაბალს ოთახში. ორს სხვა-

და-სხვა სტოლთან ისხდნენ გამომძიებელი და მისი მდივანი.

— აბა ახლო მოდით, ფერან, უთხრა გამომძიებელმა ოსკარ ვერშემონმა: როცა დაგიჭირეს, კითხულობდით რაზედ მიჭერთო, მითამ არ იცოდით რაზედაც. ჩვენ ბევრი გეში გვაქვს თქვენს გასამტყუვნებლად. ტყუილ-უბრალოდ ნუ შეიწუხებთ თავს და გულ-წრფელად აღიარეთ ყველაფერი.

მორისმა შეხედა გამომძიებელს, თვალები დააქყიტა და პირი ღია დარჩა განცვიფრებისაგან. ენა დაება და ხმა ველარ ამოიღო.

— თქვენს გულ-წრფელობაზედ არის დამოკიდებული თქვენი ბედი, განაგრძო ვერშემონმა: ჩვენ ვიცით, რომ თქვენ ამ საქმეში მარტო არა ხართ. გვითხარით, ვისა ჰშველოდით?

— მე სრულებით არ მესმის რას ჰთხოულობთ ჩემგან. უთხრა ბოლოს მორისმა როგორც იყო, ძალდატანებით.

— გახსოვდეთ, ფერან, რომ გამოძიება ერთს თთვეზედ მეტია რაც სწარმოებს. ჩვენ ყველაფერი ვიცით და თქვენი ტყუილი პასუხები უფრო დაგიძიმებს ჯეროვანს სასჯელსა.

— ფიცს გაძლევთ, რომ გულ-წრფელად გეტყვით ყველასფერს, რასაც მკითხავთ. მე თქვენზედ უფრო მეტად მინდა, რომ საქმე მალე გამოაშკარავდეს, მაგრამ პატიოსანს სიტყვას გაძლევთ, რომ თქვენი მუქარა არ მესმის.

ისეთი ალალი სახის მეტყველება ჰქონდა ამ დროს მორისსა, რომ გამოძიებელმა თვალი ზედ შეაჩერა; ყმაწვილმა კაცმაც გაუსწორა თვალი თამამად და თვალ-დაუხამხამებლად გაუძლო გამოძიებელის ყურებასა.

— თქვენ დიდი ხანია, რაც ლეა მედანს იცნობთ?

— არც კი ვიცი ვინ არის. მე დარწმუნებული ვარ, რომ მე მსხვერპლი ვარ რაღაც შეცდომისა.

— პასუხი მითხარით: იცნობდით ლეა მედანს და ხშირად ინახულებდით ხოლმე?

— კიდევ მოგახსენებთ, რომ მე არავის ლეა მედანს არ ვიცნობდი.

— მაშ თქვენ უარ-ჰყოფთ იმის ცნობას! კარგი, ეხლავე გაგტყბთ.

გამოძიებელმა ანიშნა მდივანს და იმან კიდობნიდამ გადმოიღო ორი ცარიელი შამპანური ღვინის ბოთლი. მორისი შეწუხებით თვალს ადევნებდა მდივანს.

— უარს იტყვით ამაზედ, რომ თქვენ 20-ს ივლისს საღამოს რვა საათზედ ეს ორი ბოთლი შამპანური ღვინო იყიდეთ ბეზარისაგან, ღვინოებს რომ ჰყიდის ლიონის ქუჩაში, რკინის გზის ახლო.

— არა, უპასუხა მორისმა ზეწამოწითლდა: მართალია, ორი ბოთლი შამპანური ღვინო ჩემი ნაყილია.

— ძალიან კარგი. არც ამას უარ-ჰყოფთ, რომ იმავე დროს სენტანტუანის ქუჩაში მეშაქრის პური-საგან იყიდეთ შაქრის პურები, აი ამის მზგავსი?

— უარს არა ვყოფ, მართალია.

— სხვამ გაყიდვინათ?

— არა.

— მაშ ალიარებთ, რომ შამპანური ღვინო და შაქრის პურიც თქვენთვის იყიდეთ?

— დიად.

— რისთვის იყიდეთ?

— ჩემ სასმელად და საჭმელად.

— ხომ იცით, რომ ერთს ბოთლში წმინდა ღვინო არ იყო.

— დიად, ერთში საწამლავი ერიო.

— ეჰე!... ძლივს არ გატყდით! რაში ახმარეთ ის საწამლავი?

— მე მინდოდა თავი მომეწამლა და ამისათვის საწამლავი აურჩევ.

— ფერან, უთხრა გამომძიებელმა და მხრები აიჭიმა: თქვენი ეგრედ განზრახული გამართლება არაფერის გამოსაყენია. თქვენს სიტყვა-პასუხს მანძილი არა აქვს. რასაც ამბობთ სულელობაა. თქვენ ეგ ოარი ბოთლი და შაქრის პურები 20-ს ივლისს გიყიდნიათ. მერე შინ დაბრუნდით ლაუკეს ქუჩაში?

— დიად.

— შინ აურიეთ საწამლავი? სად იშოვეთ?

— წინადღით ვიშოვე ლომბარის ქუჩაში, რადგანაც აფთექში არ მომცემდნენ. რადგანაც მინდოდა თავი უტანჯველად მომეკლა, ამისთვის მე შავადვინე საწამლავი, ისე როგორც, ჩემს სტოლზედ

რომ წიგნია, იმაში ეწერა და იმ გვარი საწამლაღი, კლოდ ბერნარის სიტყვით, მოაჩვენებს ხოლმე კაცს საამო და გულის თქმათა ამშლელს სიზმრებსა.

— საწამლაღი რომ შეამზადეთ და ღვინოში აურივეთ, გამოხვედით შინიდან და ბასტილიის მოედანზედ წახვედით.

— დიად.

— იქ უცდიდით თერთმეტ საათამდე, მინამ ლეა მელანი მოვიდოდა თქვენთან შესაყრელად.

— მოგახსენებთ-მეთქი, რომ არავის ლეა მედანს მე არ ვიცნობ, უპასუხა მორისმა და უფრო წამოწითლდა.

— ესთქვათ, არ იცნობთ. იქ თქვენთან მოვიდა ერთი ქალი და თქვენ იმას ხელი მიეცით...

მორისმა თავი ჩაღუნა. რა უნდა ეთქვა? ფიცი ჰქონდა მიცემული, რომ იმ უბედურის ღამის საიდუმლო ამბავს არავის ეტყვის.

— რატომ პასუხს არ მაძლევთ? ჰკითხა გამომძიებელმა.

— არა, აიღო მორისმა მაღლა თავი და უთხრა გამომძიებელს: მე ბასტილის მოედანზედ არავინ მინახავს.

— მაშ კარგი, მაგას უარ-ჰყოფთ, უთხრა ვერშემონმა დაცინებით: ძალიან კარგი. ხოლო სხვა რასმეს გკითხავთ. მე უნდა ერთხელ კიდევ გითხრათ, ფერან, რომ ჩვენ ყველაფერი, რაც გიმოქმედნიათ, დაწვრილებით ვიცით და უარზედ დგომა სულ ამაოა.

— ყოველივე თქვენი ბიჯი თერთმეტ საათიდან მოყოლებული ღამის პირველ საათამდე, ესე იგი, იმ დრომდე, როცა დაბრუნდით შინ თქვენა და თქვენი სხვერპლი....

— ჩემი სხვერპლიო, განიმეორა მორისმა და გაოცებისაგან არ იცოდა რა ექნა.

რას მოასწავებდა ეს სიტყვები? ნუ თუ იმიტომ დამიჭირეს, რომ სესილის დედ-მამას, თუ ქმარს, ჩემზედ უჩივლიათო? ნუ თუ იქამდინ მიიყვანეს სესილი, რომ ყველაფერი უნდა ეთქვა და რადგანაც სახელის გატეხას მოჰრიდებია, უთქვამს, რომ 20-ს ივლისს შემიტყუეს და მახე დამიგესო? ნუ თუ ჩემი თანა-მოაზრე საყვარელი ჩემს სხვერპლად გახადესო? ნუ თუ უსაკო ქალის შეცდენის ბრალსა მდებენო? ყოველივე ესენი თავში მოსდიოდა მორისსა და ყურს აღარ უგდებდა გამომძიებელს, რომელიც ჰცდილობდა როგორმე გამოეტეხნა. ეხლა კი ყველაფერი ცხადი იყო მორისისთვის. რა თქმა უნდა, რომ სესილს არაფერში ამტყუნებდა და ყველაფერს მის დედ-მამას აბრალებდა. უსათუოდ ქმარს ყველაფერი შეუტყვია და დაჰმუქრებია ცოლს გავეყრებო. მაშინ დედ-მამას გაუკეთებია, რომ სესილი სხვერპლია საზარელის ავ-კაცობისაო; რომ ცალიერზედ დარჩომილს არშიყს მოტყუებით წაუყვანია სახლში, რაღაც ბანგი დაუღვევინებია და ძალა უხმარიაო. სესილი შვიდმეტის წლისა იყო და უსაკო ქალის შეცდენისათვის მორისი შეეძლოთ სამუდამად.

მოდ ხაროს სათხრელად გაეგზავნათ. ცივმა ოფლმა დაასხა მორისს. რა უნდა ექმნა? უნდა დაჩუმებულიყო. სესილი შეევედრა, ნუ გამცემო და თვითონაც ფიცი ჰქონდა მიცემული. სხვა გზა არ იყო: თავისი ფიცი უნდა შეენახა და მოეცადა, ბოლო რა იქმნება.

ეხლა მარტო სიფრთხილეა იყო საჭირო და ხმის ამოუღებლობა.

მინამ ეს ამოდენა ფიქრები თავში უტრიალებდა მორისს, სულ ჩუმად იყო. გამომძიებელს ვერ გაეგო, რა მიზეზია, რომ ხმა აღარ ამოიღოვო.

— თქვენ გამტყუნებთ თქვენივე აზფოთება, უთხრა მესამედ გამომძიებელმა: მაინც არა გსურთ პასუხი მომიგოთ?

— რაზედ? უპასუხა მორისმა, თითქო ეხლა გამოიღვიძაო.

— ვინ იყო ის ქალი, რომელიც მოგყვანდათ 20-ს ივლისს ღამის თორმეტის ნახევარზედ კონტრესკარპის ბულვარზედ? ამ ნიშნით რომ უთხარიოთ კიდეც: „მე ვიტანჯები, უშენოდ ყოფნა აღარ შემძლიანო“ და ქალმაც გიპასუხათ: „მე შენ მიყვარხარ, ნეტავი შენთან მოვკვდეო“.

— მე ვარას გეტყვით.

— თქვენა გგონიათ, მაგაებით თავი გადირჩინოთ? ხომ ჭარს არა ჰყოფთ, რომ საწამლავი იყიდეთ და თქვენის ხელით მოამზადეთ. როცა გკითხა-

ვენ, რად გინდოდათ საწამლაგო, თქვენ გვეუბნებით, „მე თვითონ მინდოდა თავი მომეწამლაო“... მართალია, ჩვენ ვიცით რომ საწამლაგი მიგიღიათ, ისე უნებლიედ, და მერე იმოღენა, რომ დიდი ვნება არ შეეძლო. ამასაც ამბობთ, რომ „შაქრის პურებიც მე ვიყიდეო“, ვინ იცის იქნება იმ აზრითაც, რომ ცარიელის მუცლით არ მომკვდარიყავით. ძალიან კარგი, მაგისტანა თადარიგი ყოველთვის საქებია. ხოლო ერთი ეს მითხარით: რა აკეთეთ 20-ს ივლისს მას შემდეგ, როცა შამპანური ღვინო იყიდეთ და საწამლაგი მოამზადეთ?

— მე ვერას გეტყვით, განუმეორა მორისმა და სულ მოიშალა, რაკი შეიტყო, რომ არამც თუ უნახავთ სესილთან ერთად, არამედ გაუგონიათ კიდევ ერთმანეთისთვის რა უთქვამთ.

— მაშ სულ უარზედ დგებართ?

— აბა რა ესთქვა, რომ არაფერს მიჯერებენ.

— გაფთხილდით, თქვენი აღშფოთება და ის, რომ ვერ აგიხსნიათ რა აკეთეთ დანაშაულობის ღამეს, თქვენი გამამტყუნებელი საბუთია.

— დანაშაულობის ღამესაო! განიმეორა მორისმა და ელდა ეცა.

— უკანასკნელადღა გკითხავთ, მორის ფერანო, გსურთ რომ პასუხი მომცეთ, თუ არა?

— არა, არა! არ შემიძლიან, არ შემიძლიან, ძლივს წარმოსთქვა სულ შეგუბებულმა მორისმა: მე კაცის მკვლეელი უნდა ვიყო? მე?... ვაიმე, ვაიმე!...

ხელები გაიწვდინა საცოდავმა, თითქო უნდა რასმე მოეჭიდოსო, დაბარბაცდა, საზარელის ხმით ამოიკვნესა და გულ-შემოყრილი დაეცა დედა-მიწაზედ.

VI

რა კაცია იყო ჩუმად მაძიებელი ბოიე.

უ მკითხველს ახსოვს, მორისს რომ ციხეში სვამდნენ, მოხელეს, რომელმაც მორისის სახელი და გვარი დავთარში ჩასწერა, ეოცა მორისის ავ-კაცობა, რა ჰნახა ამ ყმაწვილის პატიოსანი და მშვიდობიანი სახე. მაშინ იქ ერთი პოლიციელი იყო, რომელმაც უთხრა: თქვენ ეგრე გგონიათ, დიდი არამზადა უნდა იყოსო. ის პოლიციელი ჩუმად მაძიებელი ბოიე იყო.

ბოიე პატიოსანი კაცი იყო თუ არა? არ იყო. დედამისი იყო ერთი ფარისეველი ღვთის მოყვარე დედა-კაცი და მამა კი არაფერ იცოდა, ვინ იყო. გაიზარდა იეზუიტების ხელში და პატარაობითვე შეეჩვია ჩუმად მაძიებელის ხელობას. იეზუიტებმა ჩაუნერგეს გულში აღამიანის არაფრად ჩაგდება და ყოველისავე სათნოების უარ-ყოფა. ამის გამო, შედგა თუ არა ფეხი ცხოვრებაში, ახალ-გაზდა ბოიემ ბევრი უსიამოვნება ჰნახა

და რადგანაც მისს ზნეობურ კანონებს არავითარი სიმტკიცე არა ჰქონდა, ჯერ პატარა იყო რომ ყრმა-თა სამწყვდეულოში ჩააგდეს და მერე ხომ ციხეშიაც ამოაყოფინეს თავი. იქ ლაქუცობით და პირ-ფერობით, რომელიც იეზუიტებისაგან ესწავლა, მოინადირა ციხის უფროსების გული და ტყუილის ღვთის-მოყვარეობით კიდევ—აბატის გული. ეს საკმარისი იყო, რომ დანაშაული ეპატიებინათ და რადგანაც შეამცნიეს, რომ დიდი მეთვალ-ყურეა და ენა-მტანია-ობაც ძალიან უყვარს, იფიქრეს, ეს კაცი გამოგვადგებაო და ჩუმად-მაძიებელ პოლიციაში ადგილი მისცეს. ამისთანა სამსახური სწორედ ასლი იყო იეზუიტებისაგან გაწურთენილ შაგირდისათვის. სხვა რაც უმოქმედნია და ჩაუდენია ბოიეს სჯობია რომ არა ესთქვათ.

ციხიდან ბოიე პირ-და-პირ გამომძიებელთან წავიდა და უამბო ყველაფერი მორისის დაჭერის შესახებ. როცა ვერშემონმა უთხრა, რომ მე მგონია, ეს ამხანაგია და არა თვითონ მკვლელო, ბოიე დაეთანხმა.

— მე მაგისათვის გიახელით, უთხრა ბოიემ: ეხლა რას მიბძანებთ, რა საქმეს დავადგე?

— ჩვენ ვიპოვეთ ზარაფი, რომლისაგანაც საცოდავს ლეა მედანს ბანკის ბილეთები უყიდნია ამ ბოლოს დროს. ბილეთების ნუმრებიც ხელში გვაქვს. თქვენი ძიება ეხლა ამ საგანზედ უნდა იყოს მიქცეული.

— ყადაღა უნდა დაედოს ამ ბილეთებს.

— მაგის განკარგულება მოვახდინეთ კიდეც რამდენისაზე დღის წინად და ზომიერებაც მიღებულია, რომ იმ ბილეთების გამომჩენელი დაიჭირონ. ძვირფასი ნივთები, რომელიც ლეა მედანისათვის მოებარათ, გაუყიდნიათ ლონდონში მესამე დღესვე ლეა მედანის მოკვლის შემდეგ ასე, რომ ჩვენს მიწერილობას ვერ მიუსწვრია. ნიშნები ნივთების გამსყიდველისა სულ სხვაა და დაჭერილ ყმაწვილ-კაცს არაფერი უგავს. ამ ნიშნების სიას და ბილეთების ნუმერებს გადმოგცემთ ჩემი სეკრეტარი.

— სხვა არაფერი ცნობა არა გაქვსთ?

— არაფერი. მე გამოვკითხავ ფერანს, იქნება გამოვათქმევინო ერთი რამ იმისთანა სიტყვა, რომელიც კვალში ჩავვაყენებს.

— ძალიან ძნელია იმას გამოათქმევინოთ რამე. თვალად ისეთი მორჩილი, წყნარი და უმანკოა. ოჰ, ძალიან ხერხიანი არამზადაა.

— რას ბძანებთ? სულ ყმაწვილია და გამოუცდელი. რაც კი ვიცით და გავგიგონია იმის უწინდელ ცხოვრების თაობაზედ, სულ ყოველი მისი სასარგებლოა.

— ეგ მართალია, მაგრამ გარეგნობით ძნელი არ არის კაცი მოტყუედეს. ნახევარი ხალხი, რომელიც ბედოვლათად ჰჩანან, ჭკუიანი და საქმიანი კაცები არიან. მე თავის დღეში მაგისტანაებში ჩანგალს არ მოვხვდები ხოლმე. ერთი ეს არის ღირსსაცნობი: ღვთის-მოყვარეა თუ არა? თუ არ არის,

ეგ კი ნიმდვილი საბუთია, რომ ცუდი კაცი ყოფილა.

— მე მაგას შევიტყობ, უპასუხა ვერშემონმა და რომ ლაპარაკი გააწყვეტინოს, განუმეორა: გამოართვით სეკრეტარს ნივთების გამსყიდველის ნიშნების სია და ბილეთების ნუმერები.

ბოიემ პატივის-ცემით თავი დაუკრა და გამოვიდა ოთახიდან. კანცელარიაში მიიღო ჯეროვანი საჩუქარი დამნაშავეს დაქვრისათვის და წამოვიდა შინ დასაძინებლად, რადგანაც მთელი დღე ფეხზედ იდგა და მოიღალა. მიუსკის ქუჩაში იდგა. შეაღო კარი თუ არა, მეკარემ შეაჩერა.

— ბატონო ბოიე! ჟთხრა მეკარემ: ეს ეს არის თქვენს ძალუას პელიარის ქვრივს თქვენთან კაცი გამოგეზავნა, ავად არის თურმე და გთხოვთ ეხლავ წახვიდეთ სანახავად.

— კარგი, ეხლავ წავალ, უპასუხა ბოიემ.

ამისი ძალუა პელიარის ქვრივი სენ-პოლის ქუჩაში იდგა. ამ ქუჩაში მივიდა თუ არა ბოიე, შეიტყო რომ ბებერს პელიარის ქვრივს იმ დილით წვეთი მოსვლია და ეხლა კი ცოტა უკედ არისო. შენთან გამოგეზავნაო ქვრივმა კაცი, ამიტომ რომ მისი შეილი ამ ჟამად პარიჟში არ იმყოფებაო. ბოიე მარდად ავიდა კიბეზედ მესამე სართულში და შეშინებული, გაფითრებული შევარდა ქვრივის ოთახში.

— რა დაგმართვია, ძალუავ? დაიძახა მან თვალ-ცრემლიანმა: ავად ხარ? ვაი შენ ჩემო თავო! ვაი

ამ დღის მნახველს!.. რა წამსაც ეს ამბავი შევეიტყე, თავი დავანებე კანცელარიაში ჩემს სამსახურს და აქედ გამოვიქეცი. ეს რა მოგსვლია?

— არაფერი, არაფერი, შვილო, ეხლა უკედა ვარ, უპასუხა ბებერმა, რომელსაც ძლიერ იამა, რომ მაზლის-წულმა ასეთი გულ-მტკივნეულობა აღმოუჩინა და დაუმატა თითქმის ტირილითა: ახ, ჩემი შვილი რატომ შენ არა გგავს?

— მაგაზედ ლაპარაკი ეხლა რა დროსია. ჯერ, ყმაწვილი კაცია, გონზედ თავის დროზედ მოვა. გულის ნუ იშფოთებ, მე აქა ვარ, მე მოგივლი.

— ჰო, ჰო ჩემო კარგო, მე დარწმუნებული ვარ, რომ თავს არ დამანებებ. შენ ჩემი მეორე შვილი ხარ... და პირველზედ უფრო უკეთესი.

— მიბძანეთ რაც გნებავს, ძალო! მე თავისუფალი ვარ და თქვენთან ვიქნები. მე მარტო პატარა ბარათს მივწერ კანცელარიის დირექტორს.

ბოიე ყველას არწმუნებდა, რომ საპრეფექტოში მსახურებს და ამიტომაც პატივი ჰქონდა. ამისი ავან-ჩა-ვანობა ძალუას სახლში ორიოდე სიტყვით გამოიხატება. ამ ბებერ დედა-კაცის შვილი, მეტად პატიოსანი ყმაწვილი კაცი, ცოტა ხელ-გაშლილი და ადვილად ამყოლი იყო. იგი გაება რაღაც სავაჭრო საქმეებში, დაეღუბა ამ საქმეებში ფული, რაც მამისაგან დარჩენოდა და ეხლა დღე და ღამ იბრძოდა, რომ ხელმეორედ თავისი საქმეები გაესწორებინა. დედას ძალიან უყვარდა იგი, მაგრამ ის კი აწუხებდა,

რომ შვილი მეტად თავის-ნების კაცია და ამას გარდა ლაპარაკში ისე უპატიურად იხსენიებდა მღვდლებს და სამღვდელოებს, რომ მოხუცებულს დედას ელდა ეცემოდა ხოლმე. ლუი პელიარი—ასე ერქვა დედაბრის შვილს—არც ერთს შემთხვევას არ დაჰკარგავდა, რომ დედისთვის ან არ წაეკითხნა, ან არ ეამბნა, თუ სადმე მღვდელს ზნეობის წინააღმდეგი საქმე ჩაედინა. დედა-ბერი თითქმის გააფთრდებოდა ხოლმე, სწამებდა უღვთოობას და ეტყოდა: აი შენს ბიძა-შვილს ბოიეს მაინც მიჰბაძე, ღვთის მოყვარების მაგალითიაო. მაშინ ლუიც ხუმრობა გაშვებით ამას ძალიან იწყენდა ხოლმე.

— თავის დღეში ნუ მეტყვიოთ ნურას იმ ფარისეველზედ, იმ უსირცხვილო ენა-მტანიაზედ, ეუბნებოდა ხოლმე შვილი: სჯობს ის აქ არ მოდიოდეს, როცა მე აქა ვარ, თორემ მე ვიცი...

ბოიემ იცოდა, რაც ამბავია ძალუას ოჯახში და ცეცხლზედ ზეთს ასხავდა რაც შეეძლო. ბოლოს იმდენი იხერხა, რომ დედა შვილს წასჩხუბა. ხანდისხან კი დედა-შვილი ერთმანეთს ინახულებდნენ ხოლმე, მაგრამ ძალიან ძვირად. ბოიე ჰყდილობდა, რომ შვილის ფეხი დაიჭიროს ძალუას სახლში, რადგანაც იმედოვნებდა, რომ ძალუა თავის ქონებას თუ სულ არა, ნაწილს მაინც ამას უანდერძებდა. ამიტომაც, როგორც მშვიერი მგელი, ისე ელოდდა თავის ძალუის სიკვდილსა.

— დიახ, ძალო! განაგრძო ბოიემ: სიფთხილეს თავი არ ასტკივა, ვინ იცის რა მოხდეს? ყველაფე-

რი ღვთის ნებაა. სჯობია, რომ მთელი დღე შენ-
თან ვიყო.

— მადლობელი ვარ, შვილო! დილას ძალიან
შემეშინდა, მეგონა ჩემი აღსასრული მოვიდა-მეთ-
ქი. ვეღარასა ვხედავდი, ვეღარა მესმოდა-რა.

— მოძღვარი მაინც მოიწვიეთ, თუ არა?

— არა ჩემო კარგო, მინდა კი რომ მღვდელი
მომიყვანო. აბა ერთი წადი; მაგითი ხომ სიკვდილი
არ მოისწრაფება, მაგრამ გულზედ კი როგორღაც
მოეშვება ხოლმე კაცს.

ამ სიტყვებზედ ბოიემ თვალი დააკვირვა დედა-
ბერს. ძალიან ცუდად უნდა ეგრძნო თავისი თავი
დედაბერს, რაკი ასე გაბედა ლაპარაკიო. ამის შემ-
დეგმა ლაპარაკმა უფრო დაარწმუნა, რომ დედა-ბრის
საქმე წასულია.

— ლუისაც დეპეშა გაუგზავნე, შენ გეთაყვა,
იმისი ნახვა მინდა. ნუ მისწერ კი, რომ მღვდელი და-
ვიბარე.

„სწორედ წასულია ძალუა ჩემის საქმეო“ იფი-
ქრა ბოიემ რაღაც ბოროტის სიხარულითა: ჩემს თავს
უნდა ვუპატრონო, თორემ ლუკმა ხელიდამ წა-
მივაო“.

ჯერ ყველაზედ უწინარეს დედა-ბერს ნუგეში
სცა, ფეიცებოდა, რომ თქვენ სამაგისო არა გიჭირთ
რაო; მერე ადგა და წავიდა, რომ ჩვეული ექიმი მო-
ჰგვაროს და თავისი საკუთარი მეგობარი მღვდელი
მოიყვანოს.

— ჩემო სულიერო მამაო, უთხრა ბოიემ მღვდელს, ტირილითა და ქვითინითა: მე საშინელი უბედურება მეწვია, — ძალუა, რომელმაც გამზარდა როგორც ღვიძლმა დედამა, მიკვდება. ერთი ეგლა მყვანდა მთელს ქვეყანაზედ, მარტო ეგლა მიყვარდა და ეხლა ვშიშობ, რომ მაგასაც ღმერთი წამართმევს.

— თუ ნება ღვთისა ეგეთია, შვილო ჩემო, შენ უნდა მოწიწებით დაემორჩილო. უკეთესს ქვეყანაში გადიყვანს უფალი. ხოლო უნდა ეცადოთ, რომ გარდაცვალება მისი ქრისტიანულის წესით იქმნას.

— მამაო, მეც ვიცი რომ უნდა მოწიწებით დავემორჩილო ღვთის ნებას, მაგრამ მწუხარება ძნელი რამ არის. თვითონ ძალუასაც ჰსურს ქრისტიანულად აღსრულდეს და თქვენს წასაყვანად გაიხელოთ. მე არ ვიცი, საკუთარი მოძღვარი ჰყავს თუ არა ძალუა ჩემს, ეხლა კი უფრო ის ირჩია, რომ უცნობს ღვთის მსახურს გაენდოს.

— მე ეხლავ ავესრულებ სურვილსა, ჩემო შვილო!

— ძალუა ჩემი სწორედ წმინდანებშია შესარიცხი, განაგრძო ბოიემ მინამ მღვდელი მზადებაში იყო წასასვლელად: შვილი კი საძაგელი რამა ჰყავს, არა სწამს რა, არც სინიდისი აქვს, არც პატიოსნება; სიცოცხლეს ის უმწარებს ძალუა ჩემს. მამა მისი და ბიძა ჩემი რომ გარდაიცვალა, იმ არამზადამ სულ გაფლანგა მამის მონაგარი და ეხლა ძალუა ჩემს არ უნდა მემკვიდრეობა იმას დაუგდოს, რადგანაც ეშინიან, რომ გააფუჭებსო. თუნდ ეგ არ იყოს, მე უფ-

რო მახლობელი შვილი ვარ, ვიდრე ლუი, თუ სახეში ვიქონიებთ ჩემს გულითად სიყვარულს ძალუა ჩემის მიმართ. თუმცა ძალუა ჩემი ძალიან მდიდარი არ არის, მაინც კარგა ფული აქვს და მე ძალიან მადლობელი ვიქნებოდი თქვენი, მამაო, თუ დაუშლით, რომ თავისი ქონება მთლად არ დაუგდოს იმ კაცს, რომელიც მარტო სახელით არის შვილი და არა საქმით. თქვენ მე კარგად მიცნობთ, მამაო, და მიმიხვდებით, რომ მარტო ჩემის თავის სარგებლობაზედ არ ვლაპარაკობ. ბევრი ღარიბი კაცია, რომელსაც ძალუა ჩემი ხელს უმართავდა და, თუ ძალუა მოინდომებს, მის მაგიერობას გაუწევე იმ უბედურებს. ღმერთმანი! ცოდვაა თუ იმ უბედურებს უპატრონოდ დასტოვებს, მერე ვის გულისათვის?

— მე თქვენ მეტად კარგად გიცნობთ, შვილო ჩემო, და ვერაფერს ცუდს ვერ შეგწამებთ. მე თქვენს ნათესავს მოვაგონებ მას, რაც, ჩემის აზრით, მისი ვალია და დავითანხმებ, რომ აღასრულოს თავისი უკანასკნელი მოვალეობა.

ბოიკმ დიდის მოწიწებით მიიყვანა მღვდელი დედა-ბერთან. დედა-ბერმა იცოდა რაც ამბავია მის თავს, ტყუილ იმედებით არ ჰნუგეშობდა და ამიტომაც ძალიან იამა მღვდლის მოსვლა.

— მადლობელი ვარ, შვილო, უთხრა დედა-ბერმა ბოიკს: ჩემი მოძღვარი უსათუოდ ვერ გიპოვნია და სხვა მღვდელი მოგიყვანია. კარგად გიქმნია, მე ვგრძნობ, რომ ცუდადა ვარ.

ბოიე ოთახილამ გავიდა, გაიხურა კარები და ყური კლიტის ჯუჯრუტანას მიაკრა, აგება გავიგონო რამეო.

საწყალი დედა-ბერი გაენდო, აღიარა რალაც ცოდვები და უფრო ყველაზედ მეტად იმას ჰნანობდა, რომ შვილს მეტად სასტიკად ვექცევოდიო. მღვდელმა ბოიეს ჰანგზედ გაუბა ლაპარაკი, მაგრამ დედა-ბერმა გააწყვეტინა სიტყვა.

— არა, მამაო, ლუი პატიოსანი კაცია, სთქვა დედა-ბერმა: მართალია მამის მონაგარი შემოეხარჯა, მაგრამ ბედოვლათობაში არა გაუფუჭებია რა, დღე და ღამ საქმეში იყო და ბედი არ დაეხმარა. კარგი შვილია და მეტად კეთილშობილი კაცია. რჯულის წინააღმდეგი არ არის, მხოლოდ გარეგანს წესს არ ასრულებს. ის ჩემზედ უფრო მომეტებულიად შეეწევა ღარიბებს ჩემს შემდეგ და აი რის გამო არ მინდა, რომ ანდერძი სხვის სახელზედ შევადგინო. ყოველი რაც კი მახადია, ჩემის შვილის კუთვნილებაა და როცა მოვკვდები პირდაპირ იმას ჩაჰბარდება, როგორც ჩემს მხოლოდ შობილს შვილს.

— კაცი ყოველთვის სამართლიანად უნდა იქცეოდეს. იქნება სხვა ნათესავებიცა გყვანდეთ, რომელთაც თქვენ უყვარხართ შვილზედ არა ნაკლებ და რომელთაც ისე უყურებდით როგორც ღვიძლს შვილებს.

— თქვენ იქნება ბოიეზედ ჰლაპარაკობთ. კაი ბიჭია, მაგრამ კარგი თანამდებობა აქვს და ბედნიე-

რად სცხოვრობს. თვითონვე ხშირად უთქვამს ჩემთვის, მე ჩემთვის კარგადა ვარ და არაფერს ვსაქიროებო. თუნდ ეგ არ იყოს, თუ რამ გაუჭირდა, თვითონ ლუი უპატრონოდ არ დააგდებს.

მღვდელმა გააბა ლაპარაკი ეკლესიაზედ, ლარიბებზედ, რომელიც დავიწყებას არ უნდა მისცეთ ამისთანა დროსაო, მაგრამ ამაოდ.

ბოიემ ყური მოაშორა ამათ ლაპარაკს. ტანში გაიმართა, წარბი ჩამოუშვა და ტუჩების კვნეტით წაიდუღუნა:

— მაშ კარგი! ყველაფერს იმას აძლევ განა?.. მე კი არაფერს?.. მაგასაც ვნახავთ! არა მიანდერძე რა განა! დამაცა!..

როცა მღვდელმა კარი გამოაღო, ბოიემ მაშინვე მწუხარების სახე გაიკეთა და ნაღვლიანად ჰკითხა:

— რაო, მამაო, ძალუა ძალიან ცუდად არის განა?

— ღირსეული, წმინდა დედა-კაცი ყოფილა, უთხრა მღვდელმა, რადგანაც პირ-და-პირის პასუხის თქმას მოერიდა: შვილს შეატყობინეთ?

— დიად, დეპეშა გავუგზავნე.

— მეორეც გაუგზავნეთ. საჭიროა, რომ მოასწროს. შეუთვალეთ, რომ აღარ დაიგვიანოს. მშვიდობით, ჩემო მეგობარო, ილოცეთ ძალუა თქვენი სათვის.

წავიდა მღვდელი თუ არა, ეჭმიც მოვიდა. შეხედა თუ არა დედაბერს, მაშინვე მიხედა რა ღლე-

შიაც არის. წამალი დაუწერა, ორიოდ სასუგეშო სიტყვა უთხრა და როცა კიბეზედ გამოვიდნენ ისა და ბოიე, უთხრა ბოიეს:

— ძალუა თქვენი უკანასკნელ დღეშია; დიდი ამბავი იქნება რომ ხვალამდე გაახწიოს. ეს მეოთხედ დაეცა წვეთი, დამბლა მოუვიდა. ერთს საათს უკან, ენაც დაეხმის... ეხლავე უნდა შეატყობინოთ ლუის, მისწერეთ, რაც შეიძლება ჩქარა წამოვიდეს. თავის დღეში სანანურად გაუხდება, თუ ცოცხალს არ მოუსწრო.

— მე დეპეშა დიდი ხანია გავუგზავნე.

— მიკვირს, აქამდე რად დაიგვიანა. აქ ხომ სულ ერთის საათის სავალია რკინის გზით. მეორე დეპეშა გაუგზავნეთ; საქმე ძლიერ საშურია.

— მე ეხლავ გავიქცევი სატელეგრაფოში, უთხრა ბოიემ.

— კარგი, თქვენ წადით და მალე კი დაბრუნდით, მე ავადმყოფთან ვიქნები. მარტოდ დაგდება არ შეიძლება.

ბოიემ მოატყუა მღვდელიც და ექიმიც; დეპეშა არ გაეგზავნა თავის ბიძაშვილისათვის. ეხლა კი როცა ექიმმა დაარწმუნა, რომ ერთს საათს შემდეგ ენა დაეხმისო, გული დაუწყწარდა, გაიქცა დეპეშის გასაგზავნად და გზა-და-გზა მიდუღუნებდა: „მინამ ის მოვა, მე ჩემს საქმეს გავარიგებო.

ექიმი მომაკვდავ დედაბერთან შევიდა.

— ჩვენო კეთილო, მარიანავ, უთხრა ექიმმა დედაბერს: ნუ გეშინიანთ, ეგ იმისთანავე ავად-მყო-

ფობაა, რომლისაგანაც მე ამას წინად მოგარჩინეთ. თქვენ მალე უკედ შეიქმნებით, მაგრამ სიფთხილეს მაინც თავი არ ასტკივა; არ იქნება ურიგო რომ თქვენი საქმეები ცნობაში მოიყვანოთ. მაგით ხომ სიკვდილი არ მოგიჩქარდებათ. თქვენი შვილი ლუი ეხლა გონებაშია ჩავარდნილი, შესაძლოა ავად-მყოფობა გაგიძლიერდეს და ლუისათვის საჭირო იქნება იცოდეს რა მდგომარეობაშია თქვენი საქმეები.

— ბატონო ექიმო, უპასუხა დედაბერმა დასუსტებული სხით: მეც ეგრე მსურს. ყოველისფერი მე მინდა იმას ჩავაბარო და ჩემთან ვამყოფო.

— მაგაზედ უკეთესს ვერას იზამთ.

— მე ბანკის ბილეთები მაქვს, რომელნიც მე არ მეკუთვნიან; გირაოდ მაქვს. ეს მინდოდა შემეტყობინებინა ჩემის შვილისთვის. სხვა ყოველი ნოტარიუსთანა მაქვს. ლუი ყველაფერს ნოტარიუსისაგან მიიღებს.

— მინამდე ხომ არ გნებავთ მე მომანდოთ რამე?

— არა, არა. ჩემს საქმეებს მარტო ჩემს შვილს შევატყობინებ.

— გვარები მაინც მიბძანეთ ვისაც თქვენგან ფული უსესხნია.

— ვერ გეტყვით, ვერ! მაგას მარტო ჩემს შვილს ვეტყვი.

ექიმი ორ ცეცხლ შუა იყო. ვერც ეთქვა პირდაპირ, რომ უკანასკნელ დღეში იყო, რადგანაც შიში გულს უფრო გაუხეხებდა და იმის ჯაფრიც ჰქონ-

და, რომ ვაი თუ ლუიმ ველარ მოუსწროსო. ექიმი დიდი ხნის მეგობარი იყო ამ ოჯახისა და ძალიან ეჯავრებოდა ბოიე. იცოდა რომ ქვეშ-ქვეშა კაცია. მბეზლარი, ენა-მტანია და, რასაკვირველია, ექიმი თავის დღეში არ ურჩევდა მომაკვდავს დედაბერს, რომ შენი საქმეები შვილის მოსვლამდინ ბოიეს ჩააბარეო.

ბოიე რომ მოვიდა სატელეგრაფოდამ, დებეშის გაგზავნის ბარათი აჩვენა ექიმს. ექიმი გამოეთხოვა დედაბერს და შინ წავიდა, უთხრა კი ბოიეს, რომ თუ ვინიცობაა ლუი გვიან მოვიდეს და დედაბერს ენა წაერთოს, შემატყობინეთო.

ბოიე მარტო დარჩა მომაკვდავ დედაბერთან. საწყალს დედაბერს ყური კიბისაკენ ეჭირა და ხმაურობა რამ რომ მოესმოდა, ეტყოდა ხოლმე ბოიეს უფრო და უფრო სუსტის ხმითა:

— აბა ჰნახე, ლუი ხომ არ არის...

ბოიე ცოტა ხანს იჯდა დედაბერთან და მერე სამზარეულოში გავიდა, რომ რაღაც სასმელი მოუმზადოს სნეულისა და როცა უკან დაბრუნდა ელდა ეცა. დედაბერს უაზროდ გაშტერებოდა მინად ქცეული თვალეები და ენა ჩავარდნოდა. სიკვდილის მომასწავებელი ზარი უცემდა გულში. ელდამ მალე გადუარა, სახეზედ დაეტყო რაღაც ღვარძლით სავსე სიხარული, თავ-მოწონებით თავი მაღლა აიღო და სთქვა:

— ძლივს აქაურობის პატრონი მე არ გავხდი! მერე მიუბრუნდა დედაბერს, რომლის ჩამქრალი თვა-

ლი გაშტერებით შეაჩერდა ამას და ბოროტმა ბოროტის ღიმილით წამოიჰახა: აი შე სულელო ბებრუცანავ, არ გინდოდა განა ჩემთვისაც დაგეგდო რამე. მაშ კარგი, რასაც ვნახავ, მე თვითონ ავიღებ. ჩემს თავს ცარიელს არ გავუშვებ აქედამ.

მომაკვდავს თვალები ისე აუბრიალდა თითქო ცეცხლი წაეკიდაო, მაგრამ ღონე აღარა ჰქონდა ან დაძრულიყო, ან ხმა ამოელო. ისე უნუგეშოდ, უღონოდ, უმწედ დარჩომილი თვალს ადევნებდა ყოველს მოძრაობას ამ ნამუს დაკარგულ ქურდისას.

— არ გინდოდა განა ჩემთვისაც მოგეცა რამე, განაგრძო ბოიემ: მაშ ჩაძაღლდი, შე ქოთაკო, და მინამ შენი ლუი მოვა, მე ჩემთვის კაი ლუკმას გადავიგდებ...

ხელ-ახლად მოჰყვა მხეცურად ხარხარს, დაავლო ხელი გასაღებებს, ბებრის ზანდუკს შეურჩია ერთი მათგანი, გააღო და მოჰყვა ქაღალდების ქოთებას. ოთახში დუმილი იყო, მარტო კედლის საათის რაკა-რუკი ისმოდა და გულის ფეთქა მომაკვდავისა.

დედაბერი უძრავად იწვა ლოგინზედ სრულებით უმწეოდ, თუმცა სრულ გონებაზედ კი იყო. ყველაფერს ჰხედავდა, ყველაფერი ესმოდა. ჰგრძნობდა საწყალი, რომ სიკვდილი თან-და-თან ეპარება. ჰცდილობდა დაეძახნა, მაგრამ ამით უფრო თავს ისუსტებდა. უნდოდა ეთქვა, რომ ბანკის ბილეთები, რომელნიც ზანდუკში იპოვა ბოიემ, სხვისაა და მხო-

ლოდ გირაოდა მაქვსო, მაგრამ ენა ვეღარ დასძრა. ის საძაგელი უნამუსო კაცი, რომელსაც ერთს დროს შვილს ამჯობინებდა, ქურდი იყო და სხვა არა რა და ეხლა სულთა-ბრძოლის დროს სძარცვავდა უმწეო დედაბერს, სტაცებდა სხვის საქონელს და ამით სამუდამოდ ჩირქს აცხობდა დედაბრის პატიოსანს სახელსა.

თვალი დაუბნელდა კიდევ დედაბერს, როცა ბოიემ დაბეჭდილ ქალაღში შეხვეული ბანკის ბილეთები იპოვა. გახსნა და სიხარულით დაიკვილა როცა ჰნახა იმოდენა უსახელო ბილეთები და გულდინჯად გადათვალა და იანგარიშა რამდენია.

— ბებერს არ უთქვამს, არასოდეს, რომ ამოდენა ფული ჰქონიყო, სთქვა გახარებულმა ბოიემ: ამოდენა ფულს ქონებას ეძახიან. ეხლა კი, ჩემო ძაღუა მარიანავ, ჩემი წილი მივიღე და შენ აღარ გემდურები. ეხლა შეგიძლიან მშვიდობიანად მოჰკვდე... სხვა არა იყოს-რა, შენი ქონება სამართლიანად გავიყავით. მე ეს მერგო და ლუმი კიდევ ის ირგუნოს, რაც ნოტარიუსთან არის.

ბოიე მოვიდა მომაკვდავ დედაბერთან და დააკვირვა თვალი.

— მიბძანდება! ბევრი აღარ დარჩომია, წაიდუღუნა თავის-თავად: მაინც კარგა ხანს გასტანა. მთელი ოთხი საათია სულთ ებრძვის და არ იქნა, ვერ მოკვდა.

მერე ისევ ზანდუკს მოუბრუნდა, როგორც იყო ისევ ისე ჩაალაგა ქალაღდები, და ბანკის ბილეთები

კი ჯიბეს იკრა. ბოლოს ისევ დაკეტა ზანდუკი, გამოვიდა ოთახიდან, ჩამოვიდა კიბეზედ და თვალითა-
გან ცრემლი სდიოდა, მითამ და სწუხს.

— ძალუა თქვენი როგორა ბძანდება? ჰკითხა მეკარემ.

— კვდება ჩემი საწყალი ძალუა მარიანა, ჩემი მეორე დედა! უპასუხა გულ-ამოჯდომით ბოიემ: ვაიმე უბედურს, ვაიმე!

— გული დაიმშვიდეთ, ბატონო ბოიე! რაზედ სტირით ეგრე, რა ვუყოთ! თქვენი ძალუა იმ ხანში იყო, რომ დღეს არა, ხვალე ეგ უბედურება უნდა შემთხვეოდა. რა ვუყოთ? ყველა კაცი სიკვდილის კერძია.

— მართალია, მაგრამ მძიმე რამ არის კაცმა თავის თვალით ჰნახოს უკანასკნელი წუთი საყვარელის აღამიანისა. ლუიკ არ მოვიდა... ის მაინც მოსულიყო, საწყალი ძალუა მშვიდობიანად მაინც დახუჭავდა თვალს.

— მაშ იმედი აღარ არის?

— არა! ამ ერთის საათის წინ სულთა-ბრძოლა მოუფიდა... ველარავის სცნობს. მე მღვდელთან მივდივარ, რომ აღსასრულის ლოცვა შევუკვეთო.

— ღმერთმა აცხონოს! წარმოსთქვა მეკარემ, მოწიწებით პირჯვარი გადიწერა და გაიფიქრა: „საწყალი ყმაწვილი კაცი მებრალება! დედასავით ჰყვარებია“.

ბოიე მღვდელთან წავიდა, შეუკვეთა ლოცვა და მერე შინისკენ გაიქცა. მაგრამ მანამ კარებში შევიდოდა, მწუხარის და ნამტირალევის სახე გაიკეთა.

— რა დაგმართვიათ? ჰყითხა ახლა აქაურმა მეკარემ, რაკი ბოიე ნამტირალევი ჰნახა: ძალუა თქვენს ხომ არა ასტეხია-რა?

— გადაიცვალა! უპასუხა ბოიემ და ხმა-მალლა მოჰყვა ქვითინს.

— მებრალეებით, ბატონო ბოიევ! მარტო ეგ იყო თქვენი კეთილის-მყოფელი ნათესავი.

— ეგ იყო, ეგ! ეხლა რაკი ღმერთმა ძალუა მარიანა წამართვა, აქ პარიეში რალა უნდა გავაკეთო, აქ აღარ დავდგები, უნდა წავიდე აქედამ.

— რას ბძანებთ! მწუხარებამ ეგრე როგორ უნდა დაგიმორჩილოთ. სამსახურს რალას უზამთ?

— გამოვალ სამსახურიდამ და სადმე პარიეს გარედ ბინას მოვიკიდებ. ჩემი მცირე ქონება საცხოვრებლად მეყოფა.

თუმცა ქონების ხსენება ბოიესაგან პირველი იყო, მაგრამ მეკარეს არ ეოცა, სამსახურის კაცია და ერთი-ორიოდ გროშს როგორ ვერ მიაგდებდაო.

— თუ რაშიმე მე თქვენთვის საჭირო ვარ, მიბძანეთ, არაფერში დაგზარდებით, უთხრა მეკარემ.

— მაღლობელი ვარ. მე იმის შვილს ველი. თუ ისურვებს, მე მოვუდგები მთელი ღამე მიცვალებულს. აქ იმისთვის მოვირბინე, რომ პატარა ჯვარცმა წაიღო და მიცვალებულს გულზედ დაუუსვენო.

ამის თქმაზედ, ბოიე მოშორდა და სწრაფად ავიდა თავის სადგომში.

— აი მართებული კაცი! გაიფიქრა მეკარემ: ნეტა ბედი რატომ არა სწყალობს ამისთანა კაცი კაცებს.

— თავის ოთახში რომ შევიდა, ბოიემ ფთხილად დაკეტა კარები, ჩამოუშვა თარღები ფანჯრებზედ, მერე საიდუმლო ყუთში ჩააწყო ბანკის ბილეთები, რომელიც ძალუა მარიანას მოჰპარა. ქალადი, რომელშიაც გახვეული იყო ეს ბილეთები და სწვა და ბილეთების ნუმერები ცალკე გადმოსწერა. აქ უეცრად მოაგონდა, რომ დაავიწყდა და არ გამოართვა სეკრეტარს იმ ბანკის ბილეთების ნუმერები, რომელიც ლეა მედანს მოჰპარეს, თუმცა გამოძიებელმა უბძანა, რომ გამოართვიო.

— უფრო კარგია, იფიქრა ბოიემ: მე იმ საქმეზედ ეხლა ხელში არაფერი ქაღალდები მაქვს, დღეს მორის ფერანის დაჭერისათვისაც ხომ ფული მივიღე; ეხლა სწორედ ასლია ქაღალდი მივცე და სამსახურიდამ გამოვიღე, წავალ და ჩემთვის ვიცხოვრებ. მადლობა ღმერთს, ფულიანი კაცი ვარ ეხლა.

დაჯდა მაშინვე და დასწერა:

„მოწყალეო ხელმწიფე!”

„მე დიდი უბედურება შემემთხვა. შინ რომ მოვედი, მითხრეს რომ ძალუა ჩემი, რომელიც ჩემი

ငွေထူပေပေ ‘မြဲသဲရ ဂုဏ်သေ့ နာမံသီရိပင် ဂုဏ်သေ့ပေပေ ထေပ
-မိန့်ပေသဲသဲ-သမိသိ လေသီရိ မြဲ -မြဲသဲသဲသဲ သဲသဲသဲ- —

:လိမ္မာ

-သေ့သေ့ ထေပပေသဲသဲသဲရိ လဲ ပရိသေ့ လေသီရိလဲ

“ဂုဏ်သေ့ပေ ဂုဏ်သေ့ မြဲ လိမ္မာ ‘ငြိမ နာမံ
သဲသဲသဲသဲသဲရိ ဂုဏ်သေ့ပေပေ ပင် သဲသဲသဲသဲ သဲသဲသဲသဲသဲ
ပေသဲသဲ ‘ဂုဏ်သေ့ပေ သဲသဲသဲ ဂုဏ်သေ့သဲသဲသဲသဲ ဂုဏ်သေ့ပေ
-လဲ သဲသဲသဲ လိမ္မာ ‘ဂုဏ်သေ့သဲသဲသဲသဲ လိမ္မာ နာမံသီရိ
-ပင် သဲသဲသဲသဲသဲ ပေသဲ ‘ဂုဏ်သေ့ပေ ဂုဏ်သေ့ပေသဲသဲ ဂုဏ်သဲ
-သဲ မြဲ သဲသဲသဲသဲသဲ ဂုဏ်သေ့သဲသဲ ဂုဏ်သေ့သဲသဲသဲ”

•ဂုဏ်သဲ

-ပင်သဲ ဂုဏ်သဲ လိမ္မာ ‘ငြိမ သဲသဲသဲသဲသဲသဲ ဂုဏ်သေ့သဲသဲသဲ
လဲ သဲသဲသဲသဲသဲသဲသဲသဲ သဲသဲသဲ လဲသဲ ‘ဂုဏ်သဲ
-သဲသဲ ဂုဏ်သဲသဲ ဂုဏ်သဲ ဂုဏ်သဲသဲသဲ သဲ ဂုဏ်သဲသဲ ပေသဲသဲ
ပေသဲ သဲ ‘ဂုဏ်သဲသဲ ဂုဏ်သဲ သဲသဲသဲသဲသဲ ပေသဲဂုဏ်သဲသဲ
ပေသဲ လဲ ဂုဏ်သေ့သဲသဲသဲသဲ ဂုဏ်သဲ ပေသဲသဲသဲသဲသဲသဲ သဲသဲသဲသဲ
-သဲသဲ ဂုဏ်သဲသဲသဲသဲ ပေသဲ ‘လဲသဲသဲ မြဲ ‘သဲသဲသဲသဲသဲ လဲ
-ပေသဲသဲသဲသဲ ‘ပေသဲသဲသဲသဲ သဲသဲသဲသဲသဲ ‘သဲသဲသဲသဲ”

•ပေသဲ

-လိ လဲသဲသဲ မြဲသဲသဲသဲသဲ ဂုဏ်သဲ သဲသဲသဲ သဲသဲသဲ မြဲသဲ
ဂုဏ်သဲသဲသဲသဲ မြဲသဲသဲသဲ ထေပပေသဲသဲသဲ သဲသဲ လဲသဲ
ပေသဲသဲ ‘လဲသဲသဲ ဂုဏ်သဲသဲ လိမ္မာ လဲ ဂုဏ်သဲသဲသဲသဲ ဂုဏ်
-လဲ သဲသဲသဲသဲသဲ လဲသဲသဲသဲ ပေသဲသဲ သဲသဲသဲသဲသဲသဲ ‘ငြိမ
-သဲသဲ လဲသဲသဲ လိမ္မာ ‘သဲသဲသဲသဲသဲ ပေသဲ ဂုဏ်သဲသဲသဲသဲ
‘လဲသဲသဲသဲသဲ လဲသဲသဲ သဲသဲသဲ ဂုဏ်သဲသဲသဲသဲသဲ ‘သဲသဲသဲသဲ
-သဲသဲ ပေသဲသဲသဲ ဂုဏ်သဲ သဲသဲသဲသဲသဲသဲ သဲသဲသဲသဲ ‘ပေသဲသဲသဲ
ငြိမသဲသဲ မြဲ ‘သဲသဲသဲ သဲသဲသဲ ဂုဏ်သဲသဲ ‘သဲသဲ သဲသဲသဲ
ငြိမသဲသဲ

ადგილას, საცა ვერ მომწვდება შურიანი თვალი ნა-
ცნობისა, რომელსაც ჩემი უეცარი გამდიდრება ეჭვს
რასმეს მოჰგვრიდა.

გამოვიდა შინიდან, ფოშტის ყუთში ჩაავლო
თავისი არზა და გაჰქანდა ძალუა პალიარის სახლი-
საკენ. საწყალი ჯერ არ გადაცვლილიყო, მაგრამ
უკანასკნელ წამშილა იყო.

— „ეხლავ გათავდებაო, იფიქრა ბოიემ, მივიდა,
დახედა მომაკვდავს, მერე თახჩილამ გადმოიღო ღვი-
ნო, ერთი ჭიქა სავსე დაასხა და გადაყლაპა უსვენე-
ბლივ: უჰ, რა რიგად ცხელა, დავიღალე, სთქვა მან
ბოლოს.

უნდოდა საქმელი რამ ებოვნა ოთახში, მაგრამ
ამ დროს კარიც დაურაკუნეს. ტუჩები მოიწმინდა
და თვალ-ცრემლიანი წავიდა კარის გასაღებად.

საწყალს დედა-ბერს ხრიალმა უეცრად უკლო
და თითქო გულზედ მოეშვაო. ჩამქრალი თვალები
ისევ გამოუბრწყინდნენ და კარებს შეაჩერდნენ. კაცს
ისე ეგონებოდა, თითქო დაიწურჩულა: „ჩემი შვი-
ლიაო.“

კარი გაიღო და შემოვიდა ყმაწვილი-კაცი. არც
კი შეხედა ბოიეს, მაშინვე მივარდა მომაკვდავს დე-
და-ბერსა და ხმა-მალლა ჩასძახა:

— დედი, დედი! მე ვარ, მე!

ამ ძახილმა, ამ ხმამ შეურყია მთელი აგებულე-
ბა მოხუცებულსა. საწყალმა წამოიწია, თითი გაიშვი-
რა ზანდუკისაკენ და ძლივ-ძლივს გამოსთქვა:

— ლუი... იქ... წაიღ...

თქვა ეს თუ არა, და სულიც დალია შვილის ხელზედ. შვილს ეგონა გულს შემოეყარა და ფთხილად მიასვენა ბალიშზედ.

— ოჰ ღმერთო, ღმერთო ჩემო! გულ-შემოეყარა! სთქვა ლუიმ: დედი შენი ჭირიმე, დედი! აბა შემომხედე მე ვარ მე, შენი ლუი.

მხოლოდ ეხლა, როცა აქეთ-იქით მიიხედ-მოიხედა გულ-აშფოთებულმა და იმედ-გადაწყვეტილმა, შენიშნა, რომ ბოიე იქ არის. ბოიე იდგა კუთხეში გაფითრებული და მთელის ტანით კანკალებდა. საშინელი წამი გამოიარა, როცა მომაკედავმა თითი გაიშვირა ზანდუკისაკენ და უკანასკნელი სიტყვები წარმოსთქვა. ყურში უბზუოდა მთლად ეს სიტყვები, რომელიც დედა-ბერს უნდოდა ეთქვა და ვერა სთქვა:

— ლუი, მაგან იქილამ წაიღო ფულიო.

— შენა ხარ, უთხრა ლუიმ ბოიეს; შენ ყვავსავით ყოველთვის იქა ხარ ხოლმე, საცა უბედურებაა. რას უდგებარ, განა ვერა ჰხედავ რომ გული შემოეყარა?

— ეგ გულ-შემოყრა არ არის, ლუი. ექიმმა წინადვე გამიმჟღავნა. უბედურება გვეწია.

— რას ამბობ! დაიძახა ყმაწვილმა-კაცმა, მივარდა დედას, გადაეხვია, დაეცა მუხლებზედ და საცოდავად დაიწყო ქვითინი.

— მე ექიმთან გავიქცევი, სთქვა ბოიემ და გავიდა ოთახიდან.

როცა ექიმი მოვიდა, ლუი ისევ ისე დაჩოქილი იყო მიცვალებულის წინ და როგორც ბაშვი ისე სტიროდა.

— გათავდა ყველა! მე აღარა მყავს დედა, სთქვა ლუიმ და მიაწოდა ხელი ექიმს.

— მე წინაღვე ვიცოდი. რად დაიგვიანე? ჰკითხა ექიმმა.

— მე მაშინვე წამოველ, რა წამსაც დეპეშა მივიღე, უპასუხა ლუიმ.

— ორი დეპეშა უნდა მოგსვლოდა.

— არა, ერთი მივიღე ორს საათზედ. აი რა სწერია: „თუ დრო გქონდეს, წამოდი, დედა-შენი ავად არის.“ ხომ გესმის, რომ ამ უბედურებას ვერც კი ვიფიქრებდი. ერთი ათი წუთიც რომ დამეგვიანა, ვეღარც კი მოვუხსწრობდი:

ექიმმა მოიხედა, რომ შეხედოს ბოიეს, რომელიც თან მოჰყვა, მაგრამ ბოიეს ჰკუთვნებოდა და გაპარულიყო, არა მკითხონ-რაო.

— ეს სულ მაგ ფარისევის ეშმაკობაა, სთქვა ექიმმა.

VII

ბოიეს წასვლა.

ეი პალიარმა გადუხადა დედას თავისი უკანასკნელი ვალი. როცა ყოველივე რაც რიგია აუსრულა, ნოტარიუსი ჰნახა. ნოტარიუსს ძალიან ეოცა, როცა ლუიმ უთხრა, რომ მაგის მეტი, რაც თქვენა გაქვთ, დედა-ჩემს არა დარჩენია რაო. მით უფრო უკვირდა, რომ დედა-ბერს ეხლა-ხან გაეყიდნა თავისი სახლები. ლუიმ ყური არ ათხოვა ამ ამბავს, იფიქრა, რომ იქნება დედა-ჩემმა ეკკლესიას ან სამადლო საქმეს რასმეს შესწირა ფული, რადგანაც ამ ბოლოს დროს მოხუცებული სულ ამისთანებზედ იყო გადაგებულიო. თუ უსესხებია ვისთვისმე, ეს ხომ არ დაიმაღება, გამოჩნდებაო. უფრო იმიტომ აღარა დასდია რა ნოტარიუსის გაოცებას, რომ თვითონ უამისოდაც კარგა ფული დარჩა.

როგორც პატივ-მცემელი შვილი, კეთილად მახსენებელი დედისა, ლუი ისევ იმ სახლებში დარჩა, საცა ბოლოს დროს მისი დედა იყო და წინად მამაც სცხოვრობდა და ყოვლისფერი შეუცვლელად დააგდო, როგორც მოხუცებულის დროს იყო. რადგანაც მარტო იყო და მომხმარებელი არავინა ჰყვან-

და, თვითონ მოამზადა ყველაფერი, თავის ხელით დაწერა ბარათები და მიიწვია ნაცნობები. ბევრისა არ იცოდა, ვინ იყო ნაცნობი დედისა, ამიტომაც დედის სიკვდილი ვერ შეატყობინა ტიუსსოს, რომელსაც ამის გამო გაგებული არა ჰქონდა სიკვდილი დედა-კაცისა, რომლისაგანაც ფული ჰქონდა ნასესხი და რომელსაც ამ ფულში ბანკის ბილეთები დაუგირავა.

ბოიე მარტო მაშინ გამოცხადდა, როცა ყველა სამზადისი გათავებული იყო და ნაცნობები მოდიოდნენ, რუმ უკანასკნელი პატივი მისცენ მიცვალეზულს. ექიმმა დროებით თავისთან გადიყვანა ლუი, რომ ამ ტყუილს გულის-კვნესას და გაზეპირებულ სიტყვებს სამძიმრებისას მოაშოროს. ბოიე კი არ მოშორდა მიცვალეზულს. ამის ფარისევლობისათვის ასლი მოედანი იქ იყო იმ ჟამად. ყველანი, ნამეტნავად მოხუცებული დედა-კაცები, აღტაცებაში მოდიოდნენ და ამბობდნენ: რა ღვთის მოშიში კაცია! რა რიგად ჰყვარებია თავისი ძალუა! ბოიე დაჩოქილი იდგა თითქმის მთელი დღე კუბოს წინ. ჰლოცულობდა, სტიროდა, ოხრავდა და გულში ხელს იცემდა, თითქო მწუხარებისაგან აღარა ესმის-რაო. ვინც კი ჰნახა ყველა ამბობდა, რომ მაზლის-წული ასე სწუხსო და ღვიძლი შვილი კი მოვიდა, დახედა, მკვდარს თავი დაანება და კისერზედ მოახვია ბიძაშვილს, რომელსაც მიცვალეზულისაგან ხელსახოციც არ დარჩენია, რომ ცრემლი მოიწმინდოსო.

მხოლოდ სასაფლაოზედ მოიგო ლუიმ გული მეზობლებისა. როცა დედის კუბო ჩაასვენეს საფლავში, მართალის გულით მწუხარეს ლუის გულ-შემოყარა და ძლივს მოაბრუნეს. მაგრამ აქაც კი ბოიემ თავის ნამტირალევის თვალებით მიიზიდა ყველას ყურადღება.

როცა ყველაფერი გათავდა და ლუი, ექიმის მკლავზედ დაყრდომილი, შინისაკენ წამოვიდა, ბოიემ ხელი გაუწოდა გამოსათხოებლად და უთხრა, რომ პარიჟ გარედ თანამდებობა მივიღე და პარიჟიდან ეხლავ ვაპირებ წასვლასაო.

— ლუი, დაუმატა ბოიემ: მე ბოლომდინ ჩემი ვალი გადაეუხადე ძალუას. თვითონ იცი, რა რიგადაც მიყვარდა... შენ ერთს დროს გწყინდა კიდევ, რომ მე უფრო კაი თვალთ მიყურებდა ცხონებული.

ლუიმ ხმა არ გასცა და ექიმს შეხედა.

— ძალუა, განაგრძო ბოიემ: ჩემი მეორე დედა იყო და მე ძალიან მადლობელი ვიქნები, თუ იმის სახსოვრად ერთს უბრალო რასმეს მომცემ.

თუმცა ამისთანა მწუხარების დროს სიცილი უდგილო იყო, მაგრამ ექიმმა თავი ვერ დაიჭირა და სიცილი წასქდა.

— განა არა, ურიგო არ იქნება ერთი ბანკის ბილეთი განა? სთქა ექიმმა და თვალი უყო ლუის.

ამ სიტყვებზედ და თვალის ქნევაზედ ბოიეს ფერი ეცვალა. რას მოასწავებს ეს სიტყვებო? იფიქრა.

— წასვლის წინად შემოდი ჩემთან და აირჩიე რაც გინდოდეს, უთხრა ლუიმ გაუჯავრებლად, რომ როგორმე თავიდან მოიშოროს: მე მარტო ესა მწყენს, რომ შენ საჭიროდ არ დაინახე პატარა ადრე გეცნობებინა ჩემთვის რა უბედურებაც მომელოდდა.

— მე ორი დეპეშა გამოგიგზავნე და ის, რომელიც შენ გვაჩვენე, პირველია, მეორეში კი ყველაფერი მოგწერე, რადგანაც მაშინ ექიმმა მითხრა, რომ იმედი აღარ არისო.

— მე უფრო ჩემს ბედს ვემდური, ვიდრე შენ. დავანებოთ თავი ამ ლაპარაკს, სამდურავი ეხლა აღარას მიშველის.

ლუი გამოეთხოვა ბიძა-შვილს და ექიმთან ერთად შინ წავიდა.

ბოიე დარტყმულ პალოსავით უძრავად დარჩა ცალკე გაოცებისაგან, ცალკე ჯავრისაგან. რატომ ლუიმ არ. მიმიწვია თავისთან, ხომ მახლობელი ნათესავი მე ვარო? რა მიზეზია, რომ აგრე აშკარად ვძულვარო? მართალია, ერთმანეთი თავის დღეში არ გვეყვარებიაო, მაგრამ ამისთანა დროს კაცმა ყველაფერი უნდა დაივიწყოსო. ვაი თუ ლუიმ იცის, ან ეჭვი აიღო, რომ ბანკის ბილეთები მოვიპარეო! ექიმის სიტყვები აქამომდე ყურში მიბზუისო. უეჭველია, ექიმმა განგებ ახსენა ბანკის ბილეთი. იქნება იცის, რომ ძალუა მარიანეს ბანკის ბილეთები ჰქონდა და ჩემზედ ეჭვი მოიტანაო? ამის მეტად ესე არ შეჰშინებია გული ამ კაცს, რომელიც აქამომდე

სხვას აშინებდა; მალე კი გადიყარა გულიდამ შიში, გაიმართა წელში და თავ-მოწონებით წამოვიდა შინსაკენ.

გზა და გზა მოისაზრა თავისი ყოფა-ცხოვრება, მოისაზრა რა გზას უნდა დაადგეს და როგორ უნდა მოიქცეს. ცოტა აფჩქარდი კიაო, ამბობდა თავისთავად: სამსახურიდამ ჯერ არ უნდა გამოვსულვიყავი. მაგრამ არა უშავს-რა, ვიტყვი, რომ ლოჟი პალიართან მტრობა მაქვს და იმასთან ერთსა და იმავე ქალაქში ცხოვრებას მოვერიდე; რაც შეეხება ბანკის ბილეთებს, ჯერ ერთი ისა, რომ არავინ იცის, ჰქონდა თუ არა ბებერს ის ბილეთები, და მერე, თუნდ იცოდნენ კიდეცა, ვიტყვი, რომ სიკვდილის წინად თვითონ მაჩუქა; ამისთანა საჩუქარი ძალიან ადვილად დასაჯერია, რადგანაც ყველამ იცის, რომ ძალუა ჩემს ძალიან ვუყვარდი. ამ სახით სისხლის სამართლისა მე ფაქრი არა მაქვს და, თუ ლოჟი პალიარი ისე დამიწყებს დავასა, ამასაც საშველი აქვს: წავალ და ამისთანა ალაგს მივაბარებ, რომ ვერას გზით ვერ იპოვონო.

შინ რომ მივიდა, ისევ სახე მოიღრუბლა, მითამა სწუხს და ისე მძიმედ აღიოდა კიბეზედ, რომ უნდოდა მეკარეს როგორმე დაენახა და დაეყენებინა. რაც უნდოდა, აუსრულდა კიდეც.

— დასაფლავებაზედ ბძანდებოდით განა, ბატონო ბოიევ! ჰკითხა მეკარემ: მე მიცვალებული მარტო ეკკლესიამდე მივაცილე. სწორედ უნდა მო-

გახსენოთ, დიდის პატივით დამარხეს. თქვენ კმაყოფილი უნდა იყოთ.

— მე სულ მოვწყდი ცალკე მწუხარებისაგან და ცალკე ამდენის ჯაფისაგან. ეხლა წავალ, პატარას მივიძინებ და ხვალ კი ქალაქ გარედ საითმე წავალ.

— შესაბრალოსიაო, იფიქრა მეკარემ.

ბოიე სწრაფად ავიდა თავის ოთახში და კარი ჩაიკეტა შიგნიდან. იქამდინ იეშმაკა, რომ მეკარეს დაენახვა და ამასთანაც დაარწმუნა, რომ დასაძინებლად წავიდა თავის ოთახში. თუ საქმე გამოძიებამდე მივიდოდა, მეკარე ამას აჩვენებდა. ბოიემ მაშინვე გამოიცვალა ტანისამოსი, ფერის, უმარილის და სხვა ამისთანა საგლესის შემწვობით სულ სხვა სახე გაიკეთა. ეხლა ვერავინ იცნობდა. თმა გაითეთრა, წვერი არა ჰქონდა, წვერი გაიკეთა, წარბები თეთრად შეიღება, ცხვირი გაიწითლა ლოთისამებრ.

ფთხილად ჩაიღო უბის ჯიბეში ბანკის ბილეთები, ფეხ-აკრებით, ფეხის თითებზედ გამოვიდა ოთახიდან წყნარად, ჩაკეტა კარები და ნელა დაეშვა კიბეზედ. მეკარემ თვალი შეასწრო შორიდან და იფიქრა, უსათუოდ უცხო ვინმე ყოფილა სტუმრად რომელსამე მდგმურთან და ის მიდის შინაო.

ნახევარ საათს შემდეგ ბოიე რკინის გზით წავიდა რეიმისისაკენ და საღამოზედ იქ ამოჰყო თავი. პირ-და-პირ თავის ნაცნობ ნოტარიუსთან მივიდა, და უთხრა, მამულო მინდა ვიყიდო ამ ახლო-მახლო-საო, უთხრა რა ფასისაც უნდოდა, ჩააბარა ბანკის

ბილეთები სციდვის წინდნად და ჩამოართვა ბარათი. იმავ ღამეს უკანვე პარიჟში მობრუნდა და მეკარეს ისე შეეპარა, რომ ვერა გააგებინა-რა.

მეორე დღეს თორმეტს საათზედ მეკარემ კარი დაურაკუნა, შეშინებულმა რომ რა დაემართა, აქამდინ სძინავსო. ბოიემ კარი გაუღო პერანგამ და სთხოვა ოთახი დამიგავე, მინამ ტანთ ჩავიცვამდეო.

— თქვენ რომ არ მოსულიყავით დიდხანს მეძინებოდა კიდევ, უთხრა ბოიემ: მე ძალიან დავიქანცე გუშინ და მთელი ღამე სულ ჩემი ძალუა საწყალი მელანდებოდა. მე თითქმის თვალი არ მომიხუჭნია, ავად ვიყავ, სიცხე მქონდა.

— რატომ არ დამიძახეთ, ექიმს მოგგვრიდით.

— ისეც გადამიარა. მე ეხლა ჩემს ბიძა-შვილთან წავალ, მერე კი გავალ სადმე ქალაქ გარედ. ჩემთვის საჭიროა, პატარა გული გავართვა და შევისვენო.

— რასაკვირველია, ძალიან დაღალული იქნებით, ხუმრობაა დღე და ღამ მიცვალებულის არ მოშორდეს კაცი და სამარხის თადარიგში იყოს.

— მართალია, მაგრამ ნუ დაივიწყებთ, რომ მას შემდეგ მე მთელი თვრამეტი საათი ლოგინში გავატარე.

— ვიცი. მოხვედით თუ არა, მაშინვე ქვეშაგებში ჩაწეკით.

— მაშ რა მექნა? ფეხზედ დგომის არაქათი არა მქონდა.

ბოიეს დაწყობილობა აუსრულდა ისე, რომ უკეთესი აღარ იქნებოდა. მეკარე დარწმუნებული იყო, რომ გუშინ მთელი დღე და მთელი ღამე შინ იყო, მაშასადამე პარიჟიდან სადმე წასვლას ვერავინ დაუმტკიცებდა. ამ სახით, გულ-დადინჯებული მოელოდდა გამოძიებას და სახლის გაჩხრეკასა. სახლში ხომ ვერასფერს უპოვიდნენ და იქ, საცა იმან მოპარული ფული გააბარა, ვის მოუყვიდოდა თავში რომ გაეჩხრიკათ.

ბოიემ ტანთ ჩაიცვა და წავიდა ლუი პალიართან, რომელსაც ამის დანახვაზედ სწორედ ზიზლი მოსდიოდა.

— შენა მოხოვე რომ დედის-ჩემის სახსოვრად მომეცა რამე, უთხრა ლუიმ: აი დედი-ჩემის ბეჭედი მოგიმზადე. შენი პარიჟიდან წასვლა მითხარი, ძალიან მიხარია. შენი აქ ყოფნა სისხლს მიმღვრევს. რაც გინდა სთქვა, მე თავის დღეში არ დამავიწყდება, რომ მე და დედა-ჩემი წაგვჩხუბე და ისე მომიხდინე საქმე, რომ სიკვდილის წინად დედას ვერ მოვეპატრონე. შენ მომპარე უკანასკნელი წუთი დედი-ჩემისა.

უეცარი წასვლა ბოიესი პარიჟიდან სრულებით არ გაჰკვირვებია ლუის, რადგანაც იცოდა რა ხელობის პატრონიც არის თავისი ბიძაშვილი: იმ ხანებში ყოველთვის, როცა კი იმპერატორის მართებლობას მოუხდებოდა ან ახალი კანონი გაეყვანა კანონ-მდებელთ პალატში, ან თავისი მომხრე ამო-

ერჩევივინებინა ხალხისათვის კანონ-მდებელთ პალატის წევრად, მაშინვე თვითონ მართებლობა ათასნაირის ცბიერობით მოახერხებდა ხოლმე შეთქმულობას მითამ და იმპერატორის წინააღმდეგ, რომ მით შეეშინებინა მშვიდობის მოყვარე ხალხი. რასაკვირველია, ბოიესთანა კაცებს მოჰფანტამდა ხოლმე ყველგან პარიჟ გარედ სოფლებში და სხვა ქალაქებში, რომ ამ გვარის შეთქმულობისათვის ხალხი გაებრიყვებინათ. ლიუ პალიარმაც იფიქრა, რომ უსათუოდ ბოიეს ისტუმრებენ სადმე, რომ ხალხი გააბრიყვოსო და ამიტომ ყური არ ათხოვა ბოიეს პარიჟიდან წასვლას.

— მინამ დედა-ჩემი ცოცხალი იყო, უთხრა ლუიმ ბოიეს გამოთხოვების დროს: მე ვერ დავიშლიდი ჩვენთან სიარულს და ამის გამო ხანდისხან ერთმანეთს შევხვდებოდით ხოლმე. ეხლა კი ორივესათვის სამჯობინარია თავის დღეში ერთმანეთს არ დავენახვოთ.

— მე მაგისთანა უმაღურობის მომლოდინე ვიყავე შენგან, უზასუხა ბოიემ: მაგრამ მე ეგ არა მწყინს. ღმერთი და ჩემი სარწმუნოება ღონეს მომცემს, რომ მაგგვარს უპატიურებას მოთმინებით ვძლიო და შეგინდო კიდევ შეცოდება ჩემს წინაშე. ამასაც გეტყვი: რაც უნდა სთქვა და იფიქრო ჩემზედ, რაც უნდა ბოროტი საქმე შემამთხვიო, მე მაინც ყოველთვის მზად ვიქნები სიყვარული გაგიწიო, თუ რაშიმე შენთვის გამოსადეგი ვიქნები და რაშიმე დაგქირდები.

ბოიე გამოვიდა ოთახიდან იმ სახით, თითქო არა ჰჯავრობს და მარტო გულნაკლულიაო. ხოლო რა წამსაც მარტო ჰნახა თავის თავი კიბეზედ, პირი მოიბრუნა კარებისაკენ, მუშტი მიუღერა და ხმა მაღლა სთქვა:

— სულელო, დამაცა მე გაჩვენებ რა საშინელება არის, თუ მე კაცი გულიდამ ამოვიღე. შენ ჰნახამ, რა რიგად გადაგიხდი! ჩვენ შორის ეხლა დაუძინებელი მტრობა დაითესა. ამას იქით ან მე უნდა ვიყო და ან შენ... გესმის... ან მე და ან შენ!

ამ დროს ვიდაცამ ხელი მხარზედ დაადო. ბოიე შეერთა და მოესმა ხმა ექიმისა, რომელიც სიცილით ეუბნებოდა:

— ჰო, სწორედ ეგრე, სწორედ.

VIII

ს ა ზ ა რ ე ლ ა დ ი ლ ა .

ამოძიება ლეა მედანის საქმის თაობაზედ წინვერ მიდიოდა და ოსკარ ვერშემონი ჯავრით აღარ იყო. ჩუმად-მაძიებელი ბოიე, რომელმაც თავდაპირველად ეგრე მედგრად წაიყვანა საქმე, სამსახურს დაეთხოვა და საქმეც შედგა სწორედ მა-

შინ, როცა იმედი იყო, რომ სახელოვანად გათავ-
დებოდა.

როცა საწყალი მორისი გულ-შემოყრილი გა-
მოიყვანეს გამომძიებლის ოთახიდან და კონსიერჟე-
რის ციხის საავად-მყოფოში დააწვინეს, ვერშემონი
ძალიან დააფიქრა ამ ამბავმა, მისი აზრი და რწმენა
მორისის დანაშაულობაზედ ძლიერ შეირყა. მთელი
დღე სულ ამას ამბობდა, ტყუილს კვალში ხომ არ
ჩამაყენესო, ხოლო მორისის წინააღმდეგ იმდენი
საბუთები იყო და ისე მძიმენი, რომ ისევ პირვან-
დელ აზრზედ დადგა და დაასკვნა, რომ თუმცა მო-
რისი მეტად ყმაწვილია და გამოუცდელი, მაგრამ
ძალიან მოხერხებული და ოსტატი ავაზაკიაო.

როცა მორისი გონზედ მოვიდა, ისევ ციხეში
წაიყვანეს და ტუხალის სენაკში დაამწყვდიეს. რო-
მელს ბრალსაცა სდებდნენ, იმან ასეთი თავ-ზარი
დასცა საწყალსა, რომ გაბრუებულსავით სულ ამას
იძახოდა:

— მე კაცის მკვლეელი უნდა ვიყო! მე! მე და
კაცის მკვლეელი!

მთელი დღე თითქო საოფლეშიაო, ისე ამღვრე-
ული დადიოდა წინ და უკან თავის პატარა სენაკში.
ღამემ უფრო მოუწყლა გული; მთელი ღამე გულს
უწიწკნიდნენ საშინელი ფიქრები. მოაგონდა რომ
სამართალი ბევრჯელ შესცდება ხოლმე, მოაგონ-
და მრავალი მაგალითი, რომ სრულებით მართალი
კაცი დაესაჯათ. წარმოუდგა თვალ-წინ თვითონ სა-

მართალიცა თავისი მსაჯულებით, მოეჩვენა ვითომ სამართლის წინა დგას და ასამართლებენ. როგორც ჰკუდიამ შეშლილი ისე ჰტოკავდა ლოგინზედ და როგორც თონეში ისე იწოდა, როცა მოაგონდებოდა, რომ ჩემი სახელი სამუდამოდ ჩირქ-მოცხებული იქნებაო. „მე უნდა კაცის მკვლელი მერქვას! იძახოდა სასო დაკარგული მორისი: ნუ თუ ჩემი ხანმოკლე, მაგრამ პატიოსანი ჯაფის ცხოვრება არ მოწმებს, რომ მე კაცის-მკვლელი არ უნდა ვიყოვო.“

იმ უკანასკნელ დღეებში აღარავინ არ აწუხებდა მორისს, ტუსალების ზედამხედველნი უფრო უკედ, კაც-მოყვარეობით ექცევოდნენ. საწყალს ნუგეში მოეცა, იქნება გამოძიებამ იმისთანა რამ აღმოაჩინა, რომ მე მამართლებსო და გული დაუწყნარდა; იმედი მოეცა, აი დღეს, აი ხვალ გამანთავისუფლებენო. მაგრამ ამაოდ ჩაუარა ამ იმედმა. ერთს დილას გამოიყვანეს სატუსალოდამ, ჩასვეს ეტლში, ორი პოლიციელი გვერდით მოუჯდა და წავიდნენ. როცა ეზოში გამოდიოდა, მორისმა თვალი მოჰკრა მეორე ეტლსაც, რომელშიაც ოსკარ ვერშემონი და მისი სეკრეტარი ჩასხდნენ.

მორისი განცვიფრებით ჰკითხავდა თავის თავს, ეს სად მივეყვართო. გაატარეს ბასტილიის მოედანი, შეუხვიეს ლაროკეტის ქუჩას. მორისს ელდა ეცა, ლაროკეტის ციხეში ხომ არ გადავეყვართო. მაგრამ ეტლი ლაროკეტის ციხეს გასცილდა. მორისმა ვერლარა გაიგო-რა, თუმცა ჰცდილობდა გამოეცნო, სად

მივეყვართო. ბოლოს გამოჩნდა მამა-ლაშეზის სასაფლაო. ორივე ეტლი ალაყაფის კარებში შევიდა. ამისთანა სისხამ დილაზედ სასაფლაოს კარი სხვა უცხოლათვის დაკეტილი იყო ხოლმე. პოლიციელებმა მორისი გადმოიყვანეს ეტლიდამ, გამომძიებელიც მოვიდა მორისთან. ყმაწვილმა კაცმა მწუხარებით და უწყო ყურება გამომძიებელს.

— ფერან, უთხრა ოსკარ ვერშემონმა: დრო მოგეცით, რომ გონებაში ჩავარდნილიყავით. კიდევ უჯიათობთ და არ გინდათ გამოგვიტყდეთ?

— რაც მითქვამს, იმაზედ მეტი არა მაქვს-რა სათქმელი. რა გნებათ ჩემგან? აქ რისთვის მომიყვანეთ?

— ეხლავე შეიტყობთ, უპასუხა გამომძიებელმა და მერე მიუბრუნდა პოლიციელებს და დაუმატა: თან გამოგვეყვით და ფთხილად იყავით, არა გამოგეპაროთ-რა.

გაიარეს ნიში და შედგნენ. მორისმა ჰნახა ახლად ნაშალი მიწა სამარისა და იქავ გძელი კუბო. ამ მოულოდნელმა სანახავმა გუული შეუღონა მორისსა და უნებლიედ ჟრჟოლა მოუვიდა მთელს ტანში. ეს შეუნიშნავად არ დარჩათ ოსკარ ვერშემონს და მის სეკრეტარს.

— სიმართლევ, სადა ხარ, სად! დაიძახა საწყალმა კაცმა, ფერი ეცვალა და ცივმა ოფლმა დაასხა შუბლზედ.

საცოდავი სანახავი იყო იმ წამს მორისი. პირი მოიბრუნა და მთელმა ტანმა კანკალი დაუწყო. პო-

ლიციელებმა ხელი მოავლეს და ისევ კუბოსთან მიიყვანეს ძალად. გამომძიებელმა ანიშნა და კუბოს თავი ახადეს. ერთმა მათგანმა მცხედარს გადახადა ჩაყვითლებული სუდარა და გამოაჩინა გალურჯებული პირისაზე მშვენიერის ლეასი, ყბები და თვალები ჩასცივნოდა და კბილებზედ ტუჩები შესჭკნობოდა.

— ფერან, უთხრა ხელახლად გამომძიებელმა: არც ეხლა გატყდებით, რომ თქვენ მოჰკალით ეს უბედური?

მორისმა ხმა არ ამოიღო. მუხლი მოეჭრა და თრთოდა, როგორც პირში გატეხილი ავაზაკი.

— ვერა ხედავთ! თქვე ბოროტო, უთხრა ვერ-შემონმა: თქვენში არც კაცობრივი გრძნობა ყოფილა და არც ნაპერწკალი შენანებისა. რომ თრთით, ეგეც მარტო შიშისაგან მოგდით და სხვა არაფრისაგან.

მორისი გაბრუებული თვალით იყურებოდა აქედ-იქით, ხან ერთს იქ მდგომს შეჰხედავდა, ხან მეორეს. უცბად მტკივნეულად ამოიკვნესა, აიღო მალა თავი, ხელი ჰკრა პოლიციელებს, რომელთაც ეჭირათ, კინალამ თხრილში არ ჩაყარა, მერე მივიდა ახდელ კუბოსთან და თამამად დააცქერდა მკედარს ლეა მედანს.

— ეხლა კი! წასჩურჩულა გამომძიებელმა თავის სეკრეტარს.

— მე ამ მცხედარის წინ ხელახლად ვაღიარებ, სთქვა რიხიანის ხმით მორისმა, მას, რაც წინად მი-

თქვამს. მე ამისი მკვლელი არა ვარ. მე არავინ არ მომიწამლავს. მე თავის დღეში არ მინახავს ეს ქალი. სხვა რა გინდათ ჩემგან?

გამომძიებელი სახტად დარჩა. ისე გადახედა სეკრეტარს, თითქო ჰკითხავს, ეს რა ამბავიაო?

— ღვთისა წინაშე და წინაშე ამ საწყლის უსი-
ცოცხლო გვამისა, განაგრძო მორისმა: ვფიცავ, რომ
ჩემს დღეში მე ეს თვალთ არ მინახამს, მაშასადამე
ვერც მოესწამლაფდი. ეხლა რაც გინდათ, ის მიყა-
ვით; ეს არის და ეს, ამას იქით თავს აღარ ვი-
მართლებ.

გულ-წრფელად ამოთქმულმა სიტყვამ ყმაწვილ-
კაცისამ ხელახლად იმოქმედა ვერზემონზედ და მან
უფრო ფორმისათვის, ვიდრე გასამტყუნებლად, წარ-
მოსთქვა:

— მაშ წინაშე ამ უბედურის სხვერპლის გვა-
მისა თქვენ ამტკიცებთ, რომ თავის დღეში არ გი-
ნახავთ ეს ქალი და თქვენ არ მოგიკლავთ?

— ვამტკიცებ.

— ჩაწერეთ, უბძანა გამომძიებელმა სეკრეტარს.

სეკრეტარმა ამოიღო ჯიბიდან ქალალდი, საწე-
რელი და კალამი, მიეყუდა იქავ რაღაცას და, რაც
რიგი იყო, ჩაწერა. მორისმა და გამომძიებელმა ხე-
ლი მოაწერეს ოქმს. მერე ისევ იმ რიგად ჩასხდნენ
ეტლში და წამოვიდნენ, უბძანეს კი რომ კუბო ისევ
უწინდებურად დახურონ და დამარხოვნ. ვერზემონმა
პოლიციელებს უბძანა, რომ სასამართლოს სადგომ-

ში მოიყვანეთ მორისიო და თვითონაც თავის სეკრეტრით იქ წავიდა.

— ამ ამბავმა ძალიან შემაბრალა ყმაწვილი-კაცი, უთხრა გზაზედ სეკრეტარს: აგეთს ჭაბუკს არ შეუძლიან მაგდენი ხერხი. მე ვშიშობ, ხომ არა ვსტყუვდებით და იქნება ძალიანაც. ხელმეორედ უნდა დავიწყოთ გამოძიება და სხვა ჩუმად-მაძიებელს უნდა მივანდოთ საქმე, რადგანაც ბოიე აღარ არის. ვნახოთ, ახალი ძიება ისევ მანდ მოგვიყვანს, თუ არა.

— სახლების გაჩხრეკის ოქმები მოგერთოთ? ჰკითხა სეკრეტარმა.

— დიად, მაგრამ ოქმებში იმისთანა არა არის-რა.

— მაშ რა კი აღარაფრის კვალი სჩანს, ველარც გამოძიებას განვაგრძობთ. ხელში რა გვაქვს, რომ იმას დავეფუძნოთ?

— ერთი მძიმე საბუთი გვაქვს.

— რომელი?

— სახლების გაჩხრეკამ არა გამოამჟღავნა-რა, მაგრამ მე საბუთი მქონდა მეფიქრა, თანხმად ჩუმად-მაძიებელთა მოხსენებისა, რომ მორისის დაცურევია ამ საქმეში. ხომ იცით, რომ დილით ის წასულა აფთექში წამლის სასყიდლად. ამის გამო მე დავიბარე მორისის და ამ ოთხის დღის წინად და თქვენის თანაშემწის დასწრებითა, ჩვენება ჩამოვართვი. ძალიან ყმაწვილი-ქალია და მარილიანი. ჯერ, რასაკვირველია, შეშინდა, მერე კი მოჰყვა და გულახდილად ყველაფერი მიაშო. ვერ მიხვდა, რომ მისი

ჩვენება თუმცა დიდი რამ არ იყო, მაგრამ მაინც ამტყუნებდა ძმას, რომლის უბრალოებაზედ იგი ბეჯითად დარწმუნებულია. დილით ღვია მედანის სიკვდილის შემდეგ, დაი ჩვეულებისამებრ შესულა ძმასთან, რომ ოთახი აულაგოს და უნახავს, რომ სიკვდილამდეა მიხწეული. მაშინვე მიშველებია, უკითხავს ძმისთვის რა დაგმართვიაო და იმას მიზეზის თქმა არ სდომებია. მორისის დამ ვერათფერი ცნობა ვერ მომცა ღვია მედანის თაობაზედ, ეს კი მითხრა, რომ ჩემს ძმას ძალიან უყვარდა ერთი ყმაწვილი-ქალი, რომლის შერთვა უნდოდა და არ აძლევდნენ, სხვა ქალთან კი ჩემი ძმა არავითარს დაახლოვებას არ იკადრებდაო. შემომფიცა, ჩემი ძმა პატიოსანი და კეთილ-შობილი კაციო. მე ნება მივეცი შინ წასვლისა და დამპირდა მეზობლებში ვეცდები შევიტყო რამე და მოგახსენებო. ქალი ამბობდა, რომ ჩემის ძმის ავადმყოფობა იქიდან წარმოსდგა, რომ თავი მოიწამლა ჯავრით, რადგანაც საყვარელს ქალს სხვაზედ ათხოვდნენო. მეზობლებისაგან შევიტყეთ, რომ გარეთი კარი სახლისა, საცა მორისი დგას, დილის სამს თუ ოთხს საათზედ გაიღო და მაშინვე ისევ დაიხურა, მაგრამ არ იცოდა კია, ან ვინ შევიდა, ან ვინ გამოვიდაო. ეს იმ ღამის დილა ყოფილა, რა ღამესაც ღვია მედანი მოჰკლეს. ყველაფერი ამ საიდუმლო გარემოებაზედ არის დამოკიდებული და ჩვენ ჯერ ფერანს ვერას დაუუჯერებთ, მინამ ამ გარემოების ახსნაში არ დაგვეხმარება.

— როგორ უნდა გაგვეხმაროს?

— არ გენიშნებათ? მოწმებს უნახავთ, რომ ფერანი ღამის თერთმეტს თუ თორმეტს საათზედ ვიღასაც ელოდდა ბასტილიის მოედანზედ. მერე ენახათ, რომ მკლავი გაუყარა თურმე ქალს, რომლის ნიშნები ძალიან ჰგავს საწყალის ღეა მედანის ნიშნებს, მოეხვია და წამოიყვანა იმ სახლში, საცა ღეა მედანი მოჰკლეს. ამ საათიდან კვალი გვეკარგება. თვითონ ფერანი ჰფიცავს, შინ წავედიო. თუ ეგ მართალია, ქალი რაღა იქნა?

— იქნება ნამუს გატეხილი ქალი იყო ვინმე და თავი გაანება, როცა სატანციო სახლს გვერდთ აუარეს.

— მე გეუბნებით, რომ ქალი მთლად ღეა მედანის ნიშნებისა ყოფილა. ახალ-გაზდა ყოფილა, მართებული და ლაზათიანი მიხვრა მოხვრა ჰქონია. ბოლოს ისიც ვიცით, რა დროსაც მისულა შინ მორისი, იმიტომ რომ დილის სამს თუ ოთხს საათზედ ქვემო მდგმურს გაუგია, რომ გარეთი კარი გაღებულია და ისევ მალე დახურულა.

— ეგ დიდად შესანიშნავია, მაგრამ იმ მდგმურს უცვნია თუ არა ფერანი?

— ვერა. თვითონ ფერანმა უნდა აგვიხსნას ეგ საიდუმლო და ახსნაც ადვილია, ოღონდ კი გვითხრას რა უკეთებია თორმეტ საათიდან ოთხ საათამდე და წარმოგვიდგინოს ის ქალი, რომელთანაც ერთად უნახავთ.

— მართალია, ერთი იმისი სიტყვა სამყოფია, რომ ჩვენი შეცდომა დაგვიმტკიცოს.

— თქვენც იმ აზრისა ხართ, რისაც მე. ყველაფერი ამართლებს მორისს: იმისი წარსული ცხოვრება, იმისი აწმყო, იმისი შრომის მოყვარეობა, ქცევა, სახის მეტყველება, ნათესაობა. გაგიტყდებით და გეტყვით, რომ ყველა ეს მარწმუნებს, რომ მორისს აქ ბრალი არა აქვს-რა.

ამ დროს ეტლიც გაჩერდა. ოსკარ ვერშემონი პირ-და-პირ თავის ოთახში შევიდა, მოითხოვა ლეამედანის საქმე და ხელახლად გულ-მოდგინედ დაუწყო ჩხრეკა.

ცოტა ხანს შემდეგ მორისიც მოიყვანეს.

დაღონებული, შეწუხებული იმ ამბით, რაც სასაფლაოზედ მოხდა, საწყალი ყმაწვილი-კაცი გულმოკლული იყო და იმედი მოჰკვეთოდა სრულიად, რა კი ჰხედავდა, რომ რაღაც უხილავს ბადეშია ყოველ-მხრივ გაბმული. ჰნახა რა თავის-თავი ისევ გამომძიებლის წინა, მძიმედ ამოიოხრა. ვერშემონმა თავი მაღლა აიღო და თვალი დააკვირვა მორისს. მორისი არ შეკრთა და თვალი გაუსწორა.

— ფერან, უთხრა გამომძიებელმა: დღევანდელს სიტყვა პასუხზეა დამოკიდებული თქვენი ბედი. თქვენ ამტკიცებთ, რომ ლეა მედანს არ იცნობდით. კარგი, დაგიჯერებთ მაგას, ხოლო უნდა კი აგვიხსნათ ის, რაც თქვენ თვითონ აღიარეთ.

მორისმა შეატყო, რომ გამომძიებელს აზრი ცოტაოდნად შესცვლია ამის სასარგებლოდ და გულ-მა გაუღიმა. ისევ იმედი მოეცა.

— მიბძანეთ, უპასუხა მან აჩქარებით: მე პასუხისათვის მზადა ვარ.

— 20-ს ივლისს ღამის თერთმეტს, თუ თორმეტს საათზედ ბასტილიის მოედნის ყურეში ქალს ელოდ-დით. ის ქალი მოვიდა, თქვენ მკლავი-მკლავს გაუ-ყარეთ და ლაკუეს ქუჩისაკენ წამოხვედით. ის ქალი ვინ იყო?

მორისმა პირველ სიტყვებზედვე იგრძნო გან-საცდელი და მოემზადა, რომ სესილის აღთქმას არ უღალატოს.

— მაგას ვერ გეტყვით, არ შემიძლიან, უპასუ-ხა მორისმა რიხით და მტკიცედ.

— კარგად მოიფიქრეთ, ფერან, თქვენს პასუხ-ზედ არის დამოკიდებული თქვენი თავისუფლება, თქვენი სიცოცხლე.

— მოგახსენებთ, რომ მაგას ვერ ვიტყვი-მეთქი.

— სჩანს ის ქალი ღეა მედანი ყოფილა, ის უბედუ-რი, რომელიც წუთის წინად კუბოში მკედარი ჰნახეთ.

— არა, გეფიცებით, რომ ის ქალი ღეა მედა-ნი არ იყო.

— მაშ ეხლა ცოცხალია?

— ცოცხალია.

— მაშ გვითხარით ვინ არის და ეხლავ თავს დაიხსნით. გახსოვდეთ, ფერან, რომ თქვენი ბედი

თქვენს ხელთ არის. ერთი თქვენი სიტყვა და გამოძიება თქვენზედ მოსპობილ იქმნება.

— მე არ შემოძლიან მაგის თქმა.

— კმარა, ეგ ხომ სულელობაა. უეჭველია, ლეა მედანი იყო, და თქვენ სახლში შეგიტყუებიან, რომ მოგეცლათ და გაგეძარცვან.

— მორისს თავ-ბრუ დაესხა, რომ კვლავ გაახსენდა კაცის-კვლას მწამებნო, აიფარა პირის სახეზედ ხელები და ტირილი წასქდა. ამ ხანად კი ვერ-შემოწმონი მოთმინებიდამ გამოვიდა და კვლავ დაერწმუნა, რომ მორისია დამნაშავე, რადგანაც ქალის სახელს არ მეუბნებო; ხმა გამოიცვალა და შეუტია:

— ფერან, თქვენ უნახვიხართ თორმეტს საათზედ ლეა მედანთან ერთად; ოთხს საათზედ შინ დაბრუნებულხართ თქვენის მეზობლის სიტყვით. რას აკეთებდით ოთხ საათამდე?

მორისი ხმას არ იღებდა და სტიროდა თავ-ჩაქინდრული.

— სოქვით და! დაუმატა გამომძიებელმა გულგაფიცებით.

— მე ვერას ვიტყვი.

— ესე იგი, თქმა არ გინდათ. თორმეტს საათზედ ლეა მედანის ოთახში იყავით, იქ გარყენილების ამოწმების შორის, დრო იხელთეთ, საწამლავი მოამზადეთ და მოსწამლეთ. მერე თქვენ ან შეცდომით აგილიათ მოწამლული ჭიქა, ან თვითონ განგებ დაგილევიათ მოწამლული ღვინო, რომ ექვი არ

აერთვა უბედურსა. ამ სახით მოგიკლავთ, მოგიტაც-
ნიათ რაც კი ყოფილა და შინ წასულხართ. აი რა
გიკეთებიათ იმ ოთხს საათს. აბა დაამტკიცეთ, რომ
მე ვცდები.

— ვაი ჩემი ბრალი! ოხ, ღმერთო! რა ჯოჯო-
ხეთში ჩავვარდი! და მაინც არ შემძლიან თქმა. რაც
გენებოთ, ის იფიქრეთ, მე ვერას დაგიმტკიცებთ.

ოსკარმა მხრები აიჭიმა, თითქო ამას ამბობსო:
„მე მეგონა მაგარი და ხერხიანი კაცია და მარტო
ჩერჩეტა კი ყოფილა.“

— ხვალისათვის მოწმები დაიბარეთ, უთხრა ვერ-
შემონმა სეკრეტარს, რომელმაც ფერანის სიტყვები
ჩაწერა: დროა ბოლო მოეღოს ამ საქმეს. ეხლა ჩვენ-
თვის ყველაფერი ცხადია. ხვალ დილით ღვა მედა-
ნის სახლის სანახავად წავალთ. ფერან, აღარაფერი
გაქვთ სათქმელი?

— არაფერი, კიდევ ვიტყვი, რომ უბრალო ვარ.
ვერშემონს გული ყელში მოებჯინა და საწყა-
ლი ყმაწვილი-კაცი ისევ ციხეში წააყვანინა.

რა წამსაც მორისი გაიყვანეს, გამოძიებელს
მოახსენეს, რომ ერთს ყმაწვილს-ქალს თქვენი ნახვა
უნდაო. სახელი აკითხვინა და, რომ მოახსენეს მო-
რისის და ამელი არისო, უბძანა შემოიყვანეთო.

ამელი შემოვიდა. ძალიან კი გამოცვლილიყო:
წითური ლოყები გაჰფითრებოდა, თვალები ჩასცი-
ვნოდა და ტუჩები გალურჯებოდა. საწყალს ქალს
ის ერთი დღე ციხეში გატარებული რამდენსამე წე-
ლიწადად დაუჯდა.

— რას მეტყვით, ჩემო პატარავ, უთხრა ვერ-
შემონმა ალერსითა და გვერდით მოისვა.

— ამ სამის დღის წინად ციხილამ რომ გამო-
მიშვით, თქვენ შემომიკვეთეთ, რომ გვიშველო, მარ-
თალი რამ შევიტყოთო. მე მეგონა, დრო არ მექნე-
ბა, რომ ყველგან დამევლო, საცა მირჩიეთ, მაგრამ
ჩემს სამუშაოზედ ქარხანაში რომ მივედი, ჩემმა ამ-
ხანაგებმა ისეთის ცუდის თვალით დამიწყეს ყურება,
როგორც ქურდ-ბაცაცასა, მეტი გზა არ იყო, უნ-
და მოვცლოდი. გამოვართვი რაც ქარხანიდამ მერ-
გებოდა და წამოვედი. ამ სახით დრო ვიხელთე და
შევუდეგ ჩემის ძმის საქმეს.

— ძალიან კარგი. გახდით რასმეს თუ არა?

— ეხლავ მოგახსენებთ. გავუბი ლაპარაკი მე-
ზობლებს ჩემის ძმის საქმეზედ, მაგრამ არავის იმის
დაჭერის ამბავიც არ შეეტყო და ჰგონებიათ, რომ
გამოძიება მოსპობილი არის კიდევცაო.

— ეგრე ჰგონიათ? რა მიზეზს ამბობენ გამო-
ძიების მოსპობისას?

— ამბობენ, რომ ქალი მოუკლავთ ვიღაცა დიდ-
კაცებსა და არ უნდათ იმათი გამოჩენაო, ამასთან
ამ საქმეში პოლიტიკაც ურევიაო.

— მაგისტანა ჭორებს რაზედ აფუძნებენ?

— ამბობენ, იმ ქალს ხშირად მოჰყვანდა ხოლ-
მე ლაკუეს ქუჩაში თავისი მეგობრები კაცი თუ ქა-
ლი და ყველაზედ ხშირად მოჰყვანდა ახალ-გაზდა
კაცი, ლამაზი, შავ-თმიანი, მართებული, რომელიც
დიდ-კაცსა ჰგვანდაო.

— დიდ-კაცსაო?

— დიად. ერთხელ იმის კარ-წინ მდგარა მთელი ერთი საათი მშვენიერი ეტლი შავად და ყვითლად შეღებილი და კარებზედ ღერბები ჰქონია.

— ვინ მისულა ეტლით, კაცი თუ ქალი?

— ვერ მითხრეს, ვერ ენახათ. მე მარტო იმას მოგახსენებთ, რაც ამ ორ დღეში შევიტყე მეზობლებისაგან; ესეც ამტკიცებს, რომ ჩემი ძმა უბრალოა. მაგისტანა საზოგადოებაში ჩემს ძმას ვინ გარევედა?

გამომძიებელმა ანიშნა სეკრეტარს, ჩაწერეო ქალის ნაამბობი.

— ჩემო კარგო, უთხრა გამომძიებელმა ქალს: თქვენი ძმა მალე დაიხსნიდა თავს, რომ გვიამბოს რა აკეთა ღამე ოცს ივლისს.

— მე ვკითხე ადრევე და სულ ამას მეუბნებოდა, შინ რომ მოვედი, საწამლაღი დავლიე ჯავრისაგან, რადგანაც მეორეს დღეს ჩემი საყვარელი ქალი სხვაზედ ჯვარს იწერდაო.

— აბა რა დასაჯერია. მაგრამ განაგრძეთ. სხვა რა შეიტყეთ?

— მე მითხრეს, რომ იმ მოკვლის ღამეს დილის ოთხს საათზედ ერთს მუშა კაცს უნახავს, რომ ერთი ყმაწვილი კაცი გამოვიდა ლაკუეს ქუჩის სახლიდამ და გაიქცა კონტრესკარბის ბუღვარისაკენ, იქ საკუთარი ეტლი უცდიდაო.

— ვინ გითხრათ ეგ? ჰკითხა მაშინვე გამომძიებელმა.

— მრეცხავმა დედა-კაცმა, აუსტერლიცის ხიდის პირდაპირა დგას, დენიზა ჰქვიაან სახელადა.

— ეგ დიდად შესანიშნავია. აბა განმიმეორეთ იმისი ნათქვამი.

— როცა იმ უბანში ვიდექით მე და ჩემი ძმა, დენიზა სარეცხს გვირეცხამდა. მე ეხლახან შეველი იმასთან, ყავა მითავაზა და როცა ვკითხე: მკვლელი იპოვეს მეთქი თუ არა, მითხრა, რომ იმას თავის დღეშიაც ვერ იპოვნიან, და იტყვიან საწყალს თვითონ მოუწამლავს თავიო. ეგ ხომ დიდი კაცების ოინებიაო და აბა ვინ გამოაჩენსო. ხშირად უნახავთო, რომ მღვდელსაც უვლია იმ ქალთანაო.

— ჰოო! ეგრე გითხრათ? უნახავს კი თვალით მღვდელი.

— არ ვიცი.

— მერე?

— მერე ისა, რომ დარწმუნებული ვარ, რომ ლამის ქეიფის შემდეგ მოწამლეს ქალი იმისთანა დიდაკაცებმა, რომელთაც ვერას გაუბედვენო. ამასთანავე ერთი დენიზას მუშტარი ბეჯითად ამტკიცებდა, რომ მოკვლის ღამესა იმ სახლიდამ გამოვიდა ვილაც კაციო, ძალიან კარგად ჩაცმული, გაფითრებული და ილლიის ქვეშ პორტფელი ეჭირაო. ის აჩქარებული მირბოდა კონტრესკარპის ბულვარისაკენ, იქ საკუთარი ეტლი უტდიდა. ჩაჯდა და მაშინვე წავიდაო. ამის მთხრობელი დარწმუნებულია, რომ სწორედ ის იყო ქალის მკვლელი.

— ჩემო კარგო, თქვენ იმ დედა-კაცის ბინა მი-
გვასწავლეთ და, თუ მართალი გამოდგა ყველაფერი,
რაც სთქვით, ძმას დაიხსნით.

— მე დარწმუნებული ვარ, რომ ჩემი ძმა თავს და-
იხსნის, თუ არა ზე ქვეყანაზედ სიმართლე აღარ ყოფილა.

— დენიზამ გითხრა მუშტარის სახელი?

— არ უთქვამს, უპასუხა ქალმა და დაანიშნე-
ნა სეკრეტარს დენიზას ბინის ადგილი.

— სხვა არა შეგიტყვიათ-რა? ჰკითხა გამომძიე-
ბელმა.

— სხვა არაფერი. მე კიდევ გამოვიკითხავ და
მოგახსენებთ.

ვერშემონი ადგა და გააცილა ამელი კარებამ-
დინა. როცა ამელი წავიდა უბძანა სეკრეტარს, რომ
დენიზა დაიბარეო მოწმად. ვერშემონს საშინლად
უნდოდა მალე გაეგო საიდუმლო ამ საოცარის სა-
ქმისა, რომელსაც პირველში გულ-მოდგინედ მოე-
კიდა და ეხლა კი მოთმინებიდამ გამოჰყვანდა, რად-
განაც ყველაფერი, რაც აქამომდე შეეცყო, სულ მგო-
ნიაობაზედ იყო დაფუძნებული და არა მტკიცე სა-
ბუთზედ. მთელი ძალა ბრალის დებისა იმაში იყო,
რომ მორისი ურჩობდა და არ ნდომულობდა ეთქვა,
როგორ გაატარა ღამე ოცს ივლისს. ყოველ დღე
დილით საღამოთი ჰკითხავდნენ ხოლმე, გზა და
კვალს უბნევდნენ, აწვალავდნენ, მაგრამ ამის მეტი
ველარა ათქმევინეს-რა:

— ვერას გეტყვით, ვერასაო.

IX

ახალ გეშა.

სხლოგაზდა მრეცხავი დენიზა დაიბარეს და ყველაფერი, რაც ამელის ეთქვა, დაამტკიცა. ესეც დაუმატა რომ, რაც მე ამ საქმეზედ ვიცი, სულ ერთმა მუშა კაცმა მითხრა, სახელად არისტიდ ლებლანშაო.

— გჯერათ კი რომ ის კაცი ტყუილს არ გეტყვოდით? ჰკითხა გამომძიებელმა.

— რას ბძანებთ! არისტიდი თავის დღეში ტყუილს არ იტყვის.

— თქვენ იმას დაახლოვებით იცნობთ?

დენიზა ლამაზი ქალი იყო, ესე ოცდა ხუთის წლისა, ლამაზად მოყვანილი და მოხდენილი, ცოტა წამოწითლდა, მაგრამ არ შერცხვა კი და მარღად უთხრა:

— დიად, ძალიან დაახლოვებით...

— ჰო, მესმის... თქვენი...

— საყვარელი გახლავსთ, დიად ბატონო, ჩემი საყვარელია, უთხრა თამამად ახლოგაზდა ქალმა და დაასრულა სიტყვა ვერშემონისა, რომელსაც ეთაკილებოდნენ ამის თქმა.

— ხშირად ჰხედავთ ხოლმე?

— აბა რა კითხი უნდა. მე, მაღლობა ღმერთს, თავისუფალი ვარ და ისიც სულ ჩემთანა ზის ხოლმე, როცა არა მუშაობს და ან ნავით არ დაიარება. ეხლაც თან გამოძევა და აქ არის, დერეფანში მელის.

გამომძიებელმა ზარი დააწკარუნა და უბძანა არისტიდ ლებლანი მანდ დერეფანშია და დამიძახეთო. დენიზას გაუკვირდა ეს ამბავი.

— რად გინდათ რომ ეძახით? ჰკითხა შეწუხებული სახით ქალმა: იმას ცუდი არ უქმნია რა.

— ნუ გეშინიანთ, იმას არას ვერჩით, უბასუხა ღიმილით გამომძიებელმა.

კარი გაიღო და ოთახში შემოვიდა ჩვენი ძველი მეგობარი შადია. გაწითლებულიყო როგორც ჭარხალი და წუხილით აქედ იქით იყურებოდა, ნეტა გამომძიებელთან რად მომიყვანეს, რომ უწყება არ მიმიღია დაბარებისაო. დენიზას სიცილმაც არ დაუწყნარა გული.

— არისტიდ ლებლანო, უთხრა ვერშემონმა: მინამ კითხვაზედ მივარდება საქმე, ხელი მაღლა აიღეთ და დაითიცეთ, რომ თქვენ რასაც მეტყვით, მართალს მეტყვით, მარტო მართალს და სხვა არასფერს.

შადიმ ხელი მაღლა აიღო, მაგრამ ხმა კი ჩაუწყდა, ენა ვერ დასძრა. ისე იყო თითქო უეცრად ცივი წყალი დაასხეს თავიდან ფეხებამდინაო.

— რა დაგეშართა? შეჰყვირა დენიზამ: ხომ არ შეგჭამენ. გამომძიებელს უნდა გკითხოს, მართლა

შენის თვალთ ჰნახე, რომ სისხამს დილაზედ ლაკუეს ქუჩის სახლიდამ, საცა ის ლამაზი ქალი იდგა, ვილაც კაცი გამოვიდაო.

— ეჰ, მარტო ეგ არის! სთქვა არისტიდმა, გაიწოდა ხელი და ჩვეულებრივი ფიცი წარმოსთქვა.

— თქვენ მართლა იყავით დილით ოცს ივლისს ლაკუეს ქუჩაში?

— დიად, წყალზედ მივდიოდი ნავის გასარეცხად. ნავი სწორედ საცა ვდგევარ იმის პირ-და-პირ მიბია, გავრის საწყლისპიროზედ.

— აბა როგორ მოხვდებოდით ლაკუეს ქუჩას, წყლის იქით პირს, თუ ნავი თქვენის სიტყვით, თქვენის სახლის პირ-და-პირ იყო გავრის საწყლისპიროზედ?

შადიმ პირი დაადო და სირცხვილით ხან დენიზას დაუწყო ყურება და ხან ვერშემოწნა.

— ნულარ უმაღავ ბატონს გამომძიებელს, უთხრა დენიზამ, ცოტად აწითლებულმა: მე ყველაფერი ვუამბე. მაახსენე, დასამალი რა გვაქვს!

— აი ბატონო, უპასუხა შადიმ, მე წინა ღამეს დენიზასთან შეველ, მინდოდა მეთქვა, რომ ორის დღით მე და ჩემი ამხანაგები ნავით მივდივართ სასეიროდ და რადგანაც გვიან იყო, დენიზასთან დავრჩი იმ ღამეს. ამიტომაც მეორე დილას მე უნდა გამომეარნა ლაკუეს ქუჩაზედ, დენიზა ამ ქუჩაში დგას.

— კარგი, სჩანს თქვენ წამოსულხართ საწყლისპიროს სისწვრივ, უთხრა გამომძიებელმა სიცილით.

— დიად, ბატონო. მშვენიერი დღე იყო, მიხაროდა რომ თუ ამისთანა დღე დაგვიდგებოდა, კვირასაც კარგად ვისიამოვნებდით. ამ დროს ვიღაცა დამეტაკა, ტანად მაღალი კაცი იყო, კარგად ჩაცმული და ილლიის ქვეშ უშველებელი პორტფელი ეჭირა. მირბოდა საწყლიპიროსკენ ასე რომ ბოდიშიც არ მოიხადა. ბრიყვი ყოფილხარ მეთქი, მივძახე და გამოვეუდექი. თქვენ იქნება არ იცოდეთ, რომ მე ვერაფრად მექაშნიკება ხოლმე, როცა მუჯლუგუნსა მკვრენ. იმ ბატონმა შეუხვია კონტრესკარპის ბულვარისაკენ, იქ საკუთარი ეტლი ელოდდა, ჩაჯდა და გააქანა ეტლი. მე თან მივაყოლე ორიოდე მკვანე სიტყვა, სჯობს არ მათქმევინოთ, რაც შევეუკუროთხე. აი ეს იყო და ეს.

— თქვენა გგონიათ, რომ სწორედ იმ სახლიდამ გამოვიდა, საცა ქალის-კვლა მოხდა?

— დიად, იმ ლამაზ ქალის სახლიდამ.

— ლამაზ ქალის სახლადამაო? განიმეორა გამომძიებელმა.

— სწორედ. ეგრე ეძახდნენ იმ ქალს იმ უბანში.

— თქვენ თითონ ჰნახეთ, რომ იმ სახლის კარებიდამ გამოვიდა?

— არა. მაგრამ ეხლავ მიხვდებით, რომ ის სხვა სახლიდამ ვერ გამოვიდოდა. დენიზა ორს სახლს იქიღამა ჰცხოვრობს და როცა მე გამოვედი დენიზას სახლიდგან, ქუჩაში არავინ იყო. ორიოდე ბიჯიც არ გადამედგა, რომ ის ბატონი უკან მომექცა. სხვა

არავის სახლიდამ ვერ გამოვიდოდა, თუ არ იმ ლამაზის ქალის სახლიდამა.

— ეგ ჭკუას ახლოა. აბა ეხლა მითხარით: რა სახის კაცი იყო?

— არ უნდა იყოს ხნიერი, ძალიან მკვირცხლი იყო, კარგად მოსული, შავ-თმიანი, კარგა ზორბატანისა, მშვენიერად ჩაცმული და მაღალის შლიაპითა, პირი-სახე კი არ დამინახავს.

— ეტლი ნაქირავები იყო, თუ საკუთარი?

— ეგ ნამდვილად არ ვიცი. ეტლისა მე არა გამეგება-რა, ნაფი იყოს, კიდეც ჰო, შვეტყობდი. მე მარტო ეს დავინახე, რომ შავად და ყვითლად იყო შეღებილი და ძალიან ლამაზი იყო. ჩემს თვალში, საკუთარი უნდა ყოფილიყო.

— ეტლში რომ ჰჯდებოდა ხომ არა უთხრა რა მეეტლეს?

— არა, კარი ღია იყო, გაფეთებით შეევარდა და კარის მიხურვაც ვერ მოასწრო, რომ ეტლი მაშინვე გაქანდა.

— საით, ბასტილიის მოედნისკენ?

— ღიალ.

— რომ გაჩვენოთ, იცნობთ იმ კაცს?

— ვერა, უკანდიმ ყველანი ერთმანეთსა ჰგვანან, კუზიანების გარდა.

— ხომ სხვა არა გახსოვთ-რა. ყოველივე წვრილმანი ცნობა, შესაძლოა, გამოგვადგეს რაშიმე.

— სხვა არა ვიცი რა, რაც მოგახსენეთ იმის

მეტი. ყოველს ჩემს ნათქვამს შეგიძლიანთ ისე მიენ-
დოთ, როგორც თქვენს საკუთარს. ის დღე ძლიერა
მაქვს გონებაში ჩარჩენილი.

— რა მიზეზით? ჰკითხა გამომძიებელმა.

— იმ დღეს ერთი ახალ-გაზდა ქალი წყლიდამ
გამოვიყვანე და მოვარჩინე.

— ახალ-გაზდა ქალიო? განიმეორა ვერშემონმა.

შადიმ მოკლედ უამბო სესილის ამბავი.

— რად გადავარდნილიყო წყალში?

— მად, რომ არ სდომებოდა შერთვა იმ კაცი-
სა, რომელიც მშობლებს სდომოდა... იქნება ცივ-
წყალში ბანებამ გონებაში ჩააგდო: ეხლა ის ქალი
ქმრიანია.

— ჩასწერეთ თუ არა ეს ჩვენება, ჰკითხა გახა-
რებულმა გამომძიებელმა სეკრეტარს და მერე მიუ-
ბრუნდა ისევ შადის და ჰკითხა: რა ჰქვია იმ ქალს?

— უწინ სესილ ტიუსსოს ეძახდნენ, ეხლა კი
გუდარის ცოლია. ვერშემონმა გამოჰკითხა ტიუსსოს
და გუდარის ბინა სად იყო, ჩასწერა და მერე დაი-
თხოვა დენიზაც და შადიაც, უთხრა კი, რომ ისევ
მაღე დაგიბარებთო.

— უცნაური ამბავია ეს ამბავი! რაღა სწორედ
იმავე დროს მოხდა! სთქვა გამომძიებელმა, როცა
ისა და სეკრეტარი მარტოკანი დარჩნენ: ამ საქმის
ოქმები წააკითხეთ ახალს ჩუმიდ-მამიებელს და უთ-
ხარით გამოიძიოს, ამ ქალის დარჩობის ამბავს ხომ
რაიმე კავშირი არა აქვს ჩვენს საქმესთან.

— დღეს აღარ ინებებთ მოწმეების გამოკითხვას?

— არა, სადღეისოდ ესეც კმარა, უპასუხა გამოძიებელმა და, მინამ სეკრეტარი ქაღალდებს აგროვებდა, გამომძიებელი ღრმა ფიქრს მიეცა ასე, რომ ვერც კი გაიგო სეკრეტარის წასვლა.

რაზედ ჩაფიქრდა? ლეა მედანის მოკვლის თაობაზედ თუ? არა მგონია, იგი ისე მწუხარედ ოხრავდა, ხელებს ისეთის მტკივნეულობით იფშენებდა, რომ ცხადი იყო, რაღაც მძიმე სევდა მოსწოლიყო გულისად.

— ეჰ! საყვარელო ოსკარ, რა ამბავში ხართ? ვილაცამ უეცრად ზედ ყურთან წამოაძახა.

მაშინვე ფეხზედ წამოხტა, თითქო უკბინა რამე-მო და დაინახა თავისი ძველი მეგობარი მათიე-დეტალიე, რომელიც უჩუმრად შამოსულობა ოთახში.

— ნუ თუ ეგრე ძალიან შეუპყრისხართ მაგ საიდუმლო საქმეს? ჰკითხა მოხუცებულმა მათიე-დეტალიემ.

— არა. გამოძიება კარგად მიდის და მალეც გათავდება. ჩემი ნაღველი ეგ არ არის. თქვენ ხომ იცით, რა მკლავს, რა მტანჯავს და რა მიღევს გონებას დღე და ღამ.

— რაო, აქამდინ კიდევ შეყვარებული ხართ.

— ჩემს საუბედუროდ.

— ეხლა ხომ დაახლოებული ხართ და ერთმანეთს ესიამოვნებით. იმან მითხრა, თითქმის დღე არ გავა, რომ ერთმანეთი არ ვინახულობთო.

— მართალია, და ის წუთნი, რომელთაც იმასთან ვატარებ, ჩემთვის მეტად ტკბილია და ამასთანავე მეტად მწარეცა.

— მწარე რაღადაო?

— ქალმა იცის, რომ მე სულით და გულით იმისი ვარ, იმისაგან კი ცარიელ ღიმილის მეტს არასა ვხედავ. თითქმის გამიტყდა კიდეც, რომ მეც ვუყვარვარ, მაგრამაო... გულ-დინჯად მეტყვის ხოლმე: მაგაზედ მეტს ჩემგან სხვას ნურას მოელოდებიო.

— რაღა?! იმ ქალზედ რაღაცა ხმები დადის უფრო სუბუქის თვისებისა და...

— ეგ სულ ცილია და ჭორი, სულ ტყუილია. მეტად უცნაური და სანდომიანი რამ არის. თვით ის საიდუმლოება, რომლითაც მისი ცხოვრება გარემოცულია, რაღაც მშვენიერებას უმატებს. ყოველ დღე, როცა იმის სახლიდამ გამოვდივარ, გული მარწმუნებს, რომ ხვალ გაბედნიერდებიო, მაგრამ ის ხვალე არ მოდის და არა.

— მაშ თქვენ აღარა ჰხუმრობთ, როგორც გატყობთ.

— ხუმრობა რას მიქვია. მე იმის გამო ლამის ჭკუიდამ შევიშალო, ლამის თავი მოვიკლა-მეთქი. რაც უნდა სთქვან იმაზედ, მე არას დავიჯერებ. ის ქალი სიწმინდის, უმანკოების მაგალითია ყველასათვის. მე გავიჟებით მიყვარს... ერთის სიტყვით, მიყვარს და რაც უნდა დამემართოს ჩემი უნდა იყოს. იქნება არ დამიჯეროთ და მე კი, ღმერთმანი, თავს მოვიკლავ, თუ ვერას გავხდი.

— ეჰ, კარგი ერთი. მართლა რომ ჰკუთიდამ შე-
შლილხართ. თქვენ, ჩემო მეგობარო, ბაშვი ხომ არა-
ხართ, რომ მაგ სულელურს გულის თქმას აპყოლი-
ხართ. მაგრამ ამას კი გეტყვით, ტყუილად დაგიკარ-
გავთ ეგრე მალე იმედი.

— ახლა უნდა იცოდეთ რა ტანჯვაში ვარ. მე
თითქმის ყოველ დღე იმასთანა ვარ, მაგრამ...

— თვითონ მიგიწევთ ხოლმე?

— დიად, მეუბნება, რომ თქვენთან დროს გა-
ტარება მეტად სასიამოვნოა ჩემთვის, ჩემი უმცრო-
სი ძმა თქვენა ხართო. როცა მივალ მე, მოვეყვებით
ჯერ ცუდ-უბრალო ტიტინს, მერე კი გული ამიდუ-
ლდება ხოლმე. ტრფიალებისაგან ცეცხლ-მოღებულის
აშფოთებულის გულის ლელვით მოვეყვები და ვუ-
ამბობ მხურვალეს სიტყვით ჩემის გულის ვითარე-
ბას და ისიც ყურს მიგდებს ხოლმე. ხოლო რო-
ცა ამაზედ მეტს გავბედავ რასმეს, მაშინვე წამოხტე-
ბა და გოგოს ეძახის; „ეხლა კი მშვიდობით, ოს-
კარ, ხვალამდინაო“, მეტყვის ხოლმე იმისთანა
ლიმილით, თითქო მეუბნება, იმედს ნუ დაჰკარ-
გავო. წამოვალ ხოლმე გონება არეული, რო-
გორც მთვრალი, ანუ ჰკუთიდამ შეშლილი და რამ-
დენსამე საათს შევაჩერდები იმის ფანჯრებს და ვდგე-
ვარ ისე გიჟსავით. შინ რომ მოვალ, ამივარდება
ერთი საშინელი თავის ტკივილი და მეორე დღეს
მოვალ ხოლმე აქ მთლად გამოსულელებული, გამო-
ტუტუცებული.

მატიე-დე-ტალიემ ყურადღებით მოისმინა თავის ახალგაზდა მეგობრის აღსარება, დაუწყა ყურება დაკვირვებით და უთხრა ღიმილითა:

— მე როგორც ვხედავ, თქვენი საქმე ისე ცუდად არ მიდის, როგორც მე მეგონა. ცოტა პრანკია ქალი ყოფილა, მაგას პატარა მოცდა უნდა, მინამ დროს ჩაიგდებდეთ, სხვა არა უნდა-რა მაგას.

— აბა როგორ ჩაიგდებ დროსა?

— მაგას კი მე ნუ მკითხავთ. ეგ მე, როგორც მოსამართლეს, კანონებში არ მიწერია.

— ეჰ, თქვენ იცინით და მე კი არა მკითხავთ! მკვდარი ვარ, მკვდარი მის გამო.

ოთხმა დღემ გაიარა. ოსკარი იჯდა თავის ოთახში და ახალი ჩუმად-მაძიებელი გიჟრე თავის ძიების ამბავს უამბობდა. ძალიან დაღონებული იყო, რაღაც ფიქრში წასული. ბოლოს კი უეცრად თავი მაღლა აიღო. გიჟრემ მოახსენა, რომ შადის ჩვენების წყალობით, იმ ეტლის კვალი ვიპოვე, შავად და ყვითლად შეღებილი რომ ყოფილაო.

— იპოვეთ? ჰკითხა გამოცოცხლებულმა გამოძიებელმა.

— დიაღ, ნაქირავები ყოფილა და იმ სალამოს ვიდაც ქალს უქირავნია. ქალის სახელი ვერ შევიტყე. ლეა მედანის სახელით კი მისულან და უქირავნიათ, უწინაც თურმე ლეა მედანი ჰქირაობდაო მაგ ეტლსა.

— საოცარი ამბავია.

— ქალის მოკვლის შემდეგ ეტლის მატარებელი კაცი სხვას დასდგომია მოჯამაგირედ. დიდხანს ვეძებე და ბოლოს ვიპოვე. იმას ძალიან კარგად ახსოვს, რომ იმ ღამეს ერთი ქალი და ერთი კაცი კონტრესკარპის ბუღვარის ბოლოში მიუყვანია.

— ქალი და კაციო! ეგ ამბავი არღვევს ყველას მას, რაც აქამდინ აღმოგვიჩენია.

— უეჭველად. ეს კია, ბატონო გამომძიებელო, რომ მე ამით არ მინდა სახელი წავეხდინო ჩემს წინად მაძიებელს, ხოლო ამას კი ვიტყვი, რომ ძალიან სუბუქად მოუკიდნია ხელი ამ საქმისათვის და სუბუქად მოქცეულა.

— თქვენა გგონიათ, რომ მორის ფერანი უბრალოა?

— მე მაგას ვერ ვიტყვი. მის წინააღმდეგ ერთი მძიმე საბუთია. იგი გამოტყდა, რომ შამპანური ღვინოები მე ვიყიდე და მე მოვწამლე ღვინოვო.

— მერე სხვა რა იცით.

— ეტლის მატარებლისათვის შეუთვლიათ, რომ ღამის ათს საათზედ, ელისეის მინდვრებზედ რომ სამუსიკო სახლია, იქ მოდიო. მისულა და დანიშნულს დროს გამოსულა ქალი, რომლის ნიშნები ძალიან ჰგავს ლეა მედანის ნიშნებს. მკლავი გაეყარა თურმე ერთის კაცისათვის და ისე მოდიოდაო. ის კაცი, როგორც ამიწერეს, სრულებით არაფერში არა ჰგავს მორის ფერანსა. ქალს უბძანებია ეტლის მატარებ-

ლისათვის კონტრესკარპის ბულვარის ბოლოს მიგვიყვანეო. რომ მისულან ერთს ყავახანასთან, დაუყენებიათ ეტლი, კაცი გამოსულა ეტლიდამ და წასულა; მცირეს ხანს უკან ისევ დაბრუნებულია და კალათით რაღაცა მოუტანია.

— ის ყავახანა ჰნახეთ?

— დიალ, იქ ბუნდალ ახსოვთ, რომ ამ ოთხის თუ ხუთის თთვის წინად ერთი კაცი შემოვიდა, ძალიან კარგად ჩაცმული, რაღაც დალია, კალათა მოგვაბარა და მერე, რამდენსამე საათს შემდეგ, შემოიარა და კალათა წაიღოო. არავინ არ იცის ის კაცი ვინ იყო, ან რა ერქვა.

— სხვა ეტლის მატარებელმა რა გითხრათ?

— კონტრესკარპის ბულვარის ბოლოს რომ მივედით, ქალმა ეტლი დამაყენებინა და მინამ კაცი კალათას გადმოიღებდა, ქალმა მიბძანა, ამავე ადგილას მოდი ლამის სამს საათზედაო. მე მოვედი და ერთი რუბი საათისა არ გასულა, ის კაცი, რომელიც ქალთან ერთად მოვიყვანე, შემოხტა ეტლში და დამიძახა: „რულის უბანში წადი, რაც შეგეძლოს ჩქარაო“. მე გავაქანე ეტლი. ბულვარის მოსახვევში დამაყენებინა ეტლი, გამოვიდა ეტლიდამ, ხუთი მანეთი მაჩუქა და დამითხოვა. მინამ მე თვალიდამ არ მივეფარე, იქიდან ფეხი არ მოუტყვლიაო.

— სულ ეგ არის?

— სულ. ეტლის მატარებელი მოგახსენებთ, თუ რასმეს კიდევ საჭიროდ დაინახავთ, ჰკითხოთ. ეგ მოწამეა და თქვენ უფრო უკედ გამოიყენებთ.

— დაიბარეთ ეტლის მატარებელიც და ეტლის პატრონიცა ხვალ-ზევითისათვის, უთხრა გამომძიებელმა სეკრეტარს: ეგ ძალიან კარგი ამბები შეგიტყვიათ, უფალო გიჟრევ! მაგ კვალს ნუ დაჰკარგავთ და განაგრძეთ თქვენი ძიება.

— კიდევა მაქვს მოსახსენებელი.

— აბა რა გაქვთ?

— მე ვიცი რომ სახლები ყველგან მოსჩხრიკეს. მაგრამ იქ კი არა, საიღამაც უნდა დაეწყათ თავდაპირველად. მე პირდაპირ ქარხანაში წავეღო, საცა ფერანი ჰმუშაობდა და იქაურობა მოვჩხრიკე, თუმცა ქარხანის პატრონი ძალიან გამიძალიანდა.

— იპოვეთ რამე?

— წერილი ვიპოვე, მაგრამ უნდა კი მოგახსენოთ, მე ამისი ვერა გავიგე-რა.

აქ გიჟრემ ამოიღო წერილი. ის წერილი იყო, რომელიც, როგორც ჩვენ ვიცით, სესილმა მორისს მისწერა.

დიდის ბეჯითობით და ყურადღებით ჩაიკითხა ის წერილი გამომძიებელმა. ჯერ პირველში ვერ გაიგო კარგად რა ეწერა. მერე კი, როცა უფრო და უფრო მოისაზრა საქმის გარემოება, მიხვდა რომ ამ წერილს შეუძლიან აუხსნას, როგორ გაატარა მორისმა ღამე ოცს ივლისს და რა მიზეზი იყო, რომ თავს იწამლავდა. როცა ჩავიდა იმ ადგილამდე, საცა სესილი ემუდარებოდა—ფიცს ქვეშ აჩვენე, რომ ღამე ოცს ივლისს მე შენთან არა ვყოფილვარო, გამომძიებელმა უნებლიედ წამოიძახა:

— აა! ძლივს არ ვიპოვეთ საიდუმლოს გასაღებიო.

გიურემ და სეკრეტარმა შეხედეს გამომძიებელს, ნეტა რა მოხდაო. ვერშემონს ისე უხაროდა ეს ამბავი, რომ იმათ აღარ გაუზიარა თავისი სიხარული. თვითონ უნდოდა დაეჩემნა სახელი, რომ საიდუმლო მე გამოვაჩინეო და გადასწყვიტა, რომ ამას იქით თვითონ საკუთრივ აწარმოვოს გამოძიება. ამის გამო გულ-დადინჯებით და ცივად სთქვა:

— რაცა ვსთქვი ამ წერილს არ შეეხება. ზოგიერთი რამ, რაც მარტო აზრად მქონდა აღებული, ის მგონია გამართლდეს და ამიტომა ვთქვი, რაცა ვთქვი.

ისევ წერილს დაუწყო კითხვა. ბოლოში რომ ჩავიდა ღრმა ფიქრს მიეცა. ეხლა აშკარად ჰხედავდა, რომ მორის ფერანი არაფერში იყო დამნაშავე და მთელი გამოძიება ტყუილს კვალში იყო ჩამდგარი. აშკარა იყო, რომ საწყალი მორისი აღთქმისა გამო იმეტებდა თავს და ამის საქმეს არავითარი კავშირი არა ჰქონდა ლეა მედანის საქმესთან. ვერშემონმა დააპირა, რომ საწყალი მორისი ხვალვე გაანთავისუფლოს. დაწერა კიდევ წერილი ციხის ზედამხედველთან და სთხოვა მორისს ისე ცუდად ნულარ მოეპყრობითო. ხოლო წერილი სესილისა კი არ გადასცა სეკრეტარს საქმეში ჩასაკერებლად, თვითონ ჩაიღო თავის პორტფელში, ვინ იცის, იქნება იმისათვისაც, რომ მორისს ჩააბაროს.

— უფალო გიურევ! უთხრა მან ჩუმად-მაძიებელს: ამ წერილს საქმისათვის არათფერი მნიშვნელობა არა აქვს, მაგრამ მართალს კვალში კი ჩამდგარხართ. გულ-მოდგინედ მოეკიდეთ ამ საქმეს შემდეგშიაც.

— მე ერთი სიტყვა კიდევ მაქვს სათქმელი. დღეს საღამოზედ, ან ხვალ მე შეგატყობინებთ ზოგიერთს რასმეს იმ კაცზედ, რომელიც ხშირად დადიოდა თურმე იმ სახლში, საცა ქალი მოკლეს. მე საბუთი მაქვს, რომ ერთი მკვლელთაგანი, ანუ მათი ამხანაგი ის კაცი უნდა იყოს. თუ უწყებას გაუგზავნით, დაიძლევა და გადიკარგება სადმე. ბძანება მიბოძეთ, რომ თუ საჭირო იქნება, დავიჭირო.

— ძალიან კარგი. მე მთლად მოვენდობი თქვენს სიფთხილეს, უპასუხა გამომძიებელმა და მერე უბძანა სეკრეტარს: დაწერეთ ბძანება. მაგრამ რა ჰქვიანარ იციით?

— ჯერ არ ვიცი. უბძანეთ დაწეროს დაჭერა იმ კაცისა, რომელიც ლეა მედანის მოკვლაში ურევია-თქო.

— ბატონი ხართ. აბა როდის შემატყობინებთ, რასაც გაიგებთ, უთხრა გამომძიებელმა, როცა ბძანებაზედ ხელს აწერდა.

— იმედი მაქვს ხვალვე, უპასუხა გიურემ და გამოვიდა ოთახიდან.

— ძალიან კმაყოფილი ვარ დღევანდელის დღისა, ამზობდა გახარებული ვერშემოანი და სიხარულით ხელებს იფშვნეტდა: საწყალი ბაღლი! აბა იმას გაუხარდება აი!

X

ღამეებს სად ატარებდა გუდამა.

ამაზი იზა, სეგლენის ქვრივი, ფრინდლანდის ბუღვარზედ იდგა და ორი სართული ეჭირა ერთს მაღალს და ახალს სახლში. სხვა მდგმურების შესავალი ალაყაფის კარი იყო და იზას სადგომს კი საკუთარი კარი ჰქონდა ზედ ქუჩაზედ.

აბა ერთი ოთხი საფეხური ავიდეთ კიბეზედ, მკითხველო, და შევიდეთ იზას სადგომში. წამოსასხამების მოსახდელი დიდი ოთახი შედებილია მუხისა და მარმარილოს ფრად, პარკეთიანს იატაკზედ ძუის ხალიჩა შლია. ერთი კარი მარცხენა პატარა ხვეულის კიბეზედ გადის და კიბე კიდევ ადის საშინაო ოთახებში; მეორე კარი უშველებელ სასადილო ოთახის კარია, მესამე შუა კარი მარმარილოს კიბეზედ გადის და კიბის ბოლოს ჰდგას ბრინჯაოს ლუსკუმა აფრორასი, რომელსაც ხელში მძიმე ხვამლი უპყრია. ზემოდ პირდაპირ კიბიდან შესავალია პატარა სასტუმრო ოთახში, ალჟირის ფარჩით მორთულში. ეს ჩიბუხის საწვეი ოთახი იყო. აქ იზა მიიღებდა ხოლმე გარეშე მცნობთა და უცნობთა; ახლოდ ნაცნობებს კი დიდს სასტუმრო ოთახში მიიწვევდა. ჩიბუხის საწვეი ოთახიდან დიდი

გალერეი მისდევდა, ყვავილებით და სურათებით მორთული. ამ გალერეის იქით დიდი სასტუმრო ოთახია, ახალის გემოვნებით მოწყობილი. მისი თეთრი კედლები, ოქროთ დაფერილი ბრინჯაოები, ოქროს ვარაყიანი მებელი, ალის ფერის ატლასით გადაკრული, თეთრი ორბუა, რომლის შუა გულისზედ უშველებელი თაიგულია ქარგაზედ ნაკერი და ჭერი ხომ სულ წითელის ყვავილებით მოხატული მთლად უჭრელდება ადამიანს თვალს.

იქვე გვერდით მოსართავი ოთახია. მისი კედლები და მებელი აბრეშუმის პატარა ყვავილებიან ფარჩით იყო გაკრული. მძიმე ფარდა რომ აგეხდნათ, გახვიდოდით დიდს და მშვენიერს საწოლს ოთახში. მთელი ოთახი გაკრული იყო ოქროს ფერ აბრეშუმის ფარჩითა, რომელსაც ოდნავ ალის ფერიც გაჰკრავდა. უშველებელი ოთხ-კუთხიანი საწოლი ტახტი, ზემოდამ ფარჩის კარავ წამოდგმული, უკანა კედელთან იდგა და ტახტს ასასვლელად სამი საფეხური ჰქონდა; იმის პირდაპირ კი უზარმაზარი სარკე იყო ჩამოკიდებული. იზას, მოახლის სიტყვით, მეტად უყვარდა თურმე თმა გაშლილი წოლილიყო ტახტზედ და თავისის მშვენიერებისათვის ეყურებინა სარკეში. მორთულობა ამ ოთახისა ოთხი სელი იყო, ერთი სტოლი, ერთი სანებიერო პატარა ტახტი, და ერთი ძველებურად გამოხარატებული შკაფი, სულ ყოველივე შავის ხისა. ბუხრის თავზედ იდგა ოქროთ დაფერილი ბრინჯაო ლიუდოვიკ მეთოთხმეტეს დროე-

ბისა, მაღლა ისევ იმავე ოქროს ფერ ფარჩით გა-
კრულ ჭერზედ ეკიდა ფლამანდიის ხვამლი; ფან-
ჯრებს ჩამოფარებული ჰქონდა იმავე ფარჩის მძიმე
ფარდები. მზიან დღეში მზის შუქი ფარდების ნაკე-
ცებ შუა რომ გამოიმჭირვალებდა, კაცს ეგონებო-
და ოთახში ოქროს ფერი წვიმა არისო.

ამბობდნენ, რომ ზოგჯერ იზა კარს ჩაიკეტავ-
და თურმე მარტო, ჩაიცვამდა ბუშის ტანისამოსს,
მდიდრულს კი არა, ჭუჭყიანს, ძონძებიანს. რაკი მკი-
თხველი იზას სადგომში შევიყვანეთ, ისიც უნდა
ვთქვათ, რომ ეგ საქვეყნოდ გამოჩენილი ლამაზი
ქალი, ბანკირის სეგლენის ქვრივი, პარიჟში თავდა-
პირველად ვიღაც ქუჩის ჯამბაზს მოჰყვა თან და უკან
სდევდა. ამ ყოველად წარწყმედელ ქეიფით ცხოვრებაში
იზა მაინც კიდევ ჰნატრულობდა უწინდელს მხეცურს
ყოფა ცხოვრებასა. იმისთანა დრო ყოფილა, როცა
ვარდის წყალი, რომელსაც ტანზედ ისხამდა ხოლმე,
ტანზედ ცეცხლს უკიდებდა, ის წმინდა ბატისტის
პერანგი სჩხვლეტავდა და მაშინ ჟინი მოუფიქროდა დღი-
სით ძონძებში გახვეულიყო და ლამით ძაღლსავით
სადმე მიგდებულებოდა. ამისთანა დროს იმას დედაკაცო-
ბა აღარ ეტყობოდა, რაღაც გარყვნილების ვეშაპად
გაღიქცევოდა ხოლმე და გარედ, ქუჩისაკენ მიუწევდა
გული ამ მდიდარ და უხვად მორთულ სადგურიდან.
გული აღარ უდგებოდა მშვენიერ სასადილო ოთახში,
ძვირფას საქმელებისაგან გულის ზიდილი მოსდიოდა,
ბრწყინვალე საწოლს ოთახში სული უგუბდებოდა.

მოსწყურდებოდა ხოლმე გარედ ყოფნა, მტვერი, ტალახი. მაშინ იმის გულს იამებოდა ხოლმე მარტო მყრალი ჰაერი ბაზრებისა, გაგიჟებით ჰნატრულობდა ხოლმე დამპალს ძეხვსა და მყრალს ყველსა. სული უგუბდებოდა მდიდარს ტანისამოსში და არ გაიხსნიდა კი, სულ შემოიფხრეწდა ხოლმე, რომ გადელეღა და გამოეჩინა თავისი მართლა და მშვენიერი გულმკერდი. უწინდელი ბუშის ცხოვრება წარმოუდგებოდა თვალ წინ და აიტაცებდა ხოლმე.

ამისთანა დროს გადიცვავდა თავის ძველს ბუშის ჯუბას, გახუნებულს, ყალბ ბუზმენტთანს, ჩიცვავდა დაგლეჯილს შალვარს, ყვითელ წუღებს; ყელზე, ყურებზე, ხელებზედ აისხამდა ზიზილ-პიპილებს და ეგრე გულ-გახურებული, სანდომიანის ღიმილით გავარდებოდა და წავიდოდა პარიჟის ახლო-მახლო ადგილებში, საცა დაბალი ხალხი თავს იყრიდა ხოლმე სალოთავად და საქეიფოდ და გაერეოდა მთვრალ ხალხში. ყველას აკვირვებდა თავისის სიტურფით და დაგლეჯილის ტანისამოსით. რამდენს საძაგელს ხუმრობას ეუბნებოდნენ და რამდენს თვითონაც უპასუხებდა ხოლმე და მაცდურად თვალს უშვრებოდა. მაშინ სწორედ გამოქნილი ბუში ქალი იყო, განადირებული, გულ-მხურვალე და თავ-აღებული.

ერთხელ როცა ამისთანა ბნელა მოუვიდა,— ეჭიმი ბნელას ეძახდა ამისთანა ჟინს ამ დიდ-კაცებში გამოჩენილ ლამაზ ქალისას—ერთი ვიღაც კაცი აედევნა უზდელი, გარყვნილი, ურცხვი, ყველაფრის

გამბედავი და სიტყვა-პასუხით უწმაწური. იზა გა-
მოექცა, ის უკან გამოუდგა, წამოეწია, როცა კარ-
გა მოშორებით იყვნენ საქეიფო ადგილისა, დაუწყო
შეშინება, მუქარა კინალამ არა სცემა, კინალამ ძალა
არ იხმარა. ამ მხეცურმა ტრფიალებამ დაიმორჩილა
იზა და ამ წუთში გაჩნდა მათ შორის სიყვარული.
ეს კაცი გახდა იზას იღუმალ საყვარელად.

აი იზამ ესე გაიცნო ანდრე გუდარი, რომელ-
საც ჯავლაგს ეძახდნენ.

იმ ღამეს ერთად გაატარეს დრო ერთს უწმაწურს
დუქანში. დილით რომ გაიღვიძა იზამ ამ ჭუჭყიან
და მყარალს ჯურღმულში, ერთბაშად გონზედ მოვი-
და და მორჩა თავის უგუნურ ჟინისაგან. შერცხვა
და ისე შეეზარა თავისი ყოფა-ქცევა, რომ მეტი
აღარ იქნება. თვალები დაიხუჭა და აზრით გადავი-
და თავის მდიდარს საწოლს ოთახში; ეს ტლანქი
ძონძები ეხლა ცეცხლს უკიდებდნენ წმინდა სამო-
სლის ჩვეულს ტანზედა. ადგა, ჩაიხედა ობ-მოკიდე-
ბულ სარკის ნატეხში და ჰნახა, რომ ისე ღამაზი არ
არის, როგორც ყოველთვის ყოფილა, სწორედ გუ-
ლი აერია თავისი ყოფა რომ დაინახა. ჩაიცვა ტანთ,
სწრაფად გამოვიდა დუქნიდან და დილის ოთხი თუ
ხუთი საათი იყო, იჭირავა ეტლი და შინ წამოვიდა.

თავის მდიდარ სადგომში რომ ჰნახა თავისი-თა-
ვი, მაშინვე გაიძრო ძონძები, ვერცხლის ტასტში ვარ-
დის წყლით დაიბანა ტანი და მიწვა თავის შავ-ხა-
ვერდის ღოშაკზედა. სიამოვნებით შეხაროდა თავის

სიტურფეს სარკეში და ამისობაში ჩაეძინა. მეორე დღეს აღარა ახსოვდა-რა.

გაიარა რამდენმამე დღემ, იზა ბულონის ტყეში იყო სასეირნოდ და შინ დაბრუნდა სადილის საჭმელად ჩაფიქრებული და დაღონებული. დილით ვილაც სტუმრები ჰყოლოდა, დიდხანს ელაპარაკნათ, რაღაც ეწყენინებინათ და ავ-გუნებად შექმნილიყო ასე, რომ სეირნობითაც გულიდამ ჯავრი ვერ გადევარა. ჯერ ტანთ არ გამოეცვალა, რომ მოსვლის უმაღლესი ზარი დაუწყარუნეს და მოახლემ მოახსენა, ვილაც კაცია, სახელად ანდრე და თქვენი ნახვა უნდაო.

— ანდრეო! განიმეორა იზამ: ვინ ანდრე?

— რა მოგახსენოთ, ამის მეტი არა უთქვამს-რა.

— ვისგან არის? დილას რომ იყვნენ იმათგან ხომ არა?

— არა მგონია. იმათობას არა მიუგავს-რა. ვილაც ღარიბს სამსახურის კაცსა ჰგავს.

— მაშ არ უთქვამს რა უნდა?

— არა, მარწმუნებდა კი რომ უსათუოდ უნდა ენახო ქალ-ბატონი, საჭირო საქმეაო.

— მიიღე ჩიბუხის საწვევარს ოთახში, მეც მოვალ.

მოახლეს წავიდა. ცოტა ხანს უკან იზა შევიდა პატარა სასტუმრო ოთახში და დაინახა ვილაც კაცი, ფანჯარასთან მდგომარე. ზურგ-შემოქცეული იყო და ფანჯარიდამ ბაღს გადაჰყურებდა. როგორც ეტყობოდა, კაცს გული ხელთ არა ჰქონდა.

— თქვენ გენებათ ჩემი ნახვა, უთხრა იზამ: აი აქა ვარ, რა გნებავთ?

კაცი მოტრიალდა. იზას ბუნდად ეცნო ეს კაცი და ჰკდილობდა მოეგონა, სად ენახა.

— თქვენს დიდს კადნიერებაში ჩამომართმევთ, უბასუხა კაცმა გაუბედავად და ხელში უგემურად ატრიალებდა შლიაპას: მე თავის დღეში ვერ ვიფიქრებდი რომ თქვენ... იქნება ვერა მცნობთ. ტყუილად გინებებიათ, თავის დღეში არ უნდა დაივიწყოთ ხოლმე თავგადასავალი. მერე დიდი ხანი არ არის რაც წელში საქეიფოდ ბძანდებოდით.

— ჰო! დაიძახა იზამ, წამოწითლდა და შუბლი შეიკრა. მაგრამ ორი წუთიც არ გასტანა ამისთანა ყოფამ, მაშინვე შუბლი გაიხსნა გაიღიმა და გაბედვით და პირ-და-პირ უთხრა:

— შენა ხარ! როგორ მიპოვე!

— ამ ერთის კვირის წინად ელისეის მინდვრებზედ ეტლში მჯდომარე გნახე; მას აქეთია სულ შენს კვალს ვეძებდი.

იზამ თვალი დააკვირვა. „ეს იქნება იმისთანა კაცი გამოდგეს, როგორიც საჭიროა ჩვენის საქმისათვის. მშვენიერი თვალადიც არის... პატარა რომ გავბანოთ, გავქლიბოთ...“ გაიფიქრა გულში იზამ და მერე ხმა-მაღლა უთხრა:

— კარგი ჰქენი რომ მოხვედი და, რომ დაგარწმუნო, რომ შენი ნახვა მიამა, სადილად ჩემთან დარჩები.

— ბატონი ხარ, უთხრა არხეინად ანდრემ და დაუმატა: რაო, აქ განა კოცნა მიღებული არ არის!

— რატომ, უბასუხა იზამ და მიუშვირა თავისი მშვენიერი ტუჩები: სახელად ნეტა რა გქვია?

— ანდრე.

— გვარი?

— გუდარი.

— აბა, ჩემო თვალის სინათლე, ანდრევ, ეხლა კი სადილი ვჭამოთ, უთხრა იზამ, ჩაავლო ხელი და ჩაიყვანა ძირს სასადილო ოთახში.

მოსამსახურემ ორივე კარი ერთბაშად გააღო იზას წინ.

— ჟან, უბძანა იზამ მსახურს: ერთის კაცის თევზები და დანაჩანგალი კიდეც დააწყე და საჭმელი რომ მოიტანო, გადი. ჩვენ თვითონ იოლად წავალთ უშენოდაც. თუ ვინმე მოვიდეს, მე შინ არა ვარ არავისთვის.

გუდარს ყველა ეს სიმდიდრე მეტად ეხამა, ეუცხოვა. არ იცოდა როგორ მოიქცეს, თავისს ბალან გაცვიფნულს შლიაპას რა უყოს, როგორ გადადგას ფეხი; სულელურად დაედრიჯა პირი და იცინოდა, იზამ შლიაპა ჩამოართვა, წინა ოთახში გაიტანა და იქ ჩამოჰკიდა ჩანგალზედ, მერე ხელი ჰკრა გუდარს, რომელიც კარებში გაშტერებით გაჩერებულიყო და კასკასით უთხრა:

— ნუ გეშინიან, თამამად გადადგი ფეხი. ჩვენ მარტონი ვიქნებით და სადილზედ გულ-ახლილად ვისაუბრებთ.

სუფრაზედ ერთმანეთის პირ-და-პირ დასხდნენ. მოსამსახურემ საკმელები მოართვა და მაშინვე გავიდა. თვითონ იზა ემსახურებოდა თავის სტუმარს. თუმცა გუდარი პირის-პირ მარტო უჯდა იზას, მაგრამ ლაპარაკს ისე ვერ უბედავდა, როგორც ნელში. სიტყვა პირში უშრებოდა. გარემოცული სიმდიდრე ეხამებოდა. ლამაზი იზა ხომ თავ-ბრუს ასხამდა. ერთის სიტყვით, ეხლა გუდარი მორცხობდა და იზა კი თამამობდა. ცოტას ჰლაპარაკობდნენ და ისე შეექცევოდნენ სადილს.

— მე დიდხანს ვერა ვბედავდი ზარის დაწკარუნებას, უთხრა ბოლოს გუდარმა.

— რათა?

— მე მეშინოდა, ვაი თუ აქ სხვა იდგეს ვინმე მეთქი.

— მერე როგორ შეიტყე ჩემი ვინაობა.

— აქ მეზობლებში ვიკითხე რა გქვიათ და საოცარი ამბები მიაშვეს შენზედ.

— ნეტა რა გიამბეს? იკითხა იზამ მხიარულად, გაიცინა და გამოაჩინა თეთრი მარგალიტით კბილები.

— მიაშვეს, რომ სხვა ქვეყნის ქალი ხარ; რომ ხანდისხან რაღაც უგუნურება მოგივლის ხოლმე; რომ პოლიცია უსათუოდ უნდა ხელს გაფარებდეს, თორემ ნებას არ მოგცემდნენ ბუშის ქალად ჩაცმისას და ქალაქ გარედ საქეიფოდ თრევისას. თვითონაც გაიგებ, ეს რომ მითხრეს, მაშინვე ვიფიქრებდი: ის არის მეთქი.

— სხვა რა გითხრეს?

— ესეც მითხრეს, რომ თუ ვაჭარი კაცი ხარ და იმის ვითარებას ჰტყობულობ, ნისიად ნურას ანდობო. ბოლოს ისიც მითხრეს, რომ არავენ იცის საყვარელი ჰყავს თუ არა, ეს კია რომ სულ დიდი-კაცები დაიარებიან იმასთანაო. ერთის სიტყვით, შენზედ ამბობენ მდიდარი უცხოეს ქვეყნის ქალიაო, მაგრამ უჭკუო რამ კიაო.

— შენ იმათზედ კარგად იცი, რაცა ვარ, უთხრა იზამ სიცილით: მე თავისუფალი ქალი ვარ, არავისზედ დამოკიდებული; რაც მინდა, იმას ვერავინ ვერ დამიშლის. შენ რაღა საქმეში ხარ?

— მე ეხლა უადგილოდა ვარ.

— წინად რაღა გიკეთებია?

— მე ერთს კაცს დახლიდრად ვედექი და ეხლა ადგილს ვეძებ. სიტყვა გაშვებით და, ჩვენ აქ იმისათვის ხომ არავართ რომ საქმიანი ლაპარაკი გავჭიმოთ.

— რატომ მითამაო. საქმეზედაც ვილაპარაკოთ; შენ ძალიან კარგი მოგივიდა, რომ ჩემთან მოხვედი.

— მე კი მეგონა გამაგებდი.

— რომ გამეგდე, რას იზამდი?

— არაფერს. მე ძალიან მინდოდა შენი პირისახე დამენახა, როცა მე გამოგემცნაურებოდი. სწორედ გითხრა, თავის დღეში არ მოველოდდი, რომ ასე კარგად მიმიღებდი.

— რატომ არ მიგიღებდი კარგად? მე კეთილი დედა-კაცი ვარ. თუ ნელში გაგიცანი, ეგ იმიტომ-რომ მომეწონე და ლამაზი სახისა ხარ. მეორე დილას იმიტომ გამოგექეცე, რომ ჩვენ სულ სხვა-და-სხვა წრეში ვტრიალებთ და მეგონა, რომ ჩვენ შორის კავშირი ვერ მოხერხდება-მეთქი.

— მეც ეგრე მეგონა: შენ მდიდარი და მშვენიერი ხარ, მე ღარიბი.

— მაგრამ ლამაზი ხარ, საკვირველი ლამაზი. თუ გინდა ადგილს გიშოვნი.

— მართლა?

— მაგრამ რასაც კი გაკისრებ, სუბუქი საქმე არ იქნება.

— არა უშავს რა, მითხარი შენის გულისათვის ყველაფერზედ მზადა ვარ.

— ჩემის გულისათვის არა; მე არაფერი მიჭირს, უპასუხა იზამ და გაუწოდა ღიმილით ხელი: ჩემთვის მარტო ეს არის საჭირო, რომ ხანდისხან გნახო ზოლმე. ამისათვის მე მსურს, რომ შენ ხალხში გამოგიყვანო.

— რა ადგილს მიშოვნის?

— სწორედ გითხრა, ადგილიც არ არის, რასაც მე გეუბნები. მე ნაცნობები მყავს, უცხო ქვეყნელები... იმათ მითხრეს, რომ ჩვენთვის საჭიროა ერთი მხნე, გამბედავი კაციო, იმისთანაო, რომ არაფრის წინ არ შედგესო, როცა საქმეს შევუკვეთამთო.

- მაგისტანა ხელობის კაცს შორს წასწევენ.
- ვინ იცის, იქნება ეგ არის იმათთვის საჭირო.
- აჰაა!...

ლაპარაკი ამაზედ შესწყვეტეს ცოტას ხანს. მერე იზამ ღვინო დაუსხა გუდარს, კილო გამოიცვალა და უთხრა:

— კმარა მაგაებზედ ლაპარაკი. აქმო ჩემთან, ჩემო სულისავ, სხვა დროსაც მოვილაპარაკებთ შენს თაობაზედ.

ანდრემ დალია ღვინო, ადგა, სტოლს მოუარა და გვერდთ მოუჯდა იზას, იზამ გაბედვით და ურცხვად დაუწყო ყურება.

— მე ცუდი გემოვნება არა მქონია, როგორც ვატყობ ჩემ თავს, უთხრა იზამ: ძალიან ლამაზი რამა ხარ.

გუდარმა ეს ქება ისე მიიღო, რომ არ წამოწითლებულა. უამისოდაც ხშირად უთქვამთ, რომ ლამაზი ხარო. ერთმანეთი ჩაჰკოცნეს და გააბეს უწმაწური ლაპარაკი ურცხვის არშიყობისა. მაგრამ არც ერთი და არც მეორე ვერა ჰბედავდა ის ეთქვათ, რაც გულში უტრიალებდათ. ბოლოს იზამ სთხოვა, დაწვრილებით მიაბზე შენი ყოფა-ცხოვრების ამბავი: გყვარებია ვინმე, იქვიანი ხარ თუ არა. თვითონ მე კი უწინ ძალიან იქვიანი ვიყავი, მაგრამ თავი მოვირჩინე ამ სენისაგან, რა კი ვნახე, რა საშინელებაც მოსდევს ექვიანობას. ანდრემაც უამბო, რომ მეც იქვის გამო ერთი კაცი შემომაკვდა და მას აქედ უკუღმა დატრიალდა ჩემი ბედიო.

— კაცი შემოგკდომია! დაიძახა იზამ, თუმცა აუშფოთებლად კი.

— ჰო, ესე იგი, ღუელში დავჭერ მძიმედ. მე მოკვლა არ მინდოდა; როცა ვიგერებდი, მაშინ შემომაკვდა.

— სამართალში ჩაგადღეს?

— არა. სამართალს დავემალე და არც უღვე-
ნიათ ჩემთვის, სწორედ რომ გითხრა...

— მერე სინიღისი არ გტანჯავს?

გუდარმა მხრები აიჭიმა და გაიხარხარა.

— მაშ არაფერი არ დაგაბრკოლებს?

— არაფერი.

— მე დარწმუნებული ვარ: იმათ, ვინც მე გით-
ხარ, რომ იცოდნენ, შენზედ უკეთესს კაცს აღარ
მონახამდნენ.

— ყური მიგდე, იზავ! გინდა სიკეთე მიყო?
უთხარი ჩემზედ და თუ არ გამოვდგები, ისინი თავის-
თვის და მე ჩემთვის.

— ლაპარაკი ბევრი არ დამჭირდება, რომ მოგენ-
დონ. რა კი მე წაგარდგენ, საქმე გათავებული იქნება.

— იცი მაინც რა საქმეში მომიხმარებენ?

— ყველაფერი ვიცი, უბასუხა იზამ და თვალი
თვალში გაუყარა.

— მაშ კარგი, მე მზადა ვარ, წარმადგინე,
უთხრა გუდარმა და ყელი მოიღერა.

— შენისთანა ლამაზს კაცს ძალიან უნდა ეთა-
კილებოდეს ღარიბად ყოფნა.

— მაშ არა!

— შენ ძალიან დაჩაგრული უნდა იყო ბედისაგან.

— ძალიან. მე ყველას ვეზიზღები და მეც ყველანი მძულან, გული კი ნატვრით სავსე მაქვს...

— მე შენ მიყვარხარ და გაგაბედნიერებ კიდევ. ეხლა კი დროა შინ წადი.

— როგორ, სახლიდამ მაგდებ?

— ჰო, ეგ საჭიროა. ხვალ ისევ მოხვალ. მე დღეს საღამოზედვე შენს საქმეს შევუდგები.

— ეხლა კი ესე... ავდგე... და წავიდე რაღა? იკითხა გუდარმა სულელუურის ღიმილითა.

— სულელი ნუ ხარ, ეხლა ხომ იცი ჩემი ბინა, ჩემი ნახვა ყოველთვის შეგიძლიან. ხვალ ყველაფერს მიიღებ და საღამოზედ კი შემოდი ჩემთან. მოსამსახურებისა მაინც აღარ შემრცხვება, რომ მიგიღებ.

ამ საწყენმა გულ ახდილობამ წამოაწითლა გუდარი და მაშინვე დაიხედა თავის ღარიბულ ტანი-სამოსზედ.

— მე ვეტყვი, უთხრა იზამ: რომ ის კაცი, რომელსაც მე გეუბნებით მეთქი, იმისთანა კაცია, რომ ყველაფერს იკადრებს, არაფრის წინ უკან არ დაიხევს და მხოლოდ ის უნდა მეთქი, რომ 'კარგად აძლიოთ.

— მაშ, მაშ, ეგ არის რაც არის.

— მე ვეტყვი საყვარელზედ რომ იქვე აიღოს, კაცის მოკვლასაც არ მოერიდება, იმისთანა კაცია მეთქი.

— შენც კი გამიფრთხილდი, ძალიან იჭვიანი ვარ.

— კარგი ერთი! ნუ სულელობ.

ამ ლაპარაკში გუდარმა ზედი-ზედ დაუწყო ღვინოს სმა, თითქო უნდა ნალევლი რამ მოიკლასო.

— სადა დგებარ, ჰკითხა იზამ და ხელი ჩაავლო.

— ვილეტის ბუღვარზედ, № 44.

— შენს სახელითა დგებარ?

— ჰო.

— თუ საქმე გაგირიგე, ხვალ ბარათს მოგწერ და შეიგაც ფული იქნება. მაშინვე გამოიცვალე სახელი და საღამოზედ ჩემთან მოდი.

— კარგი, მაგრამ ნუ თუ ეხლა ესე უნდა წავიდე? უთხრა გუდარმა და ანთებულის თვალით დააცქერდა.

— ჰო, დღეს ეგრეა საქირო.

იზა წამოდგა და თვითონ გაიყვანა გარედ ოთახში.

— ერთი მაკოცნინე მაინც, უთხრა გუდარმა.

ქალმა აჩქარებით აკოცნინა, გააღო კარი და თითქმის ძალად გააგდო კარში. ეს კი უთხრა:

— ხვალამდისაო.

იზას ძალიან ეშინოდა მთვრალის კაცისა; შეეშინდა, რომ გუდარმა ბევრი ღვინო სვა, და მალე გამოაბძანა. სასადილო ოთახში რომ დაბრუნდა, სთქვა თავის-თავად:

— სწორედ ამისთანა კაცია ჩემთვის საჭირო.

მეორე დილას გუდარს მოუვიდა ბარათი და შიგ ფული. წარმოიდგინეთ რა რიგად იამებოდა ყმაწვილ-კაცს, როცა ბარათი გახსნა და შიგ ხუთმეტ თუმნიანი ბანკის ბილეთი ჰნახა და ამისთანა ბარათი:

— „კარგად მოირთე და სალამოზედ მოდი. — იზა.“

გუდარი სიხარულისაგან კინალამ არ გაგიჟდა. თავის დღეში არა ჰქონია ხელში ამოდენა ფული. ძლივს ნატვრა აუსრულდა, ღონისძიება მიეცა, კარგად ჩაიცვას და გულ-და-გულ შეებრძოლოს საზოგადოებას, რომელიც ამას ახლოს არ იკარებდა.

ანდრე გუდარი გაიზარდა იეზუიტების ხელში. სკოლიდამ რომ გამოვიდა, კარგმა თვალადმა, წყნარმა, მაგრამ ზარმაცმა ჯაბუკმა, ადგილი იშოვნა ჯამაგირით ერთს სოვდაგართან. მაგრამ უთვალ-ყუროდ თავ-ვანებებული ყმაწვილი გაბედოვლათდა და ადგილიდამ მალე დაითხოვეს. მერე ხან აქ დადგებოდა, ხან იქ და ყველგან ცუდი სახელი დაიგდო. ქეიფის მწყურვალედ მოყვარე ერთს სალხინოს არ გაუშვებდა, რომ არ დასწრებოდა. დაეთრევოდა ყველგან, საცა კი ქეიფი, ლოთობა და მრუშობა იყო. რადგანაც ლამაზის სახისა იყო, თვალად თუ ტანად, ურცხვად ეარშიყებოდა ქალებს.

როცა ალაღბედად იზას შეხვდა, მაშინ ამისთანა ყოფა-ცხოვრება მოწყენილი ჰქონდა და უნ-

დოდა როგორმე თავიდან აეცილებინა. რაც უნდა შემემთხვასო, ამბობდა თავის გულში: ამ უწმაწურის ცხოვრებიდან უნდა გამოვიდე, სიმდიდრე უნდა შევიძინო და ხალხში გავფერიო. დიდხანს ეძებდა ამისთანა შემთხვევას და გაბოროტებული კბილების კრაჭუნით ეტყოდა ხოლმე თავის თავს:

— რასმეს უნდა მოვკიდო ხელი! მაგრამ აბა რასაო?

ბოლოს ხომ იზა შეხვდა. ჩვენ ვიცით კიდეც ამ უცნაურმა გაცნობამ სად მიიყვანა გუდარი.

მიიღო ფული თუ არა, გუდარი მაშინვე წავიდა საცა მზად შეეკერილს ტანისამოსს ჰყდიან, თავიდან ფეხამდე მოირთო და გადავიდა უფრო რიგიანად მოწყობილ სახლში გარეს უბანში. ერთის კვირის უკან კაცი ველარ იცნობდა, ისე გამოიცვალა ყველაფრით.

ხუთმეტი თუმანი მარტო ბე იყო. ორის კვირის განმავლობაში ყოველს საღამოს იზასთან მიდიოდა და რას აკეთებდა იქ, ეგ საიდუმლოდ დარჩა. ეს კი იცოდნენ, რომ იქიდან მოსულს ჯიბეები სავსე ჰქონდა ფულითა, ტაშლის ქუჩაში ყავახანაში შედიოდა და იქ ქაღალდს ჰთამაშობდა ხოლმე. აქ გაიცნო თავდაპირველად ტიუსსო, რომელმაც შეამცნია თუ არა, რომ ეს ყმაწვილი კაცი წინდაუხედავად ფულებს აბნევს, დაუახლოვდა.

შემდეგი ისტორია გუდარისა სათქმელი აღარ არის. მკითხველმა იცის, რომ თან-და-თან დაუახლოვ-

და და გაუმეგობრდა გულ კეთილ ტიუსსოს ოჯახსა, ფულის სესხებით ხელი გაუმართა და კუტრობას მოარჩინა, თუმცა ცოლი გაუუპატიურა და მერე ხომ ქალიც შეირთო. ჩვენ ისიც ვიცით, რა ამბები მოხდა ამ შერთვის გამო და რა მტრულად მოეწყვნენ ერთმანეთში ახალი ცოლ-ქმარი.

ღროთა მიმავალობამ მათს ცხოვრებაში არაფერი არ შესცვალა. სესილი მარტო ხანდახან დილაობით ხედავდა ქმარს. ყოველს საღამოს გუდარი გადიოდა შინიდან და ძალიან გვიან ღამით დაბრუნდებოდა ხოლმე; სესილისათვის კი სულ ერთი იყო, საცა უნდა თრეულიყო მისი ქმარი.

გუდარი ხშირად დადიოდა იზასთან. მაგრამ ბოლოს იქაც ისე გაუხდა საქმე, რომ უწინდებულად ვეღარ ჰფარფარობდა და ჰთამამობდა; პირიქით, ენა დაიმოკლა და მორცხობდა კიდევ. ტრფილებს და არშიყობის დრომ გადუარათ, გუდარი ეხლა საყვარელი კი არ იყო, მეგობარი იყო იზასი. იზა ეხლა უწინდებულად აღარ ექცეოდა, ბევრს უკადრისს აკადრებდა ხოლმე, ასე რომ მოახლეების წინაშეც არაფერს ჰრიდებდა. გუდარსაც სრულებით გაუქრა სიყვარული იზასი და თვითონ იზაც უწყენელად და არხეინად ელაპარაკებოდა ხოლმე ახალს საყვარლებზედ და მის ახალ-გაზდა ცოლზედ, რომლის გაცნობაც იზას ძალიან უნდოდა.

ერთხელ საღამოს იზამ გუდარი გულზე მოიყვანა ცოლის ამბების გამოკითხვითა. მართლა და

სულოელური მდგომარეობა იყო გუდარისა: ქმარიც იყო და არც იყო ქმარი და ამას როცა მოაგონებდნენ, სულ აიძვრებოდა ხოლმე. ის აზრი, რომ სესილი ჯერ სხვას დაეკუთვნა, შეითვისა როგორც იყო და ჰნუგეშობდა იმით, რომ ეგ ჯვარის-წერის წინ მოხდაო, სახელდობრ, მაშინ, როცა სესილი თავისუფალი იყო და მაშასადამე სესილისაგან კი არა ვარ გაცრუებული, არამედ ჩემის საკუთარის თავისაგანაო. არც იმან შეაძულა სესილი, რომ გუნებ-ნაქცევად იყო, იმიტომ-რომ გუნებ-ნაქცეობაში სესილი მეტად დაშვებდა და ამან უფრო წაუკიდა ცეცხლი მის მხეცურ ჟინსა.

იმ ღამეს შინ რომ დაბრუნდა გუდარი ძალიან გაჯავრებული იყო. სესილს გაეხადნა ტანისამოსი და საღამურ კაბით იჯდა პატარა სასტუმრო ოთახში, რომელიც მის საწოლის გვერდით იყო. მოესმა რა რომ კარი უეცრად გაეღო, გაოცებით შეხედა კარებს და დაინახა თუ არა გუდარი, შეჰკივლა და გაიქცა საწოლის ოთახისკენ. გუდარმა შეაყენა.

— ნუ მიდიხარ, უთხრა ტკბილად: მე სალაპარაკო მაქვს შენთან.

— ეხლავე მოვალ.

— არ იქნება, დარჩი აქ.

სესილი დარჩა და რა შეიკრა სისწრაფით კაბა, ჰკითხა:

— რა გნებავთ?

— დაჯეგ.

სესილი დაჯდა და თვალი გაუშტერა გუდარს.

— კარგო სესილი! სთქვა გუდარმა: მე მინდა ერთი კარგად და საფუძვლიანად მოგელაპარაკო.

— ყურს გიგდებთ.

— ძალიან კარგი, მაგრამ გთხოვ, სიტყვა არ გა-
მაწყვეტინო. აი რამდენიმე თთვე არის რაც ჯვარი
დაგვიწერია და შენც იცი, რომ შენთვის ლაპარა-
კით თავი არ მომიბეზრებია. ეხლა კი არ შეიძლება
არ გითხრა. ქალი თუ კაცი ერთმანეთს ირთვენ
ერთის დღისათვის კი არა, არამედ სამუდამოდ მი-
ნამ ცოცხლები არიან. ამიტომაც მე მინდა ერთხელ
და უკანასკნელად მოგელაპარაკო ამ საგანზედ. რაც
ყოფილა, ყოფილა და წასულა, — და თუ საყვარელი
გყოლია, რა ვუყოთ? შენ მაშინ თავისუფალი იყავი.
შენ მალე დედადაც შეიქმნები და მე მივიღებ კის-
რად შენის შეილის მამობას; ჩემგან არც სამღურავს
გაიგონებ, არც ყვედრებას. მითამ ახალ-გაზდა გასა-
თხოვარი ქალი არ შემირთავს და შემირთავს მხო-
ლოდ ახალ-გაზდა ქვრივი. მორჩა და გათავდა. რა
კი ეს ჩემი გულის-პასუხი გითხარი, მე გკითხავ, ნუ
თუ სამუდამოდ ესე განცალკევებით უნდა ვიცხო-
ვროთ?

— მაგაზედ გსურდათ ჩემთან მოგელაპარაკ-
ნათ?

— ჰო და შენც თვითონ ხედავ რა თავაზითაც
გელაპარაკები, უთხრა გუდარმა გაკვირვებულმა, რომ
სესილმა ასე მკვახედ უპასუხა.

— თქვენ შემცდარი ხართ, მე თქვენი ცოლი არა ვარ. ბედმა იძულებული მყო ვიცხოვრო თქვენთან ერთს ჭერს ქვეშ, მაგრამ თავის დღეში კი მე-თქვენ არ გეკუთნებით. თქვენ გინდოდათ დაგეჭირად ადგილი, რომელიც სხვისგან იყო დაჭერილი, ეგ თქვენი საქმეა, ხოლო მე ვეკუთვნი სხვას და თავის დღეში არ ვუღალატებ. თქვენს შესახებ ამას ვიტყვი, რომ ჩემის გულისთვის კი არა, თქვენის საკუთარის პატივისათვის უნდა საიდუმლოდ შეინახოთ ის, რაც ჩვენ-შორის ლაპარაკია. თუ ამას არა იქმთ, სამასხაროდ გაიხდით თავსა.

— მეცა ვხედავ მაგას და ამიტომ მინდა ამ ჩემს სუფელურს ყოფას ბოლოც მოვუღო, სთქვა გუდარმა და შუბლი შეიკრა.

— მაგითი რის თქმა გინდა?

— იმის თქმა, რომ შენ ჩემი ცოლი ხარ და იქნები კიდევ ნებით, თუ უნებლიედ.

— ჭკუიდამ შეშლილხარ! დაიძახა სესილმა და ეცა თავის საწოლის კარებს.

მაგრამ გუდარმა გზა გადაუჭრა და თითქმის ცხვირწინ მიუღრახუნა კარები.

— ვიშ, უნამუსოვ! ისევ უწინდელს უნამუსობას მიჰყავით ხელი! უთხრა სესილმა.

— ჰო ვიცი, შენი რევოლვერი გინდა აგელო განა? უკაცრაოდ, კმარა ამდენი კამედიები, უპასუხა გუდარმა: ბატონო გუდარის მეუღლე, მე ამაღამ თქვენთან მსურს ყოფნა.

— არასოდეს! მე ჯერ თავს მოვიკლავ.

ამას რომ ამბობდა, უნდოდა ხელიდამ გამო-
სხლეტოდა გუდარს, რომელმაც ხელი ჩასჭიდა კი-
დეც. რომ ვერა ქნა რა, მივარდა ყელში გუდარს
და კინადამ არ დახრჩო. გუდარმა ძლიეს გადირჩინა
თავი და ძიძგილაობაში კაბა ჩამოახია. კდემამ და
გაბოროტებამ ერთი-ორად გაამხნევეს ეს უბედური
ქალი; როგორც იყო ხელიდამ გამოეცალა და გა-
იქცა კარებისაკენ, მაგრამ გუდარი დაეწია, ფეხი გა-
მოსდო და საწყალი ქალი ძირს დაეცა ხალიჩაზედ.

— მიშველეთ, მიშველეთ! ყელსა მჭრიან! ყვი-
როდა სესილი, რა კი ხედავდა რომ გაძლიანება ამას
იქით ველარას უშველიდა.

სწორედ ამ დროს გარეთა კარი ვილაცამ დაა-
რაკუნა. სესილი თითქმის ნახევრად შიშველი, თმა აწე-
წილი ეგდო იატაკზედ და, რომ გაიგონა კარის რაკუ-
ნის ხმა, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა შემოიკრიბა და
ხელი ჰკრა გუდარსა. გუდარმა კარის რაკუნის ხმა
ვერ გაიგო, საზარლად ხარხარებდა და იძახდა:

— ბატონო გუდარის მეუღლე, ჩემი იქმნები,
ჩემი.

უეცრად ხელიდამ გააგდო სესილი, ჩამოხტა
გაფითრებული და მთელმა ტანმა კანკალი დაუწყო.
კარებს იქიდან ვილაცამ ხმა მაღლად დაიძახა:

— კანონის სახელით გააღეთ კარი.

ამ სიტყვებმა თვალის დახამხამების უმაღლ სრუ-
ლად შესცვალა გუდარი. მისი სახე წუთის წინად

თამამად მაყურებელი, ეხლა აჩენდა სულ-დაბალს ქალაჩუნობას და ლაჩრობას. სესილი კი, რა კი ჰნახა რომ გულდარმა თავი დაანება, წამოხტა ფეხზედ, მიიმალა კუთხეში და ჰკდილობდა ხელებით როგორმე დაეფარა ნახევრად შიშველი ტანი.

ამასობაში მოახლეს, რაკი გაეგონა კარის რაკუნნი, გაეღო კარი და რამდენიმე პოლიციელი შემოცვივდნენ და პირდა-პირ წამოვიდნენ პატარა სასტუმროსაკენ, რადგანაც აქედამაც ხმაურობა მიესმათ. ძნელი არ არის წარმოიდგინოს კაცმა იმათი გაოცება, როცა შემოვიდნენ ოთახში და ჰნახეს თითქმის შიშველი ქალი, რომელიც იმათ შემოსვლაზედ მივარდა ფანჯარის ფარდას და ფარდის უკან დაიმალა. ჩუმაღ-მაძიებელმა გიურემ წარბი შეიკრა და მკვირცხლად მოატარა თვალი ოთახში. მორთულობა ოთახისა აქოთებული იყო, ხალიჩაზედ ეყარა კაბისა და თეთრეულის ნახევრები, გულდარის თითებზედ შავის თმის ბეწვები იყო, რომელნიც ძიძგილობაში ბეჭდებს ზედ აჰყოლოდნენ.

— ანდრე გულდარი რომელია? იკითხა გიურემ და იგრძნო, რომ აქ რაღაც ამბავი ყოფილა, რომლის გამოკვლევაც საჭიროა.

— მე ვარ, უპასუხა გულდარმა.

— კანონის სახელით მე თქვენ გიჭერთ, უთხრა გიურემ, ჰკრა ხელი და მიაგდო პოლიციელებისაკენ, რომელნიც კარებთან იდგნენ:— ეს ქალი ვინდაა? დაუმატა მან და ანიშნა სესილი.

— ჩემი ცოლია, უპასუხა გუდარმა ცოტად თავის ღონეზედ მოსულმა: თქვენი მოვალეობაა მე დამიჭიროთ, ხოლო არავითარი ნება არა გაქვთ ჩემს შინაურს საქმეში გაერიოთ. ჯერ ისიც უმართებულო საქმეა თქვენის მხრით, რომ აქ შემოხვედით. წაბძანდით და მეც მოვდივარ.

— ჩვენ აქ არ შემოვიდოდით, რომ თვითონ გაგელოთ კარები, უპასუხა გიურემ და, რადგანაც იგრძნო, რომ გუდარმა მართალი უთხრა, დაუმატა: კარგი, წამობძანდით.

პოლიციელებმა გუდარი წაიყვანეს, გიურე კი კარებში შედგა და უთხრა სესილს:

— ბოდიშს ვიხდი თქვენთან, ქალ-ბატონო.

კარები გაიხურეს და გავიდნენ. სესილი მაშინადვე შეეპარდა თავის ოთახში ხელ-და-ხელ გადიცვა კაბა და ისევ სასტუმრო ოთახში შემოვიდა. ცოტად გააღო კარი და ყური დაუგდო ქმრის და პოლიციელების ლაპარაკსა, მაგრამ ვერა გაიგო რა. მართო ამას კი მოჰკრა ყური, რომ გიურემ გუდარს უთხრა:

— ხომ არა გსურთ თქვენს ცოლს გამოეთხოვოთ?

— რა საჭიროა, უპასუხა გუდარმა: მე დარწმუნებული ვარ, რომ შეცდომით მიჭერთ. ეს შეცდომა ეხლავ გამომჟღავნდება და ისე მალე დავბრუნდები შინ, რომ ჩემი ცოლი ვერც კი გაიგებს, ვიყავ სადმე თუ არა.

ამის შემდეგ გარეთი კარი მოარახუნეს, გავიდნენ პოლიციელები და გუდარი თან წაიყვანეს. მოახ-

ლე კი შეშინებულის სახით შემოვიდა სასტუმრო ოთახში, მითამ ჰკითხოს ქალბატონს—ხომ არა გნებავთ რაო და გულში კი ისა ჰქონდა, შეეტყო, ბატონი რად დაიჭირესო. სესილმა არა უთხრა—რა მას ზედ, რაც მოხდა და უბძანა წადი, დაიძინეო.

მარტო რომ დარჩა სესილი, დაეცა ტახტზე დათენთილი და დაქანცული. საზარელი ამბავი ურცხვის ძალადობისა, რომელსაც ასეთის სასწაულით გადურჩა, ხელახლად წარმოუდგა თვალწინ. თუმცა ამისთანა საზარო ფაქტურაში ჩავარდნილი იყო, მაგრამ ზეცამ შეიბრალა და დაიხსნა სწორედ იმ წამს, როცა ყოველივე ღონე მიხდილი ჰქონდა და უნამუსო ძალადობის სხვერპლად უნდა გამხდარიყო. ზეცამ დაიხსნა იგი ამა სირცხვილისაგან. ამ ფიქრმა შეიპყრა სესილი მთლად და აზრადაც არ მოსდიოდა ქმრის დაჭერის ამბავი. იგი არა ჰკითხოვლობდა, რად დაიჭირეს ჩემი ქმარი ამ შუალამისას, იგი, ჰხედავდა რა თავის თავს თავისუფლად და ბედნიერად, ჰლოცავდა თავის ბედსა.

მერე კი ცოტა ხანი რომ გავიდა, ფიქრად მოუვიდა, ვაი თუ გუდარი ისევ მალე დაბრუნდესო. რომ მიდიოდა თვითონვე სთქვა, მალე დაბრუნდებოო. აქამომდე უძალიანდებოდა ქმარს, დღესაც რაღაც სასწაულმა დაიხსნა, მერე რაღა უშველიდა? აშკარა იყო, რომ გუდარი თავისას არ დაიშლიდა. სესილს ეშინოდა, შინ მოვა და ისევ მე მომეარდება უფრო მომეტებულის გააფთრებით და მაშინ აღარა-

ფერი არ დამიხსნისო. ამის გამო იფიქრა, რომ ერთ-ბაშად უნდა მოესპო მასთან ყოველივე კავშირი; ქვეყანა ეხლა ვერასფერს ცუდს ვერ იტყვის, ქმრის დაჰერა ასლი მიზეზია, რომ ამ სახლს მოვშორდეთ.

ზარი დააწყარუნა.

— ჩემო კარგო ჟულიეტავ, უთხრა მოახლეს, როცა ზარის ხმაზედ შემოვიდა: ჩაიცვით. მე აქ დარჩენა აღარ შემიძლიან, მეშინიან მარტო ყოფნა, დედამასთან გადავალ. ბოხჩაში შეახვიეთ ჩემი თეთრეული და ხვალ დანარჩენსაც გადავიტანთ.

— უი ქალბატონო, რა კარგად გინებებიან, უპასუხა მოახლემ: მეც შიშმა ამიტანა და ძილი არ მომეკარა. რომ გენახათ, რა უზღელობით მოექცნენ პოლიციელები ბატონს! უსათუოდ რაღაც ძალიან ცუდი საქმე მოუხდენია.

სესილმა არა უპასუხა-რა; სესილმა და ჟულიეტამ ჩააწყეს, რაც საჭირო იყო ბოხჩაში, მერე წამოისხა სესილმა წამოსასხამი, მოახლე გამოიყოლა და გამოვიდა სახლიდამ. მალე მივიდნენ ტიუსსოს სახლთან და დაურაკუნეს კარი.

— ვინა ხართ? ჰკითხა ტიუსსომ, წამოხტა რა ქვეშაგებიდამ და ფანჯრიდამ გაღიხედა.

— მე ვარ, მამა, გამიღეთ, უპასუხა სესილმა.

— შენა ხარ! ეხლავ.

დაიწყო ტიუსსომ თავის ჩუსტების ძებნა და ელდა-ცემული ადელი კი იძახოდა:

— ღმერთო ჩემო! ნეტა რა მომხდარა?

— მე მგონია, ქმარს გამოჰქცევია, უთხრა ტიუსსომ და სანთელი აანთო: დიახ, გამოჰქცევია და ჰგონია რომ მე ხელს შევეწყობ. როგორ არა! დამაცადოს, მე ვუჩვენებ!

— იქნება უბედურება რამ შეემთხვა.

იმის შიშით რომ იქნება ძალიან ცუდი რამ მოხდაო, ადელმა სწრაფად გადიცვა კაბა და ძირს ჩამოჰყვა ქმარს.

— ასე გვიან რად მოსულხარ? ჰკითხა ტიუსსომ ცოტა წყრომით, როცა სესილი სასადილო ოთახში შემოვიდა.

— დასაძინებლად მოვედი.

— რაო? რა მოხდა განა? ჰკითხა ტიუსსომ, შეიკრა წარბი და თვალები დააჭყიტა.

— ჩემი ქმარი დაიჭირეს, უპასუხა გულ-დადინჯებით სესილმა.

— ახა ღმერთო ჩემო! რის გულისათვის? იკითხა მამამ გაფითრებით, დედა კი შეეკრთა, რადგანაც იცოდა გუდარის ამბავი, რომ ხელიდამ ყველა ავი გამოუვიდოდა.

— მე რა ვიცი, უპასუხა ქალმა, მოიხადა წამოსასხამი და შუბლზედ მოყრილი თმა გაისწორა.

— რაზედ გიტყენია? ჰკითხა ადელმა და ანიშნა ხელი, რომელიც ძალიან დალურჯებული ჰქონდა სესილსა.

— ეს ქმრის სახსოვარია, უპასუხა ქალმა და მწარედ ჩაიღიმღილა.

— ნუ თუ გცემს ხოლმე? ერთ ხმად ჰკითხეს დედამ და მამამ.

— დღეს დაიწყო.

— და მაგისათვის დაიჭირეს? იკითხა ტიუსსომ.

— არა, არა... ერთი მომასვენეთ ჯერ. მე ჩემს ოთახში წავალ და დავიძინებ. ხვალ ყველაფერს გიამბობთ.

სესილი ასეთს ცუდს ფერზედ იყო, ისე აჟრჟოლებდა, რომ დედ-მამამ წაიყვანეს თავის უწინდელს ოთახში და ლაპარაკი სახვალიოდ გადასდეს.

სესილი, როცა მარტო დარჩა თავის პატარა ოთახში, სადაც თავისი მშვიდობიანი ყმაწვილობა გაეტარებინა, დაეცა მუხლებზედ და ხელთ აპყრობით წარმოსთქვა:

— ჰოი, ღმერთო ჩემო! ნუ განმიტევენ მე! ამდენი ტანჯვა და წვალება გამომივლია!

